

STRATEGIJA RAZVOJA GRADA OMIŠA do 2020.

PRILOG 1.
CJELOVITA ANALIZA STANJA

STRATEGIJA RAZVOJA GRADA OMIŠA do 2020.

Prilog 1.

Cjelovita analiza stanja

Zagreb, lipanj 2018.

IMPRESSUM

Naručitelj: Grad Omiš

Izrađivač: Urbanex d.o.o.

Voditelj izrade: dr.sc. Ivana Katuriĉ, Urbanex d.o.o.

Projektni tim:

Mario Gregar

Krunoslav Kranjec

Neven Tandarić

Sven Simov

Tamara Buble

Tomislav Pintarić

Marija Boroša

Ena Tomljanović

Morana Starĉević

Ana Katuriĉ

Ranko Lipovac

SADRŽAJ

1. PROSTORNI KONTEKST.....	9
1.1. Geografski i geoprometni položaj.....	9
1.2. Osnovna prirodna obilježja.....	10
1.2.1. Prirodni resursi	11
2. POSTOJEĆE STANJE.....	13
2.1. DRUŠTVO.....	13
2.1.1. Demografsko stanje i dinamika.....	13
2.1.1.1. Prostorni razmještaj stanovništva.....	15
2.1.1.2. Prirodno kretanje stanovništva	18
2.1.1.3. Migracijska obilježja	20
2.1.1.4. Opće kretanje stanovništva.....	22
2.1.1.5. Dobno-spolni sastav stanovništva	26
2.1.1.6. Etničke skupine i manjine	30
2.1.2. Društvena infrastruktura.....	30
2.1.2.1. Društvena infrastruktura.....	31
2.1.2.2. Zdravstvena infrastruktura	34
2.1.2.3. Sportska i rekreacijska infrastruktura	37
2.1.2.4. Stambena infrastruktura.....	39
2.1.3. Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi.....	44
2.1.3.1. Socijalno stanje u Gradu Omišu.....	44
2.1.3.2. Dostupnost i korištenje socijalnih usluga	49
2.1.3.3. Kriminal i sigurnost građana	52
2.1.4. Odgoj i obrazovanje.....	54
2.1.4.1. Predškolski odgoj.....	54
2.1.4.2. Obrazovna infrastruktura.....	58
2.1.4.3. Obrazovna struktura stanovništva i povezanost s tržištem rada	67
2.1.4.4. Povezanost obrazovanja s tržištem rada	69
2.1.4.5. Cjeloživotno obrazovanje	71
2.1.5. Kulturna resursna osnova.....	73
2.1.5.1. Ustanove i udruge u kulturi.....	73
2.1.5.2. Kulturna baština	76
2.1.5.3. Manifestacije u kulturi.....	81
2.1.5.4. Kulturna produkcija.....	82
2.1.5.5. Međusektorska integracija.....	83

2.2. GOSPODARSTVO.....	86
2.2.1. Opća gospodarska kretanja	89
2.2.1.1. BDP	89
2.2.1.2. BDP po stanovniku	92
2.2.2. Tržište rada.....	94
2.2.2.1. Radna snaga	95
2.2.2.2. Zaposlenost.....	98
2.2.2.3. Prostorna kretanja s obzirom na zaposlenost.....	102
2.2.2.4. Nezaposlenost	105
2.2.3. Poslovno okruženje.....	122
2.2.3.1. Trendovi poslovanja poduzeća	123
2.2.3.2. Prostorna distribucija poduzeća	145
2.2.3.3. Pregled aktivnih poduzeća	149
2.2.3.4. Strana izravna ulaganja.....	152
2.2.3.5. Infrastruktura poslovne potpore	154
2.2.3.6. Suvremeni zahtjevi u poslovnom sektoru	156
2.2.4. Turizam.....	158
2.2.4.1. Prikaz turističkog sektora.....	158
2.2.4.2. Turistički tokovi	161
2.2.4.3. Turistička infrastruktura.....	167
2.2.4.4. Turističko poslovanje	171
2.2.4.5. Inicijative brendiranja i promidžbe.....	172
2.2.5. Poljoprivreda i ribarstvo.....	173
2.2.5.1. Poljoprivredna karakterizacija	174
2.2.5.2. Trendovi u poljoprivrednom gospodarstvu	179
2.2.5.3. Ribarstvo i akvakultura.....	184
2.3. URBANO OKRUŽENJE.....	186
2.3.1. Gospodarenje urbanim okolišem i izloženost rizicima.....	186
2.3.1.1. Kvaliteta i onečišćenost zraka.....	186
2.3.1.2. Kvaliteta i onečišćenost voda	189
2.3.1.3. Kvaliteta i onečišćenost tla.....	192
2.3.1.4. Klimatske opasnosti.....	193
2.3.1.5. Prirodni rizici.....	193
2.3.1.6. Antropogeni rizici	196
2.3.1.7. Sustav prevencije rizika i djelovanja u slučaju katastrofa.....	198
2.3.2. Upravljanje javnim urbanim površinama.....	202

2.3.2.1.	Prirodna baština i zaštićene prirodne vrijednosti.....	202
2.3.2.2.	Javne zelene površine.....	205
2.3.2.3.	Šumske površine.....	207
2.3.2.4.	Brownfield područja.....	208
2.3.3.	Komunalna infrastruktura.....	209
2.3.3.1.	Vodoopskrbna infrastruktura.....	209
2.3.3.2.	Kanalizacijska infrastruktura.....	217
2.3.3.3.	Gospodarenje otpadom.....	219
2.3.3.4.	Plinoopskrbna infrastruktura.....	222
2.3.3.5.	Elektroopskrbna infrastruktura.....	224
2.3.3.6.	Eksploatacija alternativnih energenata.....	227
2.3.3.7.	Energetska učinkovitost.....	230
2.3.4.	Prometna infrastruktura.....	232
2.3.4.1.	Cestovni promet.....	233
2.3.4.2.	Željeznički promet.....	238
2.3.4.3.	Zračni promet.....	238
2.3.4.4.	Pomorski promet.....	239
2.3.4.5.	Riječni promet.....	241
2.3.5.	Urbani prijevoz.....	241
2.3.5.1.	Javni prijevoz.....	241
2.3.5.2.	Intermodalna infrastruktura.....	244
2.3.5.3.	Biciklistička infrastruktura.....	245
2.3.6.	Internetska infrastruktura.....	246
2.4.	Okvir upravljanja razvojem.....	251
2.4.1.	Javni sektor.....	251
2.4.2.	Privatni sektor.....	255
2.4.3.	Civilni sektor.....	257
2.4.4.	Sinergija upravljanja razvojem.....	259
2.4.5.	Zaključak.....	260
	Popis literature i izvora.....	263
	Prilozi.....	285

SKRAĆENICE

<u>SKRAĆENICA</u>	<u>ZNAČENJE</u>
°C	Celzijev stupanj
BDP	bruto domaći proizvod
BDP pc	bruto domaći proizvod per capita (po stanovniku)
BDV	bruto dodana vrijednost
CZSS	Centar za socijalnu skrb
d.d.	dioničko društvo
d.o.o.	društvo s ograničenom odgovornošću
DV	dječji vrtić
DVD	dobrovoljno vatrogasno društvo
DZS	Državni zavod za statistiku
EU	Europska unija
eur	euro
FINA	Financijska agencija
g. / god.	godina
ha	hektar
HAKOM	Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti
HE	hidroelektrana
HEP	Hrvatska elektroprivreda
HGSS	Hrvatska gorska služba spašavanja
HNB	Hrvatska narodna banka
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
JLS	jedinica lokalne samouprave
JU	javna ustanova
km	kilometar
kn / HRK	kuna
kWh	kilovatsat
m	metar
M	muškarci
mil.	milijun
mj.	mjesec
mlrd.	milijarda

mm	milimetar
MSK	Mercalli-Cancani-Siebergova ljestvica
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
PU	policijska uprava
MW	megavat
NN	Narodne novine
OŠ	osnovna škola
POP	područje očuvanja značajno za ptice
POVS	područje očuvanja značajno za vrste i staništa
RH	Republika Hrvatska
Sl.	slika
SŠ	srednja škola
st.	stanovnik/stanovništvo
šk. god. / šk. g.	školska godina
Tab.	tablica u tekstu
Tabl.	tablica u prilogu
TZ	turistička zajednica
Tzv.	takozvani
UAS	Urbana aglomeracija Split
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu
UNP	ukapljeni naftni plin
ZMN	zajamčena minimalna naknada
Ž	žene

1. PROSTORNI KONTEKST

1.1. Geografski i geoprometni položaj

Područje Grada Omiša proteže se u priobalnom i zaobalnom dijelu Splitsko-dalmatinske županije te se nalazi u središtu srednje Dalmacije. Grad Omiš na istoku graniči s Općinama Zadvarje i Šestanovac, na sjeveru s Gradom Triljem i Općinom Cista Provo, na zapadu s Općinom Dugopolje i Gradom Splitom dok na jugozapadu graniči s Općinom Dugi Rat. Grad Omiš je Bračkim kanalom odvojen od općina Postira, Pučišća i Selca s kojima nema direktne trajektne poveznice. Grad Omiš nalazi se u Urbanoj aglomeraciji Split koja predstavlja glavnu nodalno-funkcionalnu cjelinu u Dalmaciji (SRUAS, 2016) stoga je geografski položaj Grada Omiša iznimno povoljan u društvenom, prometnom i gospodarskom kontekstu.

Ukupna površina Grada Omiša iznosi 266,2 km² i u njemu je prema popisu stanovništva 2011. godine živjelo 14.936 stanovnika. S gustoćom naseljenosti od 56,1 st./km² Grad Omiš je rjeđe naseljen od nacionalnog (75,7 st./km²) i županijskog prosjeka (100,5 st./km²). Administrativna jedinica lokalne samouprave Grad Omiš u svom sastavu ima 31 naselje: Blato na Cetini, Borak, Čelina, Čišla, Donji Dolac, Dubrava, Gata, Gornji Dolac, Kostanje, Kučiće, Lokva Rogoznica, Marušići, Mimice, Naklice, Nova Sela, Omiš, Ostrvica, Pisak, Podašpilje, Podgrađe, Putišići, Seoca, Slime, Smolonje, Srijane, Stanići, Svinišće, Trnbusi, Tugare, Zakućac i Zvečanje. Od navedenih naselja njih čak tri četvrtine (24 naselja) nalazi se u zaobalju dok je samo sedam naselja smješteno u priobalju. Iako malobrojna, u priobalnim naseljima živi polovina ukupnog stanovništva Grada Omiša (53,3 %).

Grad Omiš karakterizira povoljan geoprometni položaj i to prvenstveno u cestovnom prometu (Sl. 1.). Kao najvažnija prometnica ističe se autocesta A1 koja povezuje Zagreb i Split, a na kojoj Grad Omiš ima izlaz u naselju Blato na Cetini. Grad Omiš s autocestom A1 povezuje državna cesta D70 (Omiš-Naklice-Gata-čvor Blato na Cetini). Autocesta A1 vrlo je važna jer povezuje Grad Omiš sa Zagrebom koji je veliko prometno čvorište i omogućuje spajanje na važne europske prometne koridore (Vb i X) koji Hrvatsku povezuju s državama Srednje, Istočne i Jugoistočne Europe. Zasiurno veće značenje za ovo područje ima državna cesta D8, tzv. Jadranska magistrala koja povezuje primorske gradove od Rijeke do Dubrovnika. Državna cesta D8 prolazi samim središtem naselja Omiš te je preopterećena i zagušena u ljetnim mjesecima tijekom turističke sezone. Željeznički i zračni promet u Gradu Omišu nisu razvijeni,

dok je pomorski promet razvijen samo na županijskoj i lokalnoj razini, stoga je Grad Omiš u geoprometnom kontekstu orijentiran na Grad Split.

Sl. 1. Cestovne prometnice Grada Omiša

1.2. Osnovna prirodna obilježja

Grad Omiš smješten je na dodiru Jadranskog mora i Dinarskog planinskog sustava. Prema uvjetno homogenoj (fizionomskoj) regionalizaciji Hrvatske Grad Omiš dio je srednjodalmatinskog priobalja, točnije Poljičko-omiškog priobalja (Magaš, 2013). Središnji prostor srednjodalmatinskog priobalja čine prostrane potopljene i površinske flišne zone s nižim vapnenačko-dolomitnim pobrđem i udolinama, a od kontinentalnih utjecaja izdvojen je i zaštićen krškim priobalnim hrptovima gorsko-planinskog niza. Gorski niz Opor, Kozjak, Poljička planina, Omiška Dinara, Mosor i Biokovo odražava poremećeni dinarski pravac

(sjeverozapad-jugoistok), tj. položen je u hvarskom pravcu pružanja reljefa. Poljičko-omiško priobalje predstavlja prostor dviju reljefnih zona – višeg krškog mosorskog hrpta i mikroreljefno raščlanjenog flišnog i krškog priobalja sa specifičnim oblicima abrazivno-akumulacijske obale (Magaš, 2013).

U klimatološkim okvirima, priobalni dio Grada Omiša obilježen je sredozemnom klimom s vrućim ljetom koju karakterizira maksimum padalina u kasnu jesen, blage zime i suha ljeta. Srednje sezonske temperature zraka iznose 8,3 °C zimi, 14,4 °C u proljeće, 24,8 °C ljeti te 17,5 °C u jesen. Godišnji raspored padalina je neravnomjeran, a prosječna godišnja količina padalina iznosi 1.104 mm od čega je najviše padalina zabilježeno u zimskom i jesenskom razdoblju. Zbog planinskog grebena Mosora na području zaleđa Grada Omiša te Omiške Dinare, mediteranska klima prelazi u kontinentalnu klimu koju karakteriziraju niže temperature zraka i nešto veće količine padalina, a nerijetko se pojavljuje i snijeg koji se rijetko zadržava, a u prosjeku pada dva dana godišnje. Godišnja insolacija Grada Omiša iznosi više od 2.630 sati, a dnevni prosjek iznosi 7,2 sata dok u ljetnim mjesecima dnevni prosjek iznosi čak i do 12 sati (Elaborat za ocjenu o potrebi procjene utjecaja na okoliš rekonstrukcije i dogradnje luke otvorene za javni promet Omiš, 2014).

1.2.1. Prirodni resursi

Glavne prirodne resurse Grada Omiša čine vodni (rijeka Cetina) i morski resursi (Jadransko more) te rudna bogatstva (cementni lapor). Zbog prevlasti karbonatnih stijena nije se razvila površinski povezana riječna mreža, a održali su se samo snažniji riječni tokovi koji su hranjeni jačim vrelima u nepropusnim naslagama (Magaš, 2013). Područje Grada Omiša zahvaća srednji i donji tok rijeke Cetine. U srednjem toku (od Trilja do Zadvarja) Cetina protječe širokim mezozojskim karbonatnim, intenzivno okršnim područjem. Donji tok Cetine predstavlja usko područje u zaleđu Omiške Dinare. Vode u slivu teku uglavnom površinski iz mnogobrojnih malih izvora i iz sliva velikog izvorišta Studenci. Deltasta obalna naplavina rijeke Cetine kod Omiša čini rijedak i izuzetan dio obalnog reljefa. Neposredno prije ušća Cetine u more dotiču vode iz tunela Prančević-Zakučac za HE Zakučac (Procjena ugroženosti Grad Omiš, 2012). Na rijeci Cetini izgrađene su četiri hidroelektrane kojima je iskorišteno 90 % hidroenergetskog potencijala rijeke.

Jadransko more važno je u prometnom smislu jer kao dio Sredozemnog mora omogućuje Gradu Omišu dobru globalnu prometnu povezanost. Uz Jadransko more veže se i suvremeni razvoj turizma koji najveće potencijale ima u Jadranskoj Hrvatskoj (Magaš, 2013). Ljetne temperature zraka i mora te visoka godišnja insolacija preduvjet su razvoja turizma Grada Omiša. Za područje Grada Omiša Jadransko more predstavlja i važan prehrambeni izvor zbog bogatstva ribljim fondom i ostalim morskim organizmima.

Cementni lapor iz naslaga na obroncima Omiške Dinare bio je vrlo važna sirovina za proizvodnju cementa u 20. st. Tvornice cementa razvijale su se zbog povoljnih proizvodnih uvjeta kao što su obilje električne energije, bogate zalihe lapora, razvijena lučka infrastruktura, voda i pijesak rijeke Cetine te radna snage iz zaobalnih prostora (Žižić i Marasović, 2014). Današnja industrijska snaga Grada Omiša oslabljena je zbog propadanja tvornica cementa te je izgubila svoju industrijsku snagu iz 20. st., a bivši industrijski prostori u 21. st. čekaju svoju prenamjenu. Posljednja omiška tvornica cementa „Ranko Šperac“ prestala je s radom 1980-ih i srušena je 2006. godine, a lokacija će se prenamijeniti za turističke djelatnosti (Žižić i Marasović, 2014).

2. POSTOJEĆE STANJE

Postojeće stanje analizirano je kroz četiri velike tematske cjeline: društvo, gospodarstvo, urbano okruženje i okvir upravljanja razvojem s ciljem pružanja uvida u razumijevanje trenutnog stanja te aktualnih procesa i trendova kako bi se usmjerio budući razvoj Grada Omiša. Treba napomenuti kako je ovdje dana cjelovita analiza stanja koja će u konačnici biti prilog Strategiji dok će se u glavnom dijelu Strategije nalaziti sažetak ovog analitičkog poglavlja.

2.1. DRUŠTVO

Društvo je temeljni organizacijski oblik ljudske vrste. Ono podrazumijeva zajednicu ljudi koji žive na određenom prostoru te uspostavljaju međusobne veze i odnose kroz koje ostvaruju svoje potrebe i interese. Društvo je i glavni akter razvoja i transformacije geografskog prostora u kojem se odvijaju sve prostorno i socioekonomski relevantne aktivnosti. Društvo se temelji na suradnji i komunikaciji, ali i na različitostima i sukobima oko raspolaganja materijalnim i simboličkim dobrima, a na osnovi čega se izgrađuju zajednička pravila djelovanja koja su poduprta zajedničkim interesima i uvjerenjima stanovništva.

Prvo poglavlje analize postojećeg stanja sadrži analizu društva koja obuhvaća demografiju, socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi, društvenu, kulturnu, zdravstvenu i sportsko-rekreacijsku infrastrukturu, obrazovanje te analizu kulturne resursne osnove. Cilj ovog poglavlja je prepoznati trenutno stanje, ali i potencijale razvoja u navedenim sektorima društva kako bi se pravovaljano proizveo model budućeg razvoja Grada.

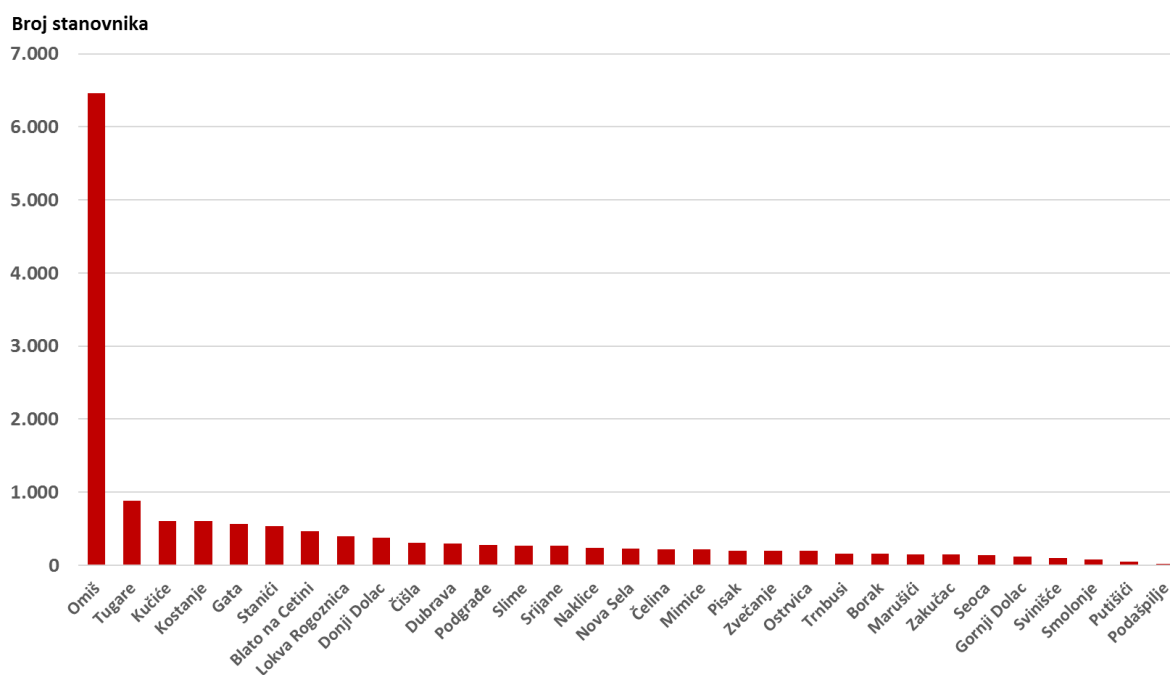
2.1.1. Demografsko stanje i dinamika

Stanovništvo je skup osoba koje žive i rade na nekom dijelu Zemljine površine te skup u kojem svaka pojedina osoba sudjeluje sa svojim posebnim obilježjima (Nejašmić, 2005). Stanovništvo je temeljni čimbenik određenog prostora jer svojim aktivnostima oblikuje prostor i prostorne sadržaje, utječe na međusoban odnos prostornih elemenata i sadržaja, stvara veze među njima te utječe na procese koji se odvijaju u prostoru. Cjelokupan prostor s

pripadajućom infrastrukturom nema funkciju bez stanovništva koje ga koristi stoga je kod planiranja i organizacije prostora nužno napraviti demografsku analizu.

Suvremeno stanovništvo prostor prilagođava gradnjom naselja u koja smješta temeljne funkcije za potrebe vlastite egzistencije. Radi zajedničkog upravljanja prostorom i uspostavljanja vitalnih veza između naselja potrebno je politički gospodariti prostorom. U Hrvatskoj su naselja stoga udružena u političko-administrativne prostorne jedinice – Gradove i općine čije je osnovno svojstvo lokalna samouprava. Ovim su poglavljem obuhvaćeni prostorni razmještaj, prirodno, prostorno i opće kretanje stanovništva te njegov dobno-spolni i etnički sastav.

Prema popisu stanovništva 2011. g., u 31 naselju na području Grada Omiša živjelo je 14.936 stanovnika. Gradsko naselje Omiš najveće je i broji 6.462 stanovnika, dok u svakom od ostalih 30 naselja živi manje od 1.000 stanovnika (Sl. 2.). Naselje Podašpilje najmanje je te broji samo 20 stanovnika. U 31 naselju živi prosječno 481,8 stanovnika, a ako se izuzme gradsko naselje Omiš ta brojka se spušta na prosječno 282,4 stanovnika po naselju. Na Sl. 2. vidljiv je izrazit nesrazmjer između broja stanovnika naselja Grada Omiša jer u gradskom naselju Omiš živi polovina ukupnog broja stanovnika Grada Omiša stoga je lako zaključiti kako je stanovništvo koncentrirano na vrlo malom području gradskog naselja Omiš.

Sl. 2. Broj stanovnika po naseljima na području Grada Omiša 2011. godine

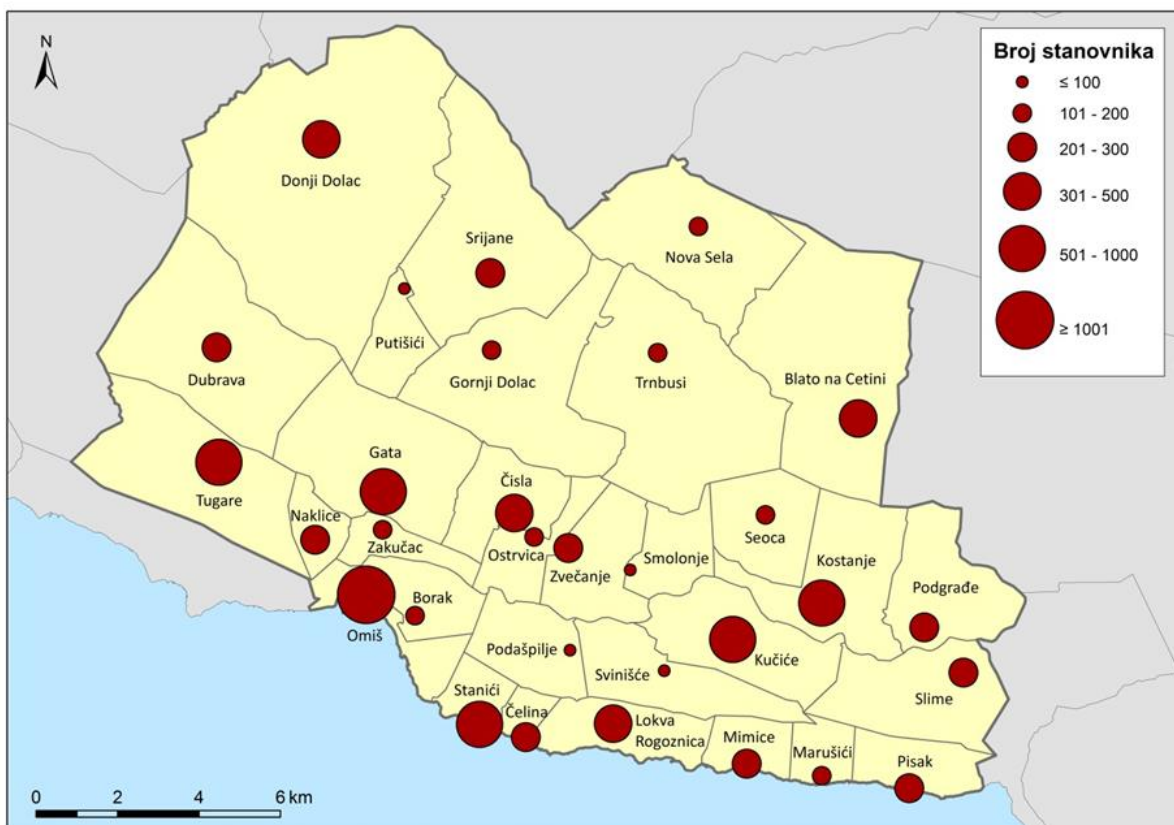
Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Osnovne demografske analize kojima se u ovom poglavlju detaljnije razmatraju stanje i trendovi vezani uz stanovništvo obuhvaćaju analize prostornog razmještaja i gustoće naseljenosti, analize općeg, prirodnog i prostornog kretanja stanovništva, sastava prema spolu, dobi i etničkoj pripadnosti te problemi povezani uz ta demografska obilježja.

2.1.1.1. Prostorni razmještaj stanovništva

Osnovni pokazatelji prostornog razmještaja stanovništva su distribucija broja stanovnika prema prostornim jedinicama te odnos broja stanovnika i površine prostornih jedinica (tzv. gustoća naseljenosti). Gustoća naseljenosti povoljniji je pokazatelj prostornog razmještaja stanovništva kada se podaci o broju stanovnika pokazuju površinski (umjesto točkasto) te u tom slučaju donekle realnije prikazuje razmještaj stanovništva budući da ga dovodi u odnos s površinom administrativnog naselja na koje se podatak odnosi.

Prostorni razmještaj stanovništva na području Grada Omiša može se opisati kao neravnomjeran (Sl. 3.). Glavni faktori koji determiniraju takav razmještaj stanovništva su fizičko-geografska osnova i prometna mreža. Kao što je već rečeno, brojem stanovnika dominira gradsko naselje Omiš, a prate ga naselja smještena uz obalu. To potvrđuje podatak kako se u 9 priobalnih naselja smjestilo čak dvije trećine stanovništva, dok je u zaobalju Grada smještena tek trećina stanovništva. Riječ je stoga o izrazitom procesu litoralizacije uslijed razvoja tercijarnih djelatnosti (turističke i druge uslužne djelatnosti). Takav polarizirani razmještaj stanovništva u pravilu je posljedica neravnomjernog gospodarskog razvoja, a gospodarski zaostaliya područja su ujedno područja slabije prirodne demografske dinamike te su istodobno emigracijski intenzivna (Wertheimer-Baletić, 1999).

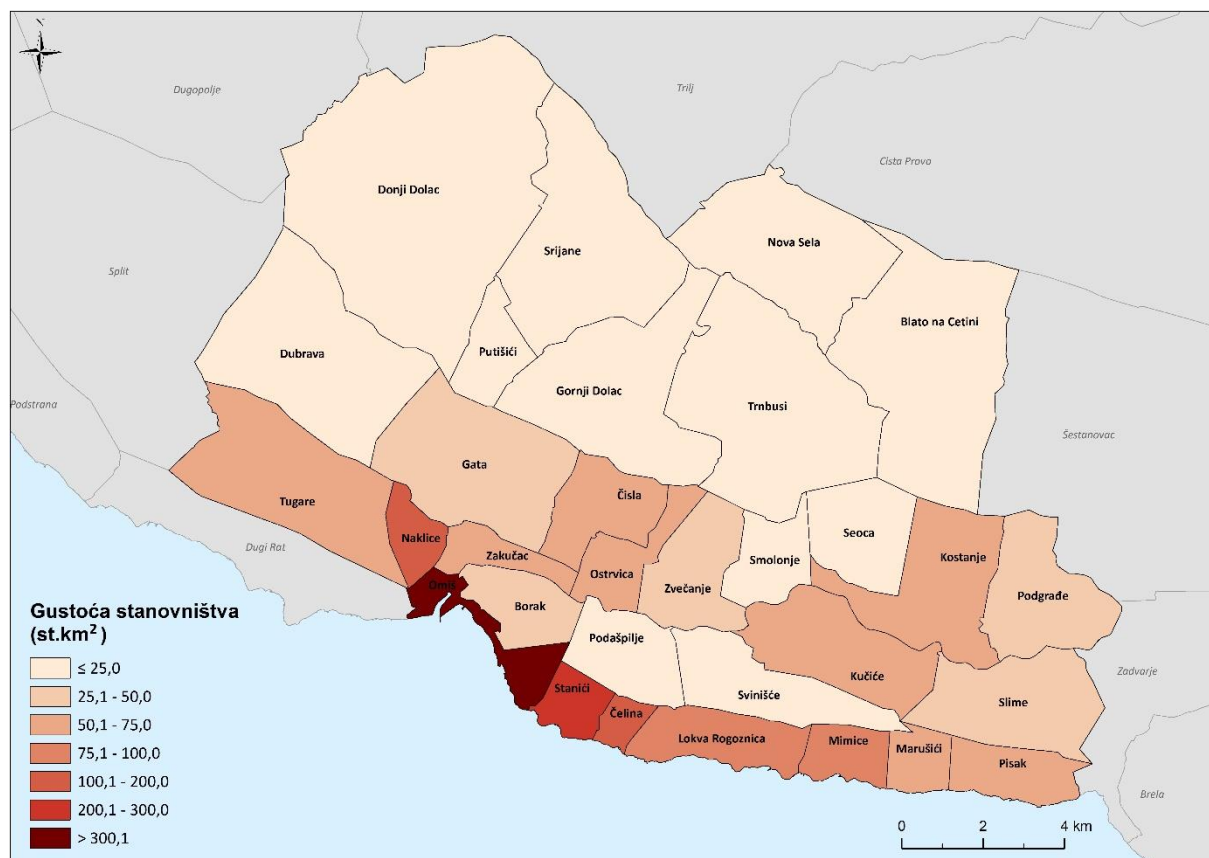
Sl. 3. Prostorni razmještaj naselja prema demografskoj veličini na području Grada Omiša 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Osim distribucije broja stanovnika po naseljima potrebno je u obzir uzeti i gustoću stanovništva. Ona se definira kao broj stanovnika koji žive u nekom području, odnosno na jedinici površine te omogućuje usporedbu između prostornih jedinica (Nejašmić, 2005). Gustoća naseljenosti Grada Omiša iznosi 56,1 stan./km² što je manje od županijskog (100,5 stan./km²) i nacionalnog prosjeka (75,7 stan./km²). Posljedica je to prije svega velike površine Grada¹ i prirodno-geografskih uvjeta koji su determinirali specifičan demografski razvoj. Dužobalni prostor Grada najgušće je naseljen (Sl. 4.) zbog povijesnog razvoja Grada, povoljnih prirodno-geografskih čimbenika, razvoja sekundarnih i tercijarnih djelatnosti te povoljnijeg prometno-geografskog položaja na Jadranskoj turističkoj cesti (Jadranska magistrala ili

¹ Grad Omiš sa svojom površinom od 266,28 km² predstavlja prostorno treću najveću jedinicu lokalne samouprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji te čini čak 5,82 % županijske kopnene površine (veći su samo gradovi Vrgorac i Trij).

državna cesta D8). Gustoća naseljenosti priobalnih naselja iznosi visokih 306,1 stan./km² dok gustoća naseljenosti zaobalnih naselja iznosi svega 27,0 stan./km². Najrjeđe je naseljeno naselje Podašpilje s gustoćom naseljenosti od svega 3,8 stan./km² dok je najgušće naseljeno gradsko naselje Omiš sa iznimno visokih 1.941,7 stan./km² čime predstavlja jedno od najgušće naseljenih područja u Republici Hrvatskoj.

Sl. 4. Gustoća naseljenosti po naseljima Grada Omiša 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Velike razlike u prostornoj distribuciji stanovništva, poglavito gustoći naseljenosti, svakako treba uzeti u obzir pri planiranju razvoja urbanog područja budući da znatno utječu na socioekonomska i prometna obilježja te pritisak na okoliš. Veća koncentracija stanovništva u pravilu se odražava kroz smanjenje efikasnosti prometnog sustava, povećanje stope kriminaliteta i zagađenja okoliša koje se može odraziti na ljudsko zdravlje i kvalitetu života (Resnik, 2010; Säynäjoki i dr., 2013.).

2.1.1.2. Prirodno kretanje stanovništva

Prirodna promjena stanovništva podrazumijeva omjer broja rođenih i umrlih u nekom razdoblju, a dinamika tog omjera u nekom razdoblju predstavlja prirodno kretanje stanovništva. Kad se promatra prirodno kretanje stanovništva, obično se analiziraju stope nataliteta i mortaliteta. Stopa nataliteta (rodnosti) podrazumijeva broj živorođenih osoba na 1.000 stanovnika u određenom razdoblju, dok s druge strane stopa mortaliteta (smrtnosti) označava broj umrlih osoba na 1.000 stanovnika u određenom razdoblju. Ovisno o odnosu stopa nataliteta i mortaliteta, prirodna promjena može biti pozitivna (veća stopa nataliteta), negativna (veća stopa smrtnosti) ili se može govoriti o prirodnoj stagnaciji ukoliko su te vrijednosti u potpunosti izjednačene (Nejašmić, 2005).

Prosječna stopa nataliteta u Gradu Omišu je u razdoblju 2010.-2014. g. iznosila 10,7 ‰, dok je prosječna stopa mortaliteta iznosila 11,4 ‰ (Tab. 1.). Prema prosječnoj stopi nataliteta i mortaliteta, stopa prirodne promjene za Grad Omiš u identičnom razdoblju iznosila je -0,7 ‰ što ukazuje na prirodan pad broja stanovnika (više umrlih nego rođenih u analiziranom razdoblju). U usporedbi s županijskim i nacionalnim prosjekom Grad Omiš ima veće stope nataliteta, dok je stopa mortaliteta veća od županijskog (10,2 ‰), ali manja od nacionalnog prosjeka (12,1 ‰). Stopa prirodne promjene Grada Omiša (-0,7 ‰) lošija je u usporedbi s županijskim prosjekom (-0,1 ‰), no povoljnija u odnosu na nacionalni prosjek (-2,6 ‰).

Tab. 1. Prosječne stope nataliteta i mortaliteta u Gradu Omišu i komparabilnim statističkim jedinicama u razdoblju 2010.-2014. godine

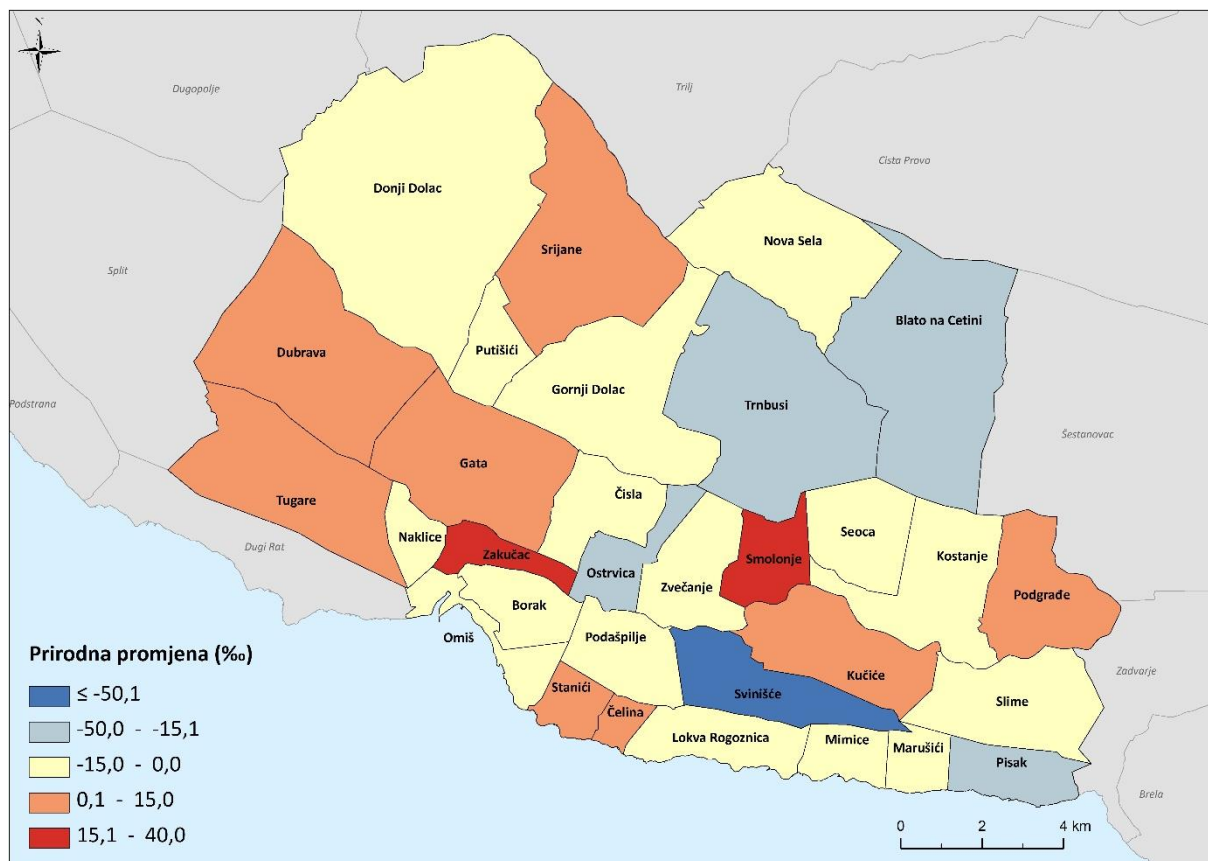
Komparabilna statistička jedinica	Stopa nataliteta (u ‰), prosjek 2010.-2014.	Stopa mortaliteta (u ‰), prosjek 2010.-2014.	Stopa prirodne promjene (u ‰), prosjek 2010.-2014.
Grad Omiš	10,7	11,4	-0,7
Splitsko-dalmatinska županija	10,1	10,2	-0,1
Republika Hrvatska	9,5	12,1	-2,6

Izvor podataka: Prirodno kretanje stanovništva, 2010.-2014.

Na razini naselja postoji značajna razlika u prostornoj distribuciji stopa nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene u razdoblju 2010.-2014. g. (Tabl. 1. u prilogu). Najmanju stopu nataliteta na području Grada Omiša imala su četiri naselja (Gornji Dolac, Marušići, Podašpilje, Seoca) u kojima je ona iznosila 0,00 ‰, što znači da u tim naseljima nije bilo rođenih u analiziranom

razdoblju. Na području Grada nalazi se pet naselja čija stopa nataliteta prelazi iznimno visoku vrijednost od 20 ‰ (Dubrava, Putišići, Podgrađe, Zakučac i Smolonje), dok je naselje s najvećom stopom nataliteta Smolonje (37,97 ‰). Stopa nataliteta za gradsko naselje Omiš iznosi 10,06 ‰ te ono zbog svoje demografske veličine determinira stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene na razini cijelog Grada. Prilikom analize prosječnih stopa mortaliteta u identičnom razdoblju 2010.-2014. g. čak tri naselja imaju minimalnu vrijednost od 0,0 ‰ (Podašpilje, Smolonje i Zakučac). Prema gore navedenim podacima za natalitet može se zaključiti kako Podašpilje karakterizira prirodna stagnacija, znači bez ijedne rođene ili umrle osobe u analiziranom razdoblju, a jedan od razloga je činjenica da je upravo Podašpilje najmanje naselje na području Grada pa su ikakvi demografski procesi snažno izraženi prilikom statističke analize. Prema istim podacima očito je da naselja Smolonje i Zakučac imaju izrazito pozitivnu prirodnu promjenu. Naselja s najvećom stopom mortaliteta, odnosno preko vrijednosti 20 ‰, ima sedam: Ostrvica, Putišići, Nova Sela, Blato na Cetini, Pisak, Trnbusi i Svinišće. Naselje s najvećom stopom mortaliteta je Svinišće gdje ona iznosi izrazito visokih 61,22 ‰, a upravo je i to naselje s najnegativnijom prirodnom promjenom (-51,02 ‰). Na području Grada Omiša 15 je naselja s negativnom promjenom, što je gotovo polovica od ukupnog broja naselja. Prirodnu stagnaciju bilježi šest naselja, a pozitivnu prirodnu promjenu bilježi deset naselja. Gradsko naselje Omiš bilježi negativnu prirodnu promjenu od -2,63 ‰.

Prostorna distribucija stope prirodne promjene na razini naselja u razdoblju 2010.-2014. g. (Sl. 5.) ukazuje kako je pozitivna stopa vidljiva u prostoru naselja Tugare, Dubrava i Gata koja su socioekonomski pod velikim utjecajem Grada Splita, dok su udaljenija područja poput naselja Trnbusi i Blato na Cetini demografski slabija (imaju manje stope prirodne promjene).

Sl. 5. Prirodna promjena na području Grad Omiša po naseljima 2011. godine

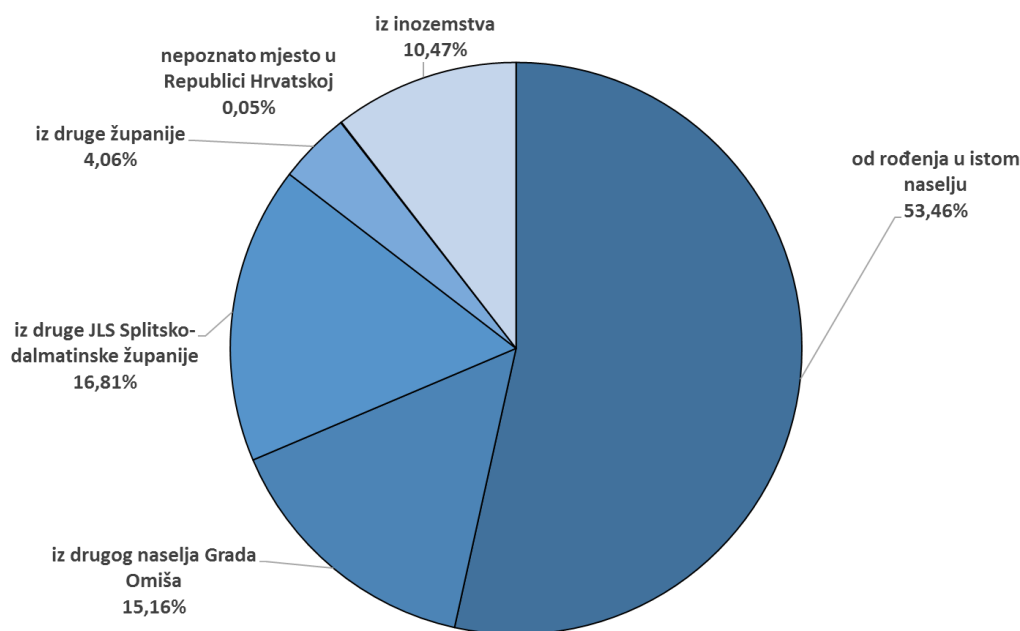
Izvor: Popis stanovništva 2011.

2.1.1.3. Migracijska obilježja

Drugi važan oblik kretanja stanovništva je prostorna pokretljivost koja obuhvaća sve vrste teritorijalne mobilnosti stanovništva u određenom vremenu i prostoru. Prostorna se pokretljivost razlaže na privremene i trajne migracije pri čemu se obično izdvajaju ciklične migracije povezane sa zaposlenošću, školovanjem i/ili drugim razlozima (Nejašmić, 2005). S obzirom kako je opće kretanje stanovništva uvjetovano jednim dijelom prostorne pokretljivosti, u ovom će se poglavlju analizirati trajne migracije dok će se ciklične migracije obrađivati u kontekstu tržišta rada u poglavlju 2.2.2.3. *Prostorna kretanja s obzirom na zaposlenost.*

Prema podacima Popisa stanovništva 2011. (Sl. 6.), nešto više od polovice stanovništva Grada Omiša (53,5 %) živi u trenutnom mjestu stanovanja od rođenja što je neznatno više u odnosu na prosjek Splitsko-dalmatinske županije (50,3 %). Od ukupnog broja stanovnika Grada

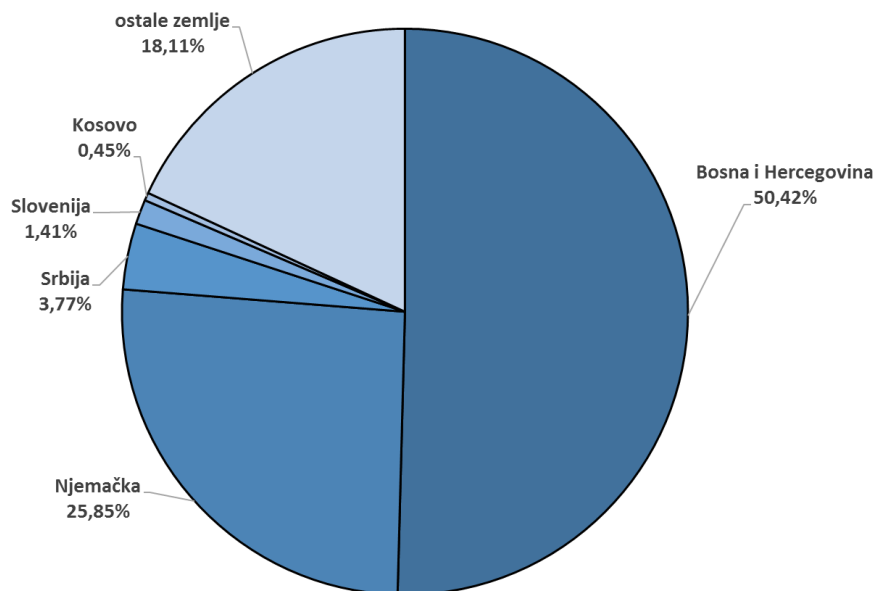
Omiša, njih 46,55 % je doseljeno. Najveći udio doseljenih zauzimaju osobe doseljene iz drugog grada ili općine Splitsko-dalmatinske županije (16,81 %) te osobe doseljene iz drugog naselja Grada Omiša (15,16 %). U odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju Grad Omiš ima veći udio doseljenih iz drugog naselja/grada iste jedinice lokalne samouprave, što se može tumačiti prirodnim procesom preseljenja stanovništva iz gospodarski slabije razvijenih zaobalnih naselja u gospodarski aktivnija i dinamičnija priobalna naselja. Taj zaključak može se potvrditi činjenicom kako je najveći broj stanovnika (970) u Grad Omiš doselio u razdoblju 1971.-1981. g. kada priobalna naselja bilježe nagli rast broja stanovnika, dok su istovremeno zaobalna naselja bilježila pad broja stanovnika.

Sl. 6. Broj doseljenih u Grad Omiš s područja Republike Hrvatske prema Popisu stanovništva 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Od ukupnog broja doseljenih iz inozemstva (1.563 ili 10,47 % stanovništva), čak polovica je doseljenih iz susjedne Bosne i Hercegovine (50,42 %), a zanimljiv je podatak o velikom udjelu povratnika iz Njemačke koji čine četvrtinu ukupnog broja inozemnih doseljenika u Grad Omiš (Sl. 7.).

Sl. 7. Broj doseljenih u Grad Omiš iz inozemstva prema Popisu stanovništva 2011. godine

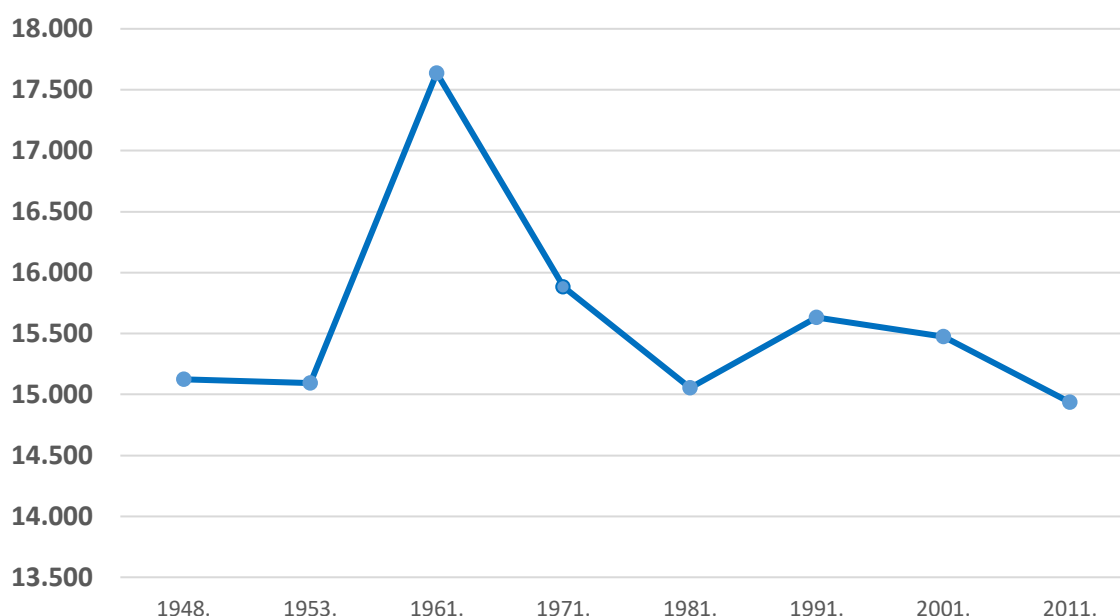
Izvor: Popis stanovništva 2011.

2.1.1.4. Opće kretanje stanovništva

Ukupno ili opće kretanje stanovništva obuhvaća ukupnu promjenu stanovništva u danom vremenskom intervalu koja je posljedica prirodne promjene stanovništva (razlike između broja rođenih i broja umrlih) i konačne migracije (razlike između broja konačno doseljenih i konačno iseljenih) (Nejašmić, 2005). Uz to na razvoj stanovništva utječu brojne „vanjske“ odrednice među kojima se svojom važnošću ističu društveno-gospodarski i politički (ratovi) čimbenici.

Analiza općeg kretanja stanovništva provedena je pomoću podataka svih popisa stanovništva nakon Drugog svjetskog rata (od 1948. do 2011. g.) jer je upravo to razdoblje ključno za analizu trenutnog demografskog stanja u prostoru. S obzirom na relativnu veličinu gradskog naselja Omiša u okvirima Grada Omiša, analiza na razini naselja izrađena je segmentno kako bi se dobila jasnija slika demografskog razvoja ostalih naselja pa su tako naselja Grada Omiša podijeljena na priobalna i zaobalna zbog različitih trendova u demografskom razvoju. Grad Omiš u promatranom razdoblju 1948.-2011. g. bilježi pad broja stanovnika u visini od 1,2 %, dok u posljednjem međupopisnom razdoblju (2001.-2011. g.) bilježi pad od čak 3,46 %.

Najveći porast broja stanovnika Grad Omiš bilježi u međupopisnom razdoblju 1953.-1961. g. (16,85 %), a porast broja stanovnika zabilježen je još jedino u međupopisnom razdoblju 1981.-1991. g. (3,91 %). Nakon Popisa stanovništva 1991. g. , broj stanovnika Grada Omiša kontinuirano opada (Sl. 8.).

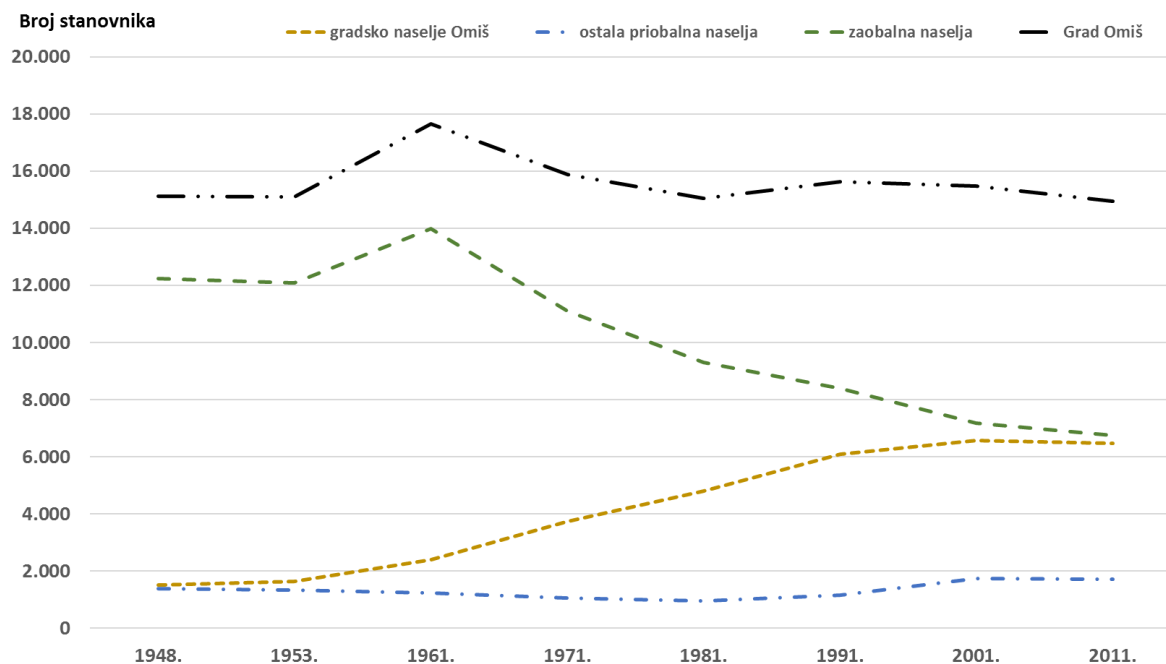

Sl. 8. Kretanje broja stanovnika Grada Omiša u razdoblju 1948.-2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001.; Popis stanovništva 2011.

U razdoblju 1948.-2011. g. naselja Grada Omiša obilježava neujednačen demografski razvoj (Sl. 9. i Tabl. 2. u prilogu). Pad broja stanovnika u dalmatinskim zaobalnim naseljima prisutan je od 1960-ih godina zbog jačanja procesa litoralizacije i urbanizacije u priobalnim naseljima. Primjerice, u razdoblju od 1971.-1981. g. splitska makroregija imala je najveći porast gradskog stanovništva u Hrvatskoj (Vresk, 1985). Jači razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na obali privukao je stanovništvo što je dovelo do emigracije iz zaobalnih naselja. Zaobalna naselja Grada Omiša u ovom razdoblju već bilježe gubitak broja stanovnika (od 1961. g.) dok se gradskom naselju Omiš broj stanovnika povećao, upravo nauštrb zaobalnih naselja (što je vidljivo na Sl. 9.). Broj stanovnika gradskog naselja Omiš povećava se u svakoj od promatranih godina do posljednjeg međupopisnog razdoblja što je rezultat intenzivnih migracija selo-grad u drugoj polovini 20. st. Priobalna naselja ne bilježe usporedan intenzitet kretanja broja

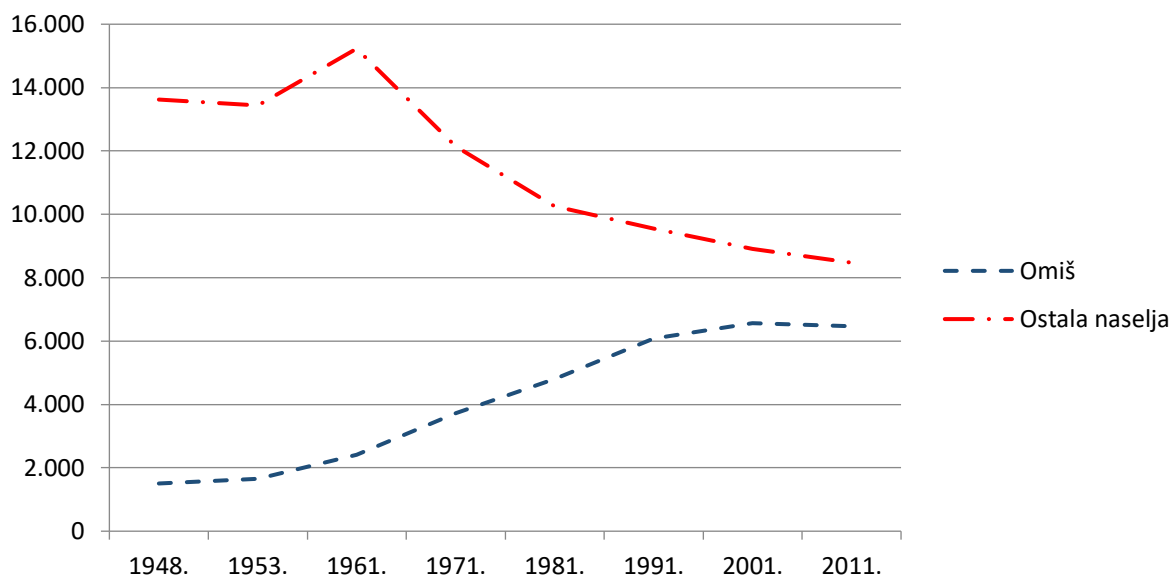
stanovnika kao i gradsko naselje Omiš što ukazuje na izrazito polariziran proces urbanizacije u Gradu Omišu.

Sl. 9. Kretanje broja stanovnika naselja Grada Omiša 1948.-2011. godine

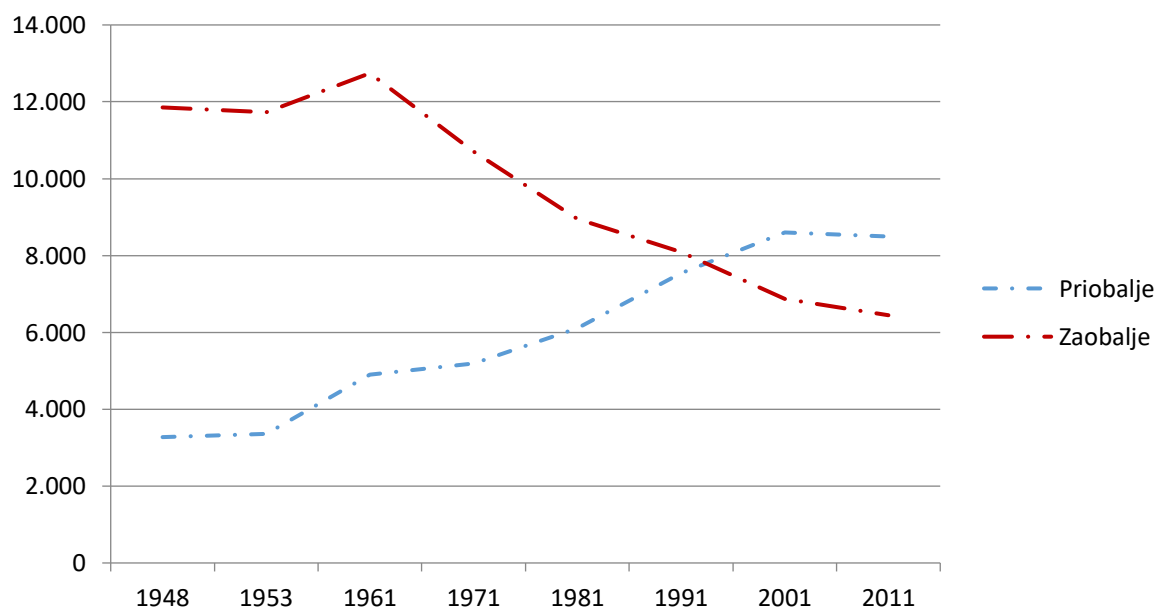
Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001.; Popis stanovništva 2011.

Broj stanovnika neurbanih naselja nastavlja padati dok demografski razvoj grada Omiša ima oprečne tendencije (Sl. 10.). Sukladno prethodno navedenim utjecajima litoralizacije i urbanizacije u Splitsko-dalmatinskoj županiji, broj stanovnika gradskog naselja Omiša konstantno se povećava do Popisa stanovništva 2001. godine. U međupopisnom razdoblju 2001.-2011. g. samo 10 naselja bilježi rast broja stanovnika (Borak, Čelina, Čišla, Donji Dolac, Lokva Rogoznica, Naklice, Podašpilje, Srijane, Stanići i Tugare; Tabl. 2. u prilogu). Razlika u demografskim procesima najočitija je kada se usporede zaobalna i priobalna naselja Grada Omiša. Na Sl. 11. vidljiv je pravilan međudodnos pada broja stanovnika u zaobalju uz istovremen porast broja stanovnika u priobalnim naseljima što potvrđuje iznesene demografske zaključke u ovom poglavlju kako je porast broja stanovnika gradskog naselja Omiš ponajviše uvjetovan preseljenjem stanovništva iz zaobalnih naselja.

Sl. 10. Kretanje broja stanovnika grada Omiša i ostalih naselja Grada Omiša 1948.-2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001.; Popis stanovništva 2011.

Sl. 11. Kretanje broja stanovnika priobalja i zaobalja Grada Omiša 1948.-2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001.; Popis stanovništva 2011.

2.1.1.5. Dobno-spolni sastav stanovništva

Dobno-spolni (biološki) sastav stanovništva odnosno sastav prema spolu i dobi (starosti) važan je jer iz njega proizlaze ključni kontingenti stanovništva – fertilni i radni kontingent (Nejašmić, 2005). Sastav prema spolu pokazuje brojčani odnos muškog i ženskog stanovništva, a zbog općeg biološkog fenomena u prosjeku se rađa 5-6 % više muške nego ženske djece, ali niz činitelja i okolnosti tijekom životnog vijeka mijenjaju tu neravnotežu prema spolu nastalu rođenjem (Nejašmić, 2005). Osnovni pokazatelji sastava prema spolu su koeficijent maskuliniteta (k_m , označava broj muških na 100 ženskih stanovnika) te koeficijent feminiteta (K_f , koji označuje broj ženskih na 100 muških stanovnika). U Gradu Omišu na 100 muškaraca živi 100,6 žena što je manje od državnog i županijskog koeficijenta feminiteta (Tab. 2.). U samo 11 naselja Grada Omiša žene su brojnije od muškaraca što je uglavnom posljedica selektivne migracije te prevlasti žena u starijim dobnim skupinama (zbog duljeg životnog vijeka od muškaraca). Osim navedenog, koeficijent feminiteta Grada Omiša veći je od županijskog i državnog prosjeka zbog povoljnijeg dobnog sastava stanovništva. Udio mladog stanovništva Grada Omiša veći je od državnog i županijskog prosjeka, ali je udio starog stanovništva nešto veći od županijskog prosjeka.

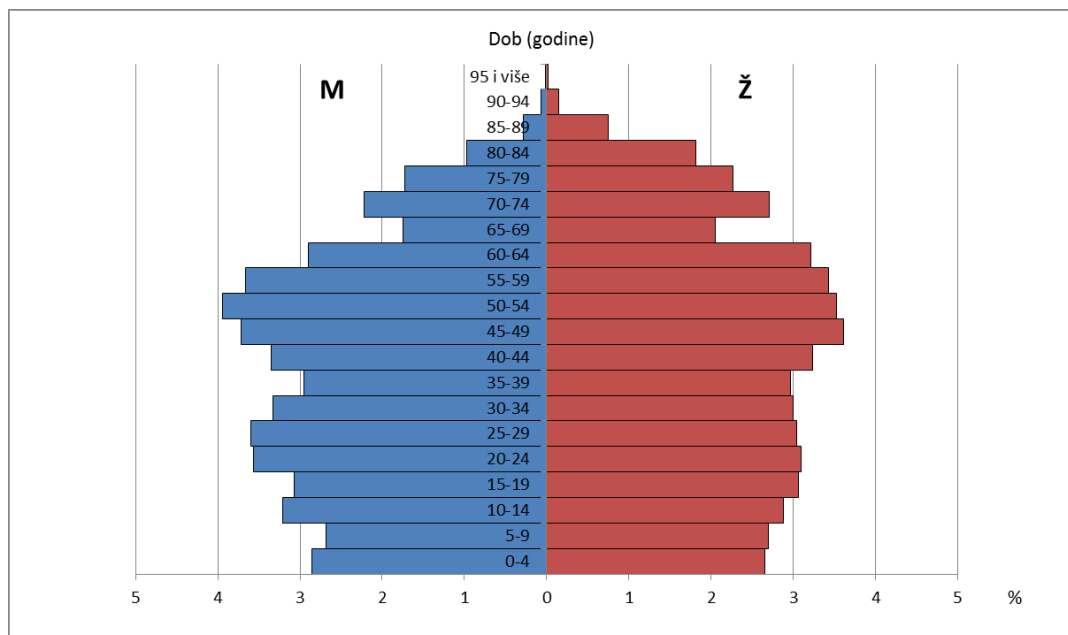
Tab. 2. Pokazatelji sastava stanovništva prema spolu i dobi Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske prema Popisu stanovništva 2011. godine

Komparabilna statistička jedinica	Udjeli velikih dobnih skupina (%)			Indeks starosti	Koeficijent feminiteta
	0-14	15-65	65 i više		
Grad Omiš	17,0	66,2	16,8	99,1	100,6
Splitsko-dalmatinska županija	16,4	67,0	16,6	101,4	105,5
Republika Hrvatska	15,2	67,1	17,7	116,3	107,4

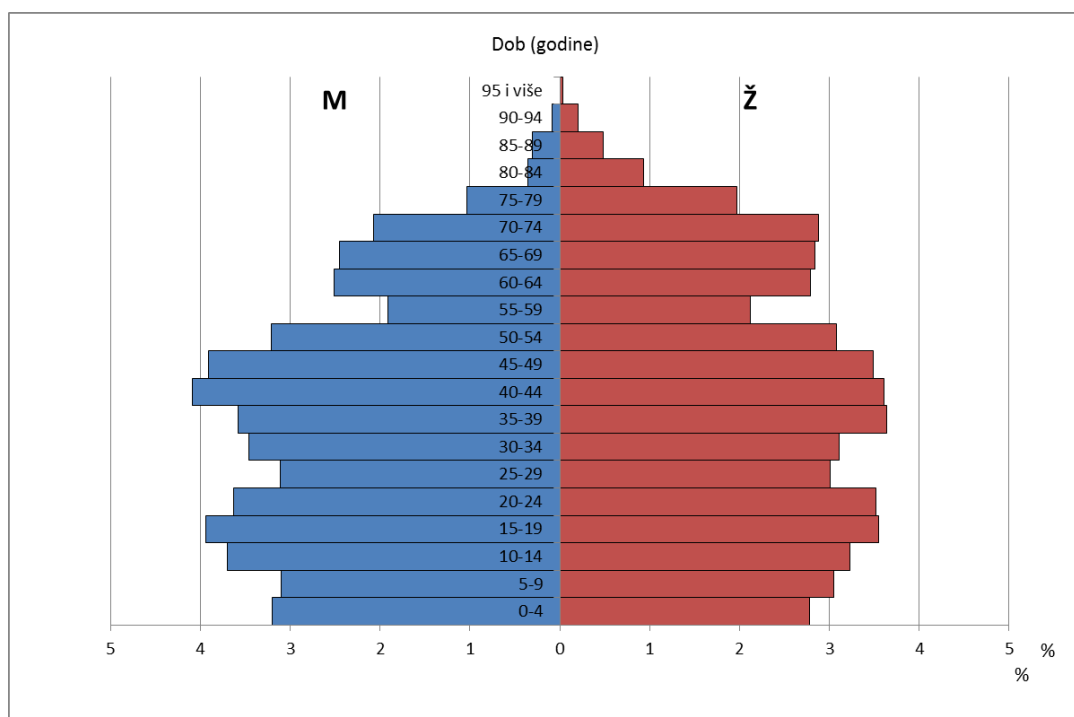
Izvor: Popis stanovništva, 2011.

Dobno-spolna struktura najbolje se iskazuje dobno-spolnim dijagramom (Sl. 12. i Sl. 13.). Analizom dobno-spolnih struktura prema Popisima stanovništva iz 2001. i 2011. g. vidljivo je smanjenje demografske baze (dobnih skupina 0-14 g.) te blago proširenje starijih dobnih skupina u okviru zrelog kontingenta stanovništva (45-65 g.). Smanjenje demografske baze zasigurno će u sljedećim razdobljima utjecati na povećanje udjela starog stanovništva, kao i ulazak zrele skupine stanovništva u staru. Ako se u obzir uzme i trend općeg povećanja emigracije, logički je za očekivati kako će se demografska slika Grada Omiša pogoršati i

približiti negativnom hrvatskom prosjeku. Iz tog razloga potrebno je razraditi mogućnosti, metode, planove i mjere populacijskih politika kako bi se negativni trendovi zaustavili.

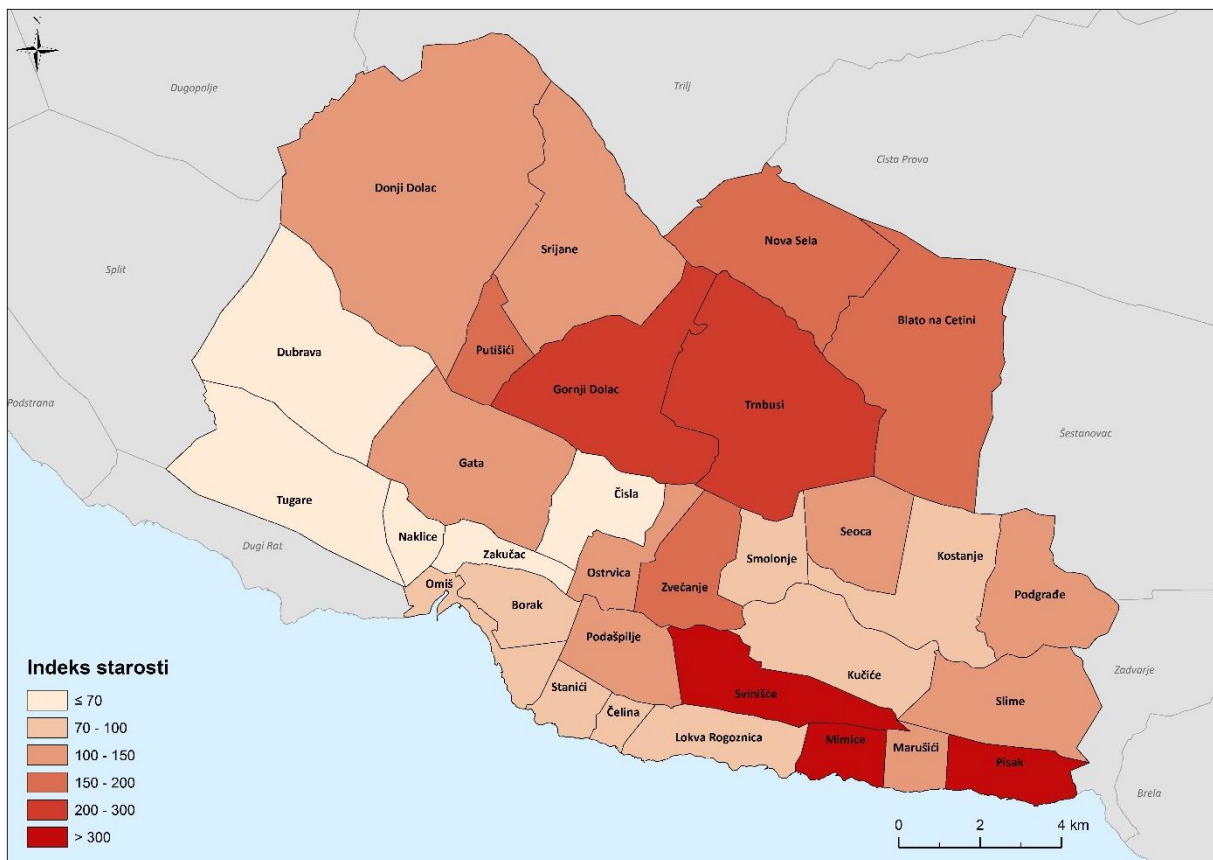

Sl. 12. Dobno-spolni sastav stanovništva Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011. godine
Izvor: Popis stanovništva 2011.

Sl. 13. Dobno-spolni sastav stanovništva Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2001. godine
Izvor: Popis stanovništva 2001.

Postoje velike razlike na razini naselja u sastavu stanovništva prema dobi. Manje od polovine (14) naselja Grada Omiša ima udio starog stanovništva manji od prosjeka Grada dok u istom broju naselja udio starog stanovništva prelazi 20 %. Iako je indeks starosti Grada manji od županijskog i državnog prosjeka, vrijednosti indeksa starosti pojedinih naselja Grada Omiša višestruko premašuju državni i županijski prosjek. Generalno gledajući, najveće vrijednosti indeksa starosti bilježe naselja u zaobalju, a najniže naselja u priobalju. Središnji južni i jugozapadni dio Grada su dijelovi s nižim, a sjeverni su dijelovi s višim indeksom starosti. U naseljima u zaobalju prevladava staro stanovništvo zbog emigracije mladog stanovništva koje je prvenstveno iseljavalo u priobalna naselja Grada Omiša (Sl. 14.). U naseljima u zaobalju jača proces demografskog starenja koje smanjuje stopu rodosti (a time i stopu porasta stanovništva), povećava opću stopu smrtnosti, utječe na starenje radnog kontingenta i izaziva daljnje pogoršanje sastava prema dobi i spolu (Nejašmić, 2005).

Sl. 14. Indeks starosti naselja Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011.godine

Izvor: Popis stanovništva 2011.

U ovom poglavlju zanimljivo je još proučiti podatke o fertilitetu. Stopa ukupnog fertiliteta računa se kao godišnja stopa, stavljena u odnos broja živorođene djece i ukupnog stanovništva u fertilnoj dobi (Nejašmić, 2005). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku stopa ukupnog fertiliteta na području Grada Omiša za 2011. g. iznosila je 18,86 ‰. Češće se upotrebljava opća stopa fertiliteta koja se izračunava kao odnos broja živorođene djece i ukupnog ženskog stanovništva u fertilnoj dobi. Za područje Grada Omiša ta stopa je 2011. g. iznosila 48,09 ‰, što je veća vrijednost u odnosu na 2001. g. kada je ta vrijednost bila 38,30 ‰ što ukazuje na činjenicu kako se povećava biološki potencijal za prirodnu reprodukciju stanovništva i potencijalno smanjenje negativne prirodne promjene u budućim razdobljima. Pritom je važno implementirati adekvatnu natalitetnu politiku kako bi se zaustavila negativna prirodna promjena.

Očekivano trajanje života najbolji je pokazatelj mortaliteta i zdravstvenih uvjeta u nekoj zemlji ili području (Grizelj i Akrap, 2011) i u uskoj je pozitivnoj korelaciji sa stupnjem društveno-gospodarskog razvoja jer je očekivano trajanje života redovito dulje u razvijenim nego u slabije razvijenim državama (Nejašmić, 2005). Očekivano trajanje života u Hrvatskoj niže je za nekoliko godina od prosjeka zemalja Europske unije, a u okvirima Republike Hrvatske najviši prosjeci su u Jadranskoj Hrvatskoj (Grizelj, Akrap, 2011). Prema istim autorima, očekivano trajanje života pri rođenju u Splitsko-dalmatinskoj županiji 2008./2009. g. iznosilo je 74,9 godina za mušku djecu i 81,03 godinu za žensku djecu. Za osobe dobi od 65 g. predviđa se da će živjeti još 15,5 g. (muškarci) odnosno 19,0 g. (žene).

U Gradu Omišu, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, 2011. godine živjelo je ukupno 3.120 osoba s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti i one čine 20,9 % ukupnog stanovništva. Od ukupnog broja osoba s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti njih 872 (27,9 %) treba, a 744 (23,8 %) koristi pomoć druge osobe. Udio osoba s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti u Splitsko-dalmatinskoj županiji čine manji udio nego u Gradu Omišu (16,4 %). Od ukupno 74.412 osoba s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti 31,4 % (23.373 osoba) treba dok 27 % (20.058 osoba) koristi pomoć druge osobe.

2.1.1.6. Etničke skupine i manjine

Stanovništvo Grada Omiša izrazito je homogeno prema narodnosnom sastavu jer prema popisu stanovništva 2011. g. Hrvati čine 98,55% stanovništva. Od nacionalnih manjina svojim udjelom u ukupnom stanovništvu ističu se pripadnici srpske (0,33%), bošnjačke (0,27%) i albanske nacionalnosti (0,17%) dok ostale manjine bilježe znatno manje udjele.

2.1.2. Društvena infrastruktura

Poglavlje posvećeno društvenoj infrastrukturi analizira pokrivenost područja Grada Omiša postojećim uslugama i ustanovama društvene i zdravstvene infrastrukture, njihove kapacitete, dostupnost te tipologiju usluga koje pružaju. U dokumentu *Izvješće o stanju prostora Republike Hrvatske 2008.-2012.* [ISPRH] kojeg je izdalo Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja 2013. g. radi se razlika između infrastrukture i suprastrukture utoliko što suprastruktura podrazumijeva operativne sadržaje, a infrastruktura izgrađene objekte. U tom se dokumentu pod pojmom društvena suprastruktura podrazumijevaju javne službe (iz područja uprave, pravosuđa, znanosti, obrazovanja, kulture, zdravstva, socijalne skrbi i sporta), udruge građana, političke stranke, vjerske zajednice te sadržaji od javnog interesa (ISPRH, 2013). S obzirom na to da se u ovom poglavlju obrađuju i društvena infrastruktura i suprastruktura, korist se zajednički naziv društvena infrastruktura pod kojim se podrazumijevaju i operativni sadržaji i objekti.

Društvena infrastruktura odraz je socijalnih funkcija nekog područja. Socijalne funkcije podrazumijevaju osnovne ljudske aktivnosti nužne za opstojnost ljudskih zajednica, a koje su zajedničke svim društvenim slojevima (Ruppert i dr., 1981). U prostornoplanskom kontekstu, prostorna raspodjela i koncentracija socijalnih funkcija preraspodijeljena s obzirom na suvremena socioekonomska obilježja izvor su centraliteta naselja i dispariteta u razvijenosti različitih prostornih jedinica koji se odražava i u odvijanju demografskih procesa. Ruppert i dr. (1981) izdvajaju sljedeće socijalne funkcije: stanovanje, život u zajednici, rad, opskrba, obrazovanje i rekreacija, a kao dodatnu funkciju koja omogućuje fizičko povezivanje ostalih funkcija ističu promet. S obzirom na njihov tematski raspon, one su obrađene u različitim poglavljima ove Strategije: funkcije rada i opskrbe su u poglavlju 2.2. *GOSPODARSTVO*, funkcija prometa u poglavlju 2.3.4. *Prometna infrastruktura*, funkcija obrazovanja u poglavlju

2.1.4. *Odgoj i obrazovanje, a funkcije života u zajednici u sklopu poglavlja 2.1.3. Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi.*

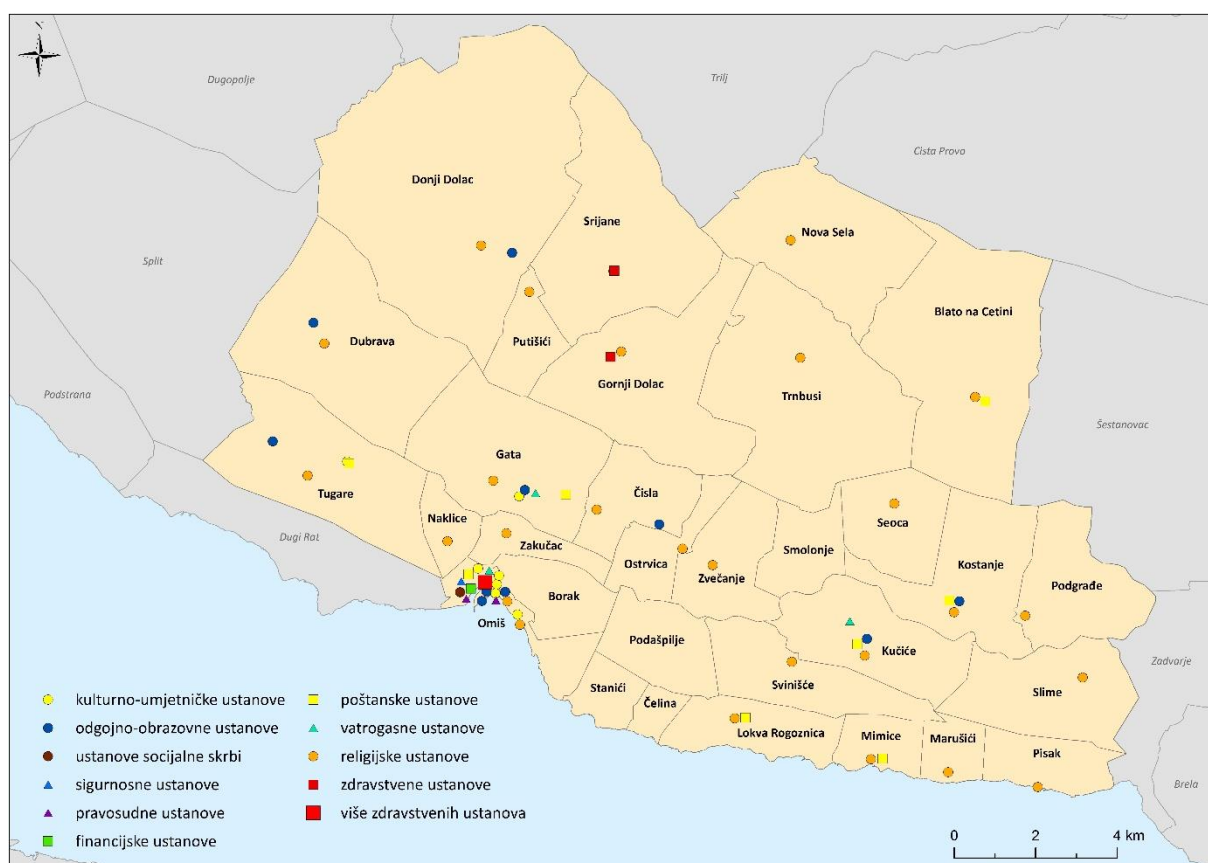
Društvena infrastruktura s obzirom na socijalne funkcije iznimno je važna za funkcionalnu karakterizaciju jedinica lokalne samouprave i razumijevanje nodalno-funkcionalne hijerarhije unutar UP-a. Lukić (2012) izdvaja šest stupnjeva centraliteta u Republici Hrvatskoj na temelju opskrbljenosti naselja obveznim funkcijama (obrazovanjem, zdravstvom, sudstvom, financijskim poslovanjem, telekomunikacijama i trgovinom): glavni grad, makroregionalni centar, regionalni centar, subregionalni centar, područni centar i lokalni centar. Prema navedenim kriterijima, na području Grada Omiša ističe se naselje Omiš kao jači područni centar, dok su ostala naselja bez centraliteta.

2.1.2.1. Društvena infrastruktura

Društvena infrastruktura u kontekstu ove Strategije obuhvaća sve ustanove na urbanom području namijenjene korisnicima u svrhu izvršavanja poslova, obveza i drugih aktivnosti iz područja uprave, obrazovanja, kulture i komunikacija. Kao skupina središnjih uslužnih funkcija, društvena infrastruktura najuže je povezana s razvitkom i razmještajem svojih korisnika. Njenim razvojem postiže se viši standard i bolja kvaliteta života.

Tipologija društvenih ustanova na području Grada Omiša (Tabl. 3. u prilogu) koje su osnovni element cjelokupne društvene infrastrukture na području Splitsko-Dalmatinske županije odnosi se na kulturno-umjetničke ustanove (muzeje i galerije, knjižnice i arhive, ustanove za scensko-glazbene djelatnosti i kinematografe), odgojno-obrazovne ustanove (dječje vrtiće, osnovne i srednje škole, ustanove za obrazovanje odraslih), zdravstvene ustanove (domovi zdravlja, poliklinike, ambulante i ljekarne), ustanove socijalne skrbi (centri za socijalnu skrb, ustanove za pružanje smještaja i ustanove za pružanje drugih socijalnih usluga), sigurnosne ustanove (policijske postaje), pravosudne ustanove (sudovi), financijske ustanove (poslovnice FINA-e), poštanske ustanove (poslovnice Hrvatske pošte), vatrogasne ustanove (vatrogasni domovi) te religijske ustanove (crkve i samostani). Na području Grada Omiša, prema navedenoj tipologiji evidentirana je 91 ustanova od čega većinu čine religijske ustanove. Najveći broj ustanova (47) evidentiran je na prostoru gradskog naselja Omiš kao središnjeg naselja Grada Omiša.

Prostorna distribucija ukazuje na izrazito visoku centraliziranost analiziranog područja (Sl. 15.). Najveći broj društvenih ustanova nalazi se u naselju Omiš u kojem živi 43,3 % ukupnog stanovništva analiziranog područja. Takvo stanje je i očekivano, s jedne strane zbog najveće koncentracije stanovništva koja dovodi do pojačane potrebe za društvenom infrastrukturom, a s druge strane zbog toga što je naselje Omiš administrativno-politički centar Grada Omiša. Naselje Omiš ujedno je i jedino naselje u kojem su smještene institucije vezane uz upravu (policajska postaja, sudovi) i financije (FINA, porezna uprava) te srednjoškolsko obrazovanje. U ostalim naseljima najveći dio društvene infrastrukture čine religijske ustanove (crkve) i ustanove za odgoj i osnovnoškolsko obrazovanje (vrtići, matične i područne škole).

Sl. 15. Ustanove društvene infrastrukture po naseljima Grada Omiša 2016. godine

Izvor: Registar muzeja, galerija i zbirki RH; Hrvatska pošta; Sudačka mreža; Splitsko-makarska nadbiskupija, 2016; FINA, 2016.

Od najvažnijih funkcija, u gradskom naselju Omišu smješten je Ured državne uprave Splitsko-dalmatinske županije s matičnim uredom. Od tijela sudbene vlasti, stanovnicima Grada Omiša

na raspolaganju su dvije sudske ustanove, i to Stalne službe Općinskog i Prekršajnog suda Split, dok su ostale nadležne institucije smještene u 25 kilometara udaljenom Splitu (Trgovački sud, Županijski sud, Općinsko državno odvjetništvo, Županijsko državno odvjetništvo u Splitu), odnosno 37 kilometara udaljenoj Makarskoj (Općinsko državno odvjetništvo). Omiš ima jednu policijsku postaju koja uz poslove temeljne, prometne i kriminalističke policije obavlja i upravne poslove za građane i pravne osobe na području Grada Omiša i općina Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje (MUP, 2015). U gradu su također smještene i ispostave Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO), Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO), Porezne uprave te Centra za socijalnu skrb, po jedna poslovnica FINA-e i Hrvatske pošte. Od ostalih financijskih ustanova, na području Grada Omiša nalaze se poslovnice četiriju banaka (PBZ, Splitska, Zagrebačka i OTP) i 20 bankomata od kojih je samo jedan smješten izvan grada Omiša, i to u Mimicama. Odgojno-obrazovne ustanove također su prostorno najkoncentriranije u samom gradskom naselju Omiš. To su šest vrtićkih, dvije osnovnoškolske (od kojih jedna umjetničko-obrazovnog usmjerenja, odnosno osnovna glazbena škola) i jedna srednjoškolska ustanova. Najbliže ustanove visokog školstva i srednja glazbena škola u kojoj učenici mogu nastaviti glazbeno obrazovanje nalaze se u Splitu. Od religijskih ustanova, na području Grada Omiša djeluju Poljički i Omiški dekanat Splitsko-makarske nadbiskupije s 18 župa i 27 crkava u kojima se obavljaju svete mise (Splitsko-makarska nadbiskupija, 2016) te dva samostana (franjevački samostan Gospe od Karmela i samostan sestara Služavki Maloga Isusa). Ostale funkcije i društvene ustanove relativno su ravnomjerno raspoređene po naseljima. Na području Grada Omiša nalazi se deset vrtićkih odjeljenja (od čega šest u naselju Omiš), tri osnovne i pet područnih škola, sedam poslovnica Hrvatske pošte i tri DVD-a (Gata, Kućice i Omiš) objedinjena u Vatrogasnu zajednicu Grada Omiša. Najbliža javna vatrogasna postrojba i stanica HGSS-a za područje Grada Omiša nalaze se u Splitu.

Posebnu pažnju u analizi društvene infrastrukture valja posvetiti pristupačnosti ustanova za osobe s invaliditetom. Područje pristupačnosti u Republici Hrvatskoj uređeno je Zakonom o prostornom uređenju (2013), Zakonom o gradnji i Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti (2007). Grad Omiš duži niz godina prilagođava dostupnost javnih površina osobama s invaliditetom u smislu uređenja rampi za teško pokretne ili nepokretne osobe. Gradska Velika plaža opremljena je posebnim liftom kao i javnim WC-ima prilagođenima osobama s invaliditetom zbog čega je, između ostalog, i nositeljica Plave zastave. Pristup svim ustanovama u prizemljima zgrada ili kuća

olakšan je za teško pokretane ili nepokretne osobe: Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Centar za socijalnu skrb Omiš, Porezna uprava Ispostava Omiš, poslovnice banaka (Splitska, Privredna, Zagrebačka, OTP), Hrvatski zavod za zapošljavanje, Financijska agencija (FINA), Vodovod d.o.o., Peovica d.o.o., Hrvatska elektroprivreda, Lučka uprava, Policijska postaja Omiš, Turistička zajednica Grada Omiša, Dječji vrtić Omiš, Vatrogasna zajednica Grada Omiša, Narodna knjižnica Omiš, Ilirsko sjemenište, Gradska sportska dvorana te nogometni stadion „Anđelko Marušić“. Pojedine ustanove nemaju u cijelosti riješenu problematiku pristupa osoba s invaliditetom, te je omogućen samo pristup objektima: Osnovna škola „Josip Pupačić“, Srednja škola „Jure Kaštelan“, Osnovna škola „1. listopada 1942.“ Čišla, Osnovna škola „Gornja Poljica“, Osnovna glazbena škola „Lovro pl. Matačić“, Centar za kulturu, Gradski muzej Omiš, Festival dalmatinskih klapa. Kod pojedinih ustanova pristup je omogućen samo određenim uredima i prostorima: Dom zdravlja (samo pristup ordinacijama u prizemlju), Gradsko društvo Crvenog križa Omiš (samo pristup uredima), prostori gradske uprave (samo pristup), uredi Ureda državne uprave Ispostava Omiš i uredi Splitsko-dalmatinske županije Ispostava Omiš (samo pristup). Općenito se može zaključiti kako novi objekti i u privatnom i javnom vlasništvu imaju osiguran pristup za osobe s invaliditetom u smislu rampi, dok bi se starije zgrade u javnom vlasništvu trebale unaprijediti i osigurati poboljšanu dostupnost osobama s invaliditetom (Grad Omiš, 2017).

2.1.2.2. Zdravstvena infrastruktura

Poglavlje zdravstvene infrastrukture obuhvaća državne i privatne zdravstvene ustanove, njihove kapacitete i raspon usluga te njihov prostorni domet. Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (2016), zdravstvena zaštita obuhvaća sustav mjera, usluga i aktivnosti namijenjenih očuvanju i unapređenju zdravlja, prevenciji bolesti, liječenju, zdravstvenoj njezi i rehabilitaciji. Ona se organizira na tri osnovne razine: primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj te na razini zdravstvenih zavoda. Primarna zdravstvena (Tab. 3.) zaštita pruža neprekidnu zdravstvenu zaštitu stanovništva kroz sve životne dobi, a organizira se u domovima zdravlja. Dom zdravlja u svom sastavu ima opću/obiteljsku medicinu, dentalnu zaštitu, zaštitu žena, zaštitu predškolske djece, medicinu rada, laboratorijsku, radiološku i drugu dijagnostiku, sanitetski prijevoz, ljekarničku djelatnost, patronažnu zdravstvenu zaštitu, zdravstvenu njegu i palijativnu skrb. Potreban broj zdravstvenih ustanova za područje Republike Hrvatske,

odnosno jedinice lokalne samouprave određuje Mreža javne zdravstvene službe. Sekundarna zdravstvena zaštita odnosi se na specijalističko-konzilijarnu i bolničku djelatnost, a obavljaju je poliklinike, opće i specijalne bolnice te lječilišta. Tercijarna zdravstvena zaštita podrazumijeva obavljanje najsloženijih zdravstvenih oblika zdravstvene zaštite iz specijalističko-konzilijarne djelatnosti, a provode je klinike, kliničke bolnice i klinički bolnički centri. Ljekarnička djelatnost obavlja se na sve tri razine zdravstvene zaštite, a podrazumijeva opskrbu stanovništva lijekovima i medicinskim proizvodima. Zdravstveni zavodi obuhvaćaju sve prethodno navedene razine, a podrazumijevaju državne zdravstvene zavode i zavode na razini jedinica lokalne samouprave koji obuhvaćaju javnozdravstvenu djelatnost, djelatnost hitne medicine te zavode za hitnu medicinu.

Na području Grada Omiša u primarnoj zdravstvenoj zaštiti djeluje jedan Dom zdravlja s ordinacijama opće/obiteljske medicine, zdravstvene zaštite dojenčadi i predškolske djece, zdravstvene zaštite žena, dentalne medicine, biokemijski laboratorij i ordinacija radiološke dijagnostike. U Domu zdravlja djeluju Hitna pomoć i Zavod za javno zdravstvo sa Službom za školsku i sveučilišnu medicinu i Službom za epidemiologiju zaraznih bolesti. Najbliže ustanove sekundarne i tercijarne zaštite i drugi zavodi nalaze se u 25 km udaljenom Splitu. Osim navedenih na području samog naselja Omiš djeluju još i privatne prakse liječnika opće medicine, pedijatrijska ordinacija, stomatološke ordinacije te jedna privatna poliklinika.

Tab. 3. Ustanove zdravstvene zaštite na području Grada Omiša po djelatnosti i statusu 2016. godine

Naziv djelatnosti	Broj ordinacija u Domu zdravlja	Broj ordinacija u koncesiji
Opća/obiteljska	0	8
Zaštita djece i dojenčadi	0	1
Zaštita žena	2	0
Dentalna zaštita	3	5
Medicinsko-biokemijski laboratorij	0	1
Radiološka dijagnostika	1	0
Psihijatrija	0	1
Zdravstvena njega i rehabilitacija	0	1
Oftalmologija	0	1
Ortodontska terapija	0	1
Ortopedija	0	1
Ukupno Grad Omiš	6	20

Izvor: Ugovoreni sadržaji zdravstvene zaštite u RH, 2016.

Broj ugovorenih timova u području zdravstvene zaštite koje djeluju pod Domom zdravlja Gradu Omišu nije u potpunosti usklađen s propisanim kvotama Mreže javne zdravstvene službe (NN 113/15) jer nedostaje jedna ordinacija dentalne medicine. Ukupno na području Grada Omiša djeluje 26 liječničkih timova, od čega 21 u području primarne zdravstvene zaštite. U području hitne medicine aktivno je pet timova, a u ljetnim se mjesecima broj osoblja povećava za dva sezonska djelatnika, i to jednog medicinskog tehničara i jednog vozača hitne pomoći (ustanova posjeduje pet ambulantnih vozila). Postojeće stanje infrastrukture i osoblja je nedostatno potrebama Grada i šireg prostora pa je u razvojne projekte Grada Omiša potrebno uključiti i proširenje ustanove i usluga Doma zdravlja.

Prostorni raspored ustanova ukazuje na visoku centralizaciju usluga zdravstvene zaštite. Od osam ordinacija opće medicine, sedam ih se nalazi u gradskom naselju Omiš, a jedna u Donjem Dolcu. Slično je i s ordinacijama dentalne medicine od kojih se također sedam nalazi u Omišu, a tek jedna izvan Omiša, i to u Srijanima, koje se kao i Donji Dolac, nalaze u zapadnom dijelu područja Grada Omiša. Ovakav razmještaj prostornih ustanova ukazuje na problem nedovoljne dostupnosti zdravstvene skrbi stanovništvu, posebice najugroženijim skupinama poput starijih i teže pokretnih osoba, kroničnih bolesnika i osoba s posebnim zdravstvenim potrebama kojima je potrebna adekvatna zdravstvena skrb.

Zdravstvene usluge u Gradu Omišu uglavnom su privatizirane putem koncesija s HZZO-om pri čemu je Dom zdravlja Omiš posrednik. Većinu ordinacija opće/obiteljske medicine čine privatni liječnici pod ugovorom s HZZO-om što je učestala praksa u hrvatskom i europskom zdravstvenom sustavu. U podsektoru dentalne medicine situacija je slična jer se dvije trećine dentalnih usluga pruža u ustanovama privatne prakse pod ugovorom s HZZO-om. Ugovor s HZZO-om imaju još i ordinacija pedijatrije, medicinsko-biokemijski laboratorij, ustanova registrirana za obavljanje zdravstvene njege i rehabilitacije u kući. Zdravstvene usluge iz područja psihijatrije, fizikalne medicine i rehabilitacije pružaju se u privatnoj poliklinici u Omišu, kao i specijalističke zdravstvene usluge iz ortopedske, oftalmološke te ortodontske djelatnosti koje se obavljaju u privatnim specijalističkim ordinacijama. Dom zdravlja je posrednik u obavljanju djelatnosti navedenih ustanova te je djelomično odgovoran za nadgledanje redovne djelatnosti tih ustanova. Na području Grada Omiša djeluju tri privatne ljekarne, od kojih jedna u zakupu Doma zdravlja. Nijedna od njih ne radi kao dežurna ljekarna što znači da u hitnim slučajevima pacijenti ili opterećuju postojeći sustav hitne pomoći ili se upućuju u najbliže dežurne ljekarne koje se nalaze u Splitu.

Kao jedan od važnih problema u zdravstvenom sektoru Grada Omiša ističe se mogući odlazak liječnika iz lokalnih sredina zbog nedostatne infrastrukture i opremljenosti ustanova zdravstvene skrbi, ali i zbog boljih uvjeta koji im se nude u većim gradovima i inozemstvu. Kako se moglo čuti na fokus grupi Društveni razvoj (8.9.2016.), trendovi iz drugih gradova (Solin, Kaštela) ukazuju na postepeno gašenje ordinacija radiološke dijagnostike uslijed odlazaka liječnika u KBC-ove većih gradova. Stoga se postavlja pitanje načina na koji se lokalna zajednica, odnosno Grad Omiš, može aktivno uključiti u njihovo zadržavanje u Gradu.

Uz ustanove u javnom zdravstvu, na području Grada Omiša također je registrirano sedam civilnih udruga u području zaštite zdravlja (Registar udruga, 2016). Iz opisa djelatnosti udruga vidljivo je da se njihovo djelovanje uglavnom odnosi na promicanje zdravlja i pružanje dodatne skrbi i psihološke podrške kroničnim bolesnicima (dijabetes), liječenima od malignih bolesti (tumori dojke), osobama s posebnim potrebama (osobe s invaliditetom i osobe s poteškoćama u razvoju) i posebno ranjivim skupinama (umirovljenici) na području Grada (Tabl. 4. u prilogu).

2.1.2.3. Sportska i rekreacijska infrastruktura

Rekreacija je jedna od glavnih komponenti socijalne funkcije korištenja slobodnog vremena te predstavlja jednu od šest temeljnih socijalnih funkcija u suvremenom društvu neophodnu za ostvarivanje visoke kvalitete života (Ruppert i dr., 1981). Rekreacijska infrastruktura obuhvaća one javne sadržaje koje ljudi koriste prema vlastitim potrebama i željama, a obuhvaća sadržaje za odmor, tjelesno vježbanje i sport. Glavni cilj razvoja rekreacijske infrastrukture je unapređenje zdravlja, tjelesnog statusa i općenito dobrobiti za pojedinca i zajednicu.

Prema Registru sportskih djelatnosti (2016), na području Grada Omiša aktivno djeluju 24 pravne osobe registrirane za obavljanje sportske djelatnosti (Tabl. 5. u prilogu). Zastupljeno je 16 sportova koji obuhvaćaju nogomet, košarku, rukomet, vaterpolo, plivanje, ronjenje, jedrenje, borilačke vještine (taekwando, judo i kickboxing), streljaštvo, auto-moto sportove, boćanje, ribolov, planinarenje i šah. Najzastupljeniji sport je nogomet s tri registrirana kluba, od kojih dva malonogometna, a slijede košarka, judo, boćanje i sportski ribolov s po dva registrirana kluba. Prostorni razmještaj sportskih klubova i društava ukazuje na centralizaciju sportsko-rekreativnih djelatnosti u naselju Omiš (87,5 % od ukupno evidentiranih klubova i

udruga na prostoru Grada Omiša). Jedina naselja izvan Omiša u kojima su registrirane pravne osobe za obavljanje sportskih djelatnosti su Naklice (boćarski klub) i Gata (kickboxing klub i planinarsko-ekološka udruga). Na centralizaciju sportskih djelatnosti ukazuje i popis udruga civilnog društva kojima je u području djelovanja upisan sport (Registar udruga, 2016) u kojem se od 42 udruge, njih 29, odnosno 69 % nalazi u naselju Omiš.

Sportska infrastruktura Grada Omiša uključuje jedan gradski stadion („Anđelko Marušić Ferata“), jednu gradsku sportsku dvoranu (Ribnjak), sportsku dvoranu Osnovne škole Josip Pupačić, Malu dvoranu, dva sportska centra (Punta i Planovo), tenis terene (Autokamp Galeb), jedan fitness centar, dvije streljane (Čelina i Zvečanje) i niz uređenih penjalista (Program javnih potreba u sportu, 2016). Sportske terene i igrališta posjeduju naselja Blato na Cetini, Borak, Čišla, Dočine, Donji Dolac, Dubrava, Gata, Kostanje, Kučiče, Naklice, Nemira, Nova sela, Podgrađe, Seoca, Srijane, Trnbusi, Tugare i Slime. Dio navedene sportsko-rekreacijske infrastrukture neadekvatno je opremljen te je potrebno unaprijediti osnovnu infrastrukturu i pripadajuće objekte i sadržaje, kao i poboljšati njihovu opremljenost. Uz navedeno, jasno je kako na području Grada Omiša postoji potreba za izgradnjom novih sportsko-rekreacijskih sadržaja, prvenstveno zatvorenih i otvorenih objekata koji će biti adekvatni za odvijanje niza sportskih aktivnosti, s naglaskom na proširenje sportsko-rekreacijske funkcije u ostala naselja Grada Omiša. Prostorno ravnomjernijom izgradnjom sportsko-rekreacijskih sadržaja i objekata smanjio bi se stupanj centraliziranosti ovakvih objekata u središnjem naselju te poboljšala kvaliteta života u ostalim naseljima Grada Omiša. No, u samom naselju Omiš zbog izuzetno velikog broja stanovnika, a poglavito mladih, također je nužna rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih sadržaja kako bi se zadovoljile potrebe cjelokupnog stanovništva. Treba napomenuti kako se navedeno odnosi i na izgradnju novih i uređenje postojećih dječjih igrališta, koja je potrebno adekvatno opremiti i osigurati kako bi postala sigurna mjesta kvalitetnog fizičkog i društvenog razvoja djece.

U Gradu Omišu godišnje se održava 12 sportskih manifestacija od čega dvije organizira HVIDR-a Omiš (Tab. 4.). S obzirom na svoj prirodni položaj uz more, kanjon rijeke i planine, područje Grada Omiša nudi i mnoštvo sadržaja za rekreaciju na otvorenom poput ronjenja, jedrenja na dasci, planinarenja, speleologije, sportskog penjanja, zip-linea, biciklizma, paraglidinga, kajakinga, kanuinga, raftinga i trekkinga. Sportske manifestacija promiču zdrav život, naglašavaju važnost sporta u društvenom zdravlju stanovništva te ujedno doprinose proširenju ukupne turističke ponude. Podrška daljnjem razvoju sportskih manifestacija

pridonijela bi ukupnoj kvaliteti života Grada Omiša stoga je navedene aktivnosti potrebno provesti u narednom razvojnom razdoblju.

Tab. 4. Sportski događaji i manifestacije u Gradu Omišu 2016. godine

Naziv manifestacije	Organizator
Otvoreno prvenstvo Dalmacije u daljinskom plivanju	Plivački maraton „Omiš“
Božićni malonogometni turnir	HVIDR-a OMIŠ
Mosorski grebening	Planinarsko-ekološka udruga „Gata“
Memorijalni turnir Ante Šaškor – BRADA	HVIDR-a OMIŠ
Olimpijski festival dječjih vrtića Hrvatske	HOO, Dječji vrtići „Omiš“
Memorijalni košarkaški turnir Ivica Abram	KK „Omiš – Čagalj Tours“
Malonogometni kup Grada Omiša	Sportska udruga malog nogometa „Omiš“
Kup Grada Omiša u boćanju	BK „Gorčina“
Nagrada Oneuma Memorijal Darko Kekez	Auto klub „Oneum“
Imbertrek	Planinarsko društvo „Imber“
Dalmacija ultra trail	Udruga Dalmacija trails
Prvenstvo Hrvatske u jedrenju - klasa OPTIMIST	Jedriličarski klub „Omiš“

Izvor podataka: Grad Omiš, 2016

2.1.2.4. Stambena infrastruktura

Stanovanje je važna komponenta socijalnog i ekonomskog razvitka i temeljni element prostornog i urbanističkog planiranja (ISPRH, 2013). U Hrvatskoj prevladava model stanovanja s visokim postotkom nekretnina u privatnom vlasništvu (97,3 %, odnosno visokih 98,8 % u Splitsko-dalmatinskoj županiji). Broj državnih stanova za iznajmljivanje je mali, a cijene stanova visoke (Costa i dr., 2014) što značajno otežava mladim obiteljima pristup stanovima zadovoljavajuće kvalitete u gradovima i urbaniziranim zonama.

Prema Popisu iz 2011. godine, na području Grada Omiša evidentirano je ukupno 4.911 kućanstava i 10.626 stanova (Tab. 5.), iz čega proizlazi podatak kako na svako kućanstvo Grada Omiša u prosjeku dolazi 2,16 stanova što je više od županijskog (1,65) i nacionalnog prosjeka (1,5). U odnosu na broj stanova iz 2001. g., evidentno je povećanje stambenog fonda za gotovo trećinu. S obzirom kako proces smanjenja broja stanovnika ne potrebuje velik porast stanogradnje, nameće se zaključak kako je riječ o porastu stambene stanogradnje namijenjene turizmu. Na taj zaključak ukazuju i podaci o načinu korištenja stanova, a koji su prezentirani kasnije u poglavlju. Prosječan broj stanovnika po kućanstvu iznosio je 3,3 (Tabl. 7. u prilogu). Od toga je najviši broj stanovnika po jedinici kućanstva zabilježen u naseljima

Nova Sela (1,9) Mimice (2,2) i Marušići (2,3), a najviši u Tugarama (4,7), Naklicama (4,8) i Podašpilju (6,7).

Tab. 5. Kretanje broja kućanstava i stanova Grada Omiša u razdoblju 2001.-2011. godine

Komparabilna statistička jedinica	Broj kućanstava 2001.	Broj stanova 2001.	Omjer	Broj kućanstava 2011.	Broj stanova 2011.	Omjer
Grad Omiš	4.644	7.610	1,64	4.911	10.626	2,16
Splitsko-dalmatinska županija	144.366	190.429	1,32	154.528	254.629	1,65
Republika Hrvatska	1.477.377	1.877.126	1,27	1.519.038	2.246.910	1,48

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

Od ukupno 4.829 stambenih jedinica, prema Popisu 2011. g., 99,79 % činile su trajno nastanjene stambene jedinice, 0,17 % ostale stambene jedinice i 0,04 % kolektivni stanovi, odnosno stanovi koji se koriste za organizirani smještaj veće skupine osoba u kojima stanuju institucionalna kućanstva (Tabl. 10. u prilogu). Od ukupnog broja stanova prema načinu korištenja, 69,75 % ih je bilo za stalno stanovanje, 18,05 % se koristilo povremeno, a u 12,2 % stanova su se samo obavljale djelatnosti. Od stanova za stanovanje, trajno nastanjenih je 65,02 %, odnosno njih 4.819, što je omjer od gotovo 1:1 u odnosu na evidentiran broj kućanstava. Privremeno nenastanjeno je bilo 29,94 % stanova, a 5,05 % stanova je bilo napušteno. Udio napuštenih stanova izrazito premašuje onaj u Splitsko-dalmatinskoj županiji (2,16 %, odnosno 2,87 % izuzmemo li Split).

Od stanova koji su se koristili povremeno, 94,73 % se koristilo za odmor i rekreaciju, odnosno za sekundarno stanovanje, a za vrijeme sezonskih radova koristilo se 5,27 % stanova (Tabl. 9. u prilogu). Od stanova u kojima se samo obavljala djelatnost, 98,3 % se odnosio na iznajmljivanje turistima, dok je na ostale djelatnosti opadalo tek 1,7 %. Stanovi koji se koriste za odmor i rekreaciju, zajedno sa stanovima namijenjenima iznajmljivanju turistima čine 29 % ukupnog stambenog fonda što znači kako je između četvrtine i trećine svih stanova stavljeno u funkciju turizma. Od ukupnog broja nastanjenih stambenih jedinica njih 7,14 % posjeduje jednu sobu, 22,60 % dvije sobe, 40,71 % tri sobe, 21,81 % četiri sobe, 6,04 % pet soba, 1,35 % šest soba, 0,21 % sedam soba, 0,10 % osam soba i 0,04 % devet i više soba (Tab. 6.). Prosječna veličina nastanjenih stanova iznosi 77,18 m². Prevladavaju trosobni stanovi koji zajedno s dvosobnim i četverosobnim čine 85% nastanjenog stambenog fonda.

Tab. 6. Nastanjeni stanovi Grada Omiša prema broju soba i vlasništvu 2011. godine

Ukupno		Broj soba									Stanovi prema vlasništvu	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9 i više	privatno	ostalo
		broj	4.819	344	1.089	1.962	1.051	291	65	10		
m ²	371.915	11.931	58.497	144.971	103.121	38.615	10.568	2.282	1.120	810	369.390	2.525

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

U svrhu proučavanja kvalitete života stanovništva, analizirana je komunalna opremljenost stanova (Tabl. 8. u prilogu). Od ukupno 4.819 nastanjenih stanova, njih 98,49 % posjeduje sanitarni čvor, 96,20 % ih posjeduje kupaonicu i 99,94 % kuhinju. Prema navedenom, opremljenost stanova u Gradu Omišu lošija je od stanja na razini Splitsko-dalmatinske županije (99,11 % zahod, 97,94 % kupaonica, 99,89 % kuhinja). Prema opremljenosti nastanjenih stambenih jedinica instalacijama, njih 98,78 % posjeduje instalaciju vodovoda, 98,59 % instalaciju kanalizacije, 99,98 % instalaciju električne energije, 0,79 % instalaciju plina i 50,90 % ih ima klimatizaciju. U usporedbi s cijelom Splitsko-dalmatinskom županijom, Grad Omiš ponovno pokazuje nešto lošije rezultate (vodovod 99,31 %, 99,25 % kanalizacija, 99,95 % električna energija, 1,09 % plin i 58,12 % klimatizacija). Prema kombinacijama pomoćnih prostorija, 96,12 % stanova ima kuhinju, zahod i kupaonicu, 2,14 % stanova ima kuhinju i zahod, 1,27 % ima samo kuhinju, 0,46 % ima ostale kombinacije pomoćnih prostorija, a 0,02 % stanova je bez kuhinje, kupaonice i zahoda. Područje Splitsko-dalmatinske županije pokazuje bolje rezultate i prema kombinacijama pomoćnih prostorija (97,85 % kuhinja, zahod, kupaonica, 1,09 % zahod i kuhinja, 0,75 % samo kuhinja, 0,30 % ostale kombinacije i 0,02 % bez kuhinje, kupaonice i zahoda). Prema navedenom, komunalna opremljenost stanova je zadovoljavajuća pa se može zaključiti kako je kvaliteta života prema ovim parametrima visoka te minimalno slabija od visokog prosjeka županije.

Prema strukturi vlasništva stambenih jedinica (Tab. 7.), njih 99,29 % je u privatnom vlasništvu, a 0,71 % ih se iznajmljuje ili je u nekom drugom odnosu. Od 4.911 kućanstava s Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2011. g., 89,5 % ih stanuje u nekretnini koja je ili u privatnom vlasništvu ili u suvlasništvu stanara iz čega proizlazi kako je u Gradu Omišu kupovina ili nasljeđivanje stana najčešći oblik rješavanja stambenog pitanja. Na to ukazuje i podatak o drugom najčešćem tipu stanovanja, odnosno onome u kojem su stanari u srodstvu

s vlasnikom ili najmoprimcem stana, a koji iznosi 6,3 %. Prema Popisu iz 2011., u Gradu Omišu tek 2,99 % kućanstava živi u podstanarstvu.

Tab. 7. Privatna kućanstva Grada Omiša prema broju stanova i osnovi korištenja stambene jedinice 2011. godine

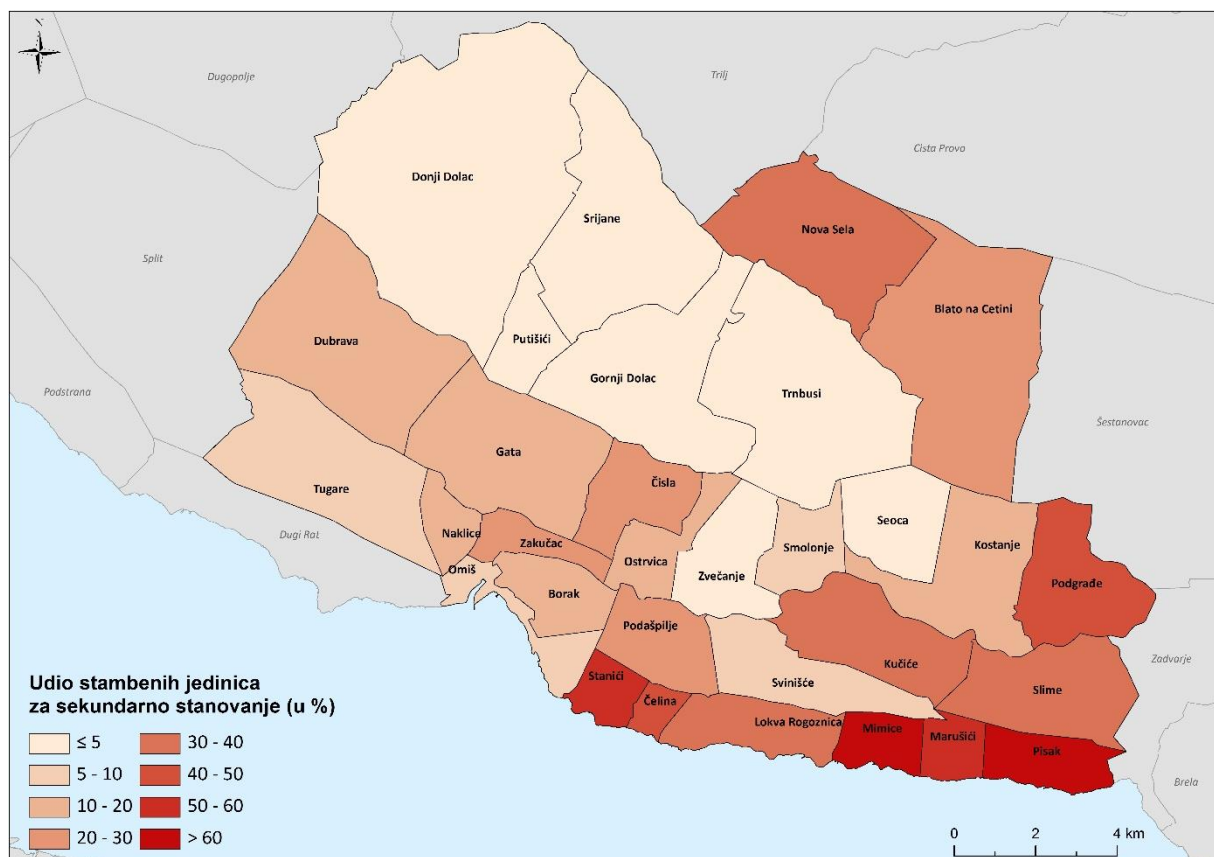
	Ukupno	Privatno vlasništvo ili suvlasništvo	Najmoprimac sa slobodno ugovorenim najamnikom	Srodstvo s vlasnikom ili najmoprimcem stana	Najmoprimac sa zaštićenom najamnikom	Najam dijela stana (podstanar)	Ostale osnove korištenja	Beskućnik
GRAD OMIŠ	4.911	4.396	78	310	15	69	42	1

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

Prosječne cijene nekretnina na području Grada Omiša početkom studenog 2016. godine kretale su se od 1.922 eur/m² za kuću, odnosno 2.082 eur/m² za stan (Burza nekretnina, 2016), pri čemu je prosječna površina kuće iznosila 285 m², a stana 74 m². Prema dostupnim informacijama o tipu namjene, najviše kuća za prodaju odnosilo se na apartmansku izgradnju ili kuće za odmor (69,5 %). Izdvoje li se iz statistike podaci koji se odnose samo na apartmane i kuće za odmor, prosječne kvadrature i cijene se mijenjaju pa tako prosječna površina kuće namijenjene turizmu iznosi 308 m², a cijena potražnje po metru kvadratnom iznosi 2.043 eura. Ove su cijene više od prosjeka cijena u Jadranskoj Hrvatskoj gdje se, prema podacima Burze nekretnina (2016) u listopadu 2016. godine za kuću trebalo izdvojiti 1.689 eur/m², apartmane 1.789 eur/m², a za stan 1.903 eur/m². Burza nekretnina također donosi podatke o promjenama cijena nekretnina na Jadranu u odnosu na isto razdoblje prošle godine, a koje ukazuju na pad od 1,48 % za kuće, odnosno 1,11 % za apartmane, te na porast od 1,93 % za stanove. Valja napomenuti da su stvarne cijene niže od navedenih jer ne uključuju korekciju traženih i postignutih cijena nekretnina, a koja je za 2015. g. na području Republike Hrvatske iznosila 125 eur/m². Prema prostornoj raspoređenosti stambenog fonda ponuđenog na prodaju početkom studenog 2016. g. kuće u priobalju čine 93,75 % (po osam u Omišu i Mimicama, pet u Pisku, četiri u Stanićima, tri u Lokvi Rogoznici i dvije u Marušićima) u odnosu na zaobalje gdje su se u ponudi od ukupno 32 nalazile tek dvije kuće, i to u Kučićima i u Blatu na Cetini. Također, dostupni podaci ukazuju na prevlast novogradnje u priobalnom pojasu, u odnosu na zaobalni dio gdje se u ponudi nalaze tradicionalne kamene kuće. Od ponuđenih stanova, 4 od 5 ih se nalazilo u Omišu, a samo se jedan nalazi u Mimicama. Omjer stanova i kuća iznosi

1:6,4 u korist kuća što govori o dominantnom tipu gradnje na području Grada Omiša. Valja napomenuti kako analizirane podatke s Burze nekretnina treba uzeti s rezervom jer se temelje na oglasima agencija za nekretnine što znači kako ne uključuju one stanove i kuće u prodaji i najmu za koje ne postoje agencijski posrednici.

Sekundarno stanovanje, odnosno vikendaštvo, jedan je od najizraženijih problema vezanih uz stanovanje na području Grada Omiša. Posljedice ovakvog tipa korištenja stambenog fonda očituju se u smanjenju sekundarnog i rastu tercijarnog sektora djelatnosti, ali i u sporijem razvoju hotelijerskog turizma (Opačić, 2009). Ova pojava očekivano je najizraženija u priobalnom pojasu (Sl. 16.), a posebice u naseljima Pisak, Mimice, Marušići i Stanići u kojima se omjer stanova za stalno stanovanje u odnosu na stanove za odmor i rekreaciju kreće od 1:1 u naselju Čelina do izrazito visokih 1:4 u naselju Pisak (Tabl. 6. u prilogu). Izuzetak čini naselje Omiš s više od 90 % stanova namijenjenima stalnom stanovanju, a koji proizlazi iz njegove centralne pozicije, odnosno najvišeg stupnja urbaniziranosti u Gradu kojeg onda prati i najveća potražnja za stanovima.

Sl. 16. Sekundarno stanovanje po naseljima Grada Omiša

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

Analiza odnosa broja kućanstava i stambenih jedinica (Tabl. 7. u prilogu) ponovo ukazuje na izrazito velik udio stambenog fonda za sekundarno stanovanje u priobalnim naseljima. Naime, dok u ostalim naseljima Omiša ovaj pokazatelj iznosi manje od 1, u naseljima Stanići, Lokva Rogoznica, Čelina, Marušići, Mimice i Podašpilje on iznosi između 2 i 4,5 dok se u naselju Pisak bilježi čak 6,4 stambene jedinice po kućanstvu, odnosno čak 2,6 stambene jedinice po glavi stanovnika namijenjene samo sekundarnom stanovanju.

2.1.3. Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi

U ovom poglavlju analizirani su stanje i problemi Grada Omiša vezani uz socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi, odnosno uz stanovništvo kojemu prijete rizik od marginalizacije i isključenosti. To su prvenstveno problemi siromaštva i nedostatnih prihoda, pristup uslugama socijalne skrbi i zastupljenost njihovih pružatelja te sigurnost građana.

2.1.3.1. Socijalno stanje u Gradu Omišu

Siromaštvo najjednostavnije možemo objasniti kao „neposjedovanje novca ili dovoljno novca te malo ili nedovoljne imovine“, ali zapravo ne postoji jedinstvena općeprihvaćena definicija siromaštva (Bejaković, 2005). Razlikujemo dohodovno siromaštvo (bez mogućnosti zadovoljavanja minimalnih životnih potreba) i nedohodovno (koje obuhvaća i druge faktore vezane uz razinu obrazovanja, zdravlja i sl.) (Bejaković, 2005). Veća pozornost pridaje se dohodovnom siromaštvu na temelju kojeg se utvrđuje prag (granica) rizika od siromaštva. Svaka država članica EU određuje vlastitu granicu siromaštva, a definirana je kao 60 % medijana, tj. prosjeka nacionalnog dohotka (UNICEF, 2015). Prema Državnom zavodu za statistiku, prag rizika od siromaštva utvrđuje se na način da se za svako stanovništvo izračuna ekvivalentni dohodak po članu kućanstva. Utvrđuje se srednja vrijednost (medijan) distribucije dohotka pri čemu prag rizika od siromaštva predstavlja 60 % od izračunate srednje vrijednosti (Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2015., 2016). Prag rizika od siromaštva izražava se u novčanim jedinicama (kunama), a u Republici Hrvatskoj 2015. g. iznosio je 2.088,33 kn mjesečno za jednočlano kućanstvo, a za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece iznosio je 4.375 kn mjesečno. Pokazatelji su izračunati na temelju ankete o dohotku stanovništva koja se 2015. g. provela na slučajnom uzorku od ukupno 6.562

privatnih kućanstava (Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2015., 2016). Navedena analiza indikativan je pokazatelj općeg stanja u Republici Hrvatskoj te je provediva samo na nacionalnoj razini zbog metodologije Državnog zavoda za statistiku, stoga je za Grad Omiš analiza pokazatelja rizika od siromaštva provedena pomoću podataka o socijalnoj naknadi (zajamčena minimalna naknada), prihodima (udio stanovništva bez prihoda, stalnost prihoda) te nezaposlenosti (udio nezaposlenog stanovništva po spolu i dobnim skupinama).

Zajamčena minimalna naknada (ZMN) označava pravo na novčani iznos kojim se osigurava zadovoljavanje osnovnih životnih potreba samaca ili kućanstva koja nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba (Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2016). Osnovna značajka ZMN-a je sprječavanje stanja ekstremnog siromaštva te održavanje socijalne integracije odnosno sprječavanje socijalnog isključivanja. ZMN se u ovoj strategiji koristi kao ključan službeni pokazatelj siromaštva budući da pravo na naknadu imaju osobe koje u vlasništvu nemaju osobno vozilo te drugi stan ili kuću osim onog objekta kojeg koriste za stanovanje, ako nisu vlasnici imovine koju bi mogli koristiti ili prodati bez ugrožavanja osnovnih životnih potreba te ako zadovoljavaju ostale uvjete propisane Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 52/16). U Gradu Omišu prosječan udio korisnika ZMN-a u razdoblju 2010.-2014. g. iznosi 1,4 % ukupnog stanovništva. Najveći broj korisnika ZMN-a zabilježen je 2011. g. nakon čega je uslijedio pad, ali broj korisnika ZMN-a ponovno raste 2014. g. kada je zabilježeno 225 korisnika što predstavlja rast od 34,7 % u odnosu na 2013. g. (Tab. 8).

Tab. 8. Broj korisnika zajamčene minimalne naknade u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Broj korisnika ZMN	221	244	215	167	225	213
Udio u ukupnom stanovništvu (u %)	1,5	1,6	1,4	1,1	1,5	1,4

Izvor: Centar za socijalnu skrb Omiš, 2015, Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2016

Najčešći prepoznati uzroci siromaštva su dugotrajna nezaposlenost, nezaposlenost mladih te nedostatni prihodi. Stopa nezaposlenosti Grada Omiša kontinuirano je rasla u razdoblju 2011.-2013. g., dok je u razdoblju 2014.-2016. g. bilježila značajan pad (2016. g. smanjila se za trećinu u odnosu na 2013. g.). Pritom je stopa nezaposlenosti žena znatno veća od stope nezaposlenosti muškaraca u cijelom promatranom razdoblju. Obje navedene stope su rasle od 2011. do 2014. g., a u 2014. g. stopa nezaposlenosti muškaraca bilježi smanjenje od 2,77

%, dok se stopa nezaposlenosti žena smanjila za 10,29 %. Isti trendovi kretanja stopa nezaposlenosti zabilježeni su u Splitsko-dalmatinskoj županiji, ali s manjim vrijednostima u odnosu na Grad Omiš. Kao i u Gradu Omišu, u Splitsko-dalmatinskoj županiji također 2016. g. dolazi do značajnog pada stope nezaposlenosti. Nezaposlenost mladih u ovoj analizi izračunata je za osobe u dobi od 15 do 30 godina budući da se u *Nacionalnom programu za mlade 2014. – 2017.* Ministarstva socijalne politike i mladih u populaciju mladih uključuju osobe navedene dobi, a sve češće se gornja granica pomiče na 35 godina starosti. Prosječan broj nezaposlenih mladih osoba u Gradu Omišu smanjio se u razdoblju 2013.-2016. g. sukladno trendu smanjenja ukupne nezaposlenosti. Isti trend prisutan je i na razini Splitsko-dalmatinske županije (Tab. 9.).

Tab. 9. Ukupan i prosječan broj nezaposlenih mladih u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinskoj županiji 2011.-2016. godine

KSJ	Pokazatelj nezaposlenosti	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Omiš	Ukupan prosječan broj mladih nezaposlenih (15-30 g.)	443	465	403	336	276
	Ukupan prosječan broj nezaposlenih	1464	1501	1362	1185	1011
	Udio mladih u ukupnom prosječnom broju nezaposlenih	30,3	31,0	29,6	28,3	27,3
Splitsko-dalmatinska županija	Ukupan prosječan broj mladih nezaposlenih (15-30 g.)	13.903	14.305	13.216	11.404	9.521
	Ukupan prosječan broj nezaposlenih	43.523	45.893	44.220	40.044	35.383
	Udio mladih u ukupnom prosječnom broju nezaposlenih	31,9	31,2	29,9	28,5	26,9

Izvor: HZZ Ispostava Omiš, 2017; Izvješće o nezaposlenosti i zapošljavanju u Splitsko – dalmatinskoj županiji, 2013- 2016

Međutim, visoke stope nezaposlenosti mladih treba promatrati s dozom opreza. Kako tvrdi ravnatelj Centra za europska politička pitanja, statistički podaci o nezaposlenosti mladih zapravo iskrivljuju pravu sliku stanja. Pri računanju stopa nezaposlenosti mladih nije dovoljno koristiti samo uobičajenu formulu (broj nezaposlenih u odnosu na radno aktivno stanovništvo) već u obzir treba uzeti i činjenicu da na tržištu rada ne sudjeluje cjelokupno mlado stanovništvo iz razloga što se određen dio njih još uvijek školuje i kao takvi nisu radno

raspoloživi. Prema nekim podacima, mlado stanovništvo koje je uistinu uključeno na tržište rada čini manje od 10 % radno aktivnog stanovništva što ukazuje na nužnost promjene pristupa, odnosno adekvatnog načina računanja stopa nezaposlenosti (Vidović, 2013).

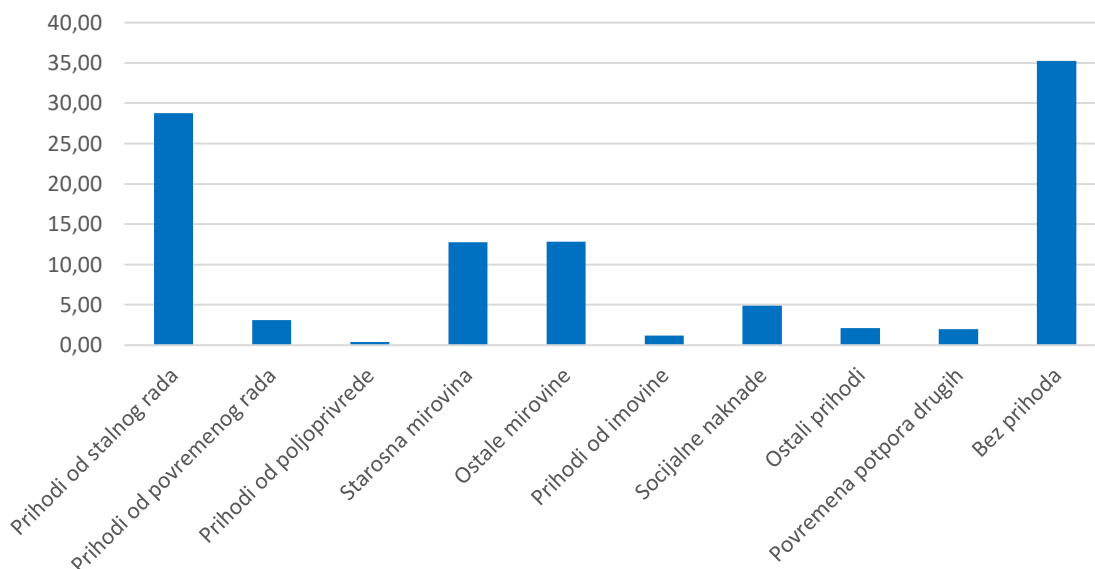
Specifične situacije nezaposlenosti se, osim nezaposlenosti mladih, odnose i na dugotrajnost nezaposlenosti (nezaposlenost dulja od jedne godine). U Gradu Omišu najveći broj nezaposlenih osoba nezaposlen je manje od 3 mjeseca (Tab. 10.). Udio dugotrajno nezaposlenih osoba kontinuirano opada tako da je krajem 2014. g. zabilježen pad udjela dugotrajno nezaposlenih preko jedne godine za 3,1 % te dugotrajno nezaposlenih preko tri godine za 1,5 % (Statistički bilten 12, 2016). Premda ovi trendovi s jedne strane djeluju kao podatak koji ukazuje na poboljšanje zapošljivosti oni nisu u potpunosti odraz strukturnih promjena na tržištu rada jer su dijelom potpomognuti i drugim čimbenicima. Poticanje zapošljavanja kroz provođenje mjera aktivne politike zapošljavanja u većini slučajeva samo privremeno rješava problem dugotrajne nezaposlenosti dok izlasci iz evidencije najčešće nisu uzrokovani zapošljavanjem, već brisanjem iz evidencije zbog nepridržavanja zakonskih odredbi, izlaza iz kontingenta radne snage (odlazak u mirovinu) ili zbog negativnih demografskih trendova, posebice migracijskih kretanja.

Tab. 10. Udjeli nezaposlenosti prema dugotrajnosti u Gradu Omišu u razdoblju 2011.-2014. godine

RAZDOBLJE	0 - 3 mj.	3 - 6 mj.	6 - 9 mj.	9 - 12 mj.	1 - 2 g.	2 - 3 g.	3 - 5 g.	5 - 8 g.	8 g. i više
31.12.2011.	33,46	13,19	5,19	5,88	14,30	7,19	5,76	5,56	9,48
31.12.2012.	32,48	15,72	4,37	4,84	15,49	7,78	6,89	3,91	8,52
31.12.2013.	35,35	14,02	4,78	4,13	13,72	7,95	8,25	3,78	8,02
31.12.2014.	39,95	13,71	3,94	4,34	9,46	6,75	9,59	4,25	8,02

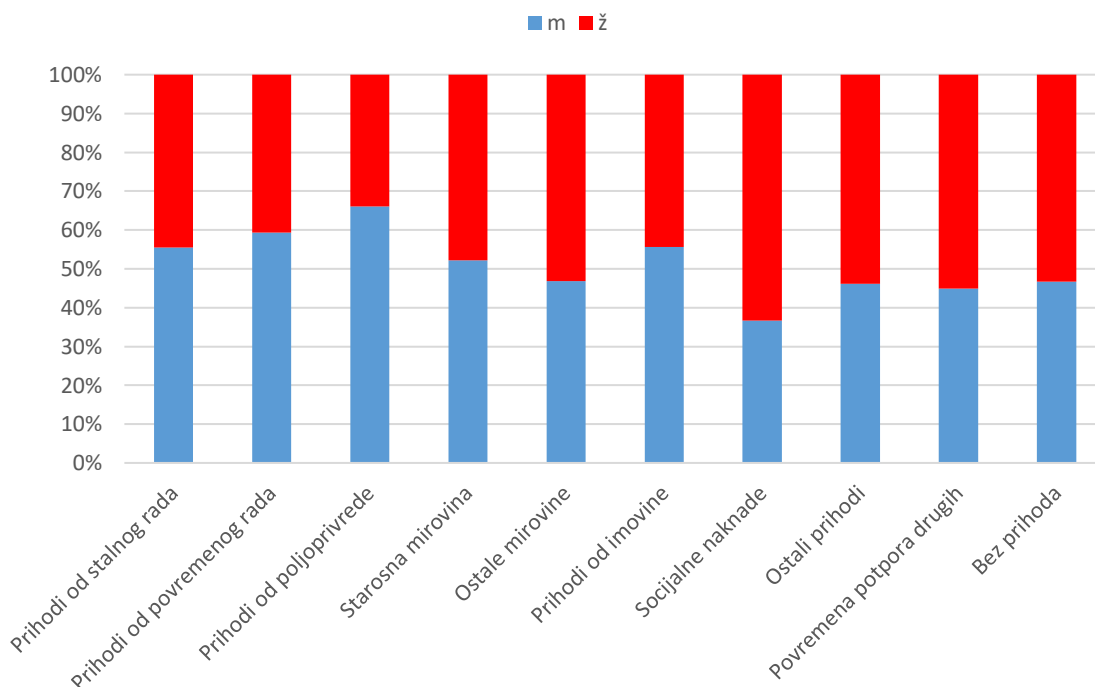
Izvor: HZZ Ispostava Omiš, 2016

Nedostatni prihodi također uzrokuju siromaštvo dugoročno smanjujući kupovnu moć stanovništva i ograničavajući mu pristup proizvodima i uslugama nužnim za podmirivanje osnovnih životnih potreba. Prema podacima popisa stanovništva 2011. g. manje od 30 % stanovništva Grada Omiša ima prihode od stalnog rada dok nešto više od 35 % stanovništva nema prihoda (Sl. 17.). Najveće razlike nezaposlenih po spolu su u kategorijama ostvarenih prihoda od poljoprivrede pri čemu muškarci ostvaruju 66 % prihoda te prihoda od povremenog rada gdje muškarci ostvaruju 59 % ukupnih prihoda dok žene ostvaruju veće prihode od socijalnih naknada (63 %). U ostalim kategorijama nema većih razlika po spolu (Sl. 18.).

Sl. 17. Udjeli pojedinih oblika prihoda u ukupnim приходima Grada Omiša 2011.g.

Izvor: Popis stanovništva 2011

Sl. 18. Udjeli pojedinih oblika prihoda u ukupnim приходima stanovništva Grada Omiša 2011. godine po spolu

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Sukladno zakonskoj obvezi, Splitsko-dalmatinska županija donijela je Socijalni plan Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2015.-2018. g. Istaknuti strateški cilj je planiranje razvoja socijalnih usluga u skladu s reformom sustava socijalne skrbi te identificiranim potrebama/prioritetima Županije. Prioritet predstavlja zadovoljavanje potreba skupina u riziku od socijalne isključenosti i siromaštva. Analizom postojećeg stanja u Socijalnom planu se izdvajaju prioritetne skupine: djeca, mladi i obitelji u cjelini, invalidi te starije i nemoćne osobe. Planom se želi, uz prikaz postojećeg stanja, ponuditi moguća rješenja u svrhu unaprjeđenja cjelokupnog sustava s konačnim ciljem povećanja učinkovitosti socijalnog sustava prema krajnjim korisnicima (Socijalni plan Splitsko-dalmatinske županije, 2015). Socijalni plan predstavlja kvalitetnu podlogu i smjernice za unapređenje općeg socijalnog stanja županije i pripadajućih JLS stoga je njegove mjere potrebno implementirati i u razvoju Grada Omiša.

2.1.3.2. Dostupnost i korištenje socijalnih usluga

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 52/16) socijalne usluge obuhvaćaju one aktivnosti, mjere i programe koji su namijenjeni prevenciji, prepoznavanju i rješavanju problema i poteškoća pojedinaca i obitelji te poboljšanju kvalitete njihovog života u zajednici. Socijalne usluge uključuju prvu socijalnu uslugu (informiranje, prepoznavanje i početnu procjenu potreba), savjetovanje i pomaganje, pomoć u kući, psihosocijalnu podršku, ranu intervenciju, pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja (integracija), boravak, smještaj te organizirano stanovanje. Središnja ustanova socijalne skrbi u Gradu Omišu je Centar za socijalnu skrb Omiš (CZSS) koji je nadležan za područje Grada Omiša te susjednih općina Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje (Centar za socijalnu skrb Omiš, 2016).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, broj korisnika socijalne skrbi Centra za socijalnu skrb Omiš 2010. g. iznosio je 1.767. Gotovo polovicu ukupnih korisnika čine tjelesno ili mentalno oštećene osobe (46,8 %), a po udjelu slijede odrasle osobe u stanju različitih potreba socijalne skrbi (16,6 %) i tjelesno ili mentalno oštećena djeca i mladež (8,6 %). Udjele manje od 9 % imale su ostale kategorije (Koščević i Avilov, 2011). U razdoblju 2010.-2013. g. broj korisnika pomoći socijalne skrbi smanjuje se za 17,9 % dok je 2014. g. taj broj ponovno u porastu (Tab. 11.). Ukupan broj korisnika socijalnih usluga Centra za socijalnu skrb Omiš 2014. g. iznosio je 1.654 od čega je 96,3 % (1.593 korisnika) koristilo neki oblik državne financijske pomoći. Gledano po kategorijama državne financijske pomoći, korisnici doplatka

za pomoć i njegu (u punom i smanjenom opsegu) čine gotovo polovicu korisnika financijske pomoći (51,7 %), a potom slijede korisnici stalne pomoći (14,1 %). Socijalne usluge koje su u nadležnosti Grada Omiša 2014. g. koristilo je 1.039 stanovnika od čega 40,1 % čine korisnici jednokratne novčane pomoći za kupnju udžbenika, a 25,9 % korisnici jednokratne pomoći. U odnosu na 2013. g. broj korisnika jednokratne pomoći smanjen je za 45,9 % čime se nastavlja trend smanjenja od 2012. g. kada je bilo čak 44,6 % više korisnika (Tab. 12).

Tab. 11. Kretanje broja pruženih pomoći socijalne skrbi od strane države na području djelovanja Centra za socijalnu skrb Omiš u razdoblju 2010.-2014. godine

Vrsta pomoći	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ukupan broj obuhvaćenih osoba socijalnom pomoći	1.767	1.738	1.672	1.449	1.654
Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu (u punom i smanjenom opsegu)	829	898	925	779	824
Jednokratna pomoć (broj obuhvaćenih osoba)	268	201	129	131	205
Broj korisnika stalne pomoći	221	244	215	167	225
Broj korisnika socijalne skrbi u svrhu zadovoljavanja specifičnih potreba	131	123	152	145	173
Broj korisnika prava na osobnu invalidninu	95	101	100	93	108
Broj korisnika jednokratne novčane pomoći za kupnju udžbenika	85	48	34	36	0
Broj korisnika naknade do zaposlenja	17	17	15	5	11
Broj korisnika pomoći za osobne potrebe korisnika stalnog smještaja	50	46	43	41	47
Broj osoba sa statusom roditelja njegovatelja	3	4	6	7	10
Broj osoba smještenih u ustanovama socijalne skrbi	68	56	53	55	51

Izvor: Centar za socijalnu skrb Omiš, 2015

Tab. 12. Korisnici socijalnih usluga koje su u nadležnosti Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine

Broj korisnika	Godina				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Pravo na pomoć za podmirenje troškova stanovanja	13	8	4	4	4
Pomoć u prehrani	0	0	0	0	0
Jednokratna novčana pomoć za kupnju udžbenika	361	166	181	41	417
Jednokratna pomoć	550	542	603	498	269
Pomoć za ogrjev	147	134	127	128	124
Potpورا obiteljima za novorođenčad	169	159	153	156	153
Učeničke i studentske potpore i nagrade	61	61	58	54	72
Ukupno Grad Omiš	1.301	1.070	1.126	881	1.039

Izvor podataka: Grad Omiš, 2016

Osim Centra za socijalnu skrb, u Gradu Omišu ne postoje druge ustanove socijalne skrbi. Isto tako, ne postoji ni institucionalna skrb, odnosno stacionarni smještaj za starije i nemoćne osobe u domovima kojima je vlasnik Županija (Socijalni plan Splitsko-dalmatinske županije, 2015). Potreba za ovim sadržajima će u budućnosti još više rasti zbog uznapredovanog procesa starenja stanovništva i sve većeg udjela starog stanovništva u ukupnom stanovništvu. U nadležnosti Centra za socijalnu skrb je i udomiteljstvo kao oblik skrbi izvan vlastite obitelji kojim se osobi (djetetu ili odrasloj osobi) pruža briga primjerena njenoj dobi i potrebama. Svrha udomiteljstva je omogućavanje odrastanja djeteta u zamjenskoj obitelji odnosno primjereno zbrinjavanje drugim osobama (Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2012). Udomiteljstvo je još uvijek slabo razvijeno pa su tako 2013. g. u udomiteljskim obiteljima Splitsko-dalmatinske županije bile smještene samo 244 osobe, iako prema broju dozvola za udomiteljstvo Splitsko-dalmatinska županija spada u grupu s najvećim brojem udomitelja. Međutim, usporede li se podaci o srodničkom i nesrodničkom udomiteljstvu tada se Splitsko-dalmatinska županija nalazi u skupini s najmanjim udjelom nesrodničkog udomiteljstva (Socijalni plan Splitsko-dalmatinske županije, 2015). U Gradu Omišu 2014. g. evidentirane su tri udomiteljske obitelji.

Organizacije civilnog društva kao pružatelji socijalnih usluga predstavljaju veliku pomoć i vrijednost za djelatnost socijalne skrbi jer odražavaju kapacitete građanstva te doprinose socijalnom uključivanju i koheziji zajednice. Na području Grada Omiša uz Gradsko društvo Crvenog križa Omiš kroz humanitarni rad djeluju brojne udruge i ustanove (Tab. 13.) koje pružaju socijalnu pomoć ugroženim skupinama društva. Zbog potreba za socijalnim uslugama

i skrbi koje će zbog procesa starenja biti sve izraženije nužno je i snažnije uključivanje organizacija civilnog društva u pružanje socijalne skrbi i usluga, prvenstveno uzevši u obzir kako je jedna od glavnih paradigmi razvoja socijalnih usluga na razini EU deinstitutionalizacija istih.

Tab. 13. Udruge u Gradu Omišu koje pružaju socijalnu i humanitarnu pomoć

Udruga	Opis
Matica umirovljenika Hrvatske – Udruga umirovljenika Omiš	Socijalna pomoć članstvu i druženje starijih osoba
Sindikata umirovljenika Hrvatske – ogranak Omiš	Socijalna pomoć bolesnim i siromašnim članovima
Hrvatska malteška služba	Socijalno humanitarni rad sakupljanja i raspodjele donacija i druge pomoći teško ugroženim socijalnim slučajevima
Udruga roditelja poginulih hrvatskih branitelja Domovinskog rata – podružnica Omiš	Socijalni program skrbi o članovima obitelji poginulih branitelja
Društvo ratnih veterana „Hrvatski domobran“ ogranak Omiš	Socijalni program skrbi o članovima
HVIDR-a – podružnica Omiš	Socijalna, psihološka i zdravstvena skrb o članovima
Društvo „Hrvatska žena“ – ogranak Omiš	Socijalna skrb o teškim socijalnim slučajevima
Župni Caritas Omiš	Socijalno humanitarni program skupljanja i raspodjele pomoći; poticanje volonterskog rada.
Samostan sestara Služavke malog Isusa, Omiš	Socijalni program pučke kuhinje, zdravstveni program skrbi o retardiranim i starim osobama u stacionaru
Udruga invalida „Agape“ Omiš	Humanitarna i socijalna skrb o invalidnim osobama

Izvor: Grad Omiš, 2016

2.1.3.3. Kriminal i sigurnost građana

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, Policijske uprave Splitsko-dalmatinske, na djelovanja policijske postaje Omiš² broj kaznenih djela je u padu u razdoblju 2012.-2014. g. Najveći je broj prijavljenih kaznenih djela u sklopu imovinskog kriminaliteta. U analizi Tab. 14. korišten je pokazatelj stope kriminaliteta koja prikazuje broj kaznenih djela na 1.000 stanovnika prema Popisu 2011. g.. U razdoblju 2012.-2014. g. stopa kriminaliteta se smanjuje te je 2014. g. manja za čak 51,7 % u odnosu na 2012. g. U usporedbi s odabranim gradovima Splitsko-dalmatinske županije, Grad Omiš ima niže stope kriminaliteta od Grada Trogira (12,4), ali znatno veće od primjerice Grada Sinja (5,1). Stope kriminaliteta Grada Omiša u odnosu na

² Policijska postaja Omiš djeluje na području Grada Omiša te općina Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje.

prosjeck Republike Hrvatske (13,3) manje su za 15% što ukazuje na visoku sigurnost građana te poboljšanu kvalitetu života.

Tab. 14. Broj kaznenih djela i stopa kriminaliteta u Policijskoj postaji Omiš 2010.-2014. godine

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ukupan broj kaznenih djela	356	386	402	274	194
Stopa kriminaliteta	20,7	22,5	23,4	15,9	11,3

Izvor: MUP PU SDŽ, 2015

Važan problem u modernom društvu predstavlja maloljetnička delinkvencija. Pod tim pojmom Ministarstvo unutarnjih poslova podrazumijeva društveno neprihvatljivo ponašanje odnosno kaznena djela koja su počinile osobe mlađe od 18 g. (MUP PU SDŽ, 2015). Maloljetnikom se smatra osoba u dobi od 14 do 18 g. te je kazneno i prekršajno odgovorna dok osobe mlađe od 14 g. nisu kažnjivo odgovorne. Prema podacima MUP-a Split, Policijska postaja Omiš zabilježila je 10,3 % maloljetničkih kaznenih djela od ukupnog broja maloljetničkih kaznenih djela prijavljenih u promatranim policijskim postajama Splitsko-dalmatinske županije (Tab. 15.). Valja napomenuti kako se broj maloljetničkih kaznenih djela drastično smanjio u svim analiziranim policijskim postajama, a smanjenje na području Policijske postaje Omiš u razdoblju 2011.-2014. g. iznosilo je čak 65,85 %. Takvi podatci ukazuju na poboljšanje općeg društvenog i socijalnog stanja u Gradu Omišu u vrlo kratkom razdoblju.

Tab. 15. Broj maloljetničkih kaznenih djela u odabranim policijskim postajama 2011.-2014. godine

Odabrane policijske postaje Splitsko-dalmatinske županije	2011.	2012.	2013.	2014.
I. i II. Policijska postaja Split	274	285	145	80
Policijska postaja Kaštela	53	32	29	8
Policijska postaja Omiš	41	29	26	14
Policijska postaja Sinj	52	30	9	6
Policijska postaja Solin	24	34	25	9
Policijska postaja Trogir	26	28	24	19

Izvor: MUP PU SDŽ, 2015

2.1.4. Odgoj i obrazovanje

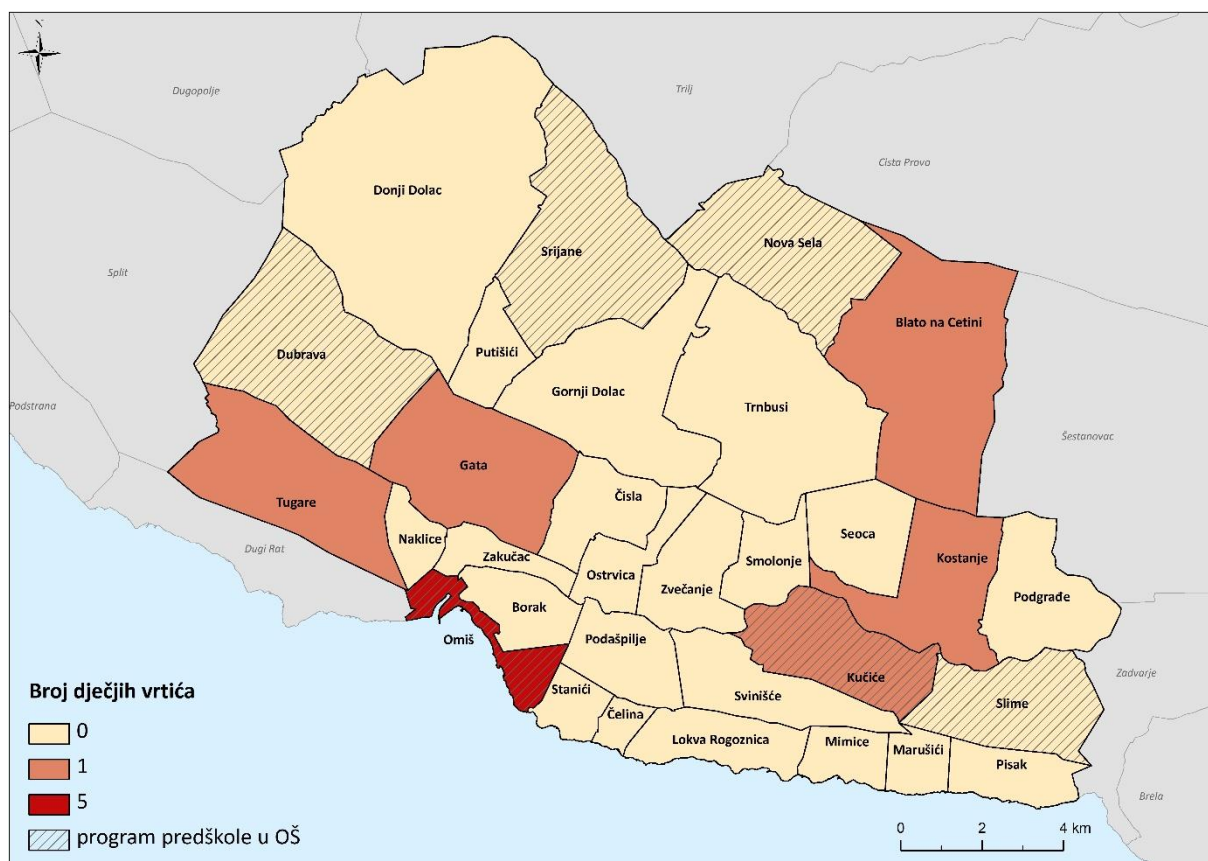
Ustavom Republike Hrvatske, člankom 66., propisano je besplatno obvezno obrazovanje, dostupno svakomu pojedincu, pod jednakim uvjetima i u skladu s njegovim sposobnostima. Time država potiče i pomaže temeljne socijalne funkcije suvremenog društva - odgoj i obrazovanje, koje su nužne predispozicije za postizanje željenog životnog standarda pojedinca te daljnjega rasta i razvoja cjelokupnoga naroda i države. Jedan od strateških ciljeva na svim upravnim razinama (državnoj, regionalnoj i lokalnoj), jest jačanje ljudskih resursa temeljenih na znanju i obrazovanju koji su preduvjet za ostvarivanje svih željenih vizija u budućem razvoju pojedinoga prostora. Odgojno-obrazovne funkcije na području Grada Omiša obavljaju se u dvije predškolske ustanove, četiri osnovnoškolske i jednoj srednjoškolskoj ustanovi.

2.1.4.1. Predškolski odgoj

Predškolski odgoj u Republici Hrvatskoj odnosi se na djecu predškolske dobi (od šest mjeseci do polaska u školu), a obuhvaća odgoj, naobrazbu i skrb o djeci kroz programe odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi. Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (2013), predškolski odgoj uređen je kao dio sustava odgoja i naobrazbe te skrbi o djeci, a ostvaruje se kao javna služba u javnim ustanovama - dječjim vrtićima. Jedinice lokalne samouprave imaju pravo i obavezu na svojem području organizirati i ostvarivati programe predškolskog odgoja u skladu s interesima i potrebama građana. Predškolski odgoj početna je i temeljna razina u cjelokupnom odgojno-obrazovnom sustavu te su, radi poboljšanja standarda u dječjim vrtićima, 2008. godine doneseni Državni pedagoški standardi predškolskog odgoja i obrazovanja, kojima se utvrđuju mjerila za broj djece u odgojnim skupinama, ustroj programa s obzirom na trajanje i namjenu, mjerila za broj odgojitelja, stručnih suradnika i ostalih zaposlenika u dječjem vrtiću, financijske uvjete rada, predškolski odgoj i naobrazba djece s teškoćama u razvoju i darovite djece te djece pripadnika nacionalnih manjina, kao i ustroj predškola.

Na području Grada Omiša djeluju dvije ustanove predškolskog odgoja – Dječji vrtić Omiš, čiji je osnivač Grad, te Dječji vrtić Čarobni pianino čiji je osnivač privatni subjekt. Broj djece upisane u vrtićke programe iznosi 389 (šk. god. 2016./2017.) u Dječji vrtić Omiš, odnosno 61 (šk. god. 2013/14.) u Dječji vrtić čarobni pianino. Od toga se u jasličkom programu nalazi 18

(Dječji vrtić Omiš), odnosno 15 djece (Dječji vrtić Čarobni Pianino). Dječji vrtić Omiš djeluje na 13 lokacija, a u svom sastavu ima 10 vrtićkih odjela (Sl. 19.), od kojih se 5 nalazi u Omišu („Pčelica“, „Radost“, „Visibaba“, „Galeb“ i „Potočić“), a druga polovica je prostorno dislocirana na području Grada („Smilje“ u Gatima, „Trešnjica“ u Tugarima, „Kamenčić“ u Kostanjima, „Vrbica“ u Blatu na Cetini te novootvoreni dječji vrtić „Golubica“ u Kučićima). Treba napomenuti kako u narednoj sezoni (2017./2018.) započinje s radom novi vrtićki odjel Ribnjak, na prostoru naselja Omiš.

Sl. 19. Prostorni raspored dječjih vrtića i Programa predškolskog odgoja na području Grada Omiša 2016. godine.

Izvor podataka: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2016

Analiza broja djece prema dobi pokazatelj je koji ukazuje na postojeća demografska kretanja, ali služi kao i relevantan pokazatelj prilagodbe postojećih kapaciteta i programa njihovim potrebama. Na području Grada Omiša u razdoblju 2012.-2015. g. došlo je do pada ukupnog broja upisane djece u vrtiće za 10,7 %. Posebice treba napomenuti pad broja djece 2015. g.

u dobnoj skupini do 3 g. za 57,5 %, odnosno dobne skupine više od 5 g. za 13,4 u odnosu na 2012. g. (Tab. 16.).

Tab. 16. Broj djece prema dobi u dječjim vrtićima i drugim pravnim osobama u razdoblju 2012. – 2015. godine

Godina	Dob			Ukupno
	< 3	3-5	>5	
2012./2013.	47	185	262	494
2013./2014.	35	166	262	463
2014./2015.	36	163	271	470
2015./2016.	20	194	227	441
Indeks promjene (2012=100)	42,5	104,8	86,6	89,3

Izvor podataka: Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, 2013.-2016.

Najveći prosječan broj djece upisane u programe dječjih vrtića je u dječjem vrtiću „Pčelica“, zatim slijede dječji vrtići „Galeb“ i „Potočić“, a najmanji broj djece upisan je u dječji vrtić „Trešnjica“ (Tab. 17.). Prosječna popunjenost po vrtićkoj grupi iznosi 25 djece koje bi prema standardima MZOŠ-a trebalo smanjiti za pet što bi dodatno povećalo broj djece koja nisu primljena u vrtić. U vrtićima su zaposlene 24 odgajateljice i 12 pomoćnica, što znači da u prosjeku na jednu odgajateljicu dolazi šesnaestero djece. Broj zaposlenih odgajatelja prati koncentraciju upisane djece po pojedinim vrtićkim programima, stoga je najviše zaposlenih po odgojnoj grupi u navedenim vrtićima s najvećim prosječnim brojem upisane djece, dok je u ostalim vrtićima prosječno zaposleno po dvoje odgajatelja i pomoćnika.

Tab. 17. Popunjenost i kapaciteti odjela DV Omiš po naseljima u 2016. g.

Naziv	Naselje	Broj upisane djece 2016/17	Broj djece na listi čekanja	Broj odgajateljica (siječanj 2016.)
Vrbica	Blato na Cetini	16	5	1
Smilje	Gata	24	2	1
Kamenčić	Kostanje	32	0	3
Golubica	Kučići	16	0	-
Galeb	Omiš	66	21	6
Pčelica	Omiš	95	20	5
Potočić	Omiš	49	11	3
Radost	Omiš	25	2	2
Visibaba	Omiš	25	5	2
Trešnjica	Tugare	24	1	1
Ukupno	-	372	67	24*

Izvor: Dječji vrtić Omiš, 2016.;

Napomena (*): bez DV Golubica koji je otvoren tek u rujnu 2016.

Prema *Konačnom rješenju o upisu djece u dječje vrtiće i jaslice Dječjeg vrtića Omiš za školsku godinu 2016./2017.* (2016), ukupno je upisano 372 djece u 17 redovitih programa raspoređenih u 10 dječjih vrtića, dok je 67 djece ostalo na listi čekanja. Prema istom, za tekuću 2016./2017. godinu, upis je zatražen za ukupno njih 219, dok je samo 145 djece upisano, što dovodi do zaključka kako svake godine gotovo trećina djece ostaje bez predškolskog odgoja zbog nedostatnih vrtićkih kapaciteta na području Grada Omiša. Od toga je u jasličku grupu dječjeg vrtića „Galeb“ ove godine upisano 18-ero djece, dok ih je 17 „na čekanju“. Vrlo sličan broj javlja se već nekoliko godina unatrag, točnije u šk. god. 2010./2011. kada je zabilježen isti broj upisane djece u grupu jasličke dobi kao i one „na čekanju“. Navedeni trend potražnje, kao i podaci o popunjenosti jasličke grupe u privatnom vrtiću, jasno ukazuju na potrebu osnivanja još jedne jasličke grupe koja će djelomično biti nadoknađena kapacitetom novog dječjeg vrtića Ribnjak. Zbog svijesti o sve izraženijoj potrebi za povećanjem broja mjesta u dječjim vrtićima, u kolovozu ove 2016. g., otvoren je novi odjel Dječjeg vrtića Omiš, „Golubica“ u Kučićima. Svako otvaranje novoga dječjega vrtića svakako je pozitivna pretpostavka za daljnji rast i prosperitet ovoga područja jer je stanovništvo najvrjedniji resurs prostora (Grad Omiš, 2017).

Predškolski odgoj u dječjim vrtićima na području Grada Omiša odvija se u sklopu cjelodnevni (7-10 sati dnevno) i poludnevni (4-6 sati dnevno) redovitih programa. Ukupno se u Dječjem vrtiću Omiš provode tri redovna vrtićka programa u 15 odgojnih skupina, te samo jedan

jaslički program („Galeb“) za djecu od 1.-3. godine života. U sklopu redovnih programa, u Vrtiću su organizirani program ranog učenja engleskog jezika te sudjelovanje u Olimpijskom festivalu dječjih vrtića. Uz navedene programe predškolskog odgoja, Dječji vrtić Omiš organizira i obavezni program predškole u sklopu osnovnih škola u šest naselja na području Grada Omiša u kojima nema organiziranih vrtića (Dubrava, Kučiće, Srijane, Slime, Nova Sela).

Posebnu pozornost treba usmjeriti na prilagođenost predškolske infrastrukture i usluga djeci s posebnim potrebama. U predškolske programe Dječjeg vrtića Omiš upisano je 27-ero djece s posebnim potrebama koje se nastoji integrirati u redovite programe. Treba spomenuti kako Grad Omiš sufinancira pohađanje vrtića djeci s posebnim potrebama koja upisuju redovne vrtićke programe, ali u skraćenom vremenu.

Osnovni problem s kojim se suočava ustanova Dječji vrtić Omiš odnosi se na neadekvatan prostor (infrastrukturu). Vrtić u naselju Omišu nema centralni objekt već se djelatnost obavlja u prizemnicama stambenih zgrada, centralna kuhinja je izdvojena iz svih vrtićkih objekata i nalazi se u zgradi osnovne škole Josip Pupačić, u uredima radi po četvero ljudi u jednoj prostoriji, a arhiva vrtića nije objedinjena već je smještena na četiri lokacije. Grad Omiš plaća najam za oba ureda i jednu lokaciju na kojoj se nalazi ured. Poseban je problem centralna kuhinja koja s površinom od 52 m² više ne zadovoljava uvjete potrebne za pripremanje gotovih obroka za jaslice i vrtićke programe. Taj se problem dodatno pojačava uzmu li se u obzir najavljeno otvaranje novog vrtića na šestoj lokaciji u Omišu („Ribnjak“) i porast broja djece koja su na posebnom režimu prehrane (sedmero djece u vrtićima na različitim lokacijama).

Uz infrastrukturni i prostorni problem, javlja se i nedostatna pokrivenost stručnim kadrom. Ovaj problem posebice dolazi do izražaja kod izvođenja obaveznog predškolskog programa u udaljenijim naseljima u kojima se program ne održava u školi. Dislocirano djeluje jedan terenski odgojitelj koji putuje i po 90 km u jednom danu da bi obuhvatio svu djecu koja pohađaju program predškolskog odgoja (fokus grupa Društveni razvoj, 8.9.2016).

2.1.4.2. Obrazovna infrastruktura

Prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi donesenom 2008. godine, djelatnost odgoja i obrazovanja obavljaju javne ustanove: osnovne škole, srednje škole, učenički domovi i druge javne ustanove u obliku javne službe. Odgoj i obrazovanje u osnovnoj

i srednjoj školi temelji se na jednakosti obrazovnih šansi za sve učenike prema njihovim sposobnostima te na partnerstvu svih odgojno-obrazovnih čimbenika na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Mrežu školskih ustanova na području Grada Omiša čine tri osnovnoškolske ustanove s pet područnih, jedna osnovna glazbena škola i jedna srednjoškolska ustanova s gimnazijskim programom te četverogodišnjim i trogodišnjim strukovnim programima.

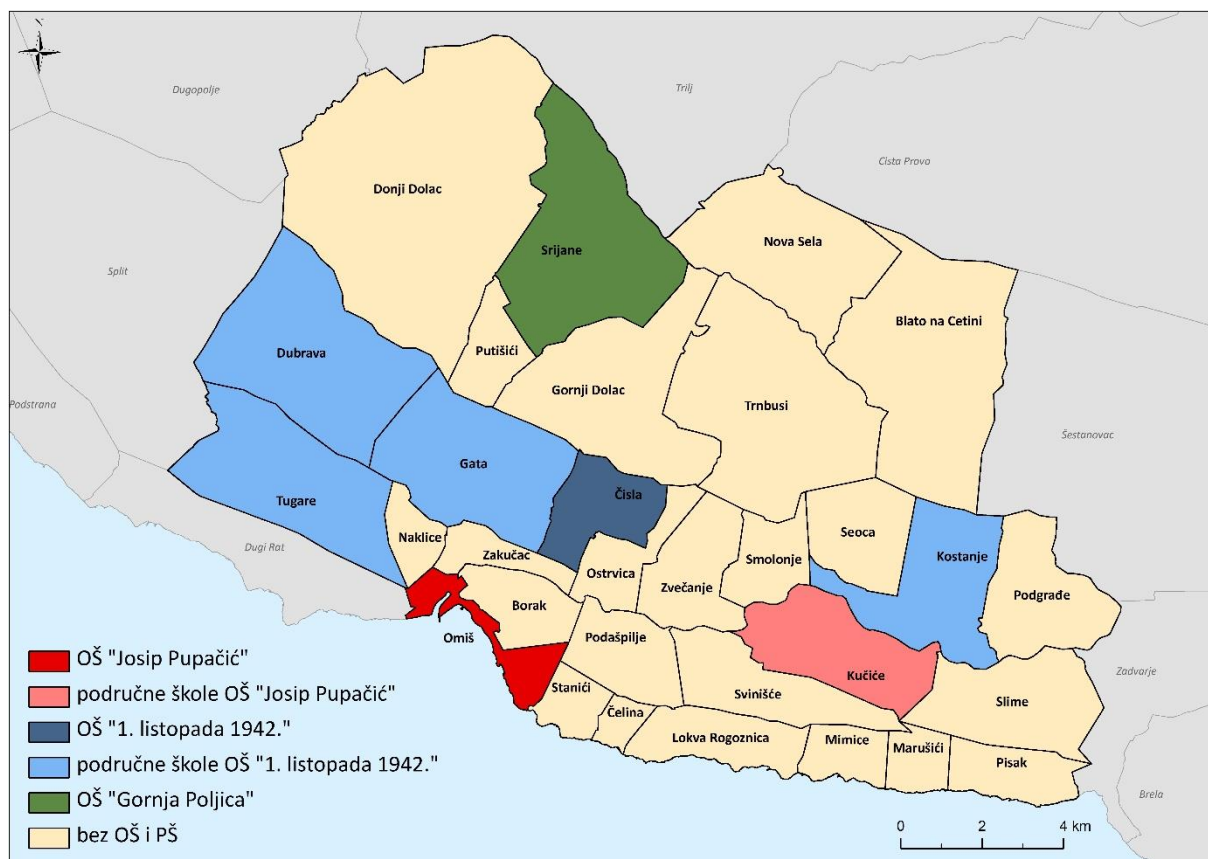
Organizacija osnovnoškolskog obrazovanja

Prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08), osnovno školovanje obavezno je za sve učenike u Republici Hrvatskoj i služi kao temelj za vertikalnu i horizontalnu prohodnost u sustavu odgoja i obrazovanja. Osnovna škola traje osam godina (djeca u uzrastu od 6 do 15 g.) te se izvodi u redovitim i posebnim programima. S obzirom da osnovno obrazovanje predstavlja temeljnu i osnovnu stepenicu svakog pojedinca u odgojno-obrazovnom oblikovanju, vrlo je važan značaj stručnosti nastavnog kadra te optimalan raspored mreže školskih ustanova na području jedinice lokalne samouprave.

Tri osnovne škole i pet područnih škola čine ukupno osam odgojno-obrazovnih ustanova u kojima se odvija program osnovnog obrazovanja na području Grada Omiša. Prostorna distribucija školskih ustanova (Sl. 20.) je nepravilna, s njihovom većom zastupljenošću u naselju Omiš i priobalnom dijelu Grada Omiša, što odgovara suvremenom trendu rasta broja stanovnika samog naselja Omiša i priobalnih naselja.

Osnovna škola „Josip Pupačić“, dobila je ime po poznatom hrvatskom pjesniku Josipu Pupačiću koji je rođen u Slimenu, malenom naselju u zaobalju Omiša. Nalazi se u središtu grada i po broju učenika (891 učenik u šk. god. 2016./2017.) jedna je od najvećih osnovnih škola u Republici Hrvatskoj te ujedno najveća u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Odgojno-obrazovna djelatnost vrši se u 48 razrednih odjela (Tab. 18.) i zapošljava 98 radnika. Zbog velikog broja učenika nastava se odvija u dvije smjene, s time da je ove godine izbjegnuta nastava u tri smjene prenamjenom učionica. Kako bi se nastava mogla odvijati kvalitetno te kako bi se i u budućnosti izbjeglo održavanje nastave u tri smjene nužno je obnoviti i proširiti postojeći objekt ili sagraditi novi dislocirani u samom naselju Omiš. Osim u tri centralne ustanove, nastava se odvija još u „Punta Sole“/“Mala škola“, koja obuhvaća učenike od 1. do 4. razreda te školskoj sportskoj dvorani s pripadajućim igralištima i školskom knjižnicom.

Osnovna škola „Josip Pupačić“, u svom sastavu ima Područni odjel u Kučićima (zgrada škole i sportska dvorana). Upisno područje matične škole vrlo je veliko, obuhvaća naselja Omiš, Zakučac, Borak, Čelina, Ruskamen, Stanići, Lokva Rogoznica, Mimice, Marušići, Pisak i Slime te područje susjedne općine Dugi Rat za Osnovnu školu Josip Pupačić, odnosno naselja Kučiče, Penšići i Svinišće za Područnu školu Kučiče pa ne čudi činjenica da od ukupnog broja učenika koji pohađaju školu gotovo polovicu čine putnici (397 od 891, odnosno 44,5 %).

Sl. 20. Prostorna distribucija osnovnih i pripadajućih područnih škola na području Grada Omiša 2016. godine

Izvor podataka: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2016; Grad Omiš, 2016

Tab. 18. Popunjenost i kapaciteti osnovnih škola na području Omiša

Naziv škole i lokacija	Područne škole	Broj upisanih učenika u šk. god. 2016/17	Broj razrednih odjela
OŠ 1. listopada 1942., Čišla	Dubrava, Gata, Kostanje, Tugare	310	24
OŠ Gornja Poljica, Donji Dolac	-	64	8
OŠ Josip Pupačić, Omiš	Kučiče	891	48
Ukupno		1.265	80

Izvor podataka: Osnovna škola 1. listopada 1942., Osnovna škola Gornja Poljica, Osnovna škola Josip Pupačić, 2016

Osnovna škola „1. listopada 1942.“ nalazi se u Čišli, naselju u zaobalnom dijelu Grada Omiša. Matičnoj školi pripadaju još četiri područna odjela u Tugarama, Gatima, Dubravi te udaljenijem naselju Kostanje. U Gatima, Tugarama i Dubravi odvija se odgojno-obrazovni program od 1. do 4. razreda, dok se u Čišli i Kostanju odvija program u svih osam razreda, što čini ukupno 310 učenika (u šk. god. 2016./2017.). Osnovna škola „Gornja Poljica“ pokriva cijelo sjeverno zaobalno upisno područje, stoga ne čudi visok udio učenika putnika (96,8% odnosno 62 učenika koji putuju u školu od ukupno 64 učenika upisanih šk. god. 2016./2017.).

Uz redovne osnovne škole, na području Grada Omišu djeluje i Osnovna glazbena škola „Lovro pl. Matačić“ u Omišu. Nastava u školama koje ostvaruju umjetničke obrazovne programe izvodi se u skladu s posebnim propisima, prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 78/17). Škola je 2015. godine izdvojena iz Centra za kulturu i otad djeluje kao samostalna ustanova, no i dalje se program odvija u prostorima Centra za kulturu. Školu trenutno pohađa 205 učenika iz Osnovne škole Josip Pupačić u Omišu, Osnovne škole 1. listopada 1942. Čišla i područne škole Kostanje.

Posebnu pažnju treba posvetiti djeci s poteškoćama u razvoju. Prema Pravilniku o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (2015), preporučuje se integracija i djelomična integracija ove djece u redovite ili prilagođene programe ili osnivanje posebnih odjela s posebnim programima te upućivanje u posebne odgojno-obrazovne ustanove ako drugačija integracija nije moguća. U školske programe u omiškim školama u šk. god. 2016./2017. upisano je 39 učenika s poteškoćama u razvoju u Osnovnoj školi Gornja Poljica, a 37 u Osnovnoj školi Josip Pupačić. Zbog trenda povećanja broja učenika s posebnim potrebama, javlja se potreba za povećanjem broja adekvatnih stručnih suradnika (asistenata) i osiguravanjem prostora za njihov individualan rad s djecom. Na području Grada Omiša ne postoji nijedna posebna odgojno-obrazovna ustanova već se djecu upućuje u

najbliže ustanove koje se nalaze u Splitu (centri Slava Raškaj i Juraj Bonači). Usluge prijevoza djece do tih ustanova osigurava Udruga roditelja djece i odraslih s posebnim potrebama „Prijatelj“ u suradnji s Gradom Omišem.

Iako Grad Omiš konstantno prilagođava dostupnost javnih površina osobama s invaliditetom, u pogledu osnovnih škola pristup je omogućen samo u prizemlju što znači da postoji otežan pristup osobama s invaliditetom u osnovnoškolskim ustanovama. Sukladno tome, potrebne su daljnje aktivnosti oko prilagođavanja objekata osobama s invaliditetom u vidu rampi ili izgradnjom specijaliziranih dizala.

Organiziranjem fokus grupa, tj. uključivanjem stavova lokalnog stanovništva u model razvoja, prepoznaju se problemi zajednice i dobiva se uvid u stvarno stanje prostora. Takvim pristupom strateško planiranje i pristup „odozdo prema gore“ postaju praksa u prostornom i regionalnom planiranju, a ne samo skup teorija. Kao najvažniji problemi u odgojno-obrazovnom sustavu na području Grada Omiša u osnovnom školstvu na fokus grupi Društveni razvoj (8.9.2016.) ističu se nedostatna pokrivenost prostorom i kadrom, nemogućnost organizacije toplih obroka za djecu slabijeg imovinskog stanja, neprilagođenost postojeće infrastrukture za djecu s posebnim potrebama, pojačana potreba za adekvatnim suradnicima i asistentima u nastavi zbog rasta broja djece s poteškoćama u razvoju, te naposljetku, velik broj djece putnika. Problem s neadekvatnim prostornim kapacitetima i opremljenošću osnovne infrastrukture posebno je primjetan u Osnovnoj školi Gornja Poljica (škola nema vodovod, a zahod se nalazi izvan školske zgrade) te u Osnovnoj školi Josip Pupačić (koja djelatnost obavlja u četiri zgrade, nema odgovarajuću dvoranu ni školsko dvorište). Izražena je potreba za otvaranjem školskih kuhinja kako bi se osigurali uvjeti za provođenje programa prehrane djece slabijeg imovinskog stanja čiji je broj u konstantnom porastu. Na fokus grupi također je istaknuto da Grad Omiš nikad nije imao izrađenu Strategiju za razvoj odgoja i obrazovanja te je izražena potreba za osnivanje tima koji bi se bavio njenom izradom. Treba napomenuti kako je osnivač osnovnih i srednjih škola na području Grada Omiša (izuzev osnovne glazbene škole Lovre pl. Matačića) Splitsko-dalmatinska županija. Iz tog razloga upravo je Županija nositelj svih aktivnosti vezanih uz unapređenje uvjeta u školama, te je zadužena za donošenje Strategije za razvoj odgoja i obrazovanja za kojom je iskazana potreba. Unatoč ograničenjima koja proizlaze iz razgraničenja nadležnosti, Grad Omiš aktivno sudjeluje u projektima koje provode škole, kao što je sufinanciranje asistenata u nastavi i različitih izvannastavnih programa.

Organizacija srednjoškolskog obrazovanja

Srednjim obrazovanjem učenik stječe znanja i sposobnosti za rad ili nastavak obrazovanja, te se ono izvodi, s obzirom na vrstu obrazovnog programa u gimnazijama, strukovnim i umjetničkim školama. Na području Grada Omiša postoji jedna srednjoškolska ustanova (s gimnazijskim i strukovnim programima), koja od 1992. g. nosi službeni naziv Srednja škola „Jure Kaštelan“ i nalazi se u središtu Omiša uz zgradu Osnovne škole Josip Pupačić. Nastava se osim u školskoj zgradi izvodi i u radionici elektrotehničke i strojarske struke na Priku, koji je Grad ustupio na korištenje. Srednja škola nema vlastitu sportsku dvoranu već se nastava iz tjelesne i zdravstvene kulture odvija u zgradi osnovne škole.

U šk. g. 2016./2017. Srednju školu Jure Kaštelan pohađalo je 547 učenika raspoređenih u 23 razredna odjela te je iste godine bilo zaposleno 74 djelatnika. U razdoblju 2012.-2016. g. škola je zabilježila pad broja učenika za petinu. Najveći pad zabilježen je početkom školske godine 2016.-2017. g. i to za 7,0 % u odnosu na prethodnu školsku godinu (Tab. 19.). Zbog velikog broja učenika i neadekvatnog prostora u kojem se nastava odvija, kao i nedostatku vlastite sportske dvorane, može se zaključiti kako će u budućnosti biti nužno proširiti i adekvatno urediti postojeći ili sagraditi novi objekt srednje škole.

Tab. 19. Kretanje i promjena broja učenika koji pohađaju Srednju školu Jure Kaštelana u razdoblju 2011.-2016. g.

Školska godina	Ukupan broj učenika	Promjena u odnosu na prethodnu šk. godinu
2011./2012.	678	-
2012./2013.	682	0,6
2013./2014.	655	-4,0
2014./2015.	616	-6,0
2015./2016.	588	-4,5
2016./2017.	547	-7,0

Izvor podataka: Srednje škole i učenički domovi, 2012-2016; Godišnji plan i program rada Srednje škole Jure Kaštelana, 2016

Od 1990-ih godina Srednja škola Jure Kaštelan posebnu pažnju posvećuje prilagodbi upisnih programa potrebama tržišta. Danas postoje sljedeći programi koji se odvijaju u dvije smjene: gimnazijski programi opće i jezične gimnazije, četverogodišnji program elektrotehničar i hotelijersko-turistički tehničar te trogodišnja strukovna zanimanja (prodavač, frizer,

kozmetičar, kuhar konobar, automehaničar, vodoinstalater, instalater grijanja i klimatizacije). Uz to, škola osigurava i provodi programe školovanja djece s poteškoćama u razvoju u zanimanjima pomoćni konobar te pomoćni kuhar i slastičar (Tab. 20.). Prema broju upisanih učenika šk. god. 2016./2017., vidljivo je kako gotovo četiri petine ukupnog broja učenika pohađa četverogodišnje programe s većim udjelom upisanih u gimnazijske nego u strukovne programe. Od strukovnih programa prevladavaju ona turističkog smjera (hotelijsko-turistički tehničar, kuhar, konobar, pomoćni kuhar i pomoćni konobar) koja pohađa trećina ukupnog broja učenika Srednje škole Jure Kaštelan. Prosječan broj učenika po odjelu u šk. god. 2014./2015. iznosio je 27, a na jednog učitelja dolazilo je u prosjeku 12 učenika (Srednje škole i učenički domovi, 2016). Broj stručnih suradnika u nastavi iznimno je malen – tek tri (po jedan za gimnazijski, četverogodišnji te trogodišnji strukovni program).

Tab. 20. Programi srednjoškolskog obrazovanja u Srednjoj školi „Jure Kaštelan“ u Omišu u šk. god. 2016./2017.

Programi obrazovanja			Broj učenika
Četvero- godišnji programi	Gimnazije	Opća	104
		Jezična	106
	Četverogodišnja zanimanja	Hotelijsko-turistički tehničar	104
		Tehničar za elektroniku	93
Ukupno četverogodišnji programi			407
Trogodišnji programi	Prodavač		9
	Frizer		18
	Kozmetičar		18
	Kuhar		54
	Konobar		12
	Automehaničar		0
	Vodoinstalater		0
	Instalater grijanja i klimatizacije		21
Ukupno trogodišnji programi			132
Pomoćni kuhari i slastičari			3
Ukupno			542

Izvor: Godišnji plan i program rada za školsku godinu 2016./2017., Srednja škola Jure Kaštelan, 2016

Osim osnovnih nastavnih programa i aktivnosti, škola organizira i dodatne nastavne sadržaje u obliku izborne, dodatne i dopunske nastave, zatim izvannastavne aktivnosti (likovna i foto sekcija, učenička zadruga „Jablan“, novinarska grupa, dramska skupina „Individualci“, školski

i sportski klub, volonterski klub) te provodi projekte, natjecanja, terenske izlaske, izlete i sl. (Grad Omiš, 2017).

Analiziraju li se kretanja broja učenika u Srednjoj školi Jure Kaštelan u proteklih nekoliko godina (Tab. 21.), primjetno je kontinuirano opadanje u svim školskim programima što se može objasniti promjenom ukupne demografske slike na području Grada Omiša, ali i nezadovoljstvo učenika ponudom srednjoškolskih programa. Najveći je pad broja učenika zabilježen u industrijskim i obrtničkim programima u kojima se broj učenika 2016. g. u odnosu na 2012. g. smanjio za čak 40,8 %, dok je za usporedbu, u istom razdoblju broj zainteresiranih za gimnazijske programe pao za 11,4 %. Vidljiva je stoga potreba za unaprjeđenjem programa srednjoškolskog obrazovanja u Srednjoj školi Jure Kaštelan, diversificirane zanimanja za koje se učenici mogu obrazovati te prilagoditi obrazovne programe potrebama tržišta rada.

Tab. 21. Kretanje broja učenika srednje škole Omiš u razdoblju 2012.-2016.g.

Program	2012/13	2013/14	2014/15	2016/17	Indeks promjene (2012/13=100)
Gimnazija	237	232	224	210	88,6
Tehnički i srodni	226	224	215	197	87,2
Industrijski i obrtnički	223	186	155	132	59,2
Ukupno	683	642	594	542	79,4

Izvor: Srednje škole i učenički domovi, 2012.-2016., Srednja škola Jure Kaštelan 2016.

Napomena: Podatci za razdoblje do 2014./2015. odnose se na statistiku Državnog zavoda za statistiku, dok su za šk. god. 2016./2017. korišteni podatci Srednje škole Jure Kaštelan.

S obzirom na broj učenika, složenost i raznovrsnost obrazovnih programa, ova škola pripada skupini složenijih u Splitsko-dalmatinskoj županiji, o čemu svjedoči i činjenica kako Gradovi po veličini i broju učenika slični Omišu imaju po dvije srednjoškolske ustanove, pripadajuće sportske dvorane te prostore za izvođenje praktičnog dijela nastave. Osnovni problem predstavlja nedostatak prostornih uvjeta za djelovanje i popunjenost stručnim kadrom. Nastava Srednje škole Jure Kaštelan se, osim u školskoj zgradi, izvodi i u radionici elektrotehničke i strojarske struke na Priku. Smještaj u radionicama je privremen jer je objekt koji je Grad Omiš ustupio na korištenje Srednjoj školi „Jure Kaštelan“ predviđen za rušenje. Prostor u kojem se odvija nastava nije primjeren niti je adekvatno opremljen za izvođenje

nastave u strukovnim programima. Također nedostaje učionica i kabineta za praktičnu nastavu za program hotelijersko-turističkog tehničara. Županija je već prije nekoliko godina kao prioritetnu mjeru navela izgradnju nove škole te u svojem proračunu za 2016. godinu osigurala 600.000,00 kuna, dok je Grad Omiš osigurao zemljište za projekt nove školske zgrade.

Organizacija visokoškolskog obrazovanja

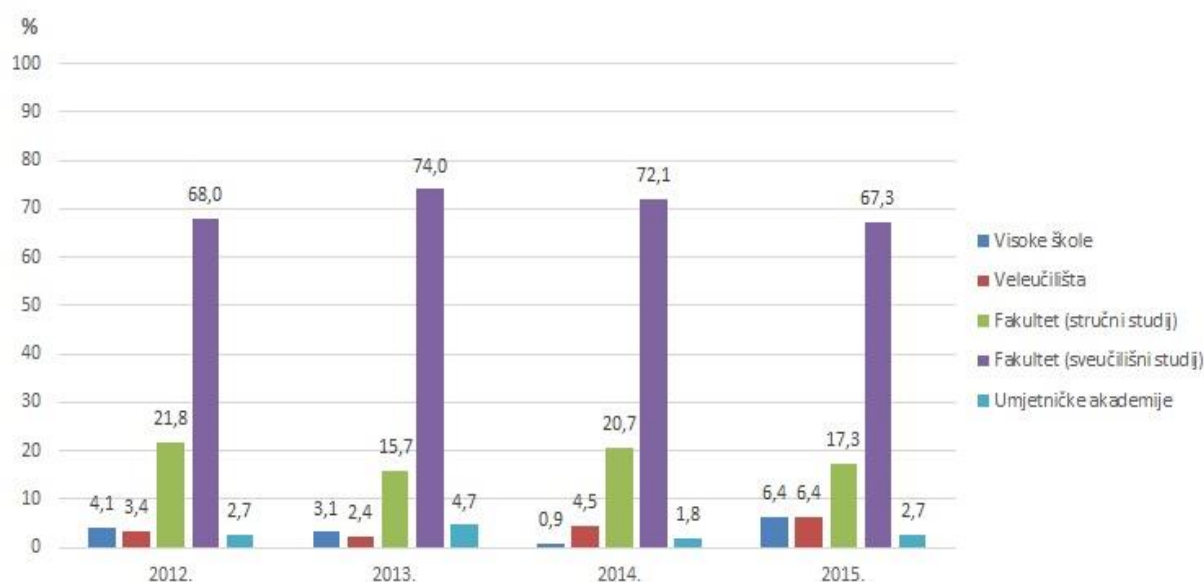
Na području Grada Omiša ne postoji ustanova koja bi pružala programe visokoškolskog obrazovanja. Međutim, Grad Omiš potiče visokoškolsko obrazovanje stanovništva kroz programe stipendiranja i tekući projekt – *Visokoškolsko obrazovanje – Diplomski i doktorski radovi*. Ukupan broj dodijeljenih stipendija iznosi 36 (18 potpora osobito uspješnim redovnim studentima i 18 potpora studentima slabijeg imovinskog stanja, studentima s posebnim potrebama ili studentima bez oba roditelja). Dodjeljivanjem potpora studentima koji obrane svoje završne radove u dijelu sustava visokog obrazovanja Republike Hrvatske potiče se razvoj društveno-gospodarskih resursa jačanjem ljudskih kapaciteta na području Grada Omiša.

U razdoblju 2012.-2015. g. zabilježen je pad broja studenata s prebivalištem na području Grada Omiša koji su diplomirali i završili sveučilišni studij, stručni studij ili visoko učilište za čak četvrtinu. Međutim, najveći je problem apsolutni pad broja studenata sa završenim sveučilišnim ili stručnim studijem u 2015. g. u odnosu na 2012. g. i to za 29,5 %, odnosno 9,7 % u odnosu na 2014. g. Iako je riječ o malim apsolutnim brojevima u 2015. g. zabilježeno je povećanje broja studenata sa završenim drugim vrstama visokih učilišta (visoke škole, veleučilišta i umjetničke akademije) za 112,5 % u odnosu na 2014. g. (Tab. 22.). Trend pada diplomiranih studenata se kontinuirano smanjuje u razdoblju 2012.-2015. g što je pozitivna pretpostavka kako će se broj studenata s područja Grada Omiša koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij u narednom razdoblju vjerojatno povećati. Navedeno potvrđuje i smanjenje udjela studenata sa završenim sveučilišnim ili stručnim studijem za 8,2 % u 2015. g., odnosno porast udjela ostalih vrsta studija u odnosu na 2014. g. (Sl. 21.). Trend pada udjela studenata koji su završili sveučilišni studij započeo je 2013. g. i nastavljen je i u 2014. g. da bi u 2015. g. dosegnuo najmanju vrijednost u odnosu na 2012. g. S druge strane udjeli studenata sa završenim stručnim studijem varira na što ukazuje podatak kako je njihov udio u ukupnom broju diplomiranih studenata iznosio 15,7 % da bi u 2014. g. porastao na 20,7 %.

Tab. 22. *Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema s prebivalištem u Gradu Omišu prema skupinama visokih učilišta u razdoblju 2012.-2015. godine*

Godina	Visoke škole	Veleučilišta	Fakultet (stručni studij)	Fakultet (sveučilišni studij)	Umjetničke akademije	Ukupno	Godišnja promjena (u %)
2012.	6	5	32	100	4	147	...
2013.	4	3	20	94	6	127	-13,6
2014.	1	5	23	80	2	111	-12,6
2015.	7	7	19	74	3	110	-0,9

Izvor podataka: Visoko obrazovanje..., 2012.-2015.

Sl. 21. *Udjeli studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij s prebivalištem u Gradu Omišu prema skupinama visokih učilišta u razdoblju 2012.-2015. godine*

Izvor podataka: Visoko obrazovanje..., 2012.-2015.

2.1.4.3. **Obrazovna struktura stanovništva i povezanost s tržištem rada**

Obrazovna struktura stanovništva zajedno s kompatibilnošću ponude i potražnje struka čini ključan čimbenik konkurentnosti radne snage, ali i gospodarstva u cjelini. Obrazovanija radna snaga lakše prihvaća inovacije i nove tehnologije te brže razvija vlastitu tehnologiju iznimno potrebnu u modernom i dinamičnom gospodarstvu (Bejaković, 2004). S druge strane, obrazovanije stanovništvo je nužan preduvjet za generiranje radnih mjesta i poduzeća s manjim okolišnim otiskom i većim stupnjem održivosti (McKeown i dr., 2006). U vidu toga je

iznimno važno analizirati obrazovnu snagu kao jednu od pretpostavki za obuhvatan održivi razvoj Grada Omiša.

U usporedbi sa Splitsko-dalmatinskom županijom i Republikom Hrvatskom, obrazovna struktura Grada Omiša prikazuje nešto negativniju sliku (Tab. 23.). Najveći udio stanovništva (55,4 %) ima završenu srednju školu što je neznatno manje od županijskog prosjeka (56,1 %). Značajan udio stanovnika ima samo osnovno obrazovanje (19,4 %) što je za oko 3 % više od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije. Udio stanovništva bez završene osnovne škole iznosi 10,9 % što je za oko trećinu više od udjela u Splitsko-dalmatinskoj županiji (6,9 %). Udio visokoobrazovanog stanovništva iznosi 13,0 % što je znatno manje i od nacionalnog (16,4 %) i od županijskog prosjeka (18,0 %). Nepismenog stanovništva prema Popisu iz 2011. na području Grada Omiša bilo je 0,6 % što je gotovo istovjetno županijskom i nacionalnom prosjeku (0,8%), međutim riječ je o starijim dobnim skupinama (više od 70 g.). Obrazovano stanovništvo glavna je pretpostavka za ukupan gospodarski i socijalni razvoj, stoga je potrebno implementirati adekvatne mjere poticanja obrazovanja, ali i mjere vezane uz cjeloživotno obrazovanje.

Tab. 23. Obrazovna struktura stanovništva starog 15 i više godina prema Popisu stanovništva 2011. godine

	Bez škole	Nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Ukupno
Grad Omiš	147	1.355	2.406	6.875	1.617	12.403
%	1,2	10,9	19,4	55,4	13,0	100,0
Splitsko-dalmatinska županija	7.512	26.091	64.293	213.443	68.450	380.366
%	2,0	6,9	16,9	56,1	18,0	100
Republika Hrvatska	62.092	311.173	773.489	773.489	1.911.815	3.632.461
%	1,7	8,6	21,3	52,6	16,4	100

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Analiza obrazovanja prema spolu (Tab. 24.) pokazuje kako razlike spolovima smanjuju na višim stupnjevima obrazovanja. Najveći disparitet među spolovima nalazi se u kategoriji stanovnika bez škole i sa nezavršenom osnovnom školom u kojoj udio žena naspram muškaraca iznosi

7:3. Neravnomjieran omjer obrazovanih muškaraca i žena izraženiji je kod stanovništva starijeg od 50 g., a izrazito je smanjen i gotovo izjednačen kod mlađeg stanovništva jer je još u procesu školovanja.

Tab. 24. Obrazovna struktura stanovništva starijeg od 15 godina prema spolu, 2011.

Spol	Ukupno	Bez škole i/ili nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	Srednja škola	Više i visoko obrazovanje
Muškarci	6.142	441	1.061	3.859	779
Žene	6.261	1.061	1.345	3.016	838

Izvor: Popis stanovništva, 2011.

Internet je danas jedan od najvažnijih izvora podataka stoga je važan pokazatelj pismenosti i računalna (internetska) pismenost. Prema Popisu stanovništva 2011., u Omišu je 49,4 % kućanstava posjedovalo osobno računalo, a internetom ih se koristilo 43,7 %. Navedeni udjeli manje su od županijskog, ali i nacionalnog prosjeka koji je 2011. za posjedovanje računala iznosio više od 55 %, a za korištenje internetom više od 50 % (Statistički ljetopis 2015., 2016).

2.1.4.4. Povezanost obrazovanja s tržištem rada

Usklađivanje obrazovnih programa s tržištem rada jedan je od preduvjeta za gospodarski rast i razvoj, ali i mjera za poboljšanje općeg socijalnog stanja kroz adekvatno zapošljavanje stanovništva. Zbog toga je potrebno posvetiti pozornost usklađenosti upisa u strukovne škole s potražnjom na tržištu rada. Hrvatski zavod za zapošljavanje, temeljem Uredbe Vlade Republike Hrvatske o praćenju, analizi i predviđanju potreba tržišta rada za pojedinim zvanjima (NN 93/10), izradio je Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja u 2016. godini (Tab. 21.) Programi koji se ne provode na području lokalnog tržišta rada označeni su zvjezdicom (*) pa se preporuke ne odnose na njihovo provođenje nego samo na stipendiranje.

Tab. 25. Obrazovni programi za koje treba korigirati upisne kvote

Obrazovni program prema razini	Programi u kojima treba povećati broj upisanih i stipendiranih učenika ili studenata	Programi u kojima treba smanjiti broj upisanih i stipendiranih učenika ili studenata
Trogodišnji srednjoškolski	Zidar/zidarica Tesar/tesarica Armirač/armiračica Vodoinstalater i plinoinstalater/plinoinstalaterka i plinoinstalaterka Elektroinstalater/elektroinstalaterka Pekar/pekarica Kuhar/kuharica Konobar/konobarica Mesar/mesarica Vozač teretnih vozila/vozačica teretnih vozila Rukovatelj/rukovateljica samohodnim građevinskim strojevima Krojač/krojačica Automehaničar/automehaničarka	Prodavač/prodavačica
četverogodišnji srednjoškolski	Geodetski tehničar/geodetska tehničarka Medicinska sestra/tehničar opće zdravstvene njege Poljoprivredni tehničar/poljoprivredna tehničarka – biljne proizvodnje Računalni tehničar za strojarstvo/računalna tehničarka za strojarstvo Šumarski tehničar/šumarska tehničarka Turističko hotelijerski komercijalist/komercijalistica Elektrotehničar/elektrotehničarka	Tehničar/tehničarka za logistiku i špediciju Upravni referent/upravna referentica Ekonomist/ekonomistica Tehničar/tehničarka PT prometa Tehničar/tehničarka unutarnjeg transporta Tehničar/tehničarka za željeznički promet Grafički urednik/grafička urednica (dizajn) Kemijski tehničar/tehničarka Modni tehničar/tehničarka
Stručni studij	Elektrotehnika Strojarstvo Brodogradnja Građevinarstvo Sestrinstvo Fizioterapija Radiologija Turističko poslovanje Informacijska tehnologija	Upravni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje Ekonomija (osim računovodstva i financija i turističkog poslovanja) Kemijska tehnologija
Sveučilišni studij	Medicina Dentalna medicina Farmacija Rehabilitacija* Socijalna pedagogija* Logopedija* Njemački jezik i književnost* Matematika	Pravo Ekonomija (osim računovodstva i financija i turističkog poslovanja) Kineziologija Kemijska tehnologija Politologija* Novinarstvo* Učiteljski studij

	Fizika Informatika Socijalni rad* Šumarstvo* Prehrambena tehnologija Nutricionizam Geodezija i geoinformatika Strojarsvo Građevinarstvo Arhitektura Računarstvo Elektrotehnika Brodogradnja Psihologija* Engleski jezik i književnost Ruski jezik i književnost*	
--	---	--

Izvor: Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku studiranja 2016., 2015

Srednja škola Jure Kaštelan u Omišu od 1990. provodi korekcije upisnih programa prema potrebama tržišta rada, stavljajući pritom naglasak na deficitarna zanimanja (fokus grupa Društveni razvoj 8.9.2016.). Iz aktivnosti škole posebno se izdvaja suradnja s lokalnom zajednicom (HE "Zakučac", „Omial Novi", HE "Kraljevac", HEP) u području školovanja elektrotehničara (Srednja škola Jure Kaštelan, 2016). Problem nedostatne ponude radne snage proizašle iz sustava obrazovanja sve se češće rješava programima obrazovanja odraslih – dokvalifikacijama i prekvalifikacijama putem programa cjeloživotnog obrazovanja. Programi obrazovanja odraslih u Gradu Omišu obrađeni su u sljedećem potpoglavlju.

2.1.4.5. Cjeloživotno obrazovanje

Cjeloživotno obrazovanje zauzima jedno od središnjih mjesta u programu Europske politike suradnje u obrazovanju i usavršavanju stoga što doprinosi konkurentnosti, zapošljavanju i socijalnoj inkluziji. Stoga je jedan od ciljeva Europske unije povećanje sudjelovanja odraslih u nekom obliku formalnog obrazovanja i usavršavanja na najmanje 15 % do 2020. godine.

U Republici Hrvatskoj cjeloživotno obrazovanje definirano je Zakonom o obrazovanju odraslih (NN 24/10) prema kojem se pod cjeloživotnim obrazovanjem podrazumijeva formalno, neformalno i/ili samousmjerenno učenje koje obuhvaća osnovnoškolsko, srednjoškolsko ili visokoškolsko obrazovanje odraslih. Provode ga pučka učilišta, osnovne i srednje škole, visoka učilišta, škole stranih jezika. ustanove za smještaj i skrb osoba s posebnim potrebama te penološke i druge ustanove koje ispunjavaju odredbe propisane Zakonom.

Na području Grada Omiša djeluje jedna ustanova namijenjena obrazovanju odraslih, i to Pučko otvoreno učilište Žižić koje nudi programe prekvalifikacija u 32 programa srednjoškolskog obrazovanja u osam različitih područja (Pučko otvoreno učilište Žižić, 2016). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Srednja škola Jure Kaštelan u Omišu je u šk. g. 2014./2015. imala 80,2 % odraslih polaznika manje u odnosu na šk. g. 2012./2013. Isto tako, zamijećen je i pad broja razrednih odjela za 50 % u promatranom razdoblju (Tab. 26.). Međutim, izuzmu li se stručna usavršavanja nastavnika, strukovno obrazovanje odraslih ne spominje se ni u godišnjem planu rada škole za šk. god. 2016/17. niti u školskom kurikulumu za istu godinu.

Tab. 26. Broj odraslih polaznika i razrednih odjela u Srednjoj školi Jure Kaštelana krajem školskih godina u razdoblju 2010.-2015. godine

Školska godina	Razredni odjeli	Polaznici	Indeks promjene broja polaznika (2010./2011.=100)
2010./2011.	32	374	-
2011./2012.	41	523	139,8
2012./2013.	18	273	52,2
2013./2014.
2014./2015.	9	54	19,8

Izvor podataka: Srednje škole i učenički domovi, 2011.-2016.

Napomena: Državni zavod za statistiku prema publikaciji relevantnoj za šk. god. 2013./2014. nema evidentiran broj razrednih odjela i polaznika vezanih uz programe cjeloživotnog obrazovanja u Srednjoj školi Jure Kaštelan.

Ovi trendovi ukazuju na sve veće probleme u pogledu organizacije programa za obrazovanje odraslih koji su uvelike regulirani postojećim kretanjima na tržištu rada te financijskim mogućnostima polaznika koji si najčešće ne mogu samostalno priuštiti plaćanje školovanja. To posljedično može onemogućiti provođenje niza operacija i aktivnosti koje su osmišljene kao daljnja podrška razvoju obrazovanja odraslih te povezivanju s tržištem rada. Polaznicima je stoga potrebno pružiti pomoć kako bi im se omogućio veći broj različitih programa koji će biti prilagođeni stjecanju potrebnih vještina te ujedno financijski dostupni (Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, 2017).

2.1.5. Kulturna resursna osnova

Kulturno-resursna osnova podrazumijeva ustanove, udruge i događaje koji se bave očuvanjem i promocijom kulturno-povijesne i umjetničke baštine te suvremenim kulturnim aktivnostima, a koje mogu biti u državnom i privatnom vlasništvu. Ministarstvo kulture u kulturne djelatnosti ubraja devet sektora: glazbu i glazbeno-scenske umjetnosti, dramske umjetnosti, audiovizualne djelatnosti, nakladništvo, knjižničnu djelatnost, arhivsku djelatnost, muzejsko-galerijsku djelatnost, vizualne umjetnosti te inovativne umjetničke i kulturne prakse. U ovom poglavlju analizirana je kulturna infrastruktura u sektorima muzejsko-galerijske djelatnosti, knjižnične, glazbeno-scenske i dramske umjetnosti. Također su analizirane javne institucije i udruge u kulturi, baština, manifestacije u kulturi, kulturna produkcija te međusektorska suradnja.

2.1.5.1. Ustanove i udruge u kulturi

Najveći dio kulturne infrastrukture (Tab. 27.) nalazi se u gradskom naselju Omiš u kojem se nalaze dvije muzejske ustanove, jedna gradska knjižnica i jedan Centar za kulturu koji pokriva glazbeno-scenske i galerijske djelatnosti. Prema Registru udruga na dan 26.10.2016. na području Grada Omiša bilo je registriranih 26 aktivnih udruga u sektoru kulture i umjetnosti, od čega deset u Omišu, po dvije u Blatu na Cetini, Gatima, Kostanjama, Svinišću i Tugarama te po jedna u Donjem Dolcu, Mimicama, Ostrvici, Pisku, Slimenu i Srijanima.

Tab. 27. Broj ustanova i udruge u kulturi

Naselje	Muzeji i zbirke	Knjižnice i arhivi	Glazbene ustanove	Kazališta	Kina	Udruge
Gradsko naselje Omiš	2	2	3	2	0	10
Grad Omiš (cijela JLS)	4	2	3	2	0	26

Izvor: Muzejsko-dokumentacijski centar, 2016; Grad Omiš, 2016

Muzejska djelatnost najrazvijenija je u Omišu gdje se, prema Registru muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj (MDC, 2016), nalaze Gradski muzej Omiš i Muzej franjevačkog samostana s pinakotekom. Od ostalih muzejskih institucija, na području Grada Omiša djeluju još i Etnografska zbirka Povijesni muzej Poljica Župnog centra Gata te privatna Etnografska zbirka Radilović u Tugarama. Gradski muzej Omiš jedina je institucija stalno otvorena

posjetiteljima, dok su ostale ustanove dostupne samo uz prethodnu najavu. Gradski muzej Omiš posjeduje osam dokumentacijskih zbirki i četiri umjetničke zbirke, i to arheološku, umjetničku, povijesnu i etnografsku. Muzejska građa nalazi se pod zaštitom Ministarstva kulture kao pokretna kulturna baština (Registar kulturnih dobara, 2016). U fundusu muzeja nalazi se oko 3.000 predmeta među kojima se izdvajaju kameni ulomci iz antičkog doma (glava cara Tiberija), ranobarokna omiška dukala izdana u Mlecima i građa vezana uz Poljičku kneževinu u kojoj se nalaze i Poljički statuti, a koja svjedoči o bogatoj kulturno-povijesnoj baštini omiškog kraja (MDC, 2016). Uz brigu o vlastitom fundusu, muzej organizira i održava izložbe raznih autora i surađuje s konzervatorskom službom na zaštiti kulturnih dobara na području Grada Omiša (Program javnih potreba u kulturi, 2016). Muzej je u protekloj godini posjetilo oko 2.500 posjetitelja (Izvešće o radu za 2015. godinu, 2016). Muzej franjevačkog samostana s pinakotekom organizira i održava brigu o predmetima koje su franjevci donijeli sa sobom s prostora Prološkog blata. Uz muzej, franjevački samostan posjeduje i arhiv te knjižnicu s oko 10.000 naslova (Muzejsko-dokumentacijski centar, 2016).

Knjižnična djelatnost najrazvijenija je u gradskom naselju Omiš gdje uz Narodnu knjižnicu postoje još i dvije školske knjižnice te već spomenuta knjižnica franjevačkog samostana. Narodna knjižnica sastoji se od dječjeg odjela, odjela za odrasle s čitaonicom dnevnog i tjednog tiska, stolovima za rad te referentnom zbirkom. Knjižnica raspolaže fondom od 28.000 naslova i 36.245 svezaka monografija, te broji preko 2.000 članova (Narodna knjižnica Omiš, 2015), no pretpostavljeni stvarni broj je veći jer treba ubrojiti i obiteljske članarine. Uz knjižničarsku, arhivsku i nakladničku djelatnost, Narodna knjižnica u svom prostoru organizira i niz drugih manifestacija i programa sadržaja vezanih uz promociju kulture među kojima su predavanja, književni susreti, okrugli stolovi, tribine, promocije knjiga, izložbe i radionice (Program javnih potreba u kulturi, 2016; Strateški plan Narodne knjižnice Omiš, 2016). Osnovnu prepreku u funkcioniranju knjižnice predstavlja nedostatak prostora zbog čega se svi programi knjižnice odvijaju u jednom prostoru umjesto u odvojenoj dvorani, dok se prostor za skladištenje građe nalazi dislocirano na drugoj lokaciji u gradu. Knjižnica trenutno djeluje u prostoru od 200 m² koji ne odgovara standardima, a za potrebe obavljanja redovne djelatnosti potrebno je najmanje 600 m². Uz nedostatak prostora, knjižnica ima i nedostatak zaposlenog stručnog kadra potrebnog za obavljanje redovne djelatnosti i uvođenje novih programa namijenjenih najmlađoj skupini korisnika (Strateški plan Narodne knjižnice Omiš, 2015).

Sektor za glazbeno-scenske i dramske umjetnosti institucionalno je razvijen uglavnom u gradskom naselju Omišu, i to ponajviše vezano uz djelatnost Centra za kulturu Omiš. Pod Centrom djeluju dva amaterska kazališta (Gradsko kazalište mladih „Mali princ“ i Dječje-lutkarsko kazalište „Harlekin“), Gradska glazba, Gradski mješoviti zbor Omiš te galerija AZ. Pored navedenih aktivnosti, u redovitoj djelatnosti Centra za kulturu Omiš nalaze se organizacija Omiškog kulturnog ljeta, nakladništvo, provedba koncertnih, kazališnih, galerijskih i književnih manifestacija, organizacija radionica iz područja kulture i umjetnosti te baletna, filmska i glumačka škola (Program javnih potreba u kulturi, 2016; Strategija Centra za kulturu Omiš, 2015). Centar za kulturu osnovni je korisnik prostora Ilirskog sjemeništa koje je od veljače 2016. godine preuređeno u polivalentnu dvoranu namijenjenu koncertnoj, kazališnoj i galerijskoj djelatnosti (HRT, 2016).

Jedna od najpoznatijih ustanova u kulturi u Omišu zasigurno je Festival dalmatinskih klapa Omiš. Festival djeluje u neadekvatnim prostornim uvjetima jer osim ureda i suvenirnice te malog izložbenog prostora, ne posjeduje drugi prostor. Nedostatak prostora posebice je vidljiv za vrijeme festivalskih događanja kada je zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta potrebno njihovo izmještanje u zatvoreni prostor. Festivalska događanja detaljnije su obrađena u poglavlju 2.1.5.3. *Manifestacije u kulturi.*

Na području Grada Omiša ne postoji kino dvorana. U sklopu projekta revitalizacije dalmatinskih kina „Kino Mediteran“ kojeg provodi Festival mediteranskog filma Split u suradnji s Centrom za kulturu i Turističkom zajednicom Grada Omiša, u ljetnim se mjesecima održavaju kino projekcije u prostorijama Ilirskog sjemeništa (Kino mediteran, 2016) te na otvorenom (npr. dvorište Osnovne škole Josip Pupačić Omiš; Grad Omiš, 2017).

U ostalim naseljima Grada Omiša izražen je nedostatak javnih ustanova u kulturi te pripadajućih kulturnih programa. Zbog toga se kulturno-umjetnički sadržaji u naseljima oslanjaju na postojeću infrastrukturu drugih ustanova, poput obrazovnih ili upravnih. Knjižničarska djelatnost obavlja se u školskim knjižnicama, ali kako su one namijenjene samo školarcima, potrebe stanovništva koje se nalazi izvan sustava osnovnog obrazovanja nisu namirene. Kulturno-umjetnički programi i manifestacije odvijaju se u dvoranama mjesnih domova, osnovnih i područnih škola i ostalih pogodnih objekata. Programe uglavnom organiziraju mjesni odbori i udruge u kulturi, a detaljnije su obrađeni u poglavlju 2.1.5.3. *Manifestacije u kulturi.*

Na fokus grupi Kultura i turizam (8.9.2016.) kao najveći problem kulturne infrastrukture ističe se nedostatak prostornih kapaciteta za kvalitetnu provedbu aktivnosti kulturnih ustanova i udruga na području Grada Omiša. Trenutno najveći i najopremljeniji prostor nalazi se u Ilirskom sjemeništu koje raspolaže sa 120-150 sjedećih mjesta što je nedostatan kapacitet za sve potrebe Grada. Također, ono je i programski popunjeno pa bi planiranje i realizacija ikakvih dodatnih aktivnosti iziskivala daljnje proširivanje koje nije moguće. Sudionici fokus grupe u nekoliko su navrata istaknuli potrebu izgradnje i opremanja Doma kulture s adekvatno opremljenim multimedijalnim dvoranama i povećanim kapacitetom primanja posjetitelja u odnosu na sadašnje kapacitete. Takav Dom mogao bi objединiti sve kulturne ustanove koje djeluju na području grada. Također, ističu se i loša stanja objekata u kojima djeluju ustanove u kulturi, poput Festivala dalmatinskih klapa (u vlasništvu Festivala) i zgrade Gradskog muzeja (u vlasništvu Grada). Muzejska zgrada nije kvalitetno toplinski i hidroizolirana zbog čega se javlja vlaga u prostoru te se dovodi u pitanje adekvatno zbrinjavanje muzejske građe (Strategija razvoja Gradskog muzeja Omiš do 2020, 2016). Zgrada Festivala dalmatinskih klapa Omiš zaštićena je kao materijalno kulturno dobro (Registar kulturnih dobara, 2016). Nalazi se u lošem stanju i zahtjeva hitnu sanaciju.

Osnovni problemi kulturnog sektora Grada Omiša očituju se u nedostatku primjereno uređenog prostora za održavanje kulturnih programa stoga je postojeće domove kulture u naseljima potrebno sanirati i opremiti adekvatnom infrastrukturom. Poseban problem je nedostatak lokalnih knjižnica. Strateški plan Narodne knjižnice predviđa zadovoljenje potreba najudaljenijih skupina korisnika kroz model knjižničnih stacionara, odnosno prevoženjem dijela fonda do udaljenih naselja i otvaranje knjižne stanice prema prepoznatim potrebama.

2.1.5.2. Kulturna baština

Prema Ministarstvu kulture kulturnu baštinu čine nematerijalna kulturna dobra, pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja. U Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske (2016), na području Grada Omiša nalazi se 45 nepokretnih kulturnih dobara (Tabl. 11. u prilogu), jedno pokretno kulturno dobro (muzejska građa Gradskog muzeja) te tri nematerijalna kulturna dobra od kojih su čak dva na UNESCO-ovoj listi Svjetske baštine.

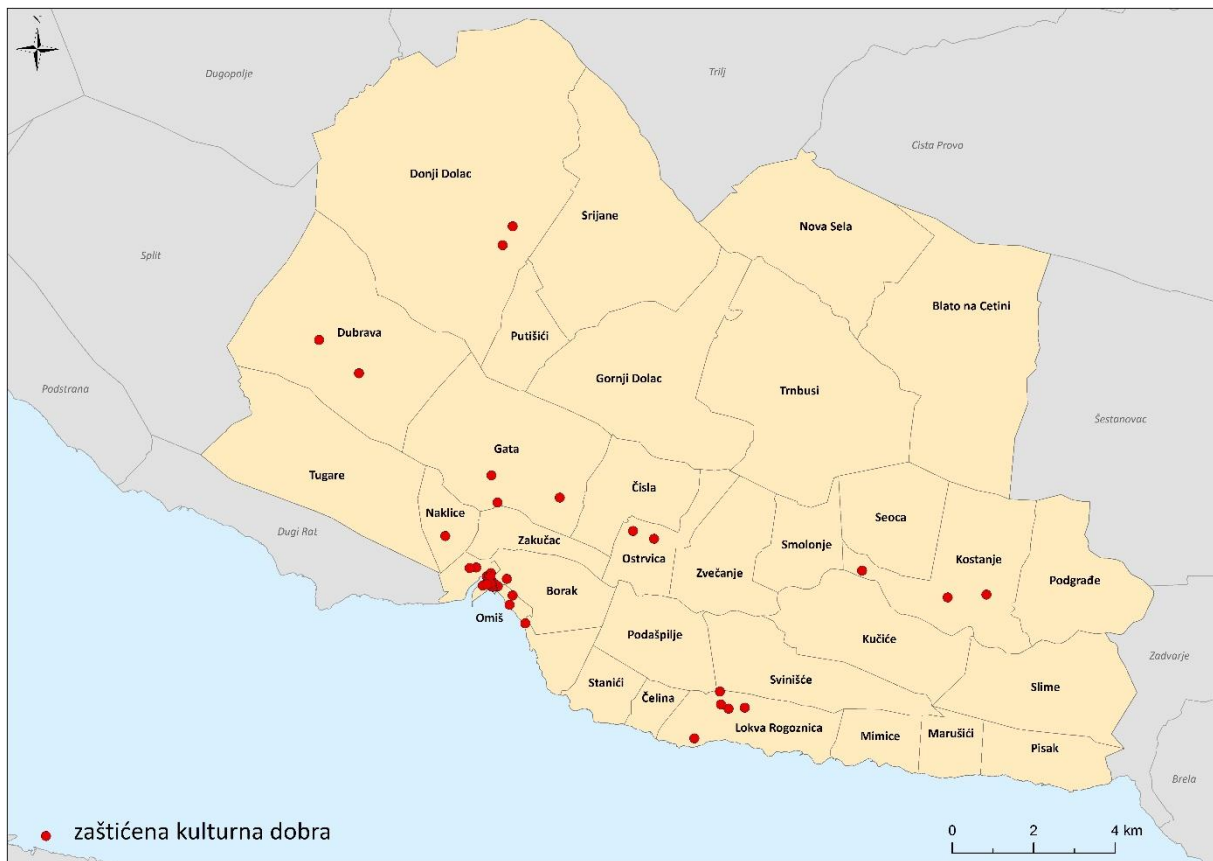
Materijalna kulturna baština

Materijalnu kulturnu baštinu na prostoru Grada Omiša čine 45 elemenata koji su sukladno postojećim klasifikacijama podijeljeni po kategorijama (Tab. 28. i Tabl. 11. u prilogu): arheološke zone, arheološka nalazišta, fortifikacijski kompleksi, gospodarske građevine, sakralne građevine, stambene građevine, ruralne cjeline i urbane cjeline. Najveći broj elemenata materijalne kulturne baštine u Gradu Omišu evidentiran je u kategoriji stambenih građevina (46,6 %) te u kategoriji sakralnih građevina (33,3 %). Prostorna distribucija elemenata materijalne baštine (Sl. 22.) ukazuje na iznimnu gustoću elemenata u samom gradskom naselju Omiš gdje se nalazi čak 60,0 % svih evidentiranih elemenata, što je i razumljivo uzme li se u obzir njegova novovjeka povijest iz koje datira najveći udio materijalne kulturne baštine. Od ostalih prostora veće koncentracije valja istaknuti naselje Lokva Rogoznica te prostor uz obalu rijeke Cetine.

Tab. 28. Statistički pregled elemenata materijalne kulturno-povijesne baštine po naseljima Grada Omiša 2016. godine

	arheološka zona	arheološko nalazište	fortifikacijski kompleksi	gospodarske građevine	sakralne građevine	stambene građevine	ruralne cjeline	urbane cjeline	Ukupno
Donji Dolac	0	0	0	0	1	1	0	0	2
Dubrava	0	0	0	0	2	0	0	0	2
Gata	0	0	0	0	3	0	0	0	3
Kostanje	0	0	0	1	0	2	0	0	3
Lokva Rogoznica	0	0	0	0	2	1	2	0	5
Naklice	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Omiš	1	1	2	0	5	17	0	1	27
Ostrvica	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Seoca	0	0	0	0	1	0	0	0	1
GRAD OMIŠ	1	2	2	1	15	21	2	1	45

Izvor podataka: Registar kulturnih dobara, 2016.

Sl. 22. Prostorna distribucija zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara na području Grada Omiša

Izvor: Registar kulturnih dobara, 2016,

Bogatstvo materijalne kulturne baštine omogućuje razvoj kulturnog turizma u kojem su elementi materijalne kulturne baštine primaran turistički resurs. Prema podacima Turističke zajednice Grada Omiša (Tab. 29.) u ukupnoj turističkoj ponudi nalazi se 27 elemenata materijalne kulturne baštine što je tek 60 % ukupnog kulturnog potencijala Grada Omiša, od čega se tri četvrtine nalaze u samom gradskom naselju Omiš. Potrebno je stoga implementirati naprednije marketinške aktivnosti promoviranja materijalne kulturne baštine te potaknuti implementaciju zaobalne kulturne resursne osnove u ukupnu turističku ponudu Grada Omiša.

Tab. 29. Kulturna dobra u funkciji turizma Grada Omiša

Naselje Omiš	Zaobalje
Tvrđava Fortica	Ranokršćanska crkva – Podgrađe
Tvrđava Mirabella	Crkva porođenja BDM – Tugare
Kuća sretnog čovjeka	Groblje iz 18. stoljeća – Tugare
Mostina	Rimska villa rustica
crkva sv. Petra	Crkva i povijesni muzej Poljica
Ilirsko sjemenište	Pavića most na Cetini
Staro omiško groblje	Crkva sv. Jurja - Gradac
Poljički trg	
kuća Caralipeo	
župna crkva sv. Mihovila	
crkva sv. Roka,	
crkva sv. Duha	
istočna gradska vrata	
pjaca	
Fošal	
kuća Festivala dalmatinskih klapa	
kula Turjun	
grb Omiša	
nadvratnik sa zapadnih gradskih vrata	
crkva sv. Eufemije	

Izvor: Registar kulturnih dobara, 2016, TZ Grada Omiša, 2016

Za priobalni dio Omiša pa tako i samo naselje Omiš značajna je baština vezana uz njegovu gusarsku povijest koju zorno predočuju tvrđave Mirabella (Peovica) i Starigrad (Fortica) koje su zbog svog položaja bile izrazito važne za nadziranje velikog prometa na kopnu, rijeci i moru. Od 15. do 19. st. Omiš se nalazi pod mletačkom upravom kada zadobiva današnje obrise. U to vrijeme Omiš se razvijao unutar gradskih zidina, a ostaci fortifikacije vidljivi su na istočnim gradskim vratima i kuli Turjun. Iz tog razdoblja datiraju Ilirsko sjemenište, staro Omiško groblje, većina crkava (od kojih se izdvajaju crkva sv. Mihovila, sv. Duha i sv. Roka), mnogobrojne zgrade te trgovi Pjaca i Poljički trg.

Izrazito velika uloga u kulturnoj baštini Grada Omiša pripada omiškom zaleđu, odnosno prostoru Poljica. Poljička republika (kneževina) uživala je autonomni status od 13. do 19. st. s impresivnim administrativnim i društvenim uređenjem. Poljički statut nastao u 14. st. jedan je od najstarijih dokumenata u Hrvatskoj, a bio je pravni akt na temelju kojeg je funkcionirala Poljička republika i kojim su bili detaljno uređeni ekonomski i društveni odnosi. Ostavština vezana uz Poljičku kneževinu čuva se u Gradskom Muzeju Omiš. Za kulturnu baštinu Poljica vezana je i legenda o Mili Gojsalić, poljičkoj heroini koja je žrtvovavši svoj život spasila naselje od Turaka. U Kostanjama se nalazi kuća iz 16. st. koja se smatra rodom kućom Mile Gojsalić,

a nalazi se pod zaštitom Ministarstva kulture. Kod Gata se nalazi kip Mile Gojsalić kojeg je izradio Ivan Meštrović, a u Kostanjama se od 2003. g. svake godine održava i kulturno-umjetnička manifestacija u spomen na tu heroinu.

Analiza postojećeg stanja materijalne kulturne baštine Grada Omiša ukazuje na potrebnu njene zaštite, rekonstrukcije i sanacije kako bi se elementi baštini zaštitili od propadanja te valorizirali u kontekstu kulture i turizma. Prioritetnost sanacije imaju već spomenute građevine važne za kulturu i turizam poput zgrade Festivala dalmatinskih klapa Omiš te crkve sv. Petra na Priku. Rekonstrukcijom pojedinih objekata mogle bi se zadovoljiti i potrebe za prostorom raznih udruga i organizacija u kulturi, kojima trenutno nedostaje istog za kvalitetno održavanje aktivnosti.

Nematerijalna kulturna baština

Grad Omiš ponosi se i bogatom nematerijalnom kulturnom baštinom od koje valja izdvojiti klapsko pjevanje, ojkanje i izradu tradicijskog poljičkog jela soparnika. Klapsko pjevanje tradicijsko je višeglasno homofono pjevanje bez pratnje instrumenata, a u današnjem obliku formira se sredinom 19. st. kada se profiliraju kulturni i glazbeni identiteti mediteranskih gradića na dalmatinskoj obali i otocima. Klapsko pjevanje zaštićeno je nematerijalno kulturno dobro, a od 2012. g. nalazi se i na UNESCO-ovom Reprezentativnom popisu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Grad Omiš prepoznat je kao centar klapskog pjevanja ponajviše zahvaljujući djelovanju Festivala dalmatinskih klapa Omiš. Kako bi se navedeno klapsko pjevanje snažnije promoviralo i približilo turistima nužno je osnivanje interpretacijskog centra ili slične ustanove u kojoj bi se provodile razne aktivnosti vezane uz promociju, interpretaciju i općenito valorizaciju klapskog pjevanja. Uz klapsko pjevanje, na području Grada Omiša postoji još jedan zaštićen glazbeni izričaj, a to je ojkanje. Riječ je o tradicijskom načinu pjevanja karakterističnom za hrvatska područja koja po etnografskoj podjeli spadaju u područje dinarskog areala. Karakterizira ga poseban način potresanja glasom, a izvodi ga pojedinac solist ili uz pratnju drugog glasa. Ojkanje je 2010. g. upisano na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita. U području Grada Omiša, ojkanje se ponajviše veže uz gornjopoljički kraj.

Za omiško zaobalje, odnosno prostor Poljica, karakteristična je i izrada tradicionalnog poljičkog jela soparnika, jednostavnog jela od blitve, češnjaka i tijesta koje datira još iz turskih

vremena. Soparnik također nosi oznaku zaštićenog nematerijalnog kulturnog dobra Ministarstva kulture od 2007. g., a zaštićeno je i Oznakom zemljopisnog porijekla od 2011. g. u Hrvatskoj, odnosno 2016. g. u EU (Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2016).

2.1.5.3. Manifestacije u kulturi

Područje Grada Omiša obiluje brojnim kulturnim manifestacijama. Strateški marketing plan turizma Grada Omiša (2014) izdvaja manifestacije značajne za područje turizma Grada Omiša: Festival Dalmatinskih klapa Omiš, Gusarsku bitku, Dane Ive Marjanovića, Dane Mile Gojsalić, Omiško kulturno ljeto, Omiš Guitarfest, Večer soparnika i Ribarske večeri.

Festival dalmatinskih klapa Omiš s kontinuiranim djelovanjem od punih 50 g. zasigurno je najpoznatija manifestacija u Omišu. Klapsko pjevanje upisano je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske kao zaštićeno nematerijalno kulturno dobro, a od 2012. godine uvršteno je na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Festival dalmatinskih klapa je prva institucija koja je klapsko pjevanje prezentirala kao organizirani oblik tradicijskog pjevanja te je time uvelike zaslužan za promociju ovog glazbenog izričaja i razvoj suvremenog klapskog pjevanja. Festivalna događanja odvijaju se kroz gotovo cijeli srpanj, a locirana su na omiškom Trgu sv. Mihovila, Maloj pjaci i Trgu dr. Franje Tuđmana.

Uz Festival dalmatinskih klapa, značajna kulturna manifestacija je Omiško kulturno ljeto. Omiško kulturno ljeto organizira recitale u crkvama i klaustu franjevačkog samostana, dramske predstave na trgovima, blagdanske pučke svečanosti, izložbe i književno-glazbene susrete. Specifičnost Omiškog kulturnog ljeta nalazi se u tome što objedinjuje kulturne manifestacije u organizaciji ustanova, udruga i mjesnih odbora s čitavog područja Grada Omiša pa se tako u sklopu programa Omiškog ljeta nalaze i Dani Mile Gojsalić u Kostanjama, koncerti klasične glazbe Osnovne škole Lovro pl. Matačić, Ivanjske večeri u Slimenu i Gatima, Almissa open air festival, Dani Ive Marjanovića i dr.

Omiška gusarska bitka manifestacija je koja rekonstruira izvornu gusarsku bitku koja se dogodila u 13. st. Bitka prikazuje borbu Mlečana s omiškim gusarima, a u njoj sudjeluje stotinjak naoružanih sudionika na gusarskim i mletačkim galijama te na *sagittama*, odnosno brzim omiškim gusarskim brodovima. Gusarska baština prepoznata je kao primaran kulturno-

turistički potencijal u koji treba dalje ulagati (Strateški marketing plan turizma Grada Omiša, 2014).

Omiš Guitarfest utemeljen 2010. g. brzo se nametnuo kao jedan od većih regionalnih natjecateljskih festivala električne, akustične i klasične gitare. Sudionicima festivala pruža se mogućnost pohađanja brojnih radionica, a u sklopu festivala održavaju se brojni gitaristički koncerti.

U organizaciji kulturnih događanja surađuju i brojne udruge pa je tako za svoje programe u 2016. g. sufinanciranje od strane Grada dobilo 15 udruga s područja Grada Omiša (Program javnih potreba u kulturi, 2016), i to za programe koji se odvijaju u Gatima (Kulturno ljeto), Kostanjama (glazba), Mimicama (likovna kolonija), Omišu (klapska i klasična glazba, poklade, open air festival, kulturne gastronomske večeri), Ostrvici (Dani Kate Bobetić), Slimenu (Ivanjske večeri), Tugarama (kazalište) i Zakuću (klasična glazba). Uz manifestacije u kulturi u organizaciji udruga civilnog društva, postoje i manifestacije koje se organiziraju kroz mjesne odbore, a od kojih se ističu manifestacije u Naklicama (Dani Anđelka Novakovića), Slimenu (Dani Josipa Pupačića) i Zakuću (Jurini jablani) (Program javnih potreba u kulturi, 2016).

2.1.5.4. Kulturna produkcija

Kulturna produkcija u Gradu Omišu uglavnom je svedena na djelatnost Centra za kulturu pod kojim djeluju dva amaterska kazališta (Gradsko kazalište mladih „Mali princ“ i Dječje kazalište „Harlekin“), filmska grupa, plesni studio, a u planu je i pokretanje kino-kluba. Uz glazbeno-scensku djelatnost, Centar za kulturu aktivan je i u nakladničkoj djelatnosti, Ona se odvija u suradnji s Narodnom knjižnicom koja pokreće vlastitu biblioteku „Kuća sretnog čovjeka“ čija osnova je poticanje stvaralaštva lokalne zajednice te razvoj lokalno-zavičajne literature. Važno je istaknuti i likovnu koloniju u Mimicama koja od 1990. g. okuplja velik broj umjetnika iz Hrvatske i inozemstva, a u sklopu koje se izrađuju brojni umjetnički radovi izloženi u javnom prostoru. Na području Grada Omiša vrlo su aktivna i kulturno-umjetnička društva u kojima su organizirani zborovi, klape i folklorne sekcije.

2.1.5.5. Međusektorska integracija

Područje Urbane aglomeracije Split kojoj Omiš pripada čini iznimno bogat spoj kulturno-povijesnih i zaštićenih spomenika u Hrvatskoj te ima potencijala za razvoj kao destinacija za putovanja inspirirana kulturom, pogotovo zbog toga što se takva putovanja odvijaju tijekom cijele godine i nisu vezana uz turističku sezonu. Problem pri ostvarivanju istog čine muzeji koji imaju zastarjele postave (u često neodgovarajućim uvjetima), malen broj osoblja slabo podučnog za edukaciju posjetitelja i turista, usmjerenost na znanstveno-stručnu djelatnost, a ne na tržište, radno vrijeme slabo prilagođeno tržištu, a zbog svega navedenoga imaju relativno slabu posjećenost u odnosu na potencijal kojeg posjeduju (SRUAS, 2016; Plan razvoja kulturnog turizma Splitsko-dalmatinske županije, 2009). U Splitsko-dalmatinskoj županiji najpopularnije kulturne atrakcije i događanja čine spomenici kulture, muzeji i galerije, kazališne predstave i koncerti popularne glazbe, a najviše su posjećene od strane lokalnog i regionalnog stanovništva. Regionalno tržište je dakle najprivlačniji tržišni segment i izvor iz kojeg se mogu privući posjetitelji koji će biti aktivni cijele godine, nevezano za turističku sezonu (Tomljenović i dr., 2011).

Kulturne i kreativne djelatnosti se sve više prepoznaju kao ključne za poticanje gospodarskog rasta koji se ostvaruje sinergijom kulture i turizma. Turizam se u kontekstu kulture percipira kao komplementarna djelatnost koja pomaže u transformaciji kulture u turistički proizvod. Prema britanskoj klasifikaciji u djelatnosti kulturne i kreativne industrije spadaju: oglašavanje, arhitektura, tržište umjetnina i antikviteta, obrti, dizajn, dizajnerska moda, film i video, interaktivni rekreativni software, glazba, reproduktivne umjetnosti, izdavaštvo, software i kompjutorske igrice, televizija i radio. Razvoj kulturnih i kreativnih industrija stvara koncept „kreativnog grada“ kojim se u biti naglašava da je ljudski kapital bit svega, a ne infrastruktura i arhitektura samog mjesta (Petrić i Mikulić, 2009). U rujnu 2016. g. u Omišu je otvorena Kuća jezika i kulture u okviru Prokulture – Opservatorija kulturnih politika – Split. U sklopu Kuće jezika i kulture provodi se niz radionica kroz koje se građani upoznaju s kulturom i stranim jezicima, a kontinuirano se održavaju popratne izložbe, koncerti i predavanja. Prokultura – Opservatorij kulturnih politika – Split bavi se nizom aktivnosti povezanih s kulturom s ciljem podizanja razine svijesti populacije o višeslojnosti kulture kao najvećeg razvojnog resursa.

Grad Omiš poznat je kao grad gusara. Gusarska baština je vrlo bogata uzmu li se u obzir gusarske mape izrađene s kotarima Split i Dubrovnik, zatim pismo za koju su važne poljičica, odnosno bosančica. U srednjem vijeku tijekom 12. i 13. st. gradom su vladali knezovi Kačići

koji su bili na čelu omiških gusara. Omiški gusari vodili su napade na trgovačke brodove Venecije, Dubrovnika, Kotora i Splita te na papinske galije, zbog čega je često dolazilo do ratova i sklapanja sporazuma koji su završavali plaćanjem danka Omišanima za mirnu plovidbu. Svjedoci bogate gusarske povijesti su gradske tvrđave Mirabella i Starigrad koje su ostale očuvane do danas, a predstavljaju važan kulturni i turistički potencijal. Tvrđave pružaju pogled na cijeli Omiš (Mirabella) i Brački kanal te otoke Brač, Hvar i Šoltu (Starigrad) što je za gusarenje iznimno bitno zbog nadzora nad širokim područjem. Omiški gusari koristili su lagane, okretno i brze brodove zvane „omiške strijele“, a u obrambene svrhe u koritu rijeke Cetine na samom ulazu u more sagradili su i podvodni zid („mostina“) kako ih neprijatelji ne bi mogli slijediti (Novaković i Novaković, 2002). Udruga Omiški gusari organizira gusarenje u suradnji s hotelom Slanica kroz program koji se provodi već 8 godina i to u trajanju od 10 mjeseci godišnje te niz različitih događanja gusarske tematike. Gusarska bitka održava se 18. kolovoza, a predstavnik Udruge smatra kako bi se trebala održavati barem još jednom ili dva puta mjesečno pri čemu bi se mogle osmisliti dodatne priče kao nadopuna gusarskoj bitci. Uz gusarsku bitku organizira se i popratni koncert. Treba istaknuti kako gusarska povijest još uvijek ima veliki neiskorišteni potencijal za razvoj niza aktivnosti i događaja kojima će se gusarski brand značajnije promovirati. Potrebno je ulagati u obnovu niza objekata kulturne baštine, što uključuje i navedene tvrđave i ostale objekte vezane uz gusarsku povijest. Zbog vlasničkih odnosa i ostale problematike³ rekonstrukcija i stavljanje u funkciju turizma i kulture moraju biti strateški osmišljeni i provedeni u sinergiji javne uprave, organizacija civilnog društva, gospodarstvenika i crkve.

Poljički soparnik značajan je za gastroturizam, odnosno povezivanje čak tri sektora: kulture, gospodarstva i turizma. Danas na području Poljica postoji 12 registriranih proizvođača (s certifikatom) dok je neregistriranih 100-tinjak. Posjetiteljima je na raspolaganju manifestacija Dani soparnika, a u planu je i izrada Puta poljičkog soparnika po uvidu na vinske ceste. U sklopu tog puta posjetiteljima bi se prezentirala i bogata kulturna i prirodna baština Poljica te omogućio uvid u proizvodnju soparnika u radionicama.

Strateški marketing plan turizma Grada Omiša (2014) navodi kako su kulturna događanja i manifestacije većinom fokusirane na lokalno stanovništvo, a ne na goste u destinaciji, s tim da su događanja koncentrirana u vrijeme vrhunca turističke sezone čime je u potpunosti

³ Primjerice, tvrđava Mirabella u vlasništvu je Državnog ureda za upravljanje državnom imovinom, no njome upravlja Grad Omiš (Grad Omiš, 2017).

zapošavljen potencijal predsezone i postezone. Izdvaja se podatak kako 41 % gostiju ne može procijeniti ponudu kulture i zabave iz čega slijedi da brojne aktivnosti i manifestacije u kulturno-umjetničkoj ponudi Grada Omiša nisu dovoljno prepoznate među turistima. Posebice su loše percipirane manifestacije poput Gusarske bitke i Festivala dalmatinskih klapa koje više od 60 % posjetitelja definira kao njima nepoznate, a izrazito je loše prepoznato jedino zaštićeno jelo omiškog kraja poljički soparnik za koji nije čulo više od 90 % stranih gostiju (Strateški marketing plan turizma Grada Omiša, 2014).

Na fokus grupi Turizam i kultura (8.9.2016) istaknuto je da kulturni dionici uglavnom djeluju samostalno te se javlja potreba za koordinacijom na nivou Grada. Ta je potreba posebno izražena u približavanju ustanova i programa zaobalju s jedne strane, ali i približavanju poljičke ostavštine i kulturnog potencijala Poljica centru. Istaknuta je potreba za donošenjem kulturne strategije, posebice zato što su neki dionici izrazili bojazan od podređivanja cjelokupne kulturne ponude turizmu.

2.2. GOSPODARSTVO

Poglavlje posvećeno gospodarstvu analizira najvažnije aspekte gospodarstva na području Grada Omiša: opća gospodarska kretanja, tržište rada, poslovno okruženje, turizam i kulturu te djelatnosti poljoprivrede i ribarstva. Svrha analize je određivanje osnovnih karakteristika, razvojnih trendova i problema gospodarstva Grada Omiša te identifikacija potencijalnih budućih nositelja gospodarskog razvoja. Kako bi se preciznije analizirala obilježja i trendovi, stanje u Gradu Omišu uspoređuje se s onim na razini Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske. Zahvaljujući takvoj usporedbi moguće je uočiti pozitivna i negativna odstupanja gospodarstva Grada Omiša u odnosu na prosjeke nadređenih teritorijalnih jedinica te dobiti realniju sliku razvijenosti.

Gospodarstvo Omiša ima dugu industrijsku tradiciju. Posebno je bila istaknuta cementna industrija (Žižić i Marasović, 2014) koja je osnivanjem cementare 1908. g. u Ravnicama bila prvi industrijski pogon u Omišu. Upravo je cementna industrija tijekom 150-godišnje povijesti (Žižić, 2015) značajno utjecala na gospodarske, društvene i kulturne prilike Srednje Dalmacije u vidu izgradnje potrebne infrastrukture, naselja i popratnih društvenih sadržaja. Ipak, veliki je dio baštine cementne industrije srušen i devastiran, kao i tvornica u Ravnicama umjesto koje će biti izgrađeno turističko naselje.

Gospodarski razvoj Omiša u recentnom razdoblju usmjeren je na sektore trgovine, turizma, prerađivačke industrije i građevinarstva. Upravo je u navedenim sektorima evidentiran najveći broj zaposlenika i zabilježeni najveći ostvareni prihodi. Uslužna grana turizma zauzima sve veću važnost u gospodarskom razvoju Omiša zbog njegovih specifičnih karakteristika, povoljnog geoprometnog položaja, blizine drugog najvećeg grada u Republici Hrvatskoj – Splita te uključenosti u Urbanu aglomeraciju Split. Druga najrazvijenija grana u Gradu Omišu prema prihodima je prerađivačka industrija, što pridonosi gospodarskoj održivosti. Svjetska gospodarska kriza koja je od 2008. g. zahvatila i Hrvatsku usporila je razvoj i prouzročila visoku stopu nezaposlenosti na području Splitsko-dalmatinske županije i Grada Omiša.

U svrhu objektivnog mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave na području Republike Hrvatske koristi se indeks razvijenosti. To je kompozitni pokazatelj koji se izračunava na temelju nekoliko ključnih društveno-gospodarskih pokazatelja: dohodak po stanovniku, proračunski prihodi jedinica lokalne i područne samouprave po stanovniku, stopa nezaposlenosti, opće kretanje stanovništva i udio

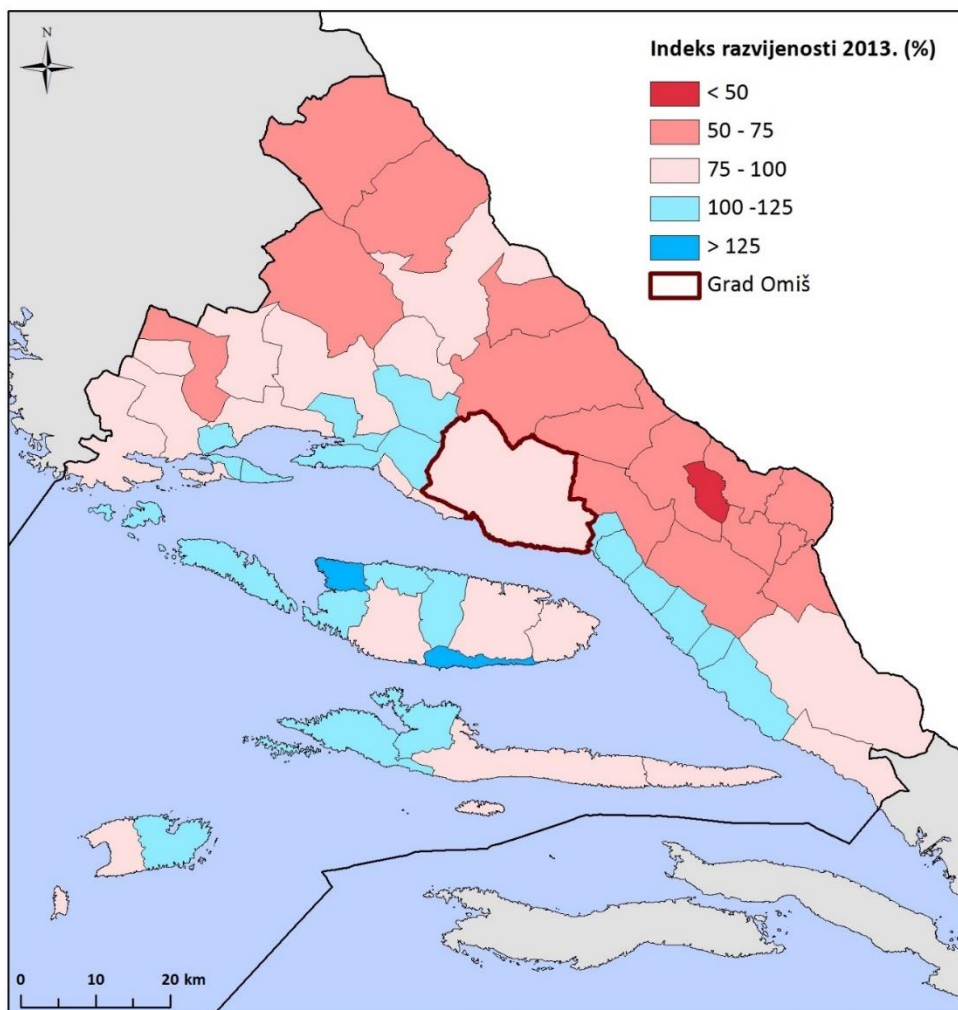
obrazovanog stanovništva u dobi 16-65 g. Ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave provodi Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije te ih na temelju dobivenih rezultata svrstava na lokalnoj razini u pet skupina, a na područnoj u četiri skupine⁴. Prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije vrijednost indeksa razvijenosti Grada Omiša je 2010. g. iznosila 88,61 % prosjeka Republike Hrvatske, dok je indeks razvijenosti Splitsko-dalmatinske županije iznosio 89,09 %. Usporedbom indeksa razvijenosti Omiša i Splitsko-dalmatinske županije nisu vidljive velike razlike pa se može zaključiti kako je Omiš bio na podjednakom stupnju razvijenosti kao Splitsko-dalmatinska županija u cjelini. Usporedbom trendova promjene vrijednosti indeksa razvijenosti u razdoblju 2010.-2013. g. primjetni su različiti trendovi Grada Omiša u odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju. Naime, indeks razvijenosti Splitsko-dalmatinske županije 2013. g. porastao je na 93,75 %, dok je onaj Grada Omiša blago pao na 87,75 %. Iz navedenoga se zaključuje kako Grad Omiš karakteriziraju određene razvojne poteškoće koje uzrokuju stagnaciju, dok se cjelokupna Županija polagano oporavlja nakon svjetske gospodarske krize koja je započela 2008. g. Pozitivnu činjenicu predstavlja podatak prema kojem je pad vrijednosti indeksa razvijenosti Grada Omiša gotovo neznan, a s obzirom na pozitivan trend na razini Splitsko-dalmatinske županije logično je očekivati kako će u budućnosti doći i do porasta vrijednosti indeksa razvijenosti Grada Omiša. Na razini Splitsko-dalmatinske županije primjetno je kako su u pravilu jedinice lokalne samouprave s višim indeksom razvijenosti smještene u priobalnom dijelu i na otocima (Sl. 23.). Primjetno je kako su jedinice lokalne samouprave s višim indeksima razvijenosti smještene zapadno i jugoistočno od Grada Omiša, dok u zaobalju Grad graniči s jedinicama koje bilježe niže vrijednosti indeksa razvijenosti. Jugoistočno od Grada Omiša nalazi se niz manjih gradova i općina (Zadvarje, Brela, Baška Voda, Makarska, Tučepi, Podgora) koje imaju više indekse razvijenosti. Treba imati na umu kako su ove jedinice površinski znatno manje od Grada Omiša koji je jedna od najvećih jedinica lokalne samouprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Osim priobalnog dijela u sastavu Grada Omiša velik je zaobalni prostor koji bilježi lošije demografske i gospodarske procese i trendove u odnosu na priobalje. Zbog navedenog je

⁴ Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave svrstavaju se u skupine prema vrijednosti indeksa razvijenosti u odnosu na prosjek Republike Hrvatske.

Jedinice lokalne samouprave svrstavaju se na sljedeći način: I. skupina: <50%, II. skupina: 50-75%, III. skupina: 75-100%, IV. skupina: 100-125%, V. skupina: >125%.

Jedinice područne (regionalne) samouprave svrstavaju se na sljedeći način: I. skupina: <75%, II. skupina: 75-100%, III. skupina: 100-125%, IV. skupina: >125%.

vrijednost indeksa razvijenosti Grada Omiša nešto niža u odnosu na susjedne male priobalne gradove i općine, a nešto viša naspram zaobalnih jedinica lokalne samouprave.

Sl. 23. Indeks razvijenosti gradova i općina Splitsko-dalmatinske županije 2013. godine

Izvor: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na lokalnoj razini 2013.

Pokazatelj stanja gospodarstva je i regionalni indeks konkurentnosti koji omogućava kontinuiran uvid u intenzitet napredovanja pojedine županije. Indeks konkurentnosti obuhvaća 116 statističkih i 68 perceptivnih indikatora (institucije, infrastruktura, makroekonomsko okruženje, zdravstvo, obrazovanje, tržište rada i roba, financijsko tržište, tehnološku spremnost i dr.), a služi za detektiranje razine produktivnosti gospodarstva. Prema podacima Nacionalnog vijeća za konkurentnost Splitsko-dalmatinska županija je 2007. i

2010. g. zauzimala 8. mjesto prema rangu konkurentnosti, dok je 2013. g. pala na 9. mjesto. Prema rangu kvalitete okruženja 2013. g. županija se nalazila na 7. mjestu, dok je prema rangu kvalitete poslovnog sektora bila na 11. mjestu. Ovi podaci dijelom ukazuju i na stanje poslovnog okruženja Grada Omiša te je vidljivo kako ono nudi prilike za daljnji razvoj, iako postoje određene slabosti i problemi.

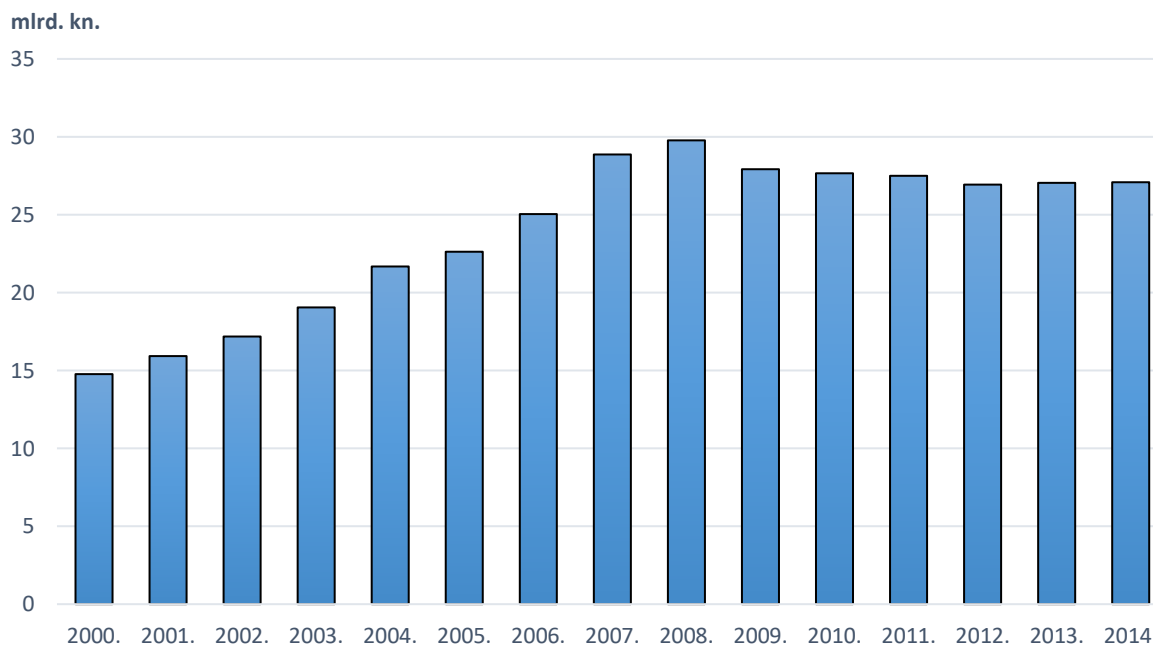
2.2.1. Opća gospodarska kretanja

Osnovni podaci koji prikazuju opća gospodarska kretanja su bruto domaći proizvod (BDP) i bruto domaći proizvod po stanovniku (BDP pc). BDP predstavlja ukupan zbroj proizvedenih dobara i usluga u promatranom području raspoloživih za finalnu potrošnju, a BDP po stanovniku prikazuje odnos veličine gospodarstva i broja stanovnika na promatranom području i zbog toga je značajan pokazatelj standarda življenja. Podatke o BDP-u prikuplja Državni zavod za statistiku, ali samo na regionalnoj razini. Navedeno također znači da su prilikom analize stanja određenog područja svima dostupni isti ulazni podaci i zbog toga su na sličan način obrađeni u većini strateških dokumenata. Iako podaci ne postoje na razini jedinica lokalne samouprave, analiza na razini Splitsko-dalmatinske županije ukazuje na stanje okruženja u kojem se odvijaju gospodarske aktivnosti Grada Omiša.

2.2.1.1. BDP

Kao što je navedeno, osnovni pokazatelj snage gospodarstva nekog područja je bruto domaći proizvod. BDP Splitsko-dalmatinske županije u 2014. g. iznosio je 27,1 milijardi kuna prema čemu je ta županija bila na trećem mjestu u Republici Hrvatskoj (Tabl. 12. i Tabl. 14. u prilogu). Na prvom mjestu nalazi se Grad Zagreb sa 109,1 milijardi kuna, dok je na drugom mjestu Primorsko-goranska županija s 28,1 milijardi kuna. BDP Splitsko-dalmatinske županije 2000. g. iznosio je 14,8 milijardi kuna te je rastao kontinuirano sve do 2008. g. kada je zabilježena najveća vrijednost u iznosu od 29,8 milijardi kuna (dvostruki porast u promatranom razdoblju). Pojavom svjetske gospodarske krize došlo je do blagog pada BDP-a u narednim godinama koji se nastavio sve do 2012. g. (Sl. 24.). Prema najnovijim podacima za 2014. g. primjetan je blagi porast BDP-a u iznosu od 0,45 %. To ukazuje na polagan oporavak

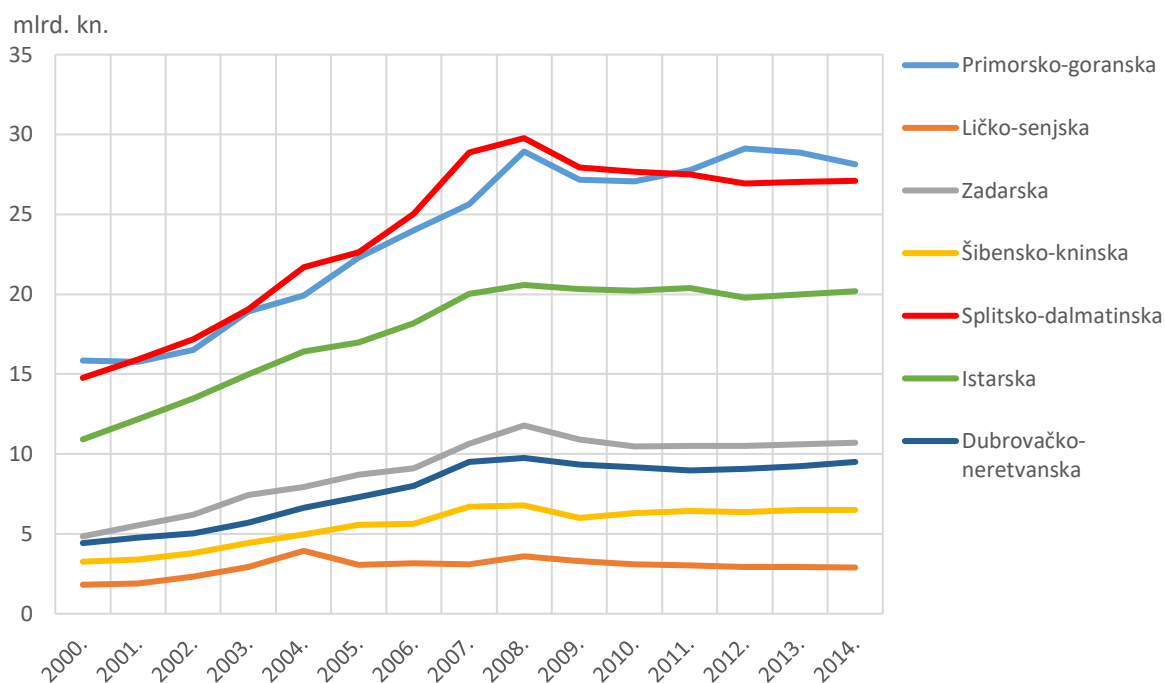
gospodarstva Splitsko-dalmatinske županije i na pozitivnija kretanja u odnosu na Republiku Hrvatsku u kojoj je BDP 2014. g. bio 0,29 % niži u odnosu na 2012. g.

Sl. 24. Kretanje BDP-a Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2000.-2014. godine

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku, 2017

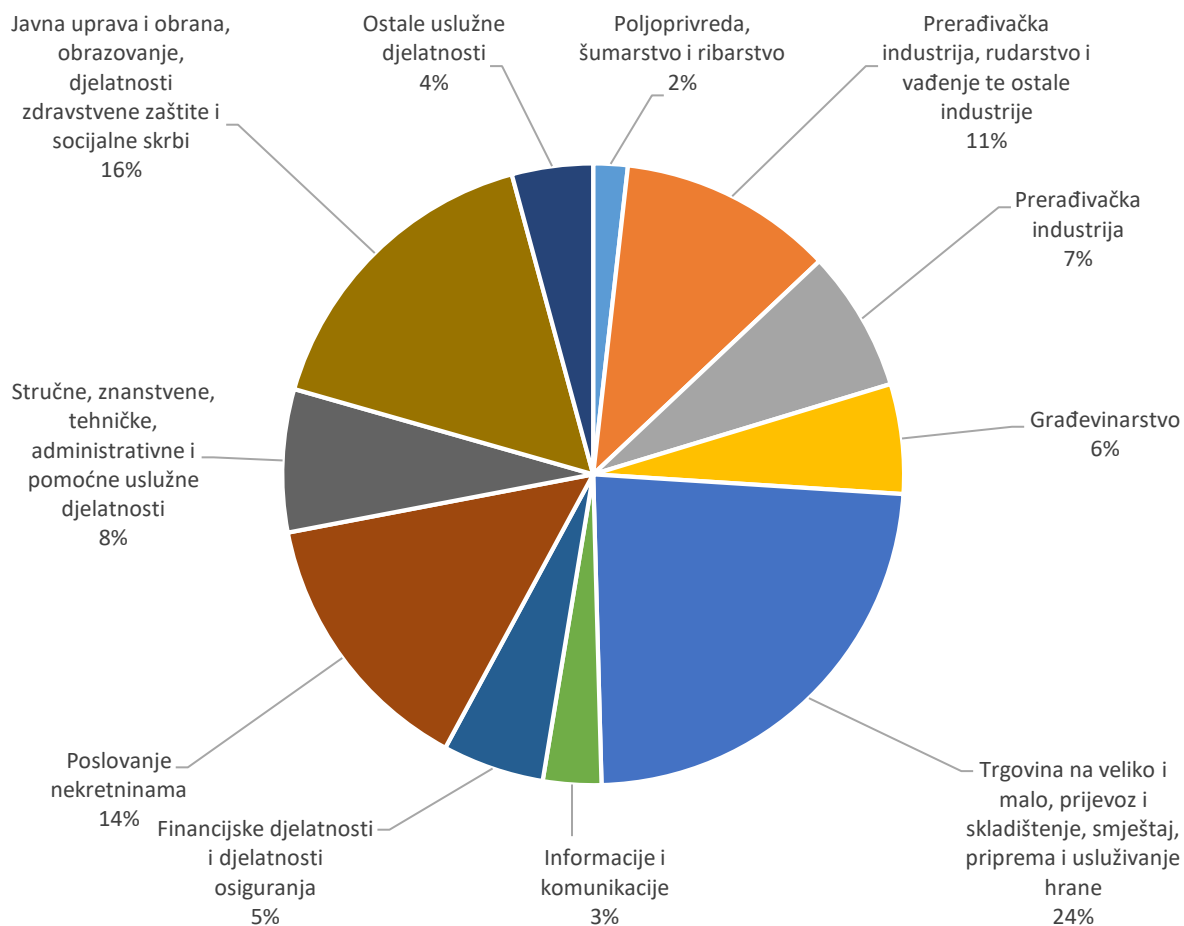
Županija je u ukupnom državnom BDP-u 2014. g. sudjelovala s udjelom od 8,25 %, dok je najviši zabilježen udio bio 2007. g., a iznosio je 8,96 %. Nakon dugogodišnjeg kontinuiranog pada udjela županije u ukupnom nacionalnom BDP-u, porastom županijskog BDP-a 2013. g. zaustavljen je negativan trend, te je došlo do blagog porasta udjela (s 8,15 % na 8,20 %, a zatim na 8,25 % 2014. g.). U odnosu na većinu županija primjetan je viši stupanj gospodarske razvijenosti, no općeniti problem predstavlja izrazita centralizacija države s koncentracijom gospodarskih aktivnosti u Gradu Zagrebu koji u ukupnom BDP-u sudjeluje s visokih 33,1 %. Na prostoru Jadranske Hrvatske postoji izrazita polarizacija pri čemu Primorsko-goranska, Splitsko-dalmatinska i Istarska županija bilježe izrazito visok BDP u odnosu na ostale županije (Sl. 25.). Primjetno je kako je do 2012. g. BDP Splitsko-dalmatinske županije jače padao u odnosu na Primorsko-goransku županiju koja je bilježila porast, te Istarsku županiju koja je bilježila blagi pad.

Sl. 25. Kretanje BDP-a po županijama Jadranske Hrvatske u razdoblju 2000.-2014. godine

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku, 2017

S obzirom kako ne postoje podaci o udjelu pojedinih djelatnosti u BDP-u po županijama, kao okvirni pokazatelj njihove zastupljenosti koristi se udio djelatnosti u bruto dodanoj vrijednosti (BDV). Prema metodološkim objašnjenjima Državnog zavoda za statistiku, BDV predstavlja razliku između zbroja sredstava za zaposlene i ostalih poreza na proizvodnju, umanjenog za subvencije na proizvodnju, bruto poslovni višak i bruto mješoviti dohodak. Prema BDV-u se Splitsko-dalmatinska županija nalazi na trećem mjestu, iza Grada Zagreba i Primorsko-goranske županije. BDV županije je 2014. g. iznosio 22,9 milijuna kuna, što je pad od -10,2% u odnosu na 2008. g. (25,4 mil. kn). U ukupnom nacionalnom BDV-u Splitsko-dalmatinska županija sudjeluje s 8,20 %, pri čemu je primjetan pad udjela u odnosu na 2008. g. (8,56 %). Prema udjelu djelatnosti u županijskom BDV-u dominira trgovina na veliko i malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane s udjelom od 24,1 %, što ne čudi s obzirom na razvijenost uslužnih djelatnosti i važnost turizma u županiji (Sl. 26.). Slijedi djelatnost javne uprave i obrane, obrazovanja, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (16,1 %) i poslovanje nekretninama (14,1 %).

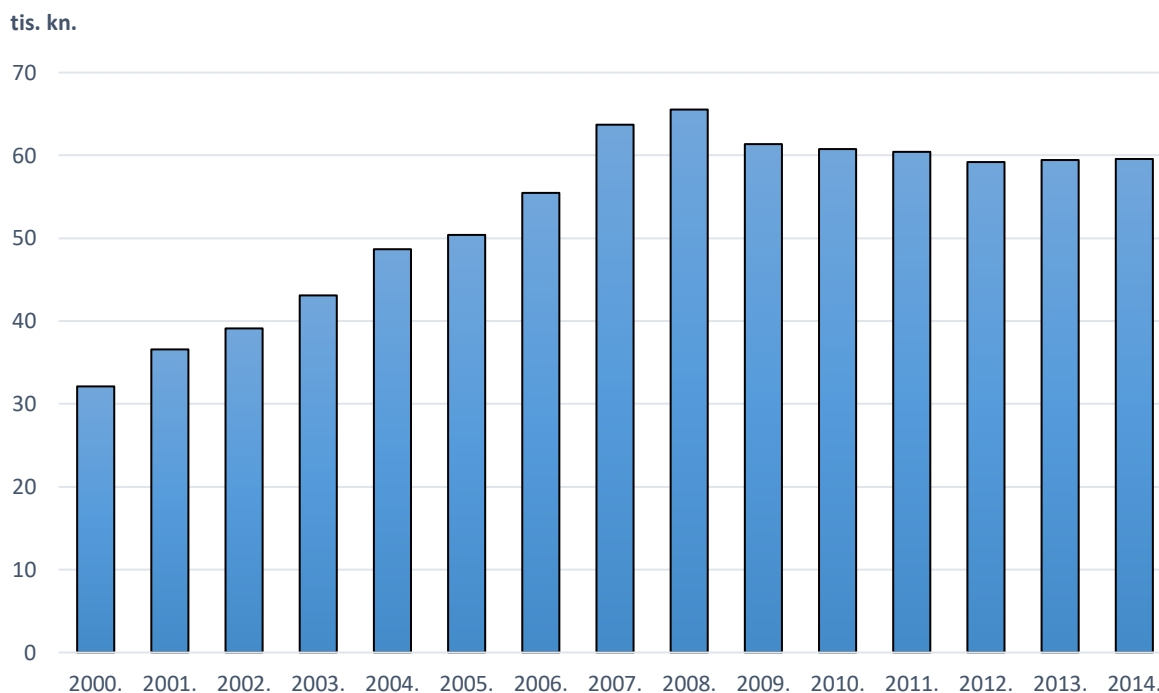

Sl. 26. Djelatnosti prema udjelu u ukupnom BDV-u Splitsko-dalmatinske županije 2014. godine
Izvor podataka: Državni zavod za statistiku, 2017

2.2.1.2. BDP po stanovniku

Kretanje BDP-a po stanovniku (BDP pc) indikativniji je pokazatelj snage gospodarstva od ukupnog BDP-a jer prikazuje odnos veličine gospodarstva i broja stanovnika na promatranom području. Podaci postoje također samo na razini županija stoga će se analizirati stanje u Splitsko-dalmatinskoj županiji i usporediti s okolnim jedinicama područne samouprave (Tabl. 13. i Tabl. 15. u prilogu). Splitsko-dalmatinska županija u razdoblju 2000.-2008. g. bilježi kontinuirani porast BDP-a po stanovniku koji je na svom vrhuncu dosegao vrijednost od 65.540 kn, pri čemu je dvostruko porastao (Sl. 27.). Kao i kod ukupnog BDP-a, svjetska gospodarska kriza utjecala je na smanjenje BDP-a po stanovniku nakon 2008. g. pa je on 2012. g. iznosio 59.200 kn, odnosno smanjio se za -9,7%. Godine 2013. BDP po stanovniku bilježi

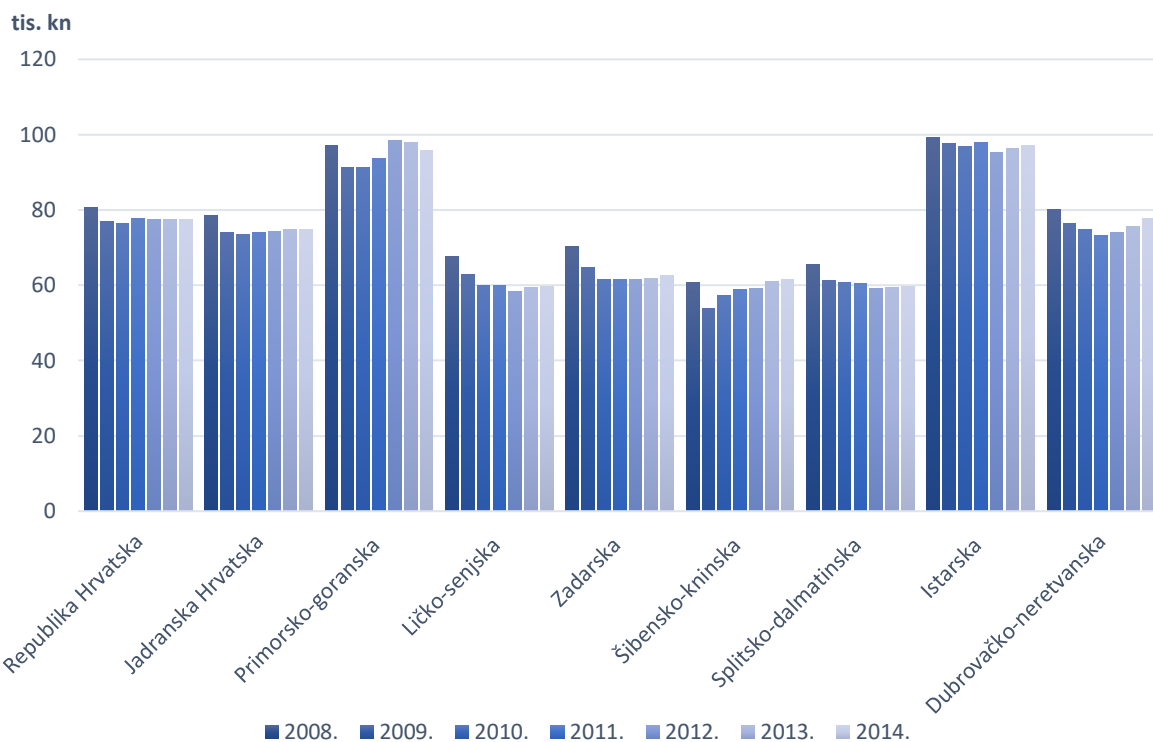
blagi porast u iznosu od 0,41 % u odnosu na 2012. g., dok se taj trend nastavio i u 2014. g. pa je BDP po stanovniku porastao na 59.573 kn.

Sl. 27. Kretanje BDP-a po stanovniku Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2000.-2014. godine

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku, 2017

U odnosu na prosjek Republike Hrvatske koji iznosi 77.456 kn primjetno je kako Splitsko-dalmatinska županija uvelike zaostaje. Prema redosljedu županija zauzima jedanaesto mjesto, odnosno u sredini je prema vrijednosti BDP-a po stanovniku, pri čemu je vidljiva razlika u odnosu na ukupni BDP prema kojem je na trećem mjestu. BDP po stanovniku Splitsko-dalmatinske županije na razini je 76,5 % prosjeka RH, što je za gotovo 5 % manje u odnosu na 2008. g. kada je iznosio 81,3 % prosjeka. Uzevši u obzir navedene podatke može se zaključiti kako Splitsko-dalmatinska županija ne realizira svoje mogućnosti i potencijale u mjeri u kojoj bi trebala, pri čemu prema BDP-u po stanovniku zaostaje za mnogim županijama jer snaga gospodarstva županije nije u skladu s njenim brojem stanovnika. To je vidljivo usporedbom s Primorsko-goranskom i Istarskom županijom koje karakteriziraju i visok ukupan BDP i visok BDP po stanovniku, što nije slučaj kod Splitsko-dalmatinske županije (Sl. 28.).

Sl. 28. Kretanje BDP-a po stanovniku po statističkim regijama i županijama Jadranske Hrvatske u razdoblju 2008.-2014. godine

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku, 2017

2.2.2. Tržište rada

U sklopu analize tržišta rada razmatraju se podaci o radnoj snazi, zaposlenosti, nezaposlenosti te prostornim kretanjima zaposlenog stanovništva. Hrvatski obiteljski leksikon (Ladan, 2005) tržište rada definira kao ukupnost odnosa ponude i potražnje ljudskoga rada koje u idealnim uvjetima pretpostavlja slobodno kretanje roba, kapitala i radništva te daje široke mogućnosti izbora i konkurencije, ali u realnim uvjetima je ograničeno različitim poremećajima. Kretanja na tržištu rada služe kao pokazatelj standarda života stanovništva promatranog područja i prikazuju njegovu dinamiku.

2.2.2.1. Radna snaga

Analizom podataka o radnoj snazi nekog područja dobiva se uvid u gospodarsku iskorištenost ljudskih kapaciteta i njegove potencijale za daljnji razvoj gospodarstva. Radni kontingent obuhvaća ono stanovništvo koje je staro od 15 do 64 g.. Prema Popisu stanovništva 2011. g. radni kontingent Grada Omiša iznosio je 9.894 stanovnika, odnosno 66,2 % od ukupnog broja stanovnika (Tabl. 16. u prilogu). Za usporedbu, radni kontingent Splitsko-dalmatinske županije iznosi 67,0 % od ukupnog broja stanovnika dok je taj udio za Hrvatsku neznatno veći te iznosi 67,1 %. Primjetno je kako je udio radnog kontingenta Grada Omiša nešto manji u odnosu na spomenute komparabilne teritorijalne jedinice.

U odnosu na 2001. g. apsolutan broj stanovnika radnog kontingenta je smanjen u sve tri promatrane jedinice (Tab. 30.). Nasuprot tome, relativni udio stanovništva radnog kontingenta porastao je u Gradu Omišu, ali i na županijskoj i državnoj razini. Ovi podaci su dodatan pokazatelj procesa prirodne depopulacije i starenja pri čemu veći broj ljudi izlazi iz radnog kontingenta nego što ulazi u njega. Paralelno time prisutna je snažna emigracija koja uvelike nadmašuje imigraciju pa uz smanjenje ukupnog broja stanovnika dolazi do porasta relativnih udjela. Ukoliko se pretpostave očekivani trendovi daljnjeg starenja stanovništva za očekivati je kako će u narednim godinama apsolutni broj stanovnika radnog kontingenta i dalje padati što ukazuje na problem pada broja raspoložive radne snage, odnosno mogućeg nedostatka iste.

Tab. 30. Radni kontingent Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske 2001. i 2011. godine

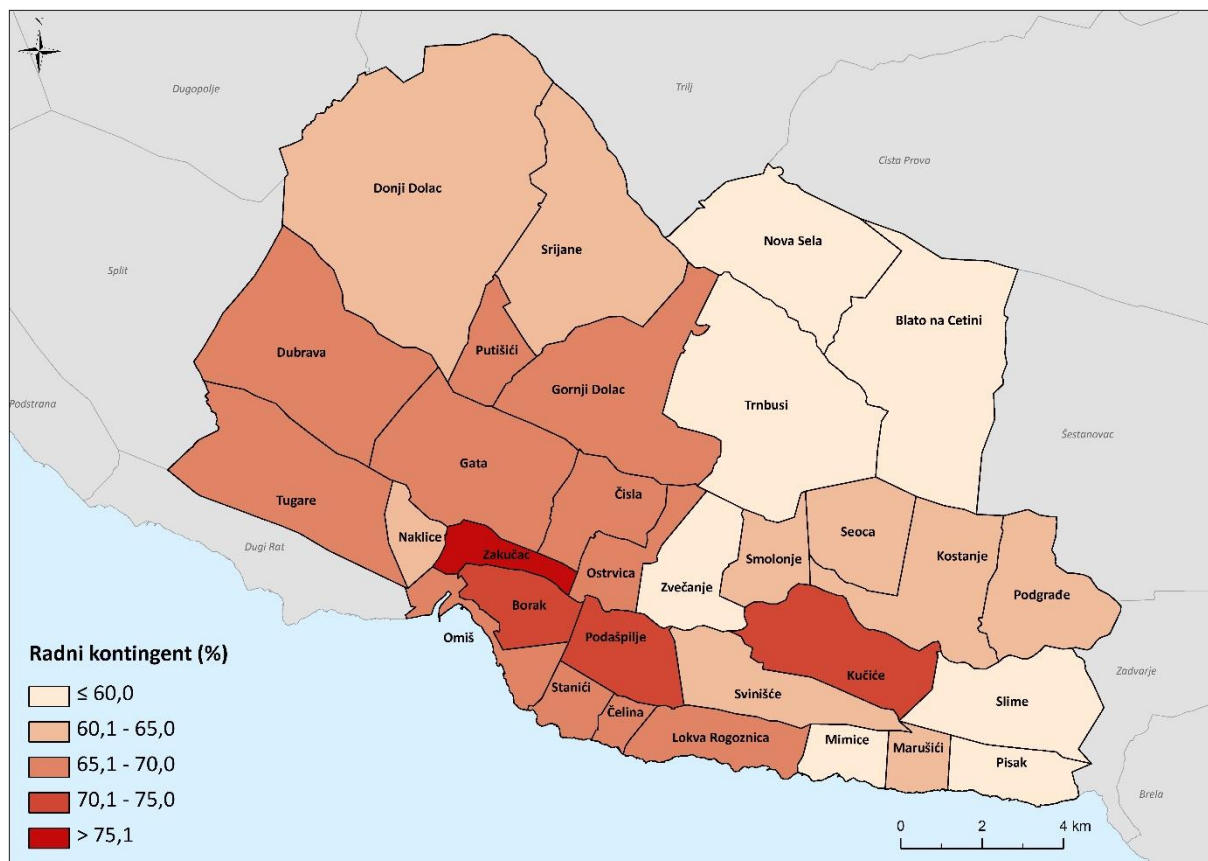
	2001.		2011.	
	Radni kontingent	Udio (%)	Radni kontingent	Udio (%)
Grad Omiš				
Ukupno	10.047	64,94	9.894	66,24
Muškarci	5.135	66,79	5.091	68,36
Žene	4.912	63,10	4.803	64,13
Splitsko-dalmatinska				
Ukupno	309.666	66,78	304.915	67,04
Muškarci	154.761	68,44	152.220	68,79
Žene	154.905	65,21	152.695	65,39
Hrvatska				
Ukupno	2.969.981	66,93	2.873.828	67,07
Muškarci	1.475.860	69,10	1.435.402	69,47
Žene	1.494.121	64,92	1.438.426	64,84

Izvor podataka: Popis stanovništva 2001.; Popis stanovništva 2011.

Radni kontingent Grada Omiša prema spolu razlikuje se u odnosu na županiju i državu (Tab. 30.). U obje promatrane godine u Omišu je apsolutni broj muškaraca u radnom kontingentu bio veći od broja žena dok je u Splitsko-dalmatinskoj županiji i Hrvatskoj situacija obrnuta. Prema relativnim udjelima žene su u Omišu značajno slabije zastupljene u odnosu na muškarce čemu je razlog 50 % veći broj žena u odnosu na muškarce u dobnoj skupini od 65 i više godina. Naime, velik broj žena u dobi 65 i više godina prilikom izračunavanja relativnih udjela ženskog radnog kontingenta utječe na dobivanje manjih relativnih pokazatelja. Stoga će, uz podjednak broj muškaraca i žena u radnom kontingentu, relativni udio žena uvijek biti niži u odnosu na udio muškaraca u radnom kontingentu.

Po naseljima Grada Omiša prema udjelu stanovnika radnog kontingenta 2011. g. izdvajaju se naselja smještena u neposrednoj blizini središnjeg naselja te ona u priobalnoj zoni (Sl. 29.). Tako naselja Zakućac, Podašpilje i Borak, smještena u neposrednoj blizini Omiša, imaju preko 70 % stanovništva u radnom kontingentu. Udio stanovništva radnog kontingenta u naselju Omiš iznosi 68,2%, dok je opća zakonitost smanjenje udjela od središnjeg naselja prema udaljenijim naseljima, te od priobalne zone prema zaobalnoj. To ukazuje na nešto povoljniju strukturu stanovništva priobalnih naselja koja imaju više radne snage na raspolaganju. S druge strane prisutan je problem nedostatka radne snage u naseljima zaobalne zone, što ukazuje na potrebu revitalizacije tih područja kako bi se pridonijelo razvoju gospodarskih potencijala kroz porast broja stanovnika radnog kontingenta.

Radno aktivno stanovništvo je ono koje aktivno sudjeluje u procesu rada, a obuhvaća kategorije zaposlenih i nezaposlenih osoba te one koje obavljaju neko zanimanje, ali nisu u radnom odnosu (Nejašmić, 2005). Za analizu radno aktivnog stanovništva Grada Omiša korišteni su podaci Popisa stanovništva 2001. i 2011. g. Godine 2011. u Omišu je broj radno aktivnih stanovnika iznosio 5.933 stanovnika. U usporedbi s 2001. g. došlo je do pada od 4,9 % (Tab. 31.). Isti trend zabilježen je na razini Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske, s time da je pad u županiji bio nešto blaži i iznosio je 4,6 %, dok je na razini države on iznosio čak 8 %.

Sl. 29. Udio stanovništva u radnom kontingentu po naseljima Grada Omiša 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Tab. 31. Radno aktivno stanovništvo Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske 2001. i 2011. godine

	2001.	2011.	Promjena	
			Apsolutna	%
Grad Omiš				
Ukupno	6.235	5.932	-303	-4,86
Muškarci	3.560	3.231	-329	-9,24
Žene	2.675	2.701	26	0,97
Splitsko-dalmatinska				
Ukupno	194.082	185.130	-8.952	-4,61
Muškarci	106.834	98.333	-8.501	-7,96
Žene	87.248	86.797	-451	-0,52
Hrvatska				
Ukupno	1.952.619	1.796.149	-156.470	-8,01
Muškarci	1.085.137	968.736	-116.401	-10,73
Žene	867.482	827.413	-40.069	-4,62

Izvor podataka: Popis stanovništva 2001.; Popis stanovništva 2011.

Udio radno aktivnog stanovništva u odnosu na broj stanovnika radnog kontingenta iskazuje se stopom aktivnosti stanovništva, a pokazatelj je iskorištenosti radnog kontingenta. Taj je udio 2011. g. iznosio 60,0 % u Gradu Omišu, 60,7 % u Splitsko-dalmatinskoj županiji, te 62,5 % na nacionalnoj razini (Tab. 32.). Primjetno je kako Grad Omiš prema tom udjelu zaostaje za županijom i državom. U sve tri promatrane jedinice primjetan je pad stope aktivnosti u odnosu na 2001. g. Pozitivan trend primjetan je kod kretanja stope aktivnosti žena na području Grada Omiša, ali i Splitsko-dalmatinske županije što ukazuje na veću dinamiku zapošljavanja i porast gospodarske aktivnosti žena.

Tab. 32. Stopa aktivnosti Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske 2001. i 2011. godine

	2001.	2011.
Grad Omiš		
Ukupno	62,06	59,96
Muškarci	69,33	63,46
Žene	54,46	56,24
Splitsko-dalmatinska		
Ukupno	62,67	60,72
Muškarci	69,03	64,60
Žene	56,32	56,84
Hrvatska		
Ukupno	65,75	62,50
Muškarci	73,53	67,49
Žene	58,06	57,52

Izvor podataka: Popis stanovništva 2001.; Popis stanovništva 2011.

2.2.2.2. Zaposlenost

Prema metodološkim objašnjenjima Državnog zavoda za statistiku zaposlene osobe su one koje obavljaju bilo kakav posao (za plaću u novcu ili naturi), odnosno to su zaposlenici, samozaposlene osobe i članovi obitelji koji pomažu u poslovnom subjektu u vlasništvu člana obitelji (trgovačko društvo, poduzeće, obrt, slobodno zanimanje, poljoprivredno gospodarstvo) ili u nekome drugom obliku obiteljske privredivačke djelatnosti te osobe koje su radile za naknadu prema ugovoru o djelu, autorskom ugovoru, na temelju drugoga ugovornog odnosa ili za neposredno plaćanje u novcu ili naturi. Za analizu podataka o zaposlenosti korišteni su podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO) koje vodi

evidenciju o zaposlenim osobama koje su obvezni osiguranici HZMO-a te podaci o broju stanovnika radnog kontingenta iz Popisa stanovništva 2011. za izračun stope zaposlenosti.

Broj zaposlenih 2014. g. u Gradu Omišu iznosio je 4.054. Ukupan broj zaposlenih na području Grada kontinuirano se smanjuje u razdoblju 2008.-2014. g., pri čemu je zabilježen pad u iznosu od čak 20,2 % (Tab. 33.). Glavnim razlogom ovako negativnih kretanja može se smatrati svjetska gospodarska kriza koja je utjecala na sve aspekte gospodarstva kako države u cjelini, tako i lokalnih sredina. Pad broja zaposlenih žena iznosi 20,4 % te je neznatno veći od pada broja zaposlenih muškaraca koji iznosi 20 %. Valja spomenuti kako je svih godina tijekom promatranog razdoblja broj zaposlenih žena veći od broja zaposlenih muškaraca.

Tab. 33. Zaposlenost i stopa zaposlenosti Grada Omiša u razdoblju 2008.-2014. godine

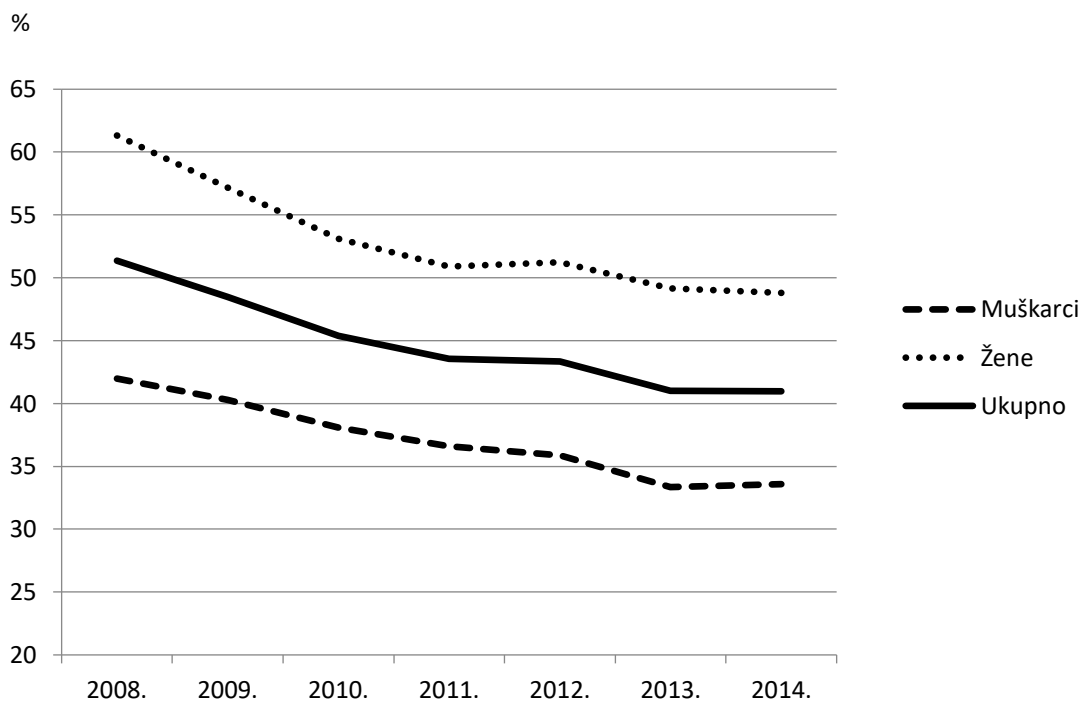
Razdoblje	Muškarci	Stopa %	Žene	Stopa %	Ukupno	Stopa %
2008.	2.137	41,98	2.945	61,32	5.082	51,36
2009.	2.050	40,27	2.746	57,17	4.796	48,47
2010.	1.938	38,07	2.550	53,09	4.488	45,36
2011.	1.864	36,61	2.444	50,88	4.308	43,54
2012.	1.827	35,89	2.460	51,22	4.287	43,33
2013.	1698	33,35	2360	49,14	4058	41,01
2014.	1710	33,59	2344	48,80	4054	40,97

Izvor podataka: HZMO, Popis stanovništva 2011.

Negativni trendovi kretanja broja zaposlenih na području Grada Omiša primjetni su i na višim razinama. Splitsko-dalmatinska županija je u razdoblju 2008.-2012. g. zabilježila pad broja zaposlenih od 11,1 %, dok je na razini države taj pad iznosio 10,7 %. Unatoč sličnosti što se tiče općih negativnih kretanja, primjetno je kako je pad broja zaposlenih u Omišu dvostruko veći od onoga na županijskoj i državnoj razini. Iz toga se može zaključiti kako je gospodarstvo Omiša uvelike pogođeno gospodarskom krizom te su potrebne mjere kako bi se zaustavili daljnji izrazito negativni trendovi i kako bi se povećala zaposlenost.

Stopa zaposlenosti predstavlja odnos broja zaposlenih u ukupnom broju stanovnika radnog kontingenta. Sukladno negativnim trendovima u broju ukupno zaposlenih, stopa zaposlenosti u razdoblju 2008.-2014. g. također bilježi negativna kretanja. 2008. g. iznosila je 51,36 %, dok

je 2014. g. pala na 40,97 % (Sl. 30.). Trend pada stope zaposlenosti prisutan je i na državnoj i županijskoj razini. Prema spolu, u Gradu Omišu generalno se bilježi trend kontinuiranog pada stope zaposlenosti za oba spola, uz iznimke pojedinih godina. Tako je stopa zaposlenosti muškaraca nakon kontinuiranog pada u razdoblju 2008.-2013. g. blago porasla 2014. g. Stopa zaposlenosti žena blago je porasla 2012. g. u odnosu na prethodnu godinu da bi nakon toga opet nastavila padati.

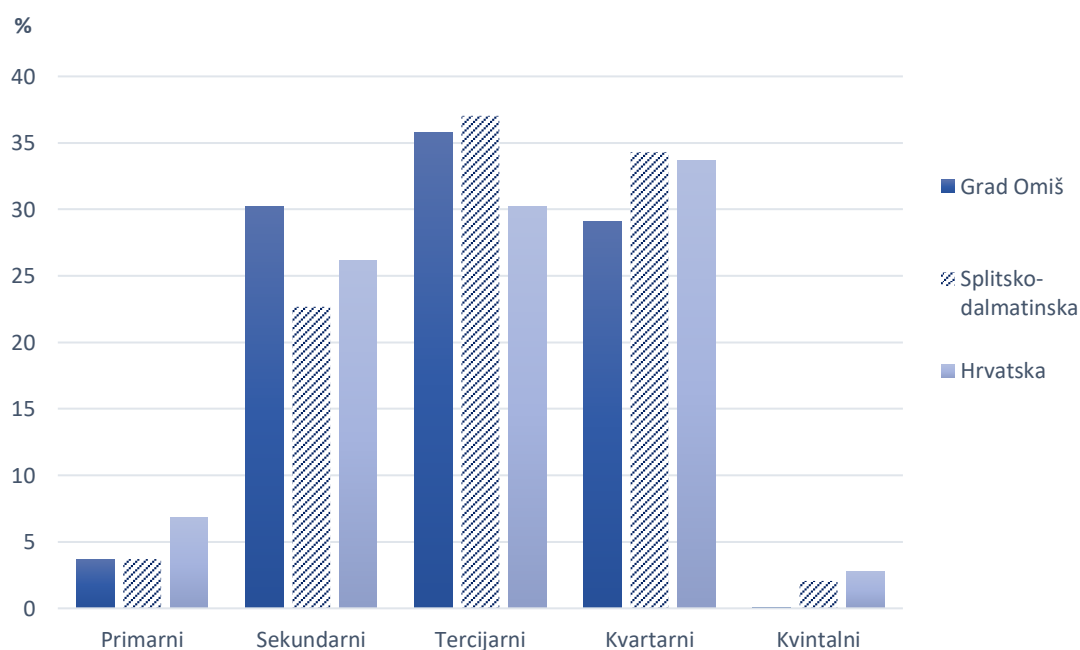

Sl. 30. Kretanje stope zaposlenosti u Gradu Omišu u razdoblju 2008.-2014. godine

Izvor podataka: HZMO, 2016; Popis stanovništva, 2011.

Prema sektorima djelatnosti (Tabl. 17. u prilogu) najviše je zaposlenih u tercijarnom sektoru (35,8 %), od čega najviše u djelatnostima trgovine (17,3 % od ukupnog broja zaposlenih). Sekundarni sektor zapošljava 30,2 % stanovnika, od čega je najviše u djelatnostima prerađivačke industrije (17,1 %) i građevinarstva (9,9 %). Primarni sektor zapošljava niskih 3,7% zaposlenih, od čega je većina zaposlena u djelatnostima vodoopskrbe i odvodnje te gospodarenja otpadom. Kvartarni sektor, koji je neproizvodan, zapošljava gotovo trećinu stanovnika (29,1%) pri čemu ih je najviše zaposleno u javnoj upravi, obrani i obveznom socijalnom osiguranju (7,5%).

Na razini Splitsko-dalmatinske županije (Tabl. 18. u prilogu) udio zaposlenih u tercijarnom sektoru iznosi 37,0 %, što je nešto više u odnosu na Grad Omiš. Velika razlika je primjetna kod udjela zaposlenih u sekundarnom sektoru. Dok je udio zaposlenih u ovom sektoru na području Omiša već spomenutih 30,2 %, u županiji taj udio iznosi 22,7 %, što je znatno manje (Sl. 31.). Na razini Hrvatske (Tabl. 19. u prilogu) udio je 26,2 % pa se zaključuje kako je sekundarni sektor Grada Omiša razvijeniji u odnosu na Hrvatsku i Splitsko-dalmatinsku županiju. Razvijenost sekundarnog sektora je izuzetno bitna jer daje pozitivnu sliku gospodarstvu, a snažan sekundarni sektor značajan je za održiv gospodarski razvoj. Iako je udio zaposlenih u kvartarnom sektoru na području Omiša gotovo 30,0 %, u usporedbi sa Splitsko-dalmatinskom županijom i Hrvatskom vidljivo je kako je prema udjelu zaposlenih ispod njihova prosjeka.

Sl. 31. Udjeli zaposlenih prema sektorima djelatnosti u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Hrvatskoj 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

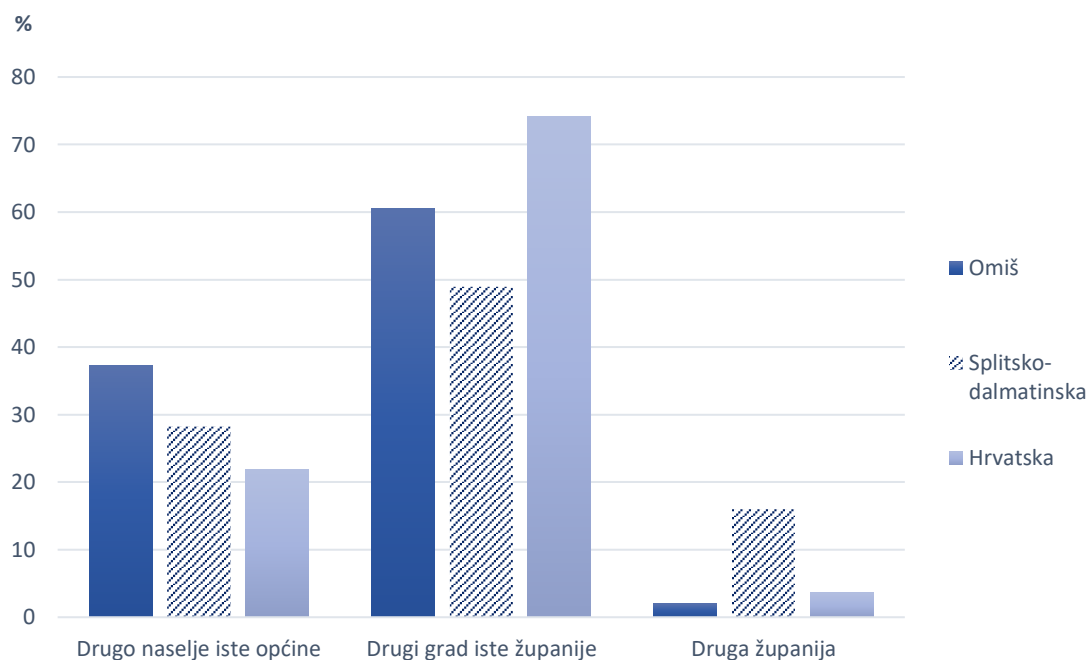
Prema tipu poslovnog subjekta u razdoblju 2008.-2014. g. (Tabl. 20. u prilogu) najveći broj zaposlenih radio je kod pravnih osoba (u prosjeku oko 73,0 %). U razdoblju 2008.-2014. g.

samostalne profesionalne djelatnosti bilježe porast zaposlenih od 12,3 %, no nakon toga broj zaposlenih se gotovo u cijelosti vratio na vrijednost iz 2008. g. Zabrinjavajući je podatak kako se broj zaposlenih kod obrtnika u periodu 2008.-2014. g. smanjio za 30,1 %. Navedeni podatci prikazuju kako se struktura zaposlenosti u vrijeme gospodarske krize odnosila na smanjenje broja zaposlenih u privatnom sektoru i sukladno tome na povećanje udjela zaposlenih u javnom sektoru.

2.2.2.3. Prostorna kretanja s obzirom na zaposlenost

Prostorna kretanja s obzirom na zaposlenost uključuju svakodnevno putovanje na posao i s posla. Za analizu prostornih kretanja koriste se najnoviji dostupni podaci, a to su podaci Popisa stanovništva 2011. o broju zaposlenih dnevnih migranata s područja Grada Omiša i po njegovim naseljima.

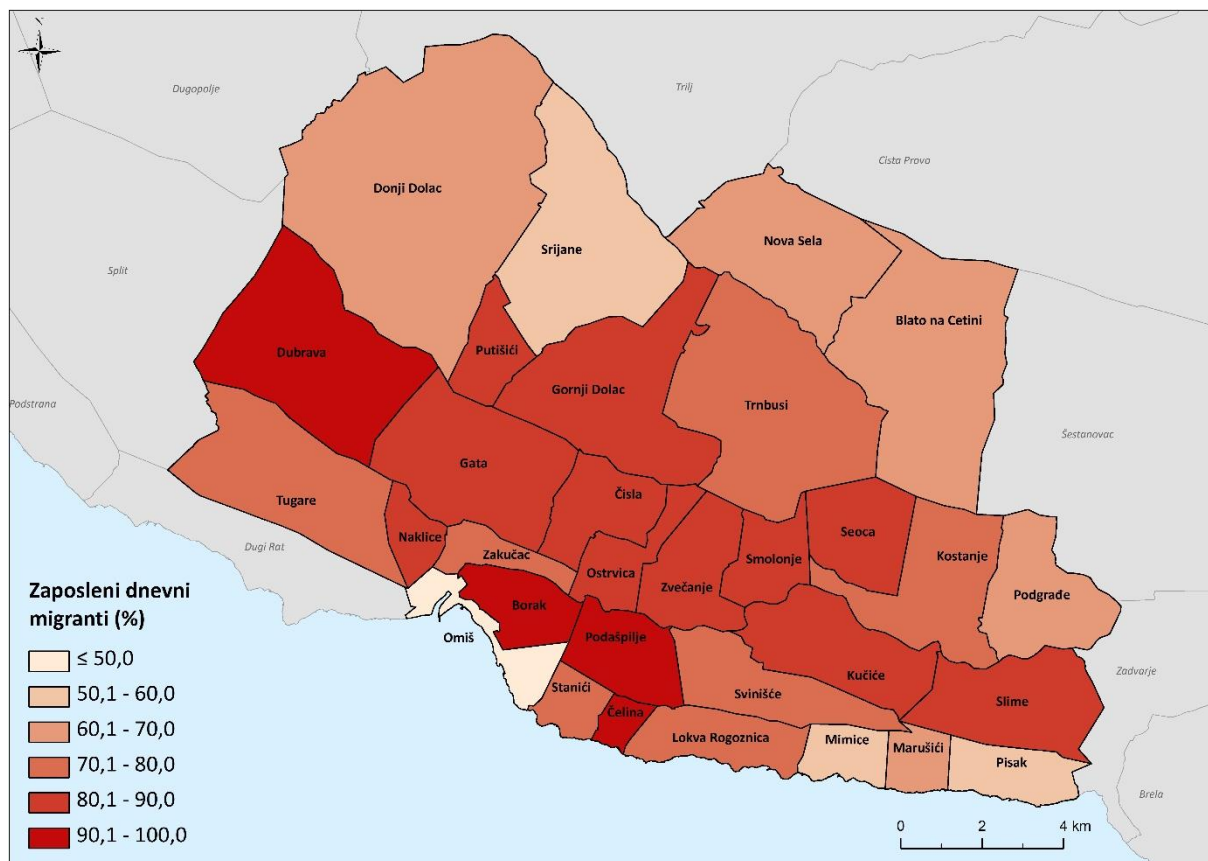
Prema podacima Popisa stanovništva 2011. na području Grada Omiša te godine zabilježen je 3.841 dnevni migrant, što je 25,7 % od ukupnog broja stanovnika. Preko dvije trećine tog broja (68,3 %, odnosno 2.622) čine zaposleni dnevni migranti. Prema odredištu rada prevladavaju zaposleni koji rade u drugom Gradu iste županije, s udjelom od 60,6 %, što će biti detaljnije opisano u nastavku. Slijede zaposleni koji odlaze svakodnevno na rad u drugo naselje unutar Grada Omiša s udjelom od 37,3 % dok neznatan broj svakodnevno migrira na posao u drugu županiju. Dok je udio zaposlenih u drugom naselju u Gradu Omišu spomenutih 37,3 %, ti udjeli su 28,3 % u Splitsko-dalmatinskoj županiji, odnosno 21,9 % na razini Republike Hrvatske (Sl. 32. i Tabl. 21. u prilogu). Iako u ukupnom broju zaposlenih dnevnih migranata prevladavaju oni koji rade u drugom Gradu iste županije, usporedbom s prosjecima Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske u cjelini je vidljivo kako je na području Grada Omiša prilično razvijena lokalna cirkulacija. To ukazuje na određen stupanj razvoja gospodarstva na području JLS, ali i na potrebu kvalitetnog planiranja javnog prijevoza. S obzirom na veličinu središnjeg naselja može se zaključiti kako velik broj dnevnih migranata iz okolnih naselja dolazi svakodnevno raditi u naselje Omiš.

Sl. 32. Udjeli zaposlenih dnevnih migranata prema odredištu rada u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Hrvatskoj 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

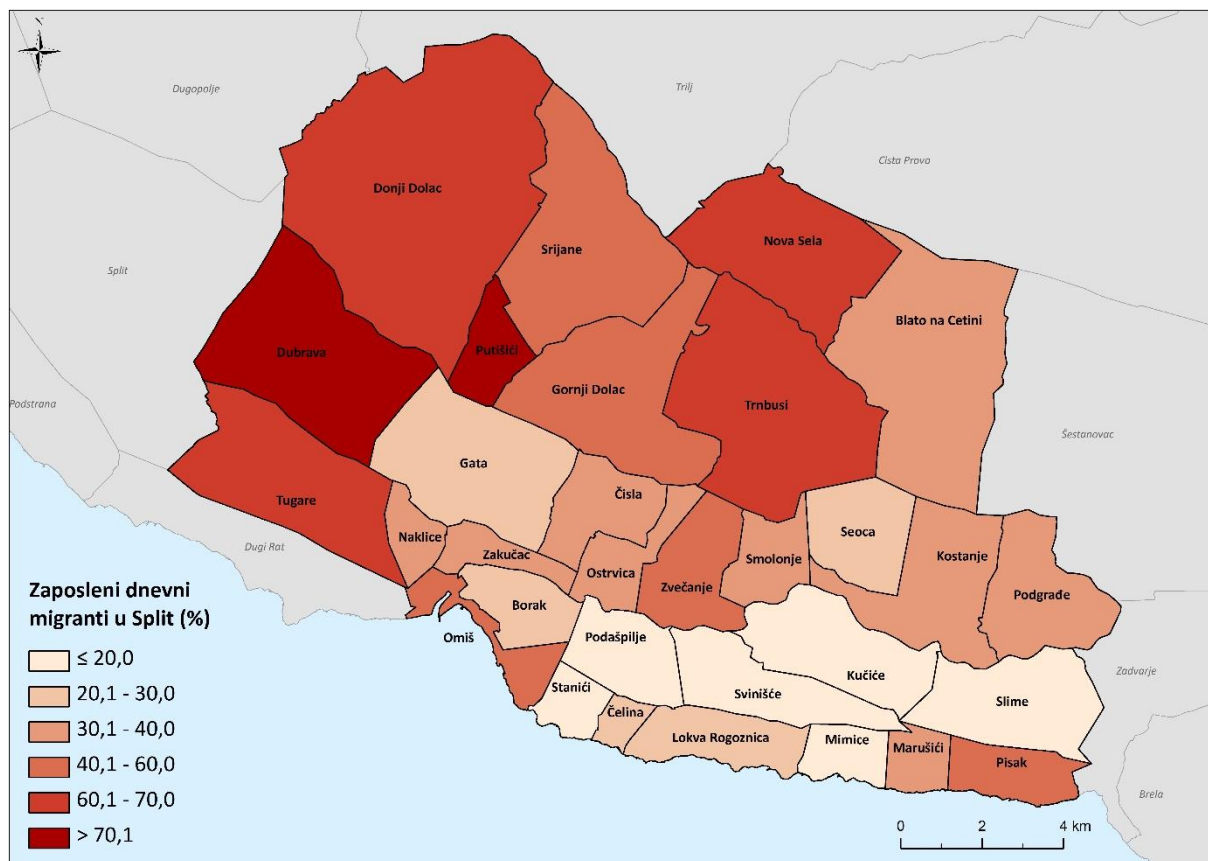
Analizom podataka o zaposlenim dnevnim migrantima koji rade u drugom naselju izvan mjesta stanovanja na području Splitsko-dalmatinske županije po naseljima Grada Omiša vidljivo je kako su naselja s najvećim udjelom migranata koji rade u drugom naselju ona koja se nalaze u neposrednoj blizini središnjeg naselja, te se generalno gledano prostiru duž priobalne zone (Sl. 33. i Tabl. 22. u prilogu). Naselja Podašpilje, Borak, Čelina, Dubrava i Seoca imaju udjele zaposlenih u drugom naselju veće od 90%. S druge strane, naselja Mimice, Srijane i Pisak imaju udjele manje od 60 %. Očekivano, naselje Omiš ima najniži udio (34,4 %), a razlog je gospodarska razvijenost i veća ponuda radnih mjesta u njemu kao središnjem naselju JLS.

Sl. 33. Udio zaposlenih dnevnih migranata koji rade u naselju različitom od mjesta stanovanja u ukupnom broju zaposlenih po naseljima Grada Omiša 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Prema udjelu zaposlenih dnevnih migranata koji svakodnevno odlaze u Split u ukupnom broju zaposlenih migranata primjetno je kako Splitu gravitiraju prvenstveno naselja koja su smještena u sjevernom dijelu JLS-a, odnosno ona koja su mu bliža (Sl. 34.). Naselja Putišići, Dubrava i Tugare reprezentativan su primjer, a udio zaposlenih dnevnih migranata koji rade u Splitu u svima iznosi više od 60 %. Nasuprot njima nalaze se naselja u južnom dijelu koja su funkcionalno slabije povezana sa Splitom te u nekima udio ne prelazi 20% (Podašpilje, Kućice, Slime, Svinišće i Stanići). Provedena analiza ukazuje na snažniju funkcionalnu povezanost sjevernog dijela JLS-a i Splita, te na važnost grada Omiša u lokalnom sustavu dnevnih migracija. U skladu s time potrebno je razvijati prometnu mrežu i javni prijevoz na području Grada Omiša, prvenstveno s naglaskom na funkcionalnu važnost središnjeg naselja i orijentiranost prema Splitu.

Sl. 34. Udio zaposlenih dnevnih migranata u Split u ukupnom broju zaposlenih dnevnih migranata po naseljima Grada Omiša 2011. godine

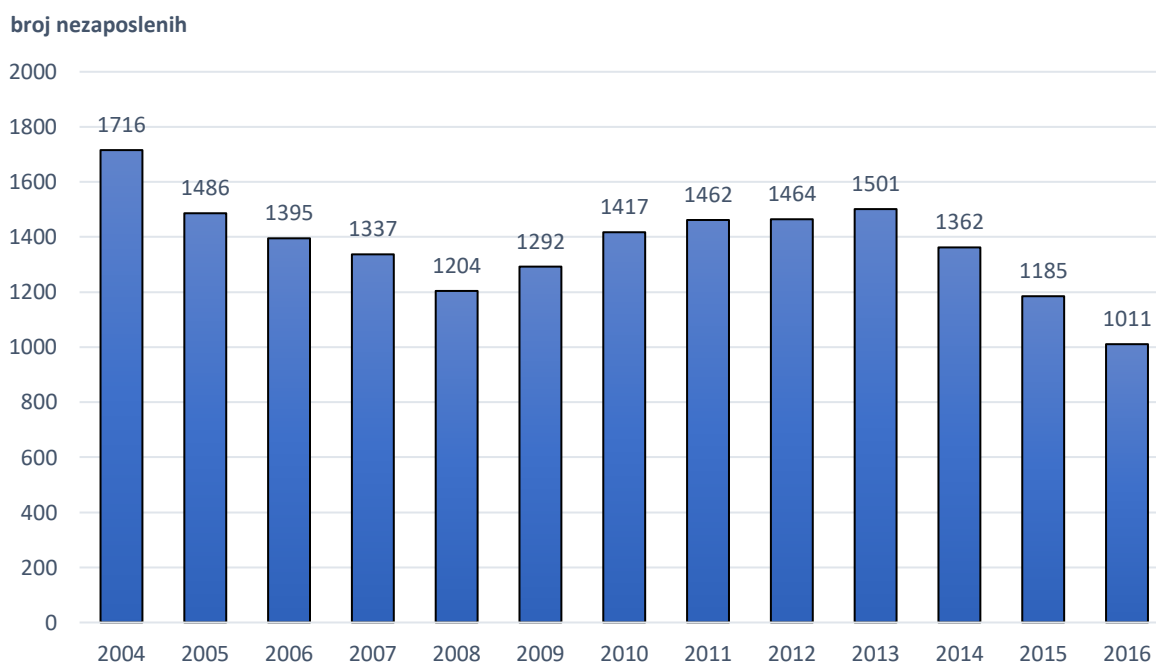
Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

2.2.2.4. Nezaposlenost

Funkcija rada ima veliko značenje za pojedince pa se očituje ne samo u zadovoljavanju egzistencijalnih potreba, već ima i socijalnu i psihološku funkciju koja se manifestira kroz socijalne interakcije ljudi na radnom mjestu i izgradnji vlastitog identiteta i samopoštovanja. Nezaposlenost lišava pojedince navedenih sastavnica života i stvara vrlo velike probleme socijalne i ekonomske prirode te često predstavlja najveći problem nekog područja. U skladu s navedenim, rješavanje problema nezaposlenosti nezaobilazan je preduvjet budućega razvoja Grada Omiša. Prema metodološkim objašnjenjima Državnog zavoda za statistiku nezaposlenim osobama se smatraju one koje ne obavljaju nikakav posao za novac ili plaćanje u naturi. Nezaposlene osobe dijele se na one koje traže prvo zaposlenje i one koje traže ponovno zaposlenje. Za analizu kretanja nezaposlenosti na području Grada Omiša korišteni su podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, ispostave Omiš, te podaci o radno aktivnom

stanovništvu iz Popisa stanovništva 2011. Korišteni podaci o nezaposlenim osobama odnose se na stanje krajem godine, konkretno dan 31. prosinca, stoga ih valja tumačiti s dozom opreza. Dostupni podaci odnose se na razdoblje 2004.-2016. g., za Grad Omiš, odnosno 2011.-2014. g. za Splitsko-dalmatinsku županiju i Republiku Hrvatsku koje su korištene za usporedbu trendova kretanja stope nezaposlenosti.

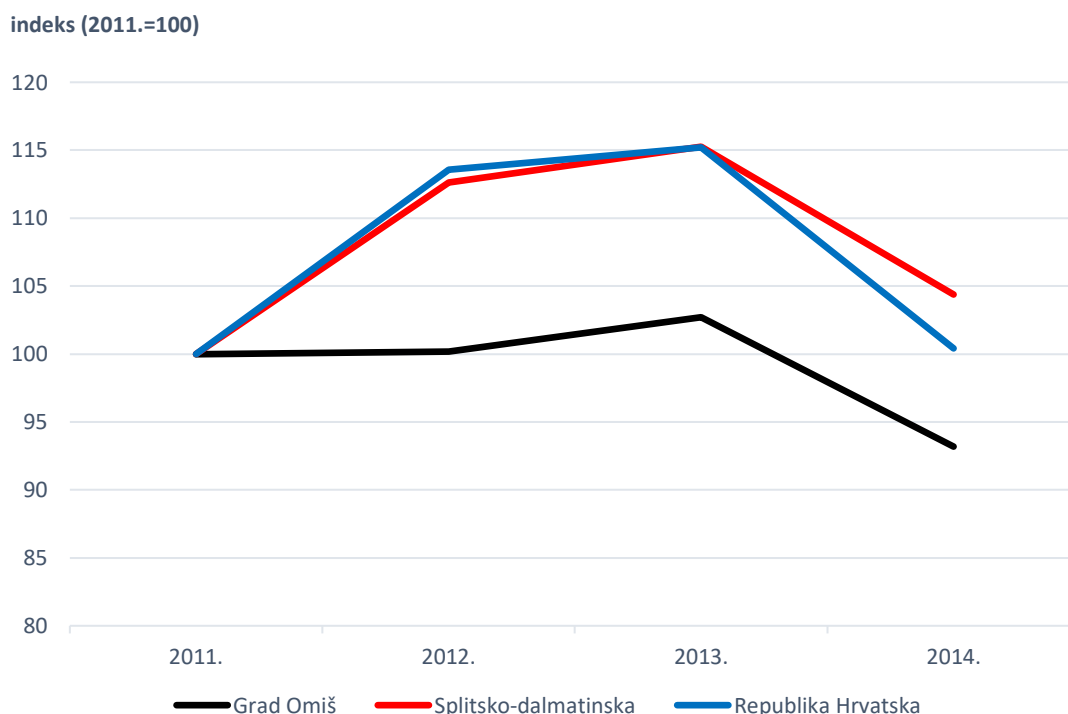
Broj nezaposlenih na području Grada Omiša iznosio je 31. prosinca 2016. g. 1.011 osoba. Analizom kretanja broja nezaposlenih u razdoblju 2004.-2016. g. mogu se izdvojiti tri manja razdoblja koje karakteriziraju različiti trendovi (Sl. 35. i Tabl. 23. u prilogu). Prvo razdoblje odnosi se na period 2004.-2008. g. koji karakterizira pad broja nezaposlenih osoba za gotovo trećinu (29,8 %) što predstavlja izrazito pozitivan trend. Tijekom 2008. g. svjetska ekonomska kriza zahvatila je i Republiku Hrvatsku, pa se tako i gospodarstvo Grada Omiša počinje suočavati s razvojnim poteškoćama uoči koji dolazi do smanjenja opće gospodarske aktivnosti, a posljedično i do povećanja broja nezaposlenih.

Sl. 35. Kretanje broja nezaposlenih osoba na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

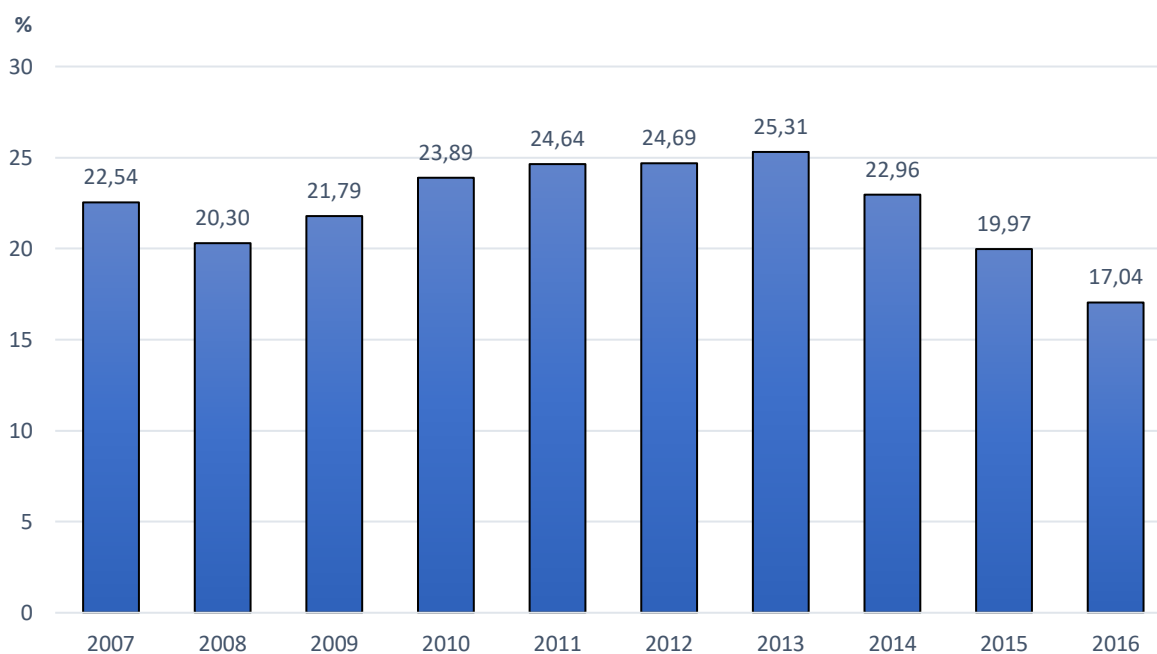
Zbog navedenih gospodarskih poteškoća broj nezaposlenih u razdoblju 2008.-2013. g. kontinuirano je rastao te je u tom razdoblju porastao za 24,7 %. Unatoč općoj gospodarskoj krizi i poteškoćama s pronalaženjem zaposlenja broj nezaposlenih nije dosegnuo vrijednosti iz 2004. g. Treće razdoblje traje od 2013. g. pa sve do danas te je u razdoblju 2013.-2016. g. prisutan trend pada broja nezaposlenih od 32,7 %. Prema navedenom je primjetno kako se od 2013. g. gospodarstvo Grada Omiša krenulo oporavljati te su se s porastom gospodarske aktivnosti otvorile i nove mogućnosti za zaposlenje stanovništva. Dakako, treba imati na umu kako na smanjenje broja nezaposlenih utječe i gospodarski oporavak države u cjelini, ali i susjednih područja, prvenstveno Splita kojem Omiš u velikoj mjeri gravitira. Potvrda navedenog leži u činjenici kako je na području Splitsko-dalmatinske županije broj nezaposlenih u razdoblju 2013.-2014. g. pao za 10,9 %, a na razini Republike Hrvatske za 14,8 % (Sl. 36.). Usporedbom je također primjetno kako je porast broja nezaposlenih Grada Omiša u razdoblju 2011.-2013. g. bio mnogo slabiji u odnosu na onaj Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske, što ukazuje na manje izražene gospodarske probleme Grada Omiša u odnosu na one na razini Županije i države.

Sl. 36. Kretanje broja nezaposlenih Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju 2011.-2014. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

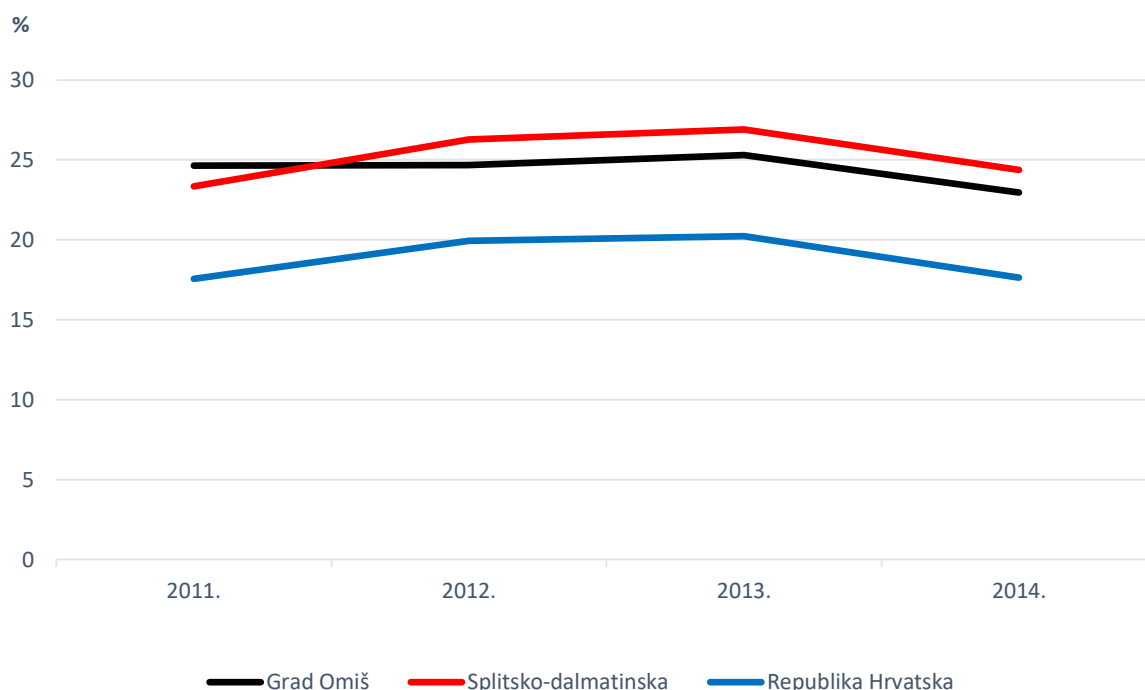
Stopa nezaposlenosti predstavlja odnos nezaposlenog stanovništva i ukupnog broja radno aktivnog stanovništva nekog područja. Stopa nezaposlenosti na području Grada Omiša iznosila je 2016. g. 17,0 %, što je najniža zabilježena stopa u posljednjih deset godina (Sl. 37.). Primjetno je kako stopa nezaposlenosti nije bila ovako niska čak ni 2008. g., odnosno neposredno prije pojave svjetske ekonomske krize. Trend kretanja stope nezaposlenosti sukladan je kretanju ukupnog broja nezaposlenih, pa je tako i stopa nezaposlenosti padala do 2008. g., zatim rasla do 2013. g, da bi potom krenuo i do danas prisutan trend njenog kontinuiranog i snažnog pada. Stopa nezaposlenosti u razdoblju 2013.-2016. g. pala je s 25,3 % na 17,0 %. Ovako snažan pad stope nezaposlenosti izuzetno je povoljan pokazatelj koji ukazuje na sve veću mogućnost pronalaska posla i sve snažniju gospodarsku aktivnost na području Grada, čime se osiguravaju egzistencijalne potrebe stanovništva, kao i ostvaruju mogućnosti cjelokupnog društvenog i gospodarskog napretka. Unatoč pozitivnom trendu kretanja stope nezaposlenosti u recentnom razdoblju, potrebno je kontinuirano poticati njeno daljnje smanjenje kako bi se što većem udjelu stanovnika pružile mogućnosti za rad te im se time osigurala egzistencija. Cjelokupan razvoj Grada i povećanje kvalitete života svih stanovnika uvelike ovise o nezaposlenosti koja u idealnim uvjetima ne bi trebala postojati, stoga je njeno smanjenje nužnost i kontinuiran proces koji je potrebno konstantno poticati.

Sl. 37. Kretanje stope nezaposlenosti na području Grada Omiša u razdoblju 2007.-2016. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017; Popis stanovništva 2011.

Usporedba kretanja stope nezaposlenosti s onima na razini Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju 2011.-2014. g. ukazuje na povoljne trendove pada stope nezaposlenosti svih triju promatranih teritorijalnih jedinica, pri čemu su vidljive tek nešto izraženije razlike u samim visinama stope nezaposlenosti (Sl. 38.). Primjetno je kako je stopa nezaposlenosti na području Grada Omiša viša od stope nezaposlenosti na razini Republike Hrvatske, no nešto niža od one Splitsko-dalmatinske županije. Također, usporedbom kretanja stope nezaposlenosti vidljivo je kako je ona 2011. g. bila viša od one Splitsko-dalmatinske županije, no već 2012. g. zabilježene su niže vrijednosti Grada u odnosu na Županiju. Trend kretanja ukazuje na veću stabilnost, odnosno manje varijacije stope nezaposlenosti Grada Omiša u odnosu na one Republike Hrvatske i Splitsko-dalmatinske županije. Navedeni pokazatelj izrazito je povoljan jer ukazuje na stabilnost gospodarstva Grada Omiša i određen stupanj otpornosti na vanjske utjecaje.

Sl. 38. Kretanje stope nezaposlenosti Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju 2011.-2014. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017; Popis stanovništva 2011.

Za Grad Omiš je, kao i za gotovo sva turistički razvijena mjesta, karakteristično sezonalno kretanje nezaposlenosti, što je posljedica sezonalnog karaktera turizma na Jadranskoj obali. Podaci kretanja broja nezaposlenih po mjesecima 2014. g. dostupni su za cjelokupno područje koje pokriva Hrvatski zavod za zapošljavanje – Ispostava Omiš, što znači da obuhvaćaju područje Grada Omiša te općina Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje. No s obzirom na prostornu blizinu navedenih područja te slična demografska i gospodarska obilježja smatra se adekvatnim njihovo korištenje kako bi se prikazao sezonalni karakter nezaposlenosti na ovom području. Prema podacima za 2014. g. najniža zabilježena stopa nezaposlenosti odnosila se na mjesec kolovoz (15,8 %), dok je u veljači zabilježena najviša stopa koja je iznosila 29,3 % (Sl. 39.). Prosječna stopa nezaposlenosti u ljetnim mjesecima (od lipnja do rujna) iznosila je 16,5 %, a u zimskim mjesecima (od prosinca do ožujka) visokih 27,6 %. Ovako velike razlike u kretanju stope nezaposlenosti ukazuju s jedne strane na problem nedostatka radnih mjesta u djelatnostima nevezanima uz turizam, te s druge strane na izrazito veliku ulogu turizma. Iako je turizam, kao što je vidljivo, značajan čimbenik razvoja Omiša, postoji velika potreba diversifikacije gospodarstva. Razvojem ostalih djelatnosti stvorili bi se uvjeti ne samo za smanjenje opće stope nezaposlenosti, već i za smanjenje ovisnosti o turizmu čiji su trendovi podložni različitim vanjskim utjecajima, od gospodarske i političke situacije u emitivnim državama do često isticanih klimatskih promjena. Stoga je nužno provesti mjere koje će dovesti do razvoja polifunkcionalnog gospodarstva koje neće biti izrazito ovisno o samo jednoj djelatnosti.

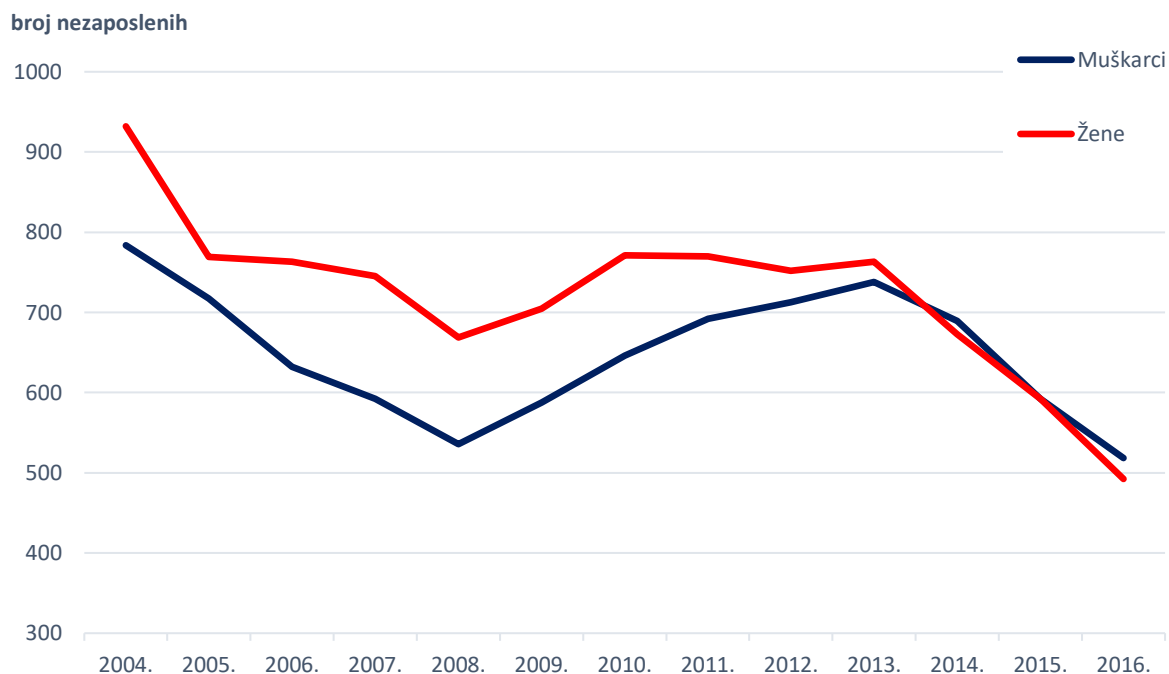

Sl. 39. Kretanje stope nezaposlenosti Grada Omiša tijekom 2014. godine po mjesecima

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017; Popis stanovništva 2011

Aktivnost muškaraca i žena na tržištu rada može se vidjeti prema broju nezaposlenih muškaraca i žena te stopama nezaposlenosti po spolu. Generalno gledajući, muškarci su u većem stupnju zaposleni nego što su žene. Iako podaci o zaposlenosti po spolu nisu dostupni, ove razlike moguće je vidjeti analizom nezaposlenosti prema spolu. Kretanje broja nezaposlenih prema spolu u razdoblju 2004.-2016. g. ukazuje na slična kretanja, iako različitog intenziteta, pri čemu se broj nezaposlenih žena i muškaraca smanjuje do 2008. g., da bi nakon svjetske gospodarske krize porastao te ponovno krenuo padati nakon 2013. g., što je usporedno s općim kretanjima broja nezaposlenih i stope nezaposlenosti (Sl. 40.). Primjetno je kako je broj nezaposlenih žena veći u gotovo cijelom promatranom razdoblju, sve do 2014. g. kada je prvi put u cijelom promatranom razdoblju zabilježen veći broj nezaposlenih muškaraca. U razdoblju 2014.-2016. g. broj nezaposlenih žena kretao se u otprilike jednakim vrijednostima kao broj nezaposlenih muškaraca, ili je bio nešto niži. Razlog snažnijeg pada broja nezaposlenih žena može se potražiti u općem oporavku cijelog gospodarstva, prilikom čega veliku važnost ima oporavak djelatnosti tercijarnog sektora u kojem je najveći broj žena zaposlen, prvenstveno u djelatnosti trgovine, ali i ostalih srodnih djelatnosti. S druge strane, djelatnosti poput prerađivačke industrije, građevinarstva i sličnih, za koje je karakterističan veći udio zaposlenih muškaraca, sporije se oporavljaju stoga je i broj

nezaposlenih muškaraca padao nešto slabije u odnosu na broj nezaposlenih žena. Navedeni trendovi snažnog pada broja nezaposlenih oba spola izrazito su pozitivni te ukazuju na povećanje aktivnosti i muškaraca i žena na tržištu rada.

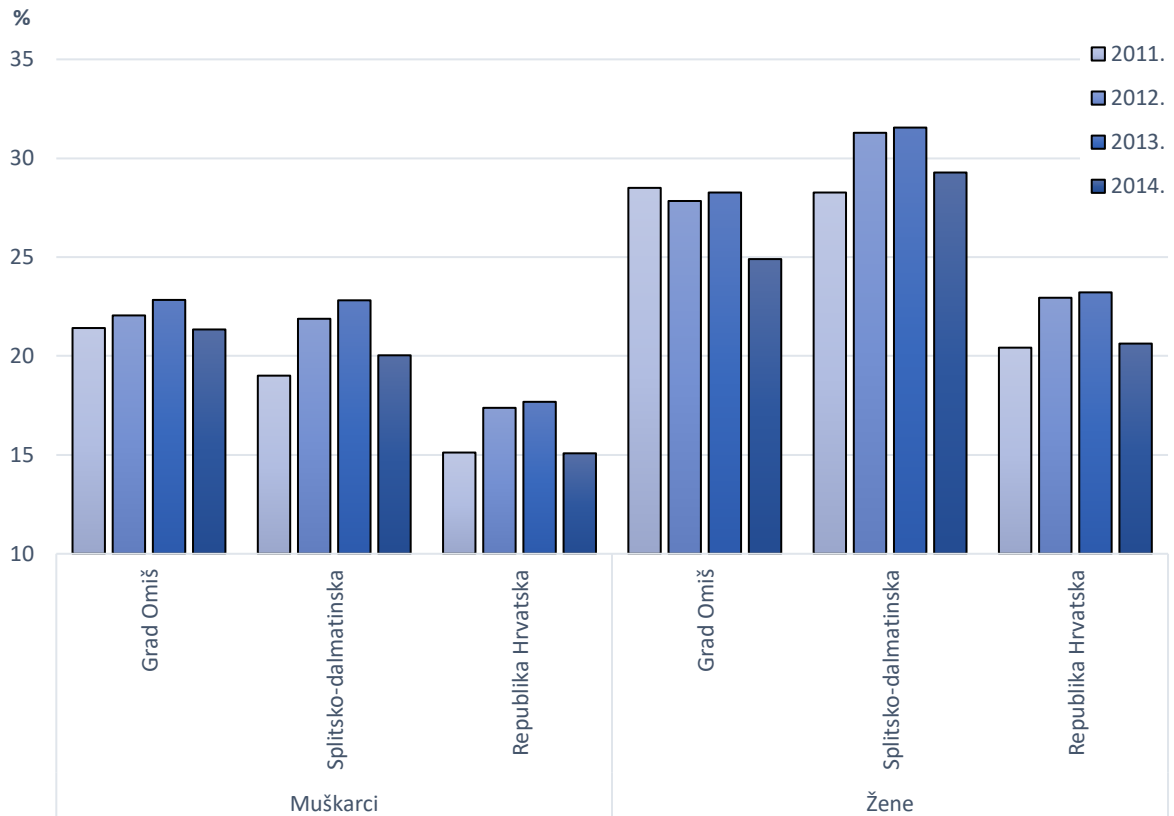

Sl. 40. Kretanje broja nezaposlenih muškaraca i žena na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

Stopa nezaposlenosti 2016. g. na području Grada Omiša iznosila je 17,0 %, pri čemu je stopa nezaposlenosti muškaraca iznosila 16,0 %, a žena 18,2 %. Kretanje stope nezaposlenosti u recentnom razdoblju jednako je kretanju ukupnog broja nezaposlenih po spolu, stoga i stopa nezaposlenosti oba spola od 2013. g. do danas kontinuirano opada. Usporedbom kretanja stope nezaposlenosti po spolu Grada Omiša sa Splitsko-dalmatinskom županijom i Republikom Hrvatskom u razdoblju 2011.-2014. g. primjetne su određene razlike (Sl. 41.). Stopa nezaposlenosti muškaraca na području Grada Omiša svih promatranih godina viša je gotovo dvostruko od te stope nezaposlenosti na razini države, dok je ovisno o godini tek neznatno viša ili jednaka stopi nezaposlenosti muškaraca na razini Splitsko-dalmatinske županije. Prema ovome je primjetno kako Grad Omiš i Splitsko-dalmatinsku županiju

karakteriziraju nešto negativnije vrijednosti stope nezaposlenosti muškaraca u odnosu na nacionalni prosjek. Stopa nezaposlenosti žena pokazuje nešto povoljniji odnos prema onima na razini županije i države. Naime, stopa nezaposlenosti žena na području Grada Omiša u promatranom razdoblju nešto je viša u odnosu na nacionalnu stopu, no ne toliko značajno kao što je odnos stope nezaposlenosti muškaraca na ove dvije teritorijalne razine. S druge strane, stopa nezaposlenosti žena Grada Omiša niža je od te stope na razini Splitsko-dalmatinske županije. Navedeni podaci ukazuju kako je položaj žena na tržištu rada na području Grada Omiša povoljniji u odnosu na prosjek Splitsko-dalmatinske županije. Trendovi u kretanju stope nezaposlenosti ukazuju na njeno smanjenje kod oba spola, pri čemu je u razdoblju 2011.-2014. g. stopa nezaposlenosti oba spola rasla do 2013. g., da bi se 2014. g. zabilježilo pad te stope od 1,5 postotnih poena za muškarce, te 3,4 postotna poena za žene. Na razini Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2013.-2014. g. stopa nezaposlenosti muškaraca je pala za 2,8 postotnih poena, a na razini države za 2,6 postotnih poena, što ukazuje kako muškarci na području Grada Omiša teže nalaze zaposlenje u odnosu na prosjek Županije i države. S druge strane pad stope nezaposlenosti žena na području Grada Omiša izraženiji je u odnosu na pad na razini Splitsko-dalmatinske županije (-2,3 postotna poena) i Republike Hrvatske (-2,6 postotnih poena). Prema navedenom položaj žena na tržištu rada je povoljniji na području Grada Omiša nego u Županiji, odnosno državi.

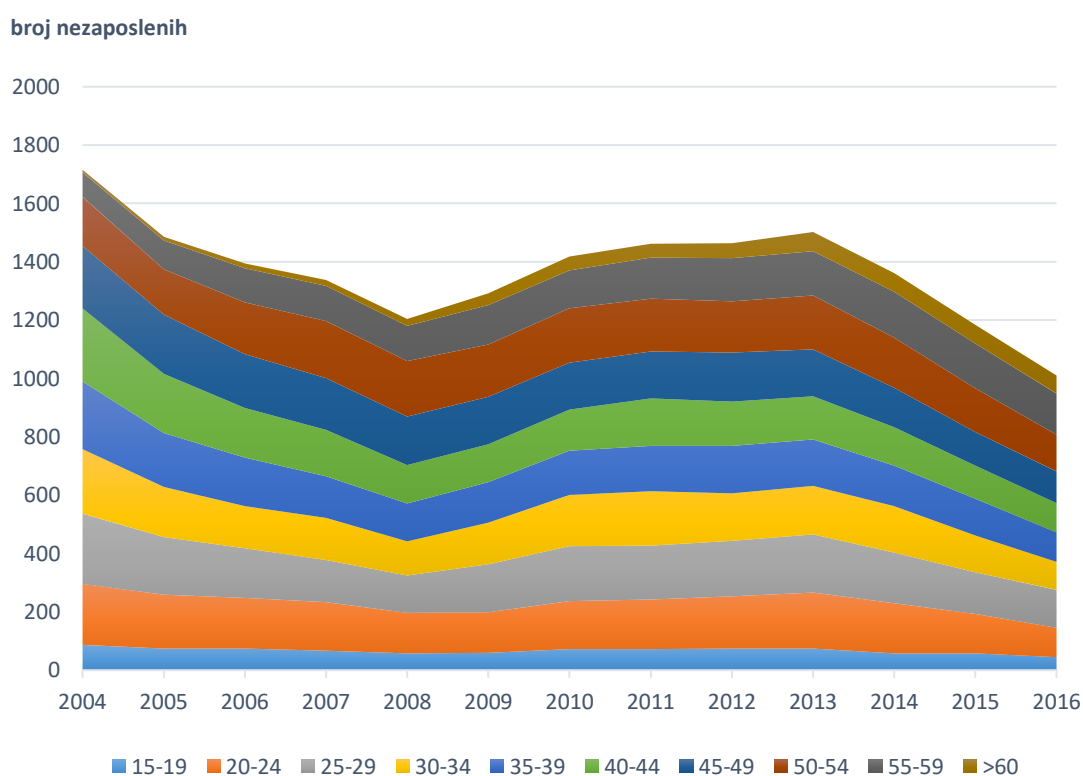

Sl. 41. Stope nezaposlenosti prema spolu na području Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju 2011.-2014. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

Analizom stope nezaposlenosti prema dobi moguće je dobiti uvid u probleme sa zapošljavanjem prema pojedinim dobnim skupinama. Identifikacija problematičnih skupina omogućuje razvoj konkretnih mjera koje za cilj imaju povećati njihovu zaposlenost, odnosno smanjiti nezaposlenost. Na području Grada Omiša broj nezaposlenih svih dobnih skupina u recentnom razdoblju (2013.-2016. g.) se smanjuje (Sl. 42.). Najveći pad broja nezaposlenih pritom je ostvaren u dobnj skupini 20-24 g. u kojoj je broj nezaposlenih osoba smanjen za visokih 47,5 %. Povoljna kretanja smanjenja broja nezaposlenosti mladih osoba potvrđuje i pad broja nezaposlenih u dobnj skupini 15-19 g. u kojoj je pad iznosio 40,1 %. Najniži pad broja nezaposlenih zabilježen je u starijim dobnim skupinama, pa je tako broj nezaposlenih dobnj skupine 55-59 g. pao za 6,9 %, a dobnj skupine osoba s više od 60 g. za tek 4,4 %. Prema navedenim podacima primjetno je kako gospodarstvo u oporavku Grada Omiša počinje nuditi sve više mogućnosti mladim osobama za pronalazak zaposlenja, što je od iznimne važnosti kako u gospodarskom tako i u demografskom smislu s obzirom da mogućnost

osiguravanja egzistencije na području u kojem se živi, u ovom slučaju Grada Omiša, utječe na smanjenje emigracije te pridonosi cjelokupnoj demografskoj stabilnosti. S druge strane primjetno je postojanje poteškoća kod pronalaženja zaposlenja u starijim dobnim gdje je broj nezaposlenih u promatranom razdoblju neznatno smanjen. Ovo ukazuje kako je potrebno razraditi programe i mjere kojima će se povećati zapošljivost starijih dobnih skupina koje imaju veliko iskustvo te mogu biti značajan faktor razvoja gospodarstva Grada Omiša.

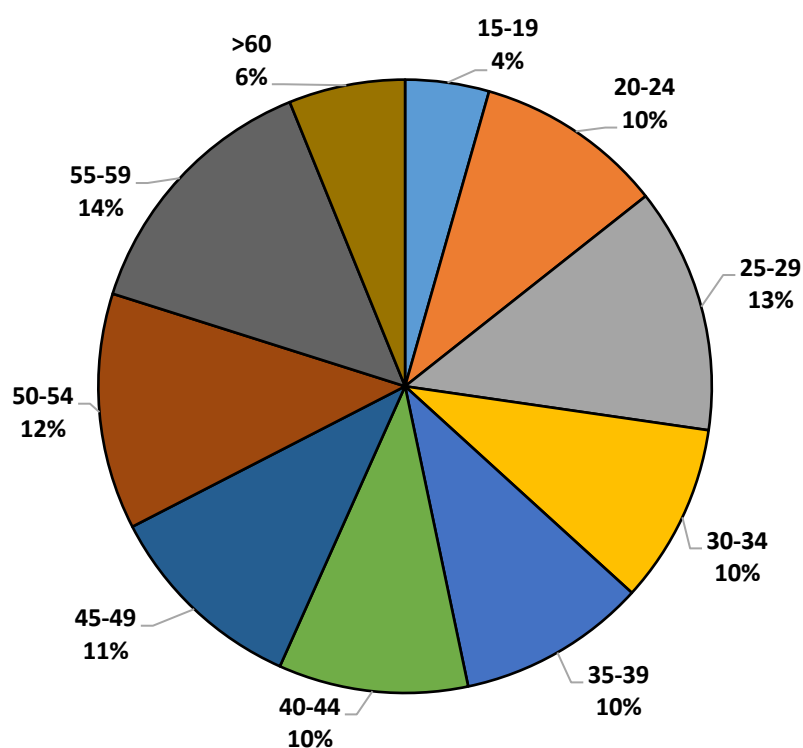

Sl. 42. Kretanje broja nezaposlenih prema dobi na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

Analiza nezaposlenih osoba prema dobnim skupinama ukazuje kako je 2016. g. na području Grada Omiša najveći udio nezaposlenih otpadao na dobnu skupinu 55-59 g. te je njihov udio u ukupnom broju nezaposlenih iznosio 14,0 % (Sl. 43.). S nešto manjim udjelima ističu se još dobne skupine 25-29 g. (12,9 %) i 50-54 g. (12,4 %). Prema prikazanom je jasno vidljiva ranije navedena konstatacija o problematičnosti zapošljavanja starijih dobnih skupina. Tako

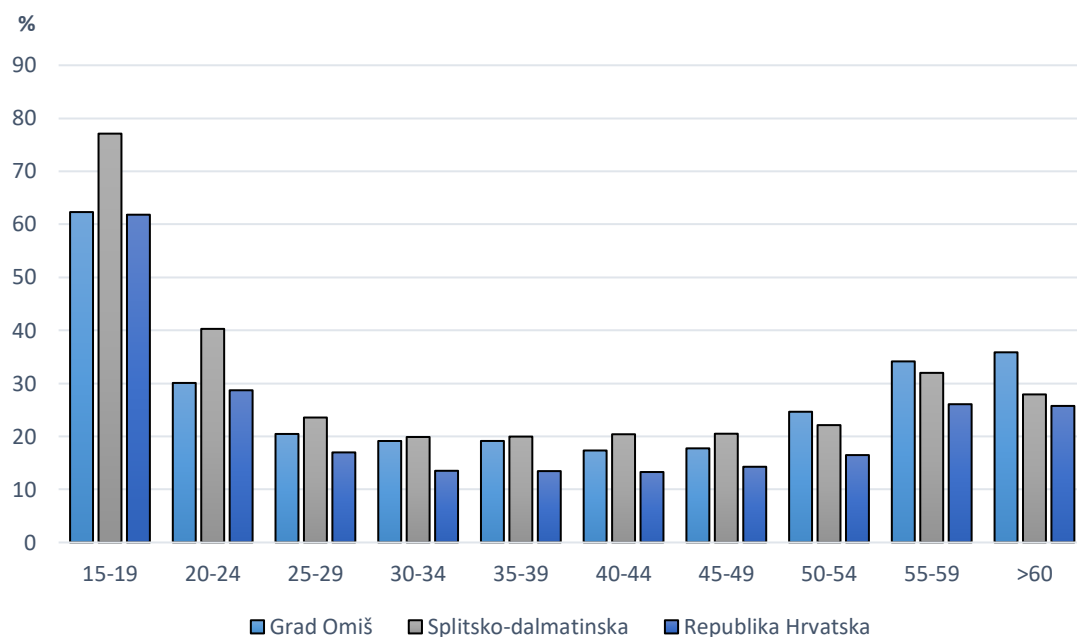
primjerice sve osobe starije od 50 g. čine ukupno trećinu svih nezaposlenih osoba na području Grada Omiša 2016. g. (32,5 %). Osim navedenih dobnih skupina raspodjela nezaposlenosti prema ostalima je poprilično jednako podijeljena, prilikom čega najveći broj dobnih skupina u ukupnom broju nezaposlenih sudjeluje s oko 10,0 %. Kao dozna skupina s najmanjim udjelom nezaposlenih 2016. g. može se izdvojiti ona 15-19 g. u kojoj su navedene godine nezaposleni činili 4,4 % od ukupnog broja. Dakako, u ovoj dobnjoj skupini znatan je broj onih koji su u sustavu školovanja, stoga je broj radno aktivnih stanovnika ove dozne skupine izuzetno nizak.

Sl. 43. Udio nezaposlenih prema dobnim skupinama na području Grada Omiša 2016. godine
Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

Usporedba stope nezaposlenosti prema dobi Grada Omiša sa Splitsko-dalmatinskom županijom i Republikom Hrvatskom 2014. g. ukazuje na povoljnije vrijednosti Grada u svim dobnim skupinama u odnosu na Županiju, dok je generalno gledajući situacija na razini države bolja nego ona na području Grada Omiša, ali i Splitsko-dalmatinske županije (Sl. 44.). Primjetno je kako je tek u najmlađoj dobnjoj skupini (15-19 g.) stopa nezaposlenosti Grada

Omiša jednaka onoj na razini države, a iznosi 62,3% (na razini Republike Hrvatske stopa iznosi 61,8%, a Županije znatno viših 77,1%).

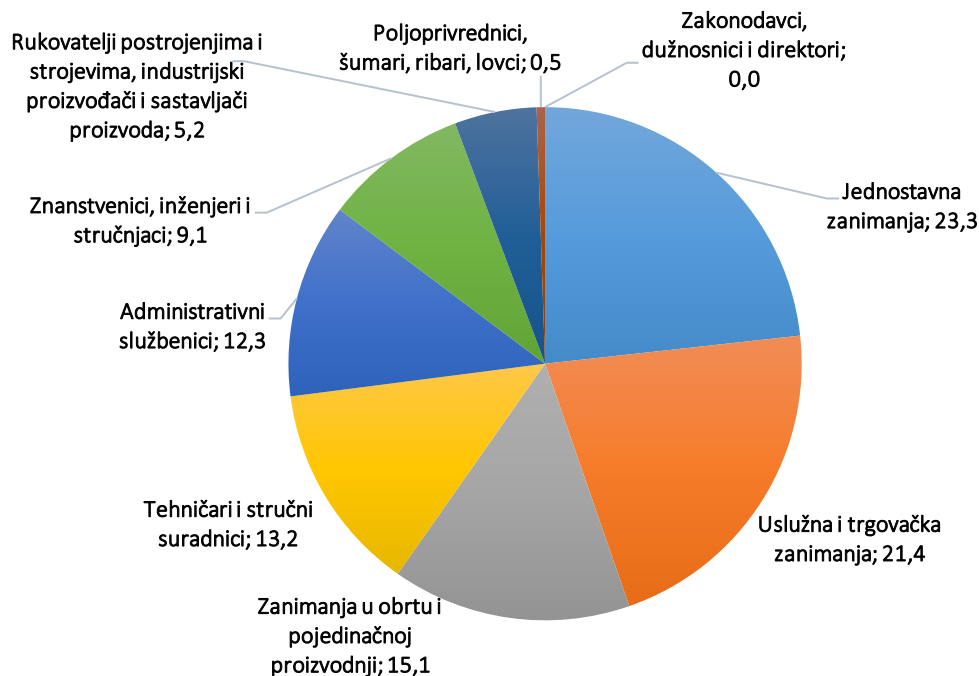

Sl. 44. Stopa nezaposlenosti prema dobi na području Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske 2014. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017, Popis stanovništva 2011

Prema djelatnosti prethodnog zaposlenja najveći udio nezaposlenih na području Grada Omiša 2016. g. nalazio se u skupini osoba koje su prethodno radile u jednostavnim zanimanjima (23,3 %; Sl. 45.). Druga najveća skupina odnosi se na osobe koje su bile zaposlene u uslužnim u trgovačkim zanimanjima te iznosi 21,4 %. Navedene djelatnosti su očekivano među onima s najvišim udjelom nezaposlenih osoba uzevši u obzir okrenutost Grada Omiša prema turizmu kao glavnoj gospodarskoj grani, uz koju se vežu razvijene djelatnosti tercijarnog sektora, prvenstveno one uslužne i trgovačke. U kategoriji udjela između 10 i 15 % nezaposlenih nalaze se oni s prethodnom djelatnošću vezanom uz administrativne službenike, tehničare i stručne suradnike te zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji. Primjetno je kako je najmanji udio nezaposlenih vezan uz djelatnosti primarnog sektora, odnosno zanimanja poljoprivrednika, šumara, ribara i lovaca (0,5 %) što je u skladu sa slabom razvijenošću primarnog sektora, ali i činjenicom da je najveći udio osoba unutar tog sektora samozaposlen,

odnosno bave se primjerice poljoprivredom na vlastitom zemljištu ili ribare koristeći vlastite brodove. Godine 2016. nije zabilježena niti jedna nezaposlena osoba s prethodnom djelatnošću vezanom uz područje zakonodavstva, dužnosnika i direktora.

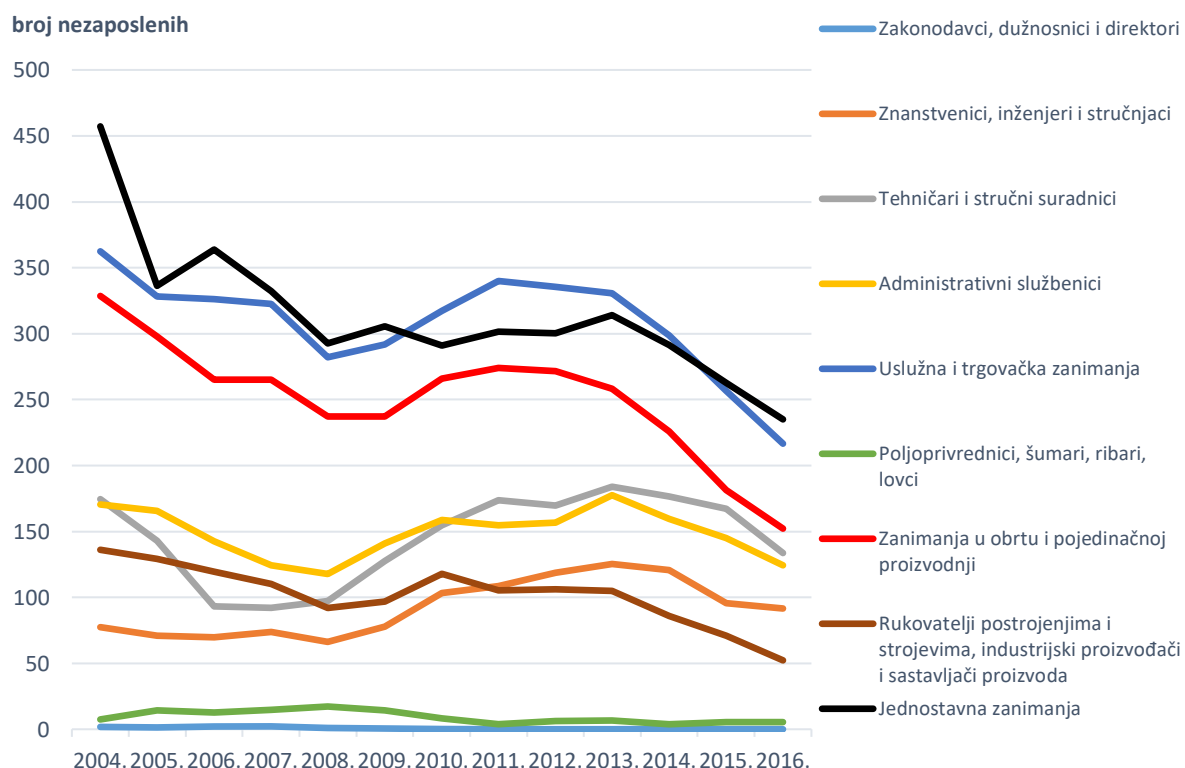

Sl. 45. Udio nezaposlenih prema djelatnosti prethodnoj zaposlenja na području Grada Omiša 2016. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

Kretanje broja nezaposlenih osoba prema djelatnosti prethodnog zaposlenja karakterizira u razdoblju 2004.-2016. g. trend pada broja nezaposlenih u svim djelatnostima (Sl. 46.). Primjetno je kako su pojedine djelatnosti prikazale određen stupanj otpornosti na pojavu svjetske gospodarske krize koja se očitovala u gotovo neznatnom porastu broja nezaposlenih u njima, ili s druge strane u vrlo brzom oporavku koji je obilježen tek kratkotrajnim porastom broja nezaposlenih. Primjer takvih djelatnosti su jednostavna zanimanja i djelatnost rukovatelja postrojenjima i strojevima, industrijskih proizvođača i sastavljača proizvoda. Jednostavna zanimanja kroz gotovo cijelo promatrano razdoblje bilježe pad broja nezaposlenih koji je od 2004. do 2016. g. pao za izuzetno visokih 48,6 %. Porast broja nezaposlenih u ovoj djelatnosti također je prisutan, kao i kod ostalih, u razdoblju 2008.-2013.

g., no u slučaju ove djelatnosti može se više govoriti o stagnaciji broja nezaposlenih nego o njihovom povećanju. Djelatnost rukovatelja postrojenjima i strojevima, industrijskih proizvođača i sastavljača proizvoda također je u razdoblju 2008.-2010. g. zabilježila porast broja nezaposlenih, no karakteristično je kako je taj broj počeo opadati već 2011. g., nekoliko godina ranije u odnosu na ostale djelatnosti.

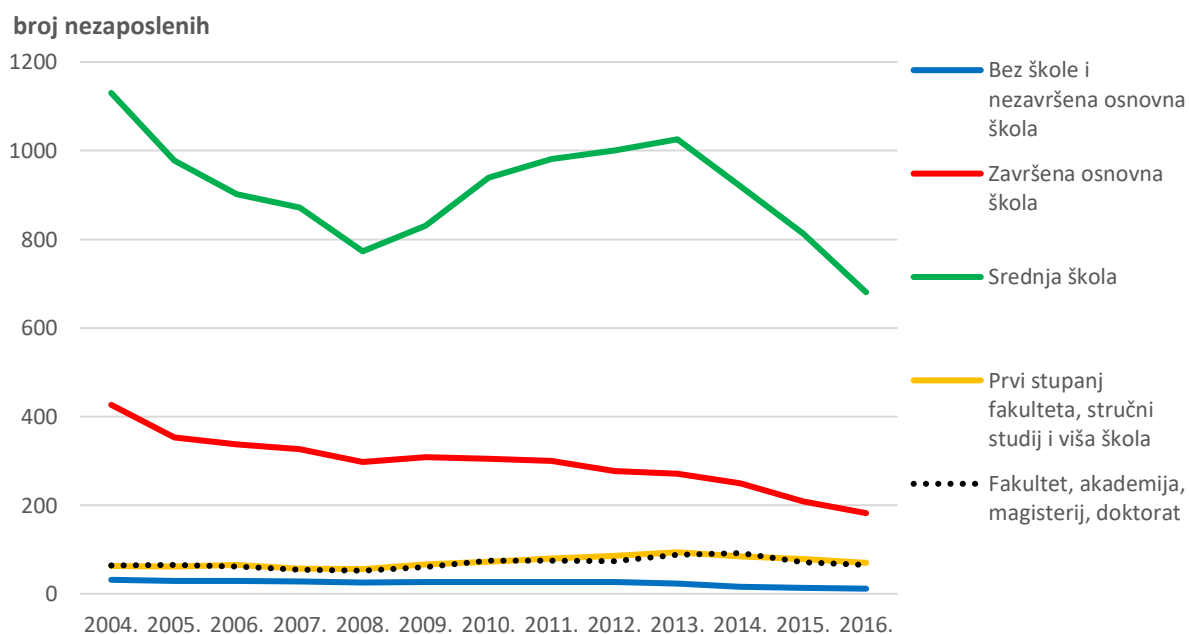

Sl. 46. Kretanje broja nezaposlenih prema djelatnosti prethodnog zaposlena na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

Prema završenom stupnju obrazovanja najveći udio nezaposlenih prisutan je u kategoriji osoba koje imaju završenu srednju školu. Na tu kategoriju odnose se 2016. g. dvije trećine nezaposlenih, točnije 67,3 %. Drugu kategoriju prema udjelu čine osobe sa završenom osnovnom školom (18,0 %), a slijede osobe s prvim stupnjem fakulteta, stručnim studijem i višom školom (7,0 %), osobe s fakultetom, akademijom, magisterijem i doktoratom (6,5 %) dok je najmanji udio nezaposlenih u skupini osoba bez škole i s nezavršenom osnovnom školom (1,2 %). Vrlo nizak udio za posljednju skupinu je očekivan s obzirom kako je i općenito

apsolutan broj osoba bez škole ili završene osnovne škole vrlo nizak. Kretanje broja nezaposlenih prema stupnju obrazovanja u razdoblju 2004.-2016. g. obilježeno je različitim trendovima (Sl. 47.). Najbrojnija skupina, ona u kojoj su osobe sa završenom srednjom školom, bilježi pad broja nezaposlenih do 2008. g., kada je zbog svjetske gospodarske krize taj broj naglo krenuo rasti. Godine 2013., na vrhuncu ukupne nezaposlenosti, broj nezaposlenih ove skupine bio je nešto viši od njihova broja osam godina ranije, tj. 2005. g. Nakon 2013. g. a sukladno općim trendovima u gospodarstvu, pada i broj nezaposlenih u ovoj skupini. Kod većine ostalih kategorija prisutan je sličan trend, no slabije izražen s obzirom na znatno manji broj nezaposlenih u ostalim kategorijama. Jedina razlika primjetna je u kategoriji osoba koje imaju završenu osnovnu školu, a u kojoj je broj nezaposlenih kontinuirano opadao kroz cijelo promatrano razdoblje, uz tek jednogodišnju stagnaciju u razdoblju 2008.-2009. g. Može se zaključiti kako opći oporavak gospodarstva i porast aktivnosti na tržištu rada povoljno utječe na smanjenje nezaposlenosti osoba svih stupnjeva obrazovanja.

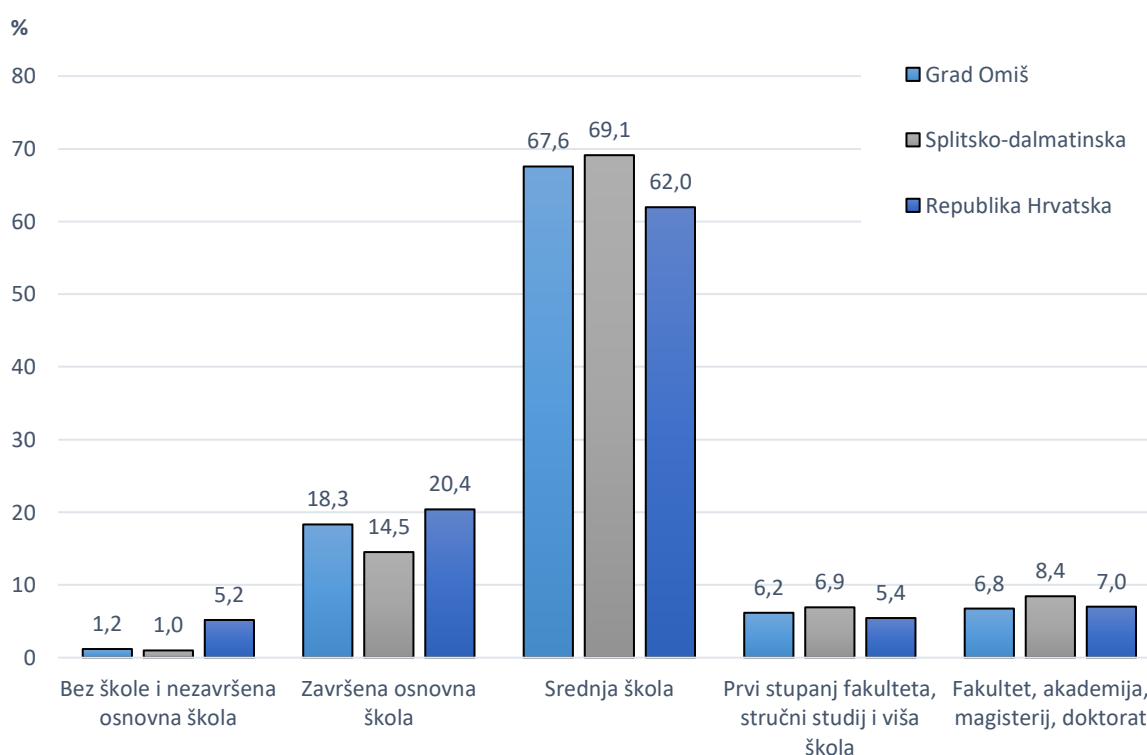

Sl. 47. Kretanje broja nezaposlenih prema stupnju obrazovanja na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

Usporedba udjela nezaposlenih prema završenom stupnju obrazovanja 2014. g. Grada Omiša sa Splitsko-dalmatinskom županijom i Republikom Hrvatskom ukazuje na različite odnose navedenih teritorijalnih jedinica (Sl. 48.). Vidljivo je kako je udio nezaposlenih (u ukupnom

broju nezaposlenih) bez škole i s nezavršenom osnovnom školom znatno viši na razini Republike Hrvatske (5,2 %) nego što je u Gradu Omišu (1,2 %) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (1,0 %). Udio nezaposlenih sa završenom osnovnom školom najniži je u Splitsko-dalmatinskoj županiji, dok je najviši na razini države. U skupini osoba sa završenom srednjom školom situacija je obratna pa je tako najniži udio nezaposlenih ove skupine na razini Republike Hrvatske, a najviši na razini Županije. Gledajući sveukupno više i visoko obrazovanje, primjetno je kako je udio nezaposlenih ovih dviju skupina otprilike jednak na području Grada Omiša i Republike Hrvatske, dok je nešto viši u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Sveukupno gledajući može se zaključiti kako razlike u udjelu nezaposlenih prema stupnju obrazovanja između promatranih teritorijalnih jedinica nisu značajne te se najčešće radi o tek nekoliko postotaka razlike.

Sl. 48. Udio nezaposlenih prema završenom stupnju obrazovanja Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske 2014. godine

Izvor podataka: HZZ Omiš, 2017

Treba spomenuti kako se na području Grada Omiša provode mjere usmjerene prema smanjenju općih i specifičnih stopa nezaposlenosti, a provodi ih Hrvatski zavod za zapošljavanje. Mjere se odnose na niz aktivnosti i područja, prilikom čega je jedna od najpopularnijih na razini države, pa tako i Grada Omiša, mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa. Od ostalih mjera mogu se istaknuti mjere potpore za zapošljavanje, prilikom čega su izuzetno bitne potpore za zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih osoba. Kako bi se podigao stupanj obrazovanosti i time se povećale mogućnosti zaposlenja provode se i mjere obrazovanja nezaposlenih. To je u uvjetima informatizacije društva i porasta potrebe za prekvalifikacijama i popularizacijom cjeloživotnog obrazovanja izuzetno bitno. Veliku važnost imaju potpore samozapošljavanju koje su izuzetno bitne za pokretanje vlastitih poduzeća i obrta, prvenstveno u području malog poduzetništva, a čije iskorištavanje bi trebalo dodatno poticati i olakšati njihovu dostupnost.

2.2.3. Poslovno okruženje

Poslovno okruženje u kontekstu Strategije odnosi se na mikro- i makrookruženje, pri čemu mikrookruženje podrazumijeva neposredne veze između poslovnih subjekata i tržišta roba, usluga i radne snage, dok makrookruženje podrazumijeva indirektne utjecaje nadlokalnih procesa i trendova (ekonomski, politički, socijalni, tehničko-tehnološki) na poslovne subjekte i njihove aktivnosti. Naglasak u analizi je na mikrookruženju, konkretno njegovom stanju i postojećim trendovima. U mikrookruženju dolazi do najveće interakcije gospodarskih subjekata i lokalnog okruženja stoga ono predstavlja temeljni uvjet razvoja poslovnog sektora Grada Omiša.

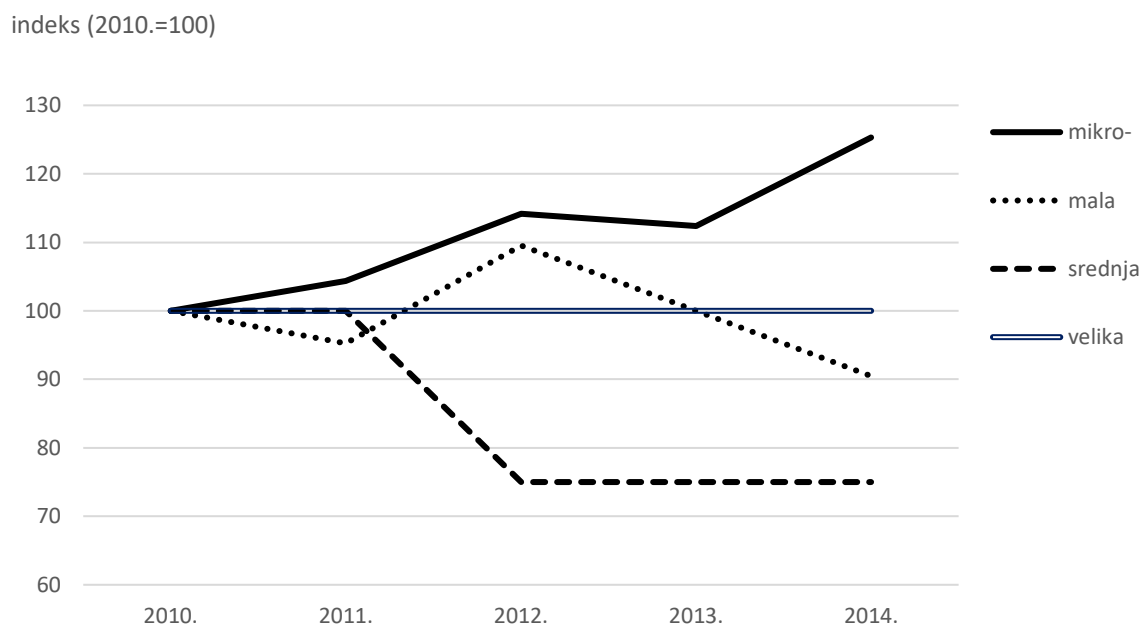
Privlačni faktori koji utječu na smještaj i privlačenje gospodarskih djelatnosti u Omiš odnose se na dobar prometni položaj i blizinu tržišta Jugoistočne Europe. Blizina Splita, kao drugog najvećeg grada u Republici Hrvatskoj, ima dvostruku ulogu. S pozitivne strane, blizina snažnog makroregionalnog središta i funkcionalna povezanost s njim utječu na dostupnost visokoobrazovane radne snage i blizinu velikog broja ustanova visokog obrazovanja. Split djeluje i kao centar inovacija koje se difuzno šire u okolicu, pri čemu Omiš može značajno profitirati. Negativan aspekt utjecaja Splita očituje se u većoj privlačnosti za smještaj poduzeća zbog veće prometne dostupnosti i većeg lokalnog tržišta. Iako su visoke stope nezaposlenosti negativan pokazatelj sam po sebi, postojanje mnogobrojne radne snage na području gdje dolazi do snažnog razvoja prerađivačke industrije (o čemu će biti govora u

narednim poglavljima) je pozitivan čimbenik koji je moguće iskoristiti za gospodarski razvoj Grada. Negativan čimbenik gospodarskog razvoja je izražena sezonalnost koja je primjetna prema kretanju broja nezaposlenih, a posljedica je dominacije turizma kao glavnog gospodarskog sektora.

2.2.3.1. Trendovi poslovanja poduzeća

Analiza i poznavanje trendova poslovanja poduzeća na nekom području važan je čimbenik prilikom razrade budućih strategija i definiranja ciljeva i prioriteta razvoja poduzetništva. Analiza poslovnog sektora je posebno usmjerena na mala i srednja poduzeća koja su na nacionalnoj razini prepoznata kao nositelji gospodarskog razvoja. Ona su glavni nositelji ne samo zapošljavanja, već i nacionalne inovativnosti i konkurentnosti, zbog čega je bitna njihova sustavna institucionalna potpora. Mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj zapošljavaju dvije trećine ukupne radne snage i bila su najvažniji nositelji novog zapošljavanja u razdoblju prije svjetske gospodarske krize, kao i izbacivanja novih i inovativnih proizvoda na tržište (Vrhovec-Žohar i Klopota, 2014).

Na području Grada Omiša 2014. g. poslovalo je 226 poduzeća, što je 1,9% od ukupnog broja poduzeća Splitsko-dalmatinske županije (11.766). Prema udjelu stanovnika Omiša od 3,2% u ukupnom broju stanovnika županije primjetno je kako udio poduzetnika ne prati taj omjer. U razdoblju 2010.-2014. g. broj poduzetnika na području Grada kontinuirano raste, a zabilježeni porast iznosi 20,2% (Sl. 49. i Tabl. 24. u prilogu). Izuzetak je 2013. g. kada je došlo do blagog smanjenja (-2,4%) u odnosu na prethodnu godinu.

Sl. 49. Indeks kretanja broja poduzeća prema veličini na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Prema veličini dominiraju mikro-poduzeća⁵ kojih je 2014. g. bilo 203. Na njih je 2010. g. otpadalo 86,2%, a 2014. g. 89,8% od ukupnog broja poduzeća, što ukazuje na porast njihove brojnosti, a samim time i važnosti za razvoj cjelokupnog gospodarstva na području Grada. Udio mikro-poduzeća ne pokazuje značajnija odstupanja u odnosu na udjele u Splitsko-dalmatinskoj županiji (90,7%) i Republici Hrvatskoj (89,1%). Kategorija mikro-poduzeća je jedina koja bilježi porast broja subjekata. Broj malih poduzeća je u razdoblju 2010.-2014. g. smanjen s 21 na 19, dok je istovremeno broj srednjih pao s četiri na tri (Tab. 34.). Mikro-, mala i srednja poduzeća (sektor malog gospodarstva) zauzimaju udio od 99,6% od ukupnog broja poduzeća, dok na području Grada Omiša djeluje samo jedno veliko poduzeće. Udio sektora malog gospodarstva ne pokazuje odstupanja u odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju (99,8%) i Hrvatsku (99,7%) (Tabl. 27. u prilogu).

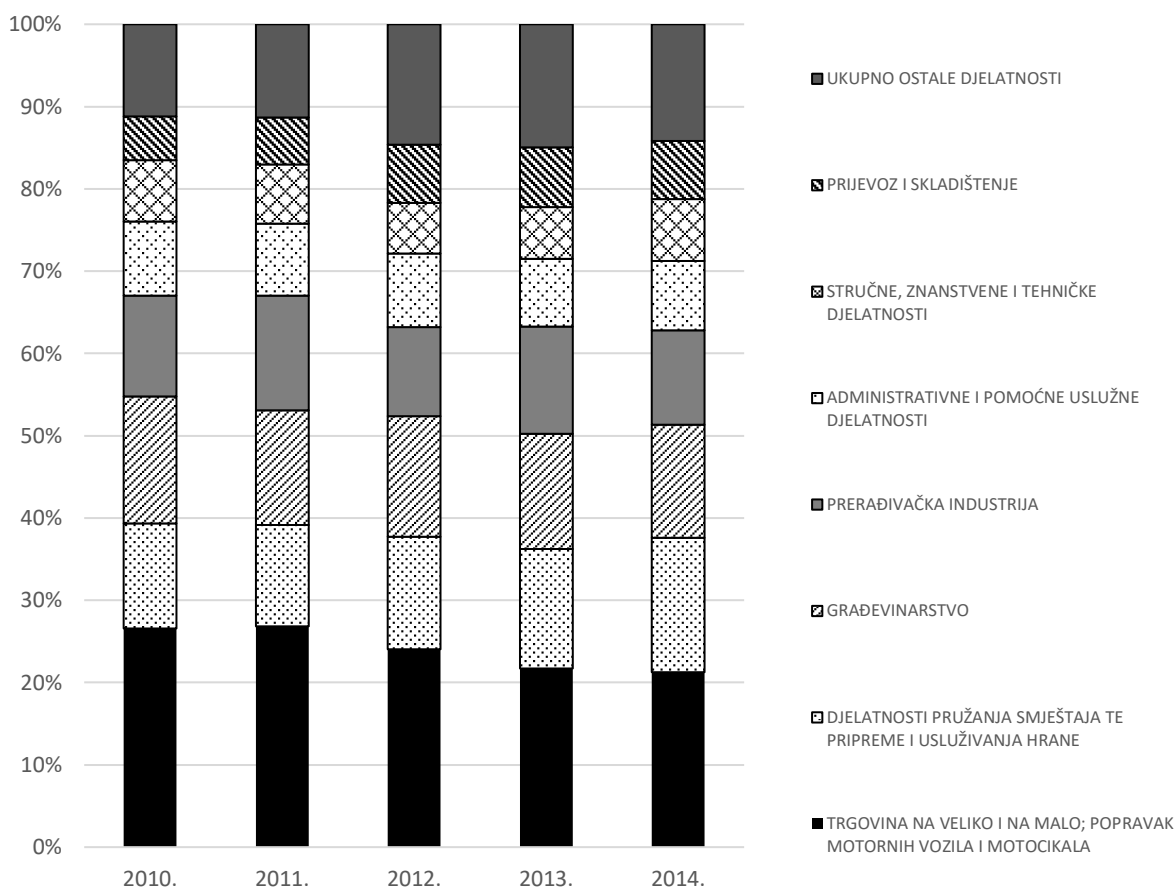
⁵ Prema definiciji MSP-a Europske komisije iz 2005. g. mikro-poduzeća su ona koja imaju manje od 10 zaposlenih, godišnji promet i zbroj bilance do 2 milijuna eura. Mala poduzeća su ona koja imaju manje od 50 zaposlenih, ukupni godišnji promet i zbroj bilance do 10 milijuna eura. Kriterij za srednje velika poduzeća je do 250 zaposlenih, ukupni godišnji promet do 50 milijuna eura i zbroj bilance do 43 milijuna eura. (Izvor: Nova definicija MSP-a, Europska komisija, 2005.)

Tab. 34. Broj i udio poduzeća prema veličini na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine.

	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.		indeks 2010.- 2014.
	broj	udio (%)	broj	udio (%)	broj	udio (%)	broj	udio (%)	broj	udio (%)	
Mikro-	162	86,17	169	87,11	185	87,26	182	87,92	203	89,82	125,31
Mala	21	11,17	20	10,31	23	10,85	21	10,14	19	8,41	90,48
Srednja	4	2,13	4	2,06	3	1,42	3	1,45	3	1,33	75,00
Velika	1	0,53	1	0,52	1	0,47	1	0,48	1	0,44	100,00
Ukupno	188	100,00	194	100,00	212	100,00	207	100,00	226	100,00	120,21

Izvor podataka: FINA, 2015

Najveći broj poduzeća 2014. g. zabilježen je u djelatnosti trgovine na veliko i malo i popravka motornih vozila i motocikala (Tabl. 25. u prilogu). Ukupan broj registriranih poduzeća u navedenoj djelatnosti iznosi 48, što je 21,2 % od ukupnog broja poduzeća (Sl. 50.). Prema zastupljenosti slijede poduzeća u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (16,4 %), građevinarstva (13,7 %), prerađivačke industrije (11,5 %) te administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (8,4 %). Podaci ukazuju na dominaciju uslužnog sektora, što je karakteristično za takozvana „uslužna društva“, a poglavito za turistički razvijena područja. U usporedbi s udjelima poduzeća prema najzastupljenijim djelatnostima Splitsko-dalmatinske županije postoje pojedine razlike. Na razini županije najveći broj poduzeća 2014. g. također je zabilježen u djelatnosti trgovine na veliko i malo i popravka motornih vozila i motocikala (23,1 %), pri čemu ne postoji značajna razlika u odnosu na Grad Omiš. Iduća najzastupljenija djelatnost je građevinarstvo s 13,6 % poduzeća, a slijede stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (12,5 %), djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (11,0 %) i prerađivačka industrija (10,0 %). Razlike u najzastupljenijim djelatnostima proizlaze iz činjenice da je Grad Omiš turističko područje, pri čemu je logično da se nešto veći broj poduzeća bavi djelatnostima vezanima uz smještaj i posluživanje hrane.

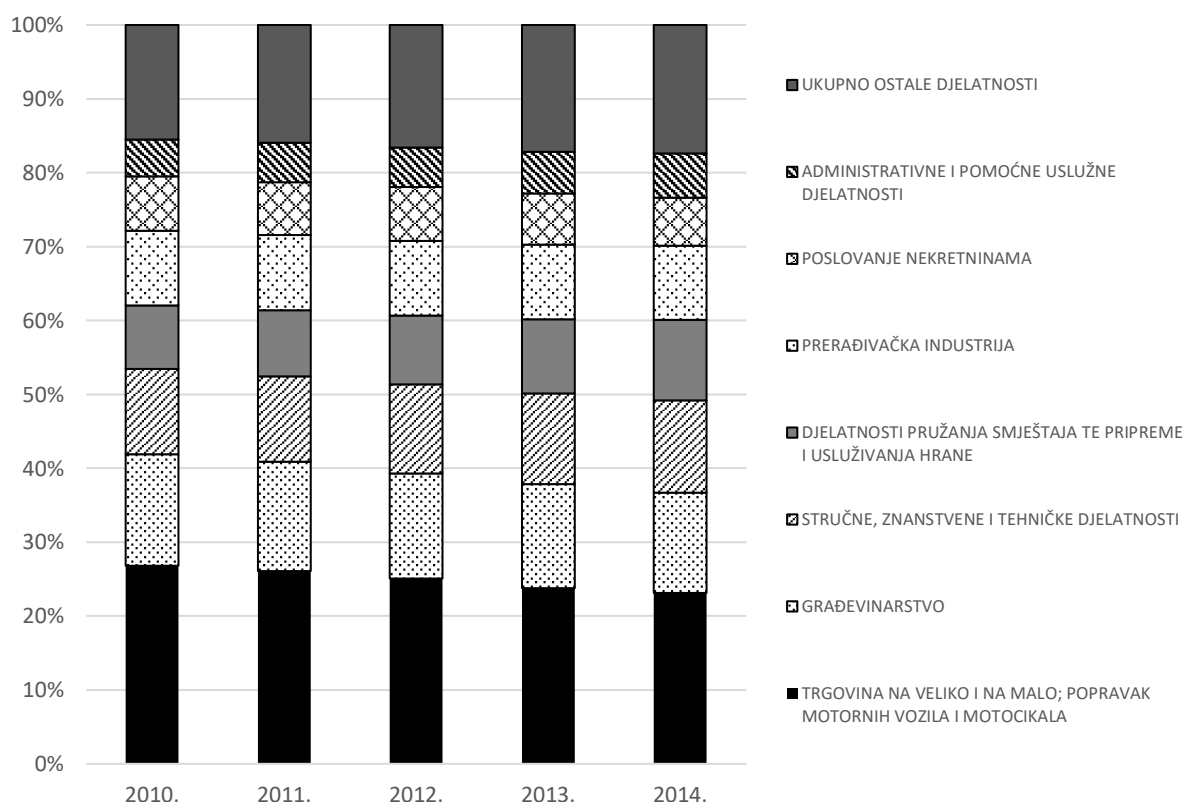
Sl. 50. Udio poduzeća prema djelatnostima na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Kretanje broja poduzeća po najzastupljenijim djelatnostima na području Grada Omiša (Tabl. 34. u prilogu) u razdoblju 2010.-2014. g. ukazuje na trend porasta njihova broja u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. Broj poduzeća povećao se za 54,2 %, dok je njihov udio u ukupnom broju poduzeća porastao s 12,8 % na 16,4 % (Sl. 50.). Nasuprot tome najzastupljenija djelatnost, trgovina na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikala, bilježi pad broja poduzeća za 4,0 %. S obzirom na pad broja poduzeća, te istovremen porast ukupnog broja poduzeća, udio navedene djelatnosti pao je u promatranom razdoblju s 26,6 % na 21,2 %. Ostale djelatnosti bilježe različita kretanja broja poduzeća, pri čemu je najčešći trend stagnacija njihova broja.

Trendovi kretanja udjela poduzeća na razini Splitsko-dalmatinske županije ukazuju na sličnosti Županije i Grada, uz male razlike u promjeni udjela pojedinih djelatnosti. Udio

poduzeća u djelatnosti trgovine na veliko i malo te popravka motornih vozila i motocikala u ukupnom broju poduzeća pao je s 26,8 % na 23,1 %, pri čemu je broj poduzeća smanjen za 7,4 % (sl. 39). Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane bilježi porast udjela za 2,4 %, što je pozitivan trend kao i u Omišu, iako je intenzitet porasta slabiji. Ovo ukazuje na sve veće značenje djelatnosti izravno povezanih s turizmom na području Grada Omiša, ali i cijele Splitsko-dalmatinske županije. Udio poduzeća u djelatnosti prerađivačke industrije bilježi različite trendove na dvije promatrane razine. Na razini Grada Omiša udio je smanjen za 0,7 %, dok na razini županije on stagnira. Broj poduzeća u ovoj djelatnosti je porastao u promatranom razdoblju za 6,5 % na razini županije, dok je u Gradu Omišu porast dvostruko veći i iznosi 13,0 %. Podaci na razini Omiša ukazuju kako unatoč smanjenju udjela poduzeća prerađivačke industrije u njihovom ukupnom broju ova djelatnost kontinuirano bilježi rast, što potvrđuje i značajno povećanje prihoda ove djelatnosti za 37,9 %.

Sl. 51. Udio poduzeća prema djelatnostima na području Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Ukupni prihodi svih poduzeća na području Grada Omiša iznosili su 2014. g. 1,9 milijardi kuna (Tab. 35. i Tabl. 26. u prilogu). U razdoblju 2010.-2014. g. bilježi se kontinuirani trend porasta prihoda, pa su tako prihodi 2014. g. viši za 20,9% u odnosu na 2010. g. Ukupni rashodi također bilježe trend porasta, a 2014. g. su iznosili 1,8 kn, što je 19,3% više u odnosu na 2010. g. Prema navedenom je vidljivo kako su prihodi rasli u većoj mjeri, što ukazuje na pozitivne trendove poslovanja.

Prema veličini poduzeća najveći udio prihoda na području Grada Omiša u 2014. g. ostvarila su velika poduzeća, u iznosu od 65,4% ukupnih prihoda (Tabl. 28. u prilogu). Slijede srednja, mala i mikro-poduzeća (Sl. 52.). Usporedba s pokazateljima na županijskoj razini ukazuje na postojanje velikih razlika prema strukturi prihoda. Dok velika poduzeća u Omišu sudjeluju u ukupnom udjelu s gotovo dvije trećine, na razini Splitsko-dalmatinske županije njihov udio prema prihodima je 2014. g. iznosio tek nešto više četvrtine ukupnih prihoda (26,9 %). Dominacija Studenca d.o.o., jedinog velikog poduzeća na području Omiša, vidljiva je svih godina u razdoblju 2010.-2014. g. U navedenom razdoblju Studenac d.o.o. je u ukupnim prihodima sudjelovao u prosjeku sa 65,8 %, što ukazuje na izrazitu dominaciju i važnost ovog poduzeća za gospodarstvo Omiša. Dominacija ovog poduzeća se očituje u činjenici da ono čini tek 0,4 % od ukupnog broja poduzeća, a ostvaruje čak dvije trećine svih prihoda. Sektor malog gospodarstva, odnosno ostale tri skupine poduzeća, uprihođuju nešto više od trećine svih prihoda. Za jasniju usporedbu, radi se o 99,6 % poduzeća koja ostvaruju 34,6 % prihoda. Na razini Splitsko-dalmatinske županije struktura prihoda prema veličini poduzeća je relativno ravnomjerna. Godine 2014. velika poduzeća sudjelovala su u ukupnim prihodima s 26,9 %, a srednja s 23,6 %. Mala poduzeća su najzastupljenija skupina i uprihođuju 31,1 % ukupnih prihoda, dok na mikro-poduzeća otpada najmanji udio (18,4 %).

Trendovi promjene udjela prihoda prema veličini poduzeća u razdoblju 2010.-2014. g. ukazuju na porast udjela velikog poduzeća za 0,9 %, pri čemu su ukupni prihodi porasli za visokih 22,6 %. Mikro-poduzeća također bilježe porast udjela, iako neznan, u iznosu od 0,2 %. Ukupni prihodi mikro-poduzeća porasli su za gotovo četvrtinu (23,9 %). Mala poduzeća zabilježila su pad udjela od 1,0 %, pri čemu su prihodi istovremeno porasli za 10,8 %. Srednje velika poduzeća bilježe slične trendove, uz neznan pad udjela od 0,1 % te porast prihoda za 20,0 %. Na razini Splitsko-dalmatinske županije poduzeća u sve tri kategorije sektora malog gospodarstva bilježe porast zastupljenosti u ukupnim prihodima, kao i porast količine prihoda. Za razliku od Grada Omiša, velika poduzeća na razini županije bilježe pad zastupljenosti od 6,5 %. Istovremeno, količina prihoda velikih poduzeća u promatranom

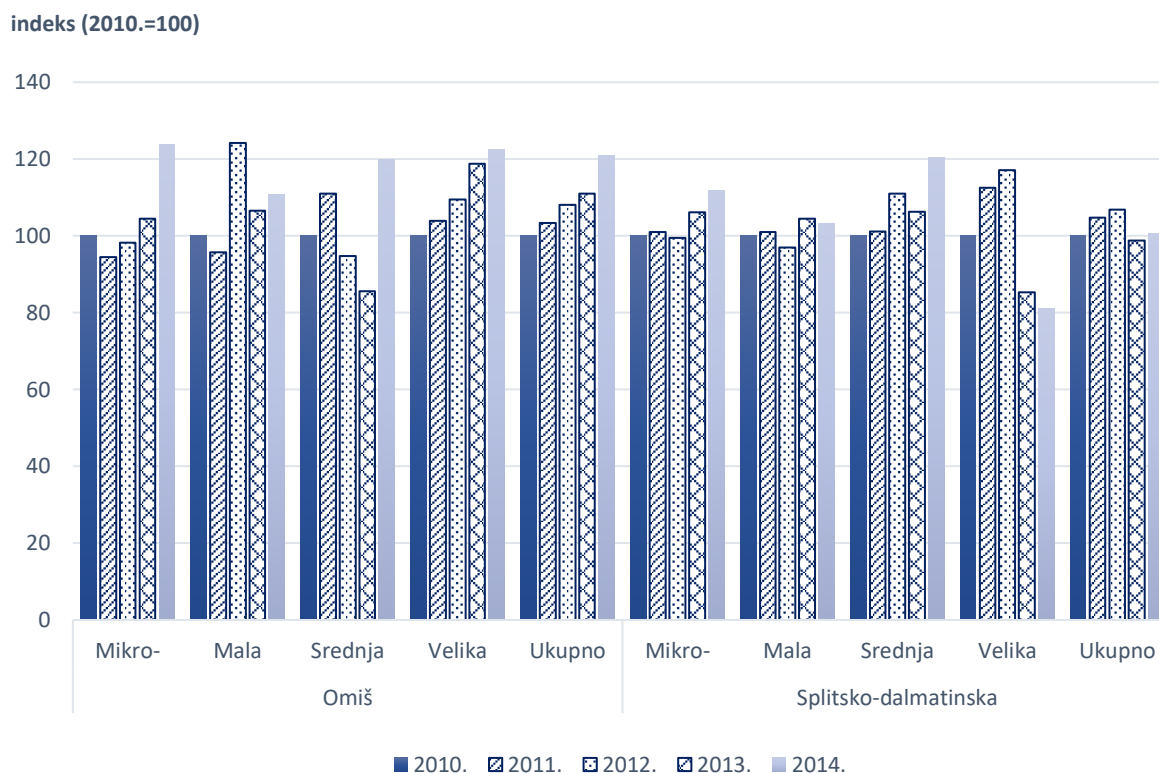
razdoblju pala je za 18,9 %. Podaci su sukladni kretanjima broja poduzeća po kategorijama veličine, gdje je zabilježen pad broja velikih poduzeća za 6,5 %, dok su ostale kategorije zabilježile porast. Iako se na području Omiša udjeli prema prihodima mijenjaju u nepovoljnom smjeru, pri čemu raste zastupljenost jedinog velikog poduzeća, pozitivan trend je prisutan s aspekta porasta količine prihoda u svim kategorijama poduzeća.

Struktura i trendovi promjene rashoda prema veličini poduzeća na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije gotovo u potpunosti su istovjetni obilježjima prihoda, stoga nisu detaljnije analizirani. Podaci o rashodima prema veličini poduzeća, kao i detaljnije o prihodima, nalaze se u Tabl. 28. i Tabl. 29. prilogu.

Tab. 35. Opći pokazatelji trendova poslovanja poduzeća na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Ukupan broj poduzeća	188	194	212	207	226	120,21
Ukupni prihodi	1.589.304.360	1.641.962.607	1.717.494.415	1.763.887.200	1.921.038.572	120,87
Ukupni rashodi	1.546.161.128	1.592.922.513	1.648.864.158	1.695.244.794	1.845.309.016	119,35
Dobit/gubitak	26.982.443	34.510.394	52.044.189	51.983.695	60.130.870	222,85
Investicije u novu dugotrajnu imovinu	72.716.604	52.230.668	59.332.363	28.134.160	75.578.921	103,94
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom	3.168	3.249	3.266	3.242	3.339	105,39

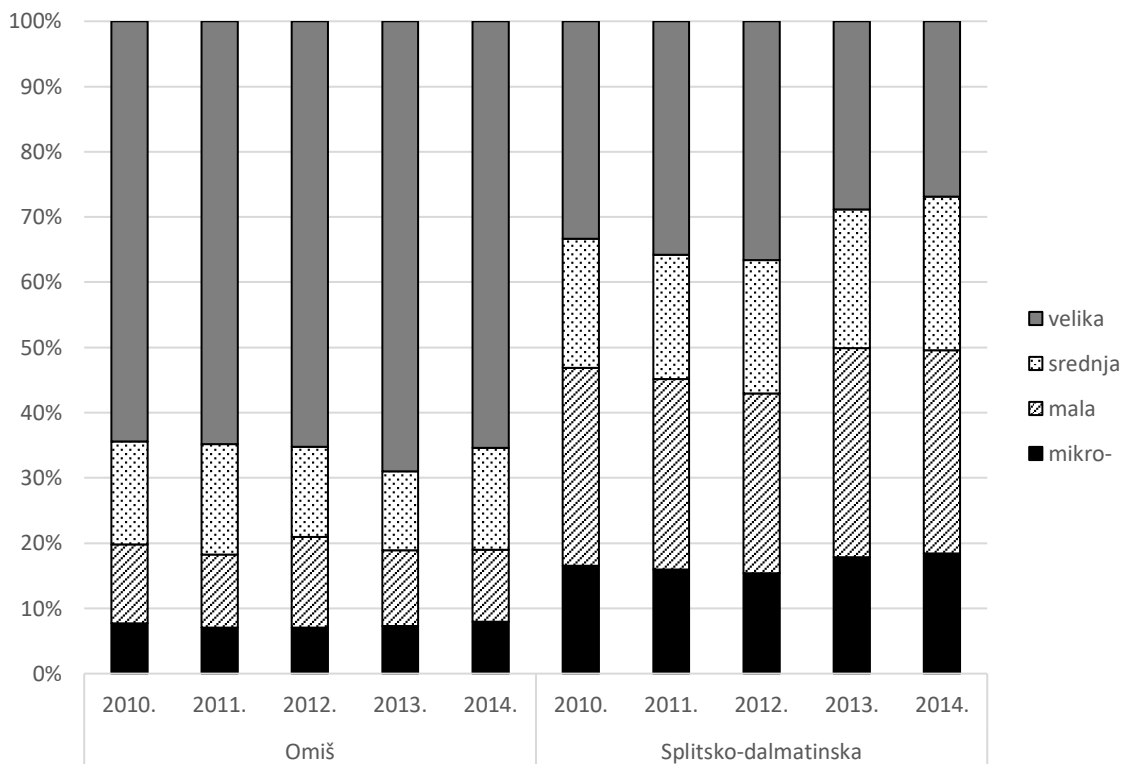
Izvor podataka: FINA, 2015

Sl. 52. Indeks kretanja prihoda prema veličini poduzeća u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

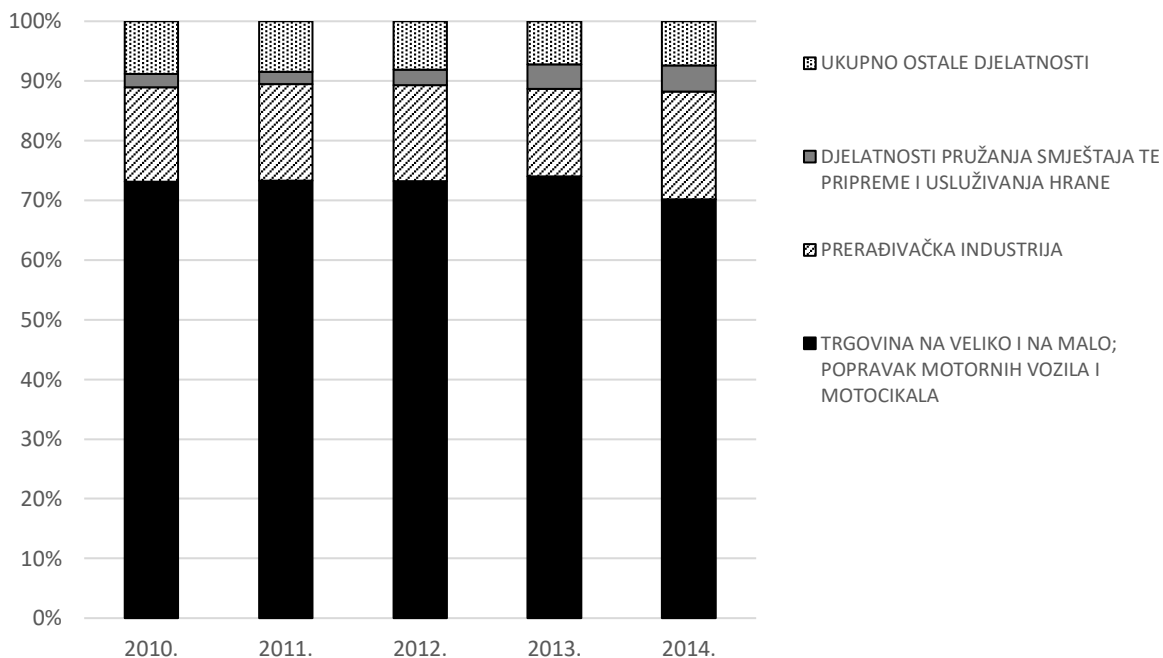
Provedenom analizom vidljive su značajne razlike između Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije u cjelini. Postojanje velikog poduzeća u Omišu utječe na njegovu dominaciju u svim segmentima poslovanja, odnosno gospodarstva. Sektor malog gospodarstva, kao i zasebno svaka skupina poduzeća unutar njega, bilježe značajno manje udjele prema prihodima u odnosu na ona u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Dok na razini županije postoji ravnoteža prema strukturi prihoda po veličini poduzeća, na razini Grada Omiša potrebno je jačati sektor malog gospodarstva. Iako je postojanje velikog poduzeća na području Omiša pozitivna odlika, te ono značajno utječe na snagu gospodarstva, javlja se problem velike ovisnosti cijelog područja o samo jednom gospodarskom subjektu. Stoga je potrebno poticati daljnji razvoj i nastavak pozitivnih trendova s aspekta porasta broja mikro-, malih i srednjih poduzeća, što će pridonijeti ravnomjernijoj strukturi prihoda, a samim time i stabilnosti gospodarstva.

Sl. 53. Struktura prihoda prema veličini poduzeća na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Prihodi prema strukturi djelatnosti na području Grada Omiša (Tabl. 35. u prilogu) potvrđuju postojeću dominaciju velikog poduzeća - Studenca d.o.o. Godine 2014. trgovina na veliko i malo, unutar koje djeluje navedeno poduzeće, sudjelovala je u ukupnim prihodima sa izrazito visokih 70,2 %, s ukupnim prihodima u iznosu od 1,3 milijarde kuna (Sl. 54.). U razdoblju 2010.-2014. g. ova djelatnost je u prosjeku zauzimala udio od 72,8 %, a najviša zabilježena zastupljenost odnosi se na 2013. g. kada je na nju otpadalo gotovo tri četvrtine ukupnih prihoda (74,1 %). Prerađivačka industrija je druga najzastupljenija djelatnost na koju otpada 18,0 % (2014. g.) svih prihoda. O dominaciji ovih dviju djelatnosti ukazuje njihov zajednički udio koji iznosi visokih 88,2 %. S obzirom na razvijenost i važnost turizma, treća djelatnost prema udjelu je pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane s udjelom od 4,4 %. Unatoč razvijenosti turizma i relativno značajnom udjelu poduzeća u toj djelatnosti (16,4 %, druga najzastupljenija djelatnost nakon trgovine), primjetno je kako je njen značaj u ukupnim prihodima gotovo neznan u odnosu na prevladavajuće dvije djelatnosti.

Sl. 54. Prihodi poduzeća na području Grada Omiša prema djelatnostima u razdoblju 2010.-2014. godine

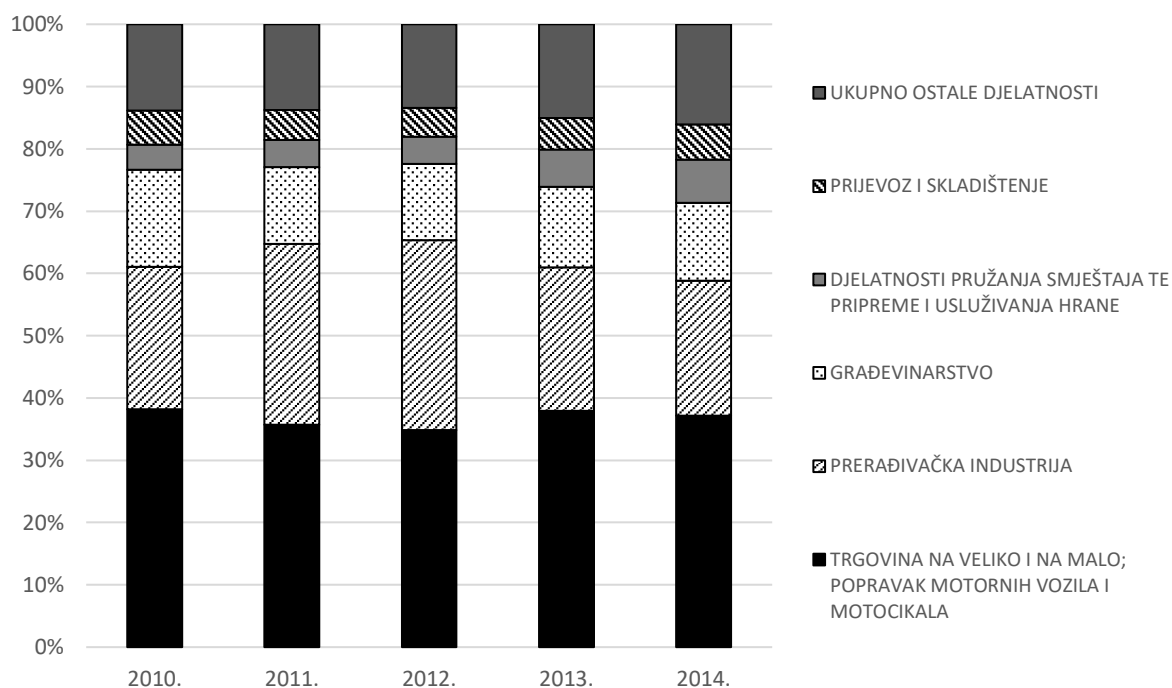
Izvor podataka: FINA, 2015

Na razini Splitsko-dalmatinske županije primjetna je veća ravnomjernost u raspodjeli prihoda po djelatnostima (Sl. 55.). Najzastupljenija djelatnost, kao i u Omišu, je trgovina na veliko i malo. No za razliku od izrazito visoke zastupljenosti ove djelatnosti u Omišu, na razini Splitsko-dalmatinske županije njen udio u ukupnim prihodima 2014. g. iznosio je nešto više od trećine (37,2 %). Prerađivačka industrija je druga najzastupljenija djelatnost (21,7 %), dok je nakon nje građevinarstvo (12,5 %), a tek na četvrtom mjestu se nalazi pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane. S udjelom nešto višim od 5 % zastupljena je djelatnost prijevoza i skladištenja.

U razdoblju 2010.-2014. g. djelatnost trgovine zabilježila je pad udjela u ukupnim prihodima za 3,0 % u Omišu, te za 1,0 % u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Ovakvi trendovi u skladu su sa blagim smanjenjem broja poduzeća u ovoj djelatnosti. Prerađivačka industrija bilježi različite trendove, u Omišu je zabilježen porast udjela u iznosu od 2,2 %, dok je na razini županije prisutan suprotan trend te je zabilježen pad od 1,2 %. Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane zabilježila je blagi porast na obje razine. Prema kretanjima ukupnih prihoda po djelatnostima, na području Grada Omiša u promatranom razdoblju

najznačajniji porast zabilježile su djelatnosti rudarstva i vađenja (sa 152 tisuće kuna na 5,4 milijuna kuna – porast za čak 3.500 %), pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane (porast gotovo dva i pol puta), te djelatnost opskrbe vodom i gospodarenja otpadom (dvostruki porast). Na razini županije najveći porast je zabilježen u djelatnosti opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije (porast za jedanaest puta). Slijede pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane (porast 1,7 puta), te umjetnost, zabava i rekreacija (porast 1,5 puta). Od ukupno dvadeset sektora djelatnosti, na području Omiša njih jedanaest bilježi porast prihoda u razdoblju 2010.-2014. g., dok je na razini županije porast zabilježen u trinaest djelatnosti.

Neravnomjernost prihoda po sektorima djelatnosti na području Grada Omiša izuzetno je izražena, kao i neravnomjernost prihoda prema veličini poduzeća. Grad Omiš ne razlikuje se po tome u odnosu na neke druge jedinice lokalne samouprave. Razlog toga leži u činjenici da u lokalnim ekonomijama najčešće postoji mali broj velikih poduzeća koja zapošljavaju najveći dio stanovništva te zbog svoje veličine ostvaruju i najveće prihode, kao i rashode. Takva poduzeća jedan su od glavnih nositelja gospodarstva na lokalnoj razini. Unatoč pozitivnim efektima koji proizlaze iz postojanja velikih poduzeća, pretpostavka održivog gospodarskog razvoja leži u diversifikaciji gospodarstva kroz razvoj niza različitih djelatnosti. Na taj način ostvaruje se stabilnost te je gospodarstvo otpornije na vanjske utjecaje kao što su krize u pojedinim djelatnostima, sektorima i slično. Pozitivan čimbenik u ostvarenju diversificiranog gospodarstva predstavlja razvijenost prerađivačke industrije kao druge najzastupljenije djelatnosti s gotovo petinom ukupnih prihoda, ali i značajnim udjelom u ukupnom broju poduzeća (11,5%).

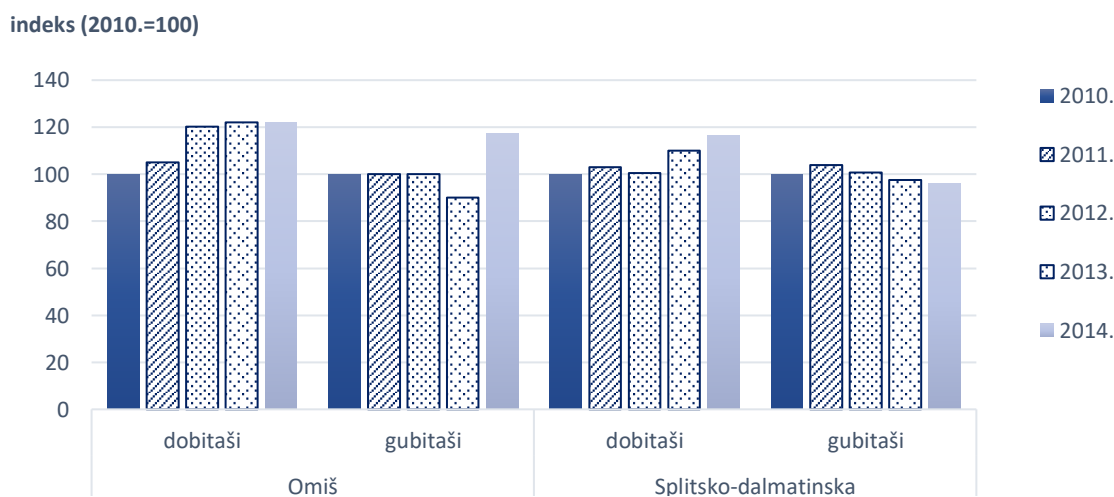
Sl. 55. Prihodi poduzeća na području Splitsko-dalmatinske županije prema djelatnostima u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Broj dobitaša je u razdoblju 2010.-2014. g. porastao za 22,0 % (sa 118 na 144), pri čemu se porast njihova broja gotovo u cijelosti odnosi na razdoblje do 2012. g. nakon čega slijedi stagnacija (Sl. 56.). U istom razdoblju broj gubitaša je porastao za 17,1 % (sa 70 na 82), pri čemu je do 2012. g. zabilježena stagnacija, 2013. g. pad njihova broja, a 2014. g. snažan porast od 30,0% u odnosu na prethodnu godinu (sa 63 na 82). Na razini Splitsko-dalmatinske županije također je prisutan porast broja dobitaša, pri čemu je njihov broj porastao za 16,6 %. Nakon kratkotrajnog porasta broja gubitaša 2011. g. za 3,8 %, u nastavku promatranog razdoblja njihov broj se kontinuirano smanjuje pa je 2014. g. zabilježen pad od 3,9 % u odnosu na 2010. g. Primjetno je kako je na razini Grada Omiša trend porasta dobitaša pozitivniji u odnosu na onaj Splitsko-dalmatinske županije, dok je suprotno tome pad broja gubitaša izraženiji u Županiji. Usporedbom kretanja broja dobitaša i gubitaša, te već spomenutim većim rastom prihoda od rashoda zaključuje se kako gospodarstvo Grada Omiša u recentnom razdoblju karakteriziraju pozitivni razvojni trendovi.

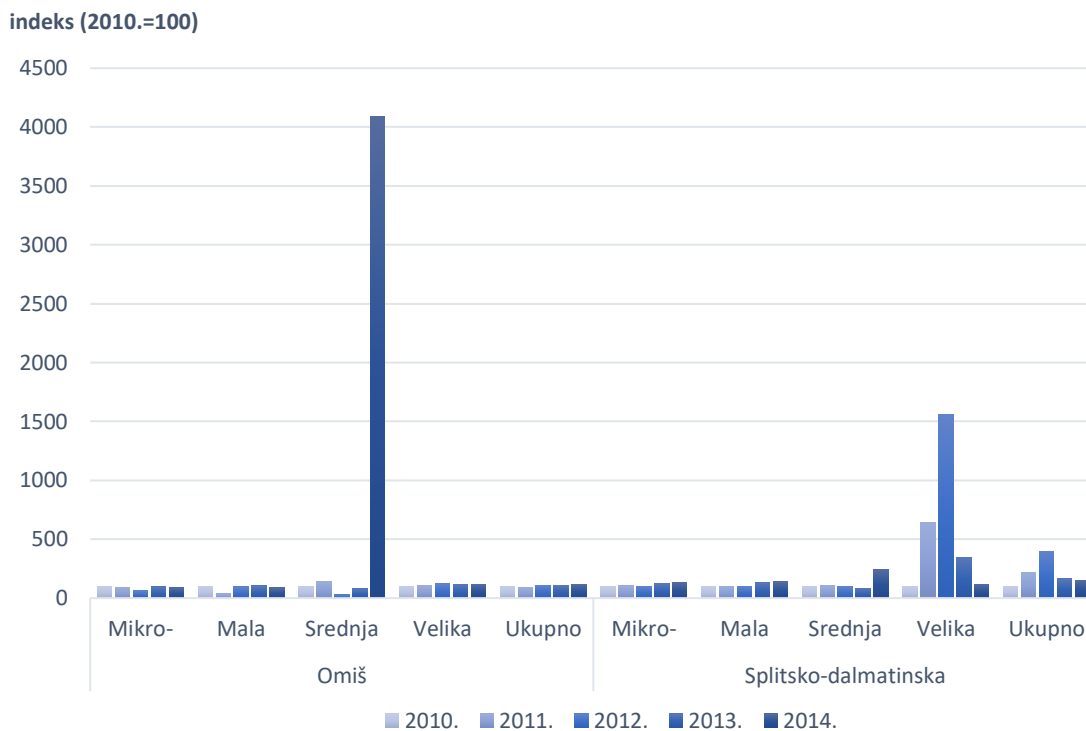
Ukupna dobit svih dobitaša u 2014. g. na području Grada Omiša iznosila je 75,2 mil. kuna, pri čemu se nastavlja trend porasta dobiti (Tabl. 30. u prilogu). Dobit je u odnosu na 2010. g.

porasla za 19,7 %. Iste godine nastavljen je trend smanjenja gubitaka te su oni 2014. g. iznosili 15 milijuna kuna, 58,0 % manje u odnosu na 2010. g. Velika poduzeća sudjelovala su 2014. g. u ukupnoj dobiti sa 64,1 %, a slijede mala (16,7 %), mikro (9,8 %) i srednja poduzeća (9,4 %). Od gubitaša najzastupljenija su mikro poduzeća (59,2 % gubitaka), a slijede mala (38,8 %) i srednja poduzeća (2,0 %). Jedino veliko poduzeće na području Grada Omiša ne bilježi gubitke niti jedne godine u razdoblju 2010.-2014. g. Trendovi kretanja dobiti prema veličini poduzeća na razini Grada Omiša su kaotični, kao i na razini Splitsko-dalmatinske županije (Sl. 57.). Mikro-poduzeća i mala poduzeća u Omišu u promatranom razdoblju u prosjeku bilježe niže vrijednosti dobiti naspram 2010. g., dok velika bilježe natprosječne vrijednosti iako ne postoji kontinuiran trend porasta dobiti. Srednje velika poduzeća karakteriziraju izrazito različita kretanja po pojedinim godinama. G. 2012. zabilježena je dobit na razini tek 29,8 % u odnosu na 2010. g., dok je 2014. g. zabilježen indeks od enormno visokih 4.087,4 %. Dobit srednjih poduzeća te godine iznosila je nešto više od sedam milijuna kuna, dok je za usporedbu ona 2010. g. iznosila 172 tisuće kuna, a 2013. g. 140 tisuća kuna. Pretpostavka tako naglog porasta dobiti 2014. g. je povećanje produktivnosti i/ili nove aktivnosti postojećih poduzeća, jer te godine broj poduzeća ostao je isti kao i prethodne. Postoji mogućnost zatvaranja postojećeg i otvaranje novog, produktivnog poduzeća zaslužnog za ovakav skok dobiti.

Sl. 56. Indeks kretanja broja dobitaša i gubitaša na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

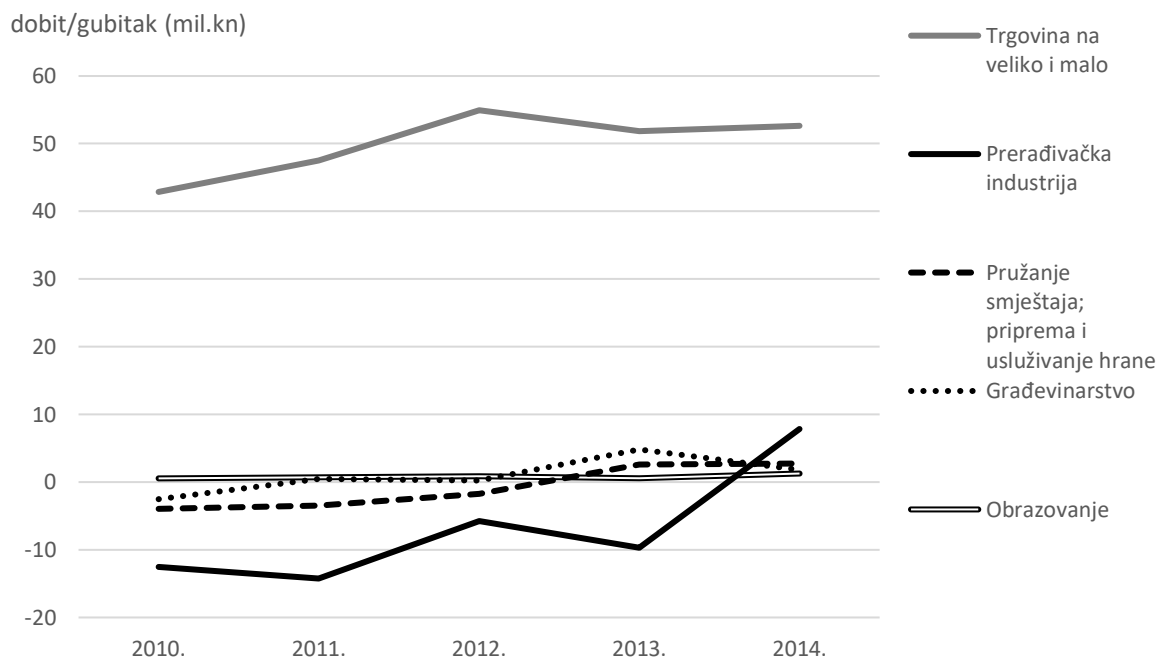
Sl. 57. Indeks kretanja dobiti prema veličini poduzeća na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Po sektorima djelatnosti najveća dobit u 2014. g. ostvarena je u djelatnosti trgovine na veliko i malo u iznosu od 52,7 milijuna kuna (71,5% od ukupne dobiti), što ne čudi s obzirom na naglašenu važnost ove djelatnosti u dosadašnjoj analizi (Tabl. 37. u prilogu). Druga najznačajnija djelatnost je prerađivačka industrija s udjelom od 11,6 %, a ostale djelatnosti koje sudjeluju s udjelom većim od 1,0 % su djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (5,5 %), građevinarstvo (4,4 %), prijevoz i skladištenje (3,1 %), obrazovanje (1,8 %) te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (1,2 %). Na razini Splitsko-dalmatinske županije zastupljenost trgovine na veliko i malo je niža u odnosu na Grad Omiš, što je također logično s obzirom na prethodnu analizu u kojoj je utvrđena ravnomjernost prihoda, bez jedne dominantne djelatnosti. Udio trgovine na veliko i malo u ukupnoj dobiti iznosi 44,9 %, dakle značajno niže u odnosu na Grad Omiš. Slijede djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (21,7 %), stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (14,5 %), te informacije i komunikacije (9,9 %). Prerađivačka industrija, koja je druga najzastupljenija djelatnost u Grad Omišu s udjelom od 11,6 %, na razini Splitsko-dalmatinske županije bilježi dvostruko

nižu zastupljenost u ukupnoj dobiti (6,0 %). Podaci ukazuju na izrazitu dominaciju jedne djelatnosti na području Omiša, te postojanje pozitivnog faktora u smislu relativno velikog značenja prerađivačke industrije u odnosu na prosjek Splitsko-dalmatinske županije.

Trendovi kretanja dobiti u djelatnostima koje su 2014. g. zabilježile najveću dobit ukazuju na generalni trend porasta dobiti u razdoblju 2010.-2014. g., uz manje varijacije (Sl. 58.). Najveći dobitaš, djelatnost trgovine na veliko i malo, bilježi porast ukupne dobiti od 22,8 %. G. 2013. zabilježen je blagi pad u odnosu na prethodnu godinu, no nakon toga nastavljeni su pozitivni trendovi. Broj poduzeća u istom razdoblju pao je za 4,0 %, što ukazuje na značajan porast produktivnosti aktivnih subjekata. Druga djelatnost prema dobiti 2014. g., prerađivačka industrija, te godine po prvi puta je zabilježila dobit (7,8 mil. kuna). U razdoblju 2010.-2013. g. bilježeni su kontinuirani gubici, uz prisutnost blagog trenda njihova pada. Gubici 2010. g. iznosili su -12,5 milijuna kuna, prema čemu ova djelatnost u promatranom razdoblju bilježi najveći rast i najveći oporavak. Na razini Splitsko-dalmatinske županije ova djelatnost također bilježi porast dobiti, nakon gubitaka koji su zabilježeni samo 2010. g. Trendovi ukazuju na oporavak ove djelatnosti koja će i u budućnosti imati značajan utjecaj na prihode i dobit, te na razvoj cjelokupnog gospodarstva. Valja spomenuti kako je broj poduzeća u ovoj djelatnosti u Omišu porastao u navedenom razdoblju za 13,0 %, što je uz blagi oporavak gospodarstva na nacionalnoj razini zasigurno utjecalo na ovako pozitivan trend. Važan razlog pokretanja ovako pozitivnih trendova u prerađivačkoj industriji leži u značajnim investicijama u poduzeća unutar ove djelatnosti. Godine 2014. na razini Grada Omiša čak 29,4 % svih investicija odnosilo se na djelatnost prerađivačke industrije, dok je na razini Splitsko-dalmatinske županije taj udio iznosio 23,1 %.

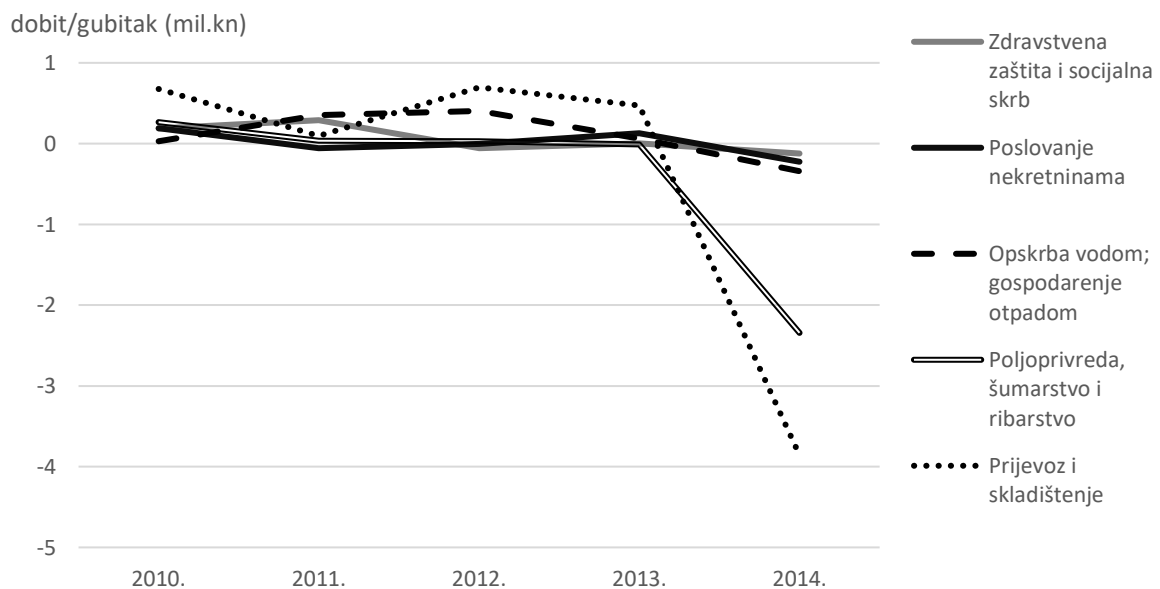

Sl. 58. Kretanje dobiti u pet najvećih djelatnosti dobitaša 2014. godine u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Najveći gubitaši na području Grada Omiša 2014. g. su djelatnost prijevoza i skladištenja te poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (Tabl. 36. u prilogu). Ukupni gubici u djelatnosti prijevoza i skladištenja iznosili su 2014. g. -3,9 milijuna kuna, dok su u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu -2,3 milijuna kuna (Sl. 59.). Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo drugi su najveći gubitaši i na razini Splitsko-dalmatinske županije, s gubitkom od -37,5 milijuna kuna, dok je najveći gubitaš djelatnost poslovanja nekretninama (-119,9 milijuna kuna). Analizom trendova najvećih gubitaša na području Grada Omiša primjetan je izrazito zabrinjavajući trend. Pet najvećih gubitaša 2014. g. tako velike gubitke po prvi puta su zabilježili upravo te godine. Usporedbom s 2010. g. primjetno je kako su sve one poslovale s dobitkom. Blage varijacije prisutne su do 2013. g., nakon čega slijedi značajan pad prihoda uz istovremeno povećanje rashoda, čime dolazi do velikih gubitaka. Djelatnost prijevoza i skladištenja zabilježila je promjenu od ukupno 4,5 milijuna kuna, pri čemu je došlo do pada sa 679 tisuća kuna dobiti na -3,9 milijuna kuna gubitka. Vrlo negativan pokazatelj očituje se u porastu broja poduzeća u navedenoj djelatnosti u razdoblju 2010.-2014. g. za čak 60 %. Stoga se može zaključiti kako je došlo do značajnih problema u djelatnosti prijevoza i skladištenja, pri čemu je prisutan izrazit pad produktivnosti poduzeća. Pad produktivnosti prisutan je i u djelatnosti

poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, u kojoj je uz povećanje gubitaka istovremeno došlo do porasta broja poduzeća za 66,7 %. Postojeći trendovi ukazuju na zabrinjavajuće snažan porast gubitaka u navedenim djelatnostima u 2014. g., te ih je odgovarajućim mjerama potrebno zaustaviti.

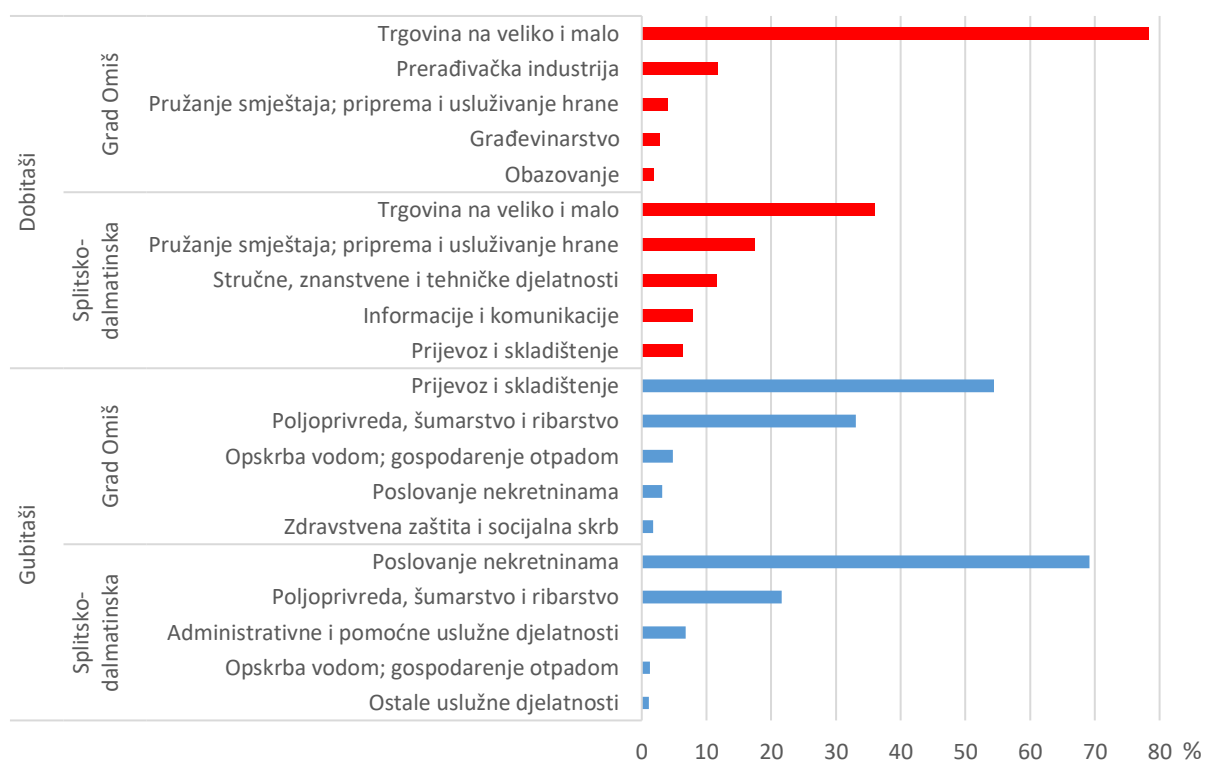
Sl. 59. Kretanje gubitaka u pet najvećih djelatnosti gubitakaša 2014. godine u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Analizom udjela djelatnosti prema zastupljenosti u dobitcima i gubicima (ovisno kojoj skupini pripadaju) primjetne su razlike između Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije (Sl. 60.). Dobici u Gradu Omišu, ne računajući gubitke pojedinih djelatnosti, iznosili su 2014. g. 67,2 milijuna kuna. Gubici su zabilježeni u devet od ukupno osamnaest djelatnosti (50 %), a iznosili su -7,1 milijuna kuna. U obje promatrane jedinice primjetna je važnost trgovine na veliko i malo, pri čemu postoji već spomenuta izrazita dominacija ove djelatnosti u gospodarstvu Omiša. Iako je djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane značajno zastupljena na obje razine, pogledom na ostale značajne djelatnosti primjetne su razlike. U Gradu Omišu značajan udio zauzimaju djelatnosti prerađivačke industrije i građevinarstva, što ukazuje na važnost i razvijenost sekundarnog sektora gospodarstva. Nasuprot tome, na razini županije primjetna je jača zastupljenost djelatnosti tercijarnog

sektora, pa su tako prema zastupljenosti u dobiti značajne stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, informacije i komunikacije, te prijevoz i skladištenje. Unatoč izrazitoj dominaciji trgovine, analiza ukazuje na relativnu razvijenost sekundarnog sektora, što je povoljan preduvjet za daljnju diversifikaciju gospodarstva.

Među gubitašima najviše su zastupljene djelatnosti tercijarnog sektora, dok je zabrinjavajući podatak kako se i na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije značajni gubici bilježe u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu. Ova djelatnost je komplementarna s djelatnošću turizma, koji je razvijen i na razini Omiša i cijele županije, stoga ju je potrebno osnažiti i povezati s njim. To će doprinijeti smanjenju gubitaka ove djelatnosti, a posredno i povećanju kvalitete života u ruralnim sredinama.

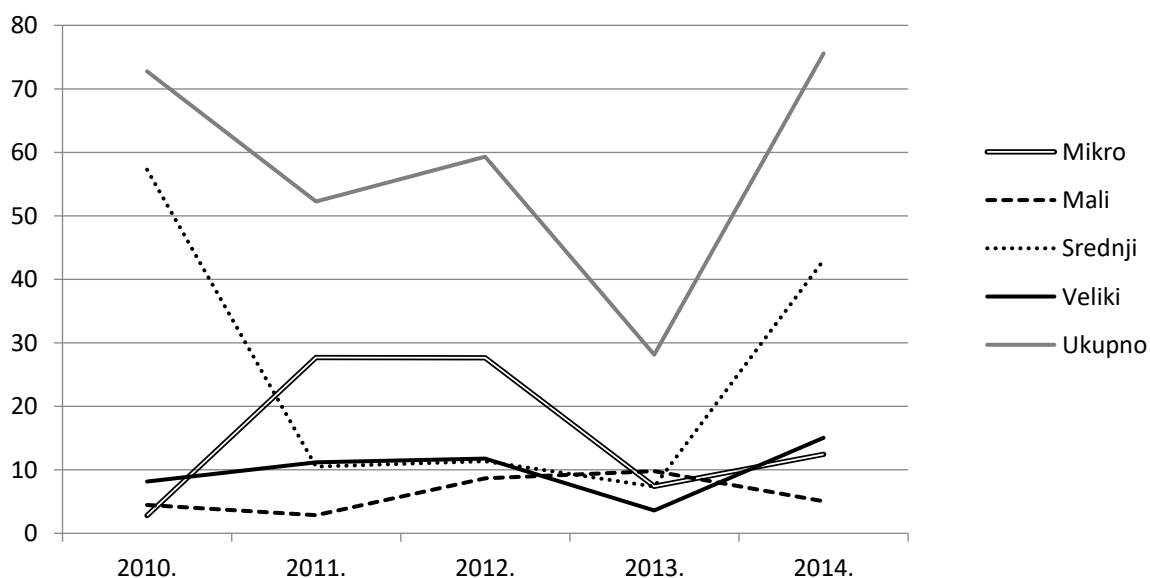

Sl. 60. Najveći dobitaši i gubitaši po djelatnostima na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije prema zastupljenosti u ukupnim dobitcima/gubicima 2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Godine 2014. investicije poduzetnika na području Grada Omiša iznosile su 75,6 milijuna kuna, što je porast od 62,8 % u odnosu na 2013. g. (Tabl. 32. u prilogu). Količina investicija, ukupna i po veličini poduzeća, u razdoblju 2010.-2014. g. ukazuje na kaotična kretanja, no primjetan je pozitivan trend nakon 2013. g., što je sukladno gospodarskim kretanjima na nacionalnoj razini (Sl. 61.). Ukupne investicije svih poduzeća na području Splitsko-dalmatinske županije 2014. g. iznosile su 1,6 milijardi kuna, što znači da su poduzeća s područja Grada Omiša sudjelovala u ukupnim investicijama s udjelom od 4,8 %. Usporedbom s udjelom broja poduzeća koji iznosi 1,9 % primjetno je kako su investicije daleko iznad tog prosjeka. To ukazuje kako poduzeća na području Grada Omiša mnogo više investiraju u odnosu na prosjek županije, odnosno ukazuje na postojeću svijest o značaju investicija za daljnji gospodarski razvoj.

investicije (u milijunima kn)

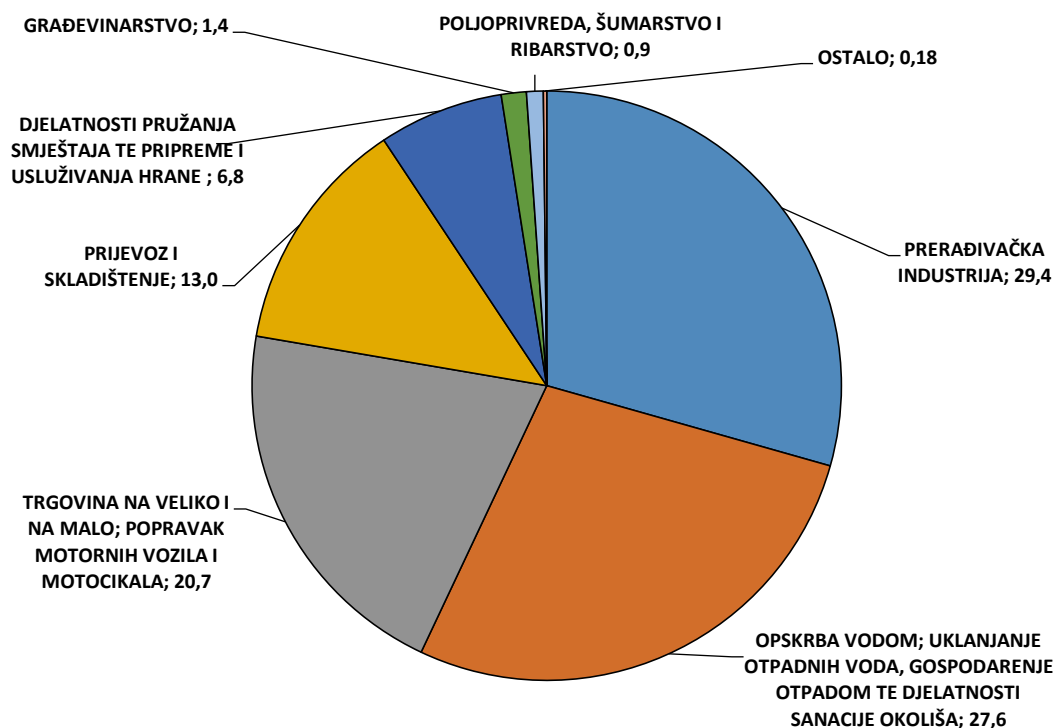

Sl. 61. Investicije poduzeća po veličini na području Grada Omiša 2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Prema djelatnostima najviše investicija u 2014. g. odnosi se na prerađivačku industriju, s ukupnom vrijednošću od 22,2 milijuna kuna i udjelom od 29,4% u ukupnim investicijama (Tabl. 38. u prilogu). Slijede djelatnosti opskrbe vodom, uklanjanja otpadnih voda,

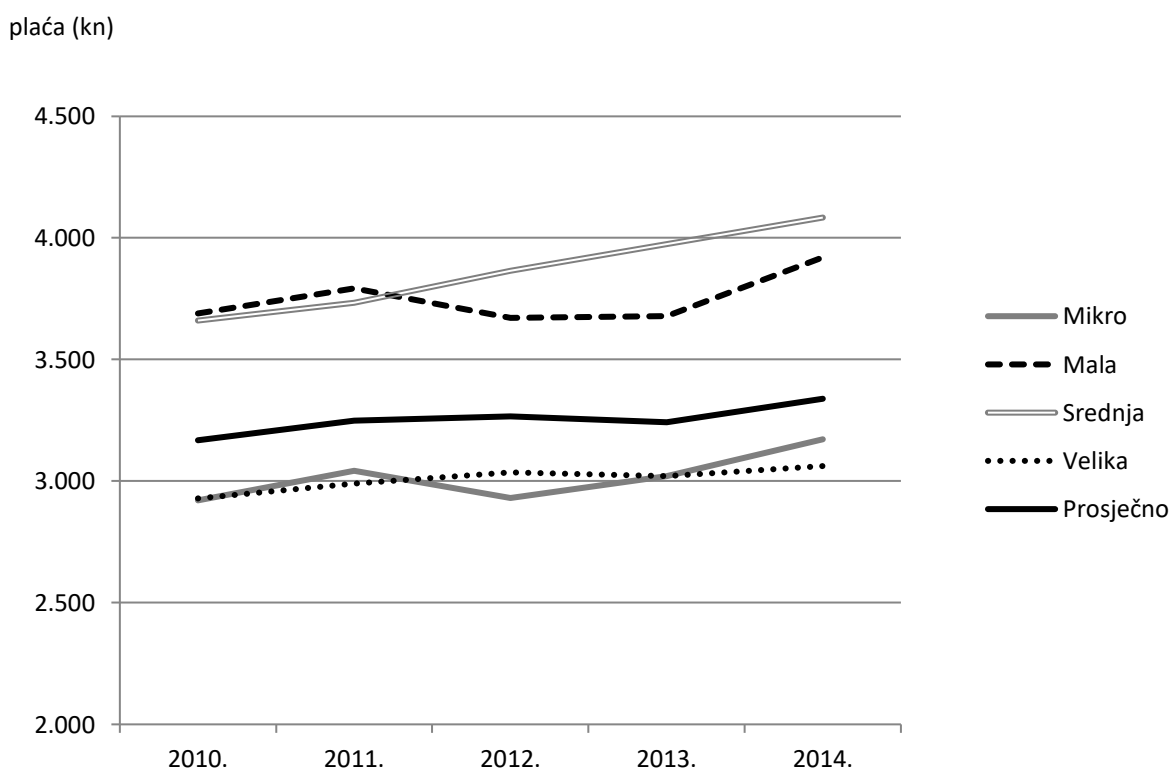
gospodarenja otpadom te sanacije okoliša (27,6 % svih investicija) i trgovina na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikala (20,7 %) (Sl. 62.). Struktura investicija se mijenja iz godine u godinu, pa je primjerice 2013. g. najveći udio investicija zabilježen u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (čak 50,5 % svih investicija). Na razini Splitsko-dalmatinske županije najviše investicija 2014. g. odnosilo se na prerađivačku industriju (23,1 %), trgovinu na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikala (20,7 %) i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (13 %). Primjetno je kako se na obje razine značajne količine novca ulažu u razvoj prerađivačke industrije, što je pozitivan pokazatelj s obzirom da prerađivačka industrija izravno doprinosi porastu BDP-a kao glavna proizvodna djelatnost. Ulaganjem u navedenu djelatnost stvaraju se preduvjeti za modernizaciju postojećih pogona, a samim time i porast produktivnosti, što potencijalno može doprinijeti rastu gospodarstva u značajnoj mjeri. Pozitivni pomaci već su vidljivi prema značajnom rastu prihoda i dobiti u 2014. g. u odnosu na prethodno razdoblje.

Sl. 62. Struktura udjela investicija poduzeća na području Grada Omiša prema djelatnostima 2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Prosječna mjesečna neto plaća u poduzećima na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. g. bilježi trend blagog porasta (Sl. 63. i Tabl. 33. u prilogu). Godine 2010. iznosila je 3.168 kn, a 2014. g. 3.339 kn, što je porast od 5,4 %. Na razini Splitsko-dalmatinske županije prosječna plaća 2014. g. iznosila je 4.319 kn, a u razdoblju 2010.-2014. g. porasla je za 5,9 %. Primjetno je kako je 2014. g. prosječna plaća u Omišu bila 22,7 % niža u odnosu na prosjek Splitsko-dalmatinske županije. Najveća visina plaće zabilježena je u kategoriji srednjih poduzeća (za Grad Omiš 4.084 kn, za Splitsko-dalmatinsku županiju 5.224 kn), dok su najniže prosječne plaće na području Grada Omiša u velikim poduzećima (3.062 kn), a u Splitsko-dalmatinskoj županiji u mikro-poduzećima (3.460 kn). Primjetno je kako su prosječne plaće u poduzećima na području Omiša znatno niže u odnosu na prosjek Splitsko-dalmatinske županije, što je posljedica izrazite razvijenosti Splita i većih plaća u odnosu na ostatak županije.

Sl. 63. Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom po kategorijama poduzeća u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Najviša prosječna plaća zabilježena je 2014. g. u djelatnostima opskrbe vodom, uklanjanja otpadnih voda, gospodarenja otpadom te sanacije okoliša, s iznosom od 5.203 kn, dok je najniža u djelatnosti poslovanja nekretninama, a iznosi 2.438 kn (Tab. 36.). Djelatnost u kojoj je zabilježena najviša prosječna plaća na razini Splitsko-dalmatinske županije također je opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom i sanacija okoliša (5.859 kn), dok je najniža prosječna plaća u ostalim uslužnim djelatnostima, a iznosi 3.285 kn. Primjetno je kako je najniža plaća na području Omiša za gotovo 26,0 % niža u odnosu na onu u županiji. Unatoč pojedinim iznimkama, generalno promatrajući gotovo sve djelatnosti u razdoblju 2010.-2014. g. bilježe blagi porast prosječne plaće na lokalnoj i županijskoj razini.

Tab. 36. Prosječne mjesečne neto plaće po sektorima djelatnosti na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije 2014. godine

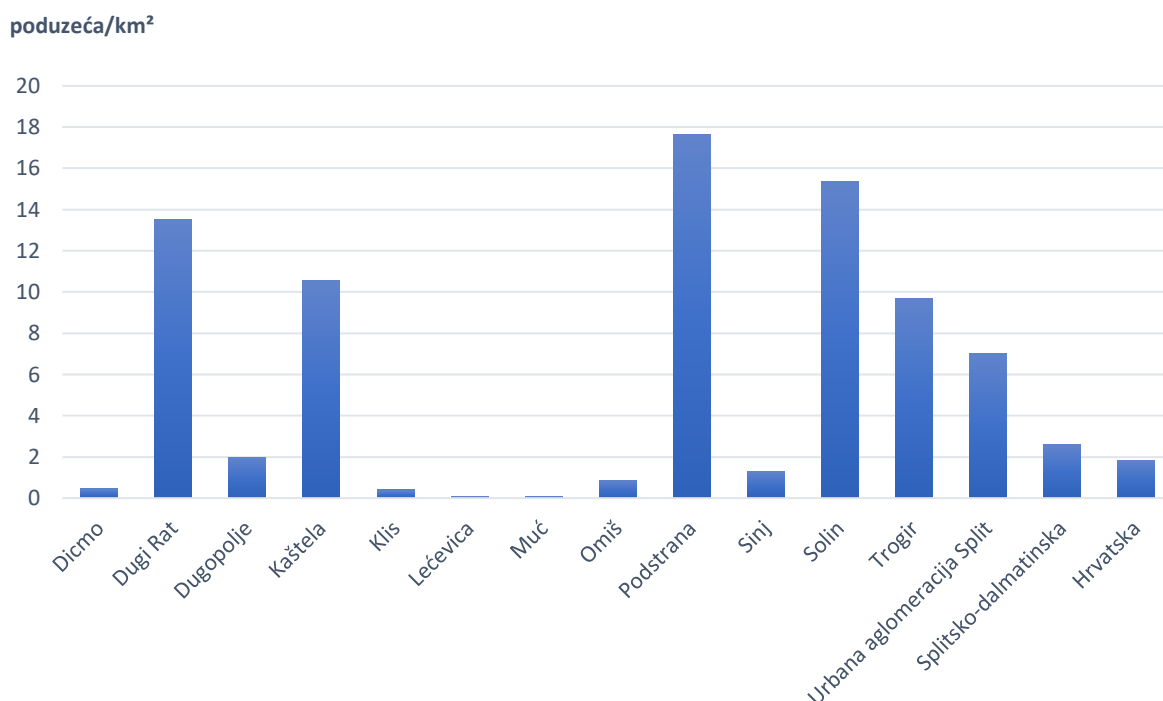
Djelatnost	Grad Omiš		Splitsko-dalmatinska	
	plaća (kn)	odnos na prosjek	plaća (kn)	odnos na prosjek
Fizičke osobe bez djelatnosti	0	0,00	4.410	102,11
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2.888	86,49	3.895	90,17
Rudarstvo i vađenje	3.057	91,56	4.113	95,23
Prerađivačka industrija	3.744	112,13	4.608	106,68
Opskrba električnom energijom, plinom, parom; klimatizacija	-	-	3.956	91,60
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	5.203	155,82	5.859	135,66
Građevinarstvo	3.514	105,24	4.209	97,45
Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	3.091	92,58	3.792	87,80
Prijevoz i skladištenje	3.153	94,42	5.133	118,84
Pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane	3.668	109,86	4.282	99,15
Informacije i komunikacija	0	0,00	5.247	121,48
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	0,00	3.701	85,69
Poslovanje nekretninama	2.438	73,01	4.466	103,39
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	3.007	90,05	4.507	104,35
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	3.165	94,79	3.773	87,35
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	-	-	3.808	88,18
Obrazovanje	4.798	143,72	3.986	92,28
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	4.866	145,75	4.115	95,27
Umjetnost, zabava i rekreacija	4.470	133,88	5.221	120,88
Ostale uslužne djelatnosti	2.980	89,26	3.285	76,05
Prosječna plaća	3.339	100,00	4.319	100,00

Izvor podataka: FINA, 2015

2.2.3.2. Prostorna distribucija poduzeća

Prostorna distribucija poduzeća na nekom području ukazuje na prostorne karakteristike njihova razmještaja te može doprinijeti uvidu u negativne prostorne procese kao što je polarizacija, ili ukazati na ravnomjernu distribuciju koja doprinosi uravnoteženom razvoju prostora. Analiza je provedena razmatranjem općih trendova i stanja prostorne distribucije i gustoće poduzeća na razini Grada Omiša. Kako bi se dobio kvalitetniji uvid u stupanj distribucije i gustoće poduzeća Grada Omiša pokazatelji su uspoređeni s onima na razini Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske. S obzirom da je Grad Omiš dio Urbane aglomeracije Split (UAS) provedena je i usporedba s pokazateljima ostalih JLS unutar aglomeracije.

Na području Grada Omiša 2014. g. zabilježena je gustoća poduzeća od 0,85 poduzeća po km² (Tabl. 39. u prilogu). Ovakva gustoća je ispod prosjeka Republike Hrvatske (1,85 poduzeća/km²), ali i Splitsko-dalmatinske županije (2,59 poduzeća/km²) koja bilježi gustoću iznad nacionalnog prosjeka (Sl. 64.). Gustoća poduzeća je izuzetno niska u odnosu na prosjek UAS (7,00 poduzeća/km²), što ne čudi s obzirom na gospodarsku snagu i značenje Splita u kojem gustoća iznosi visokih 80,66 poduzeća po km² (izostavljen s dijagrama zbog izrazito visoke vrijednosti pokazatelja). U odnosu na ostale JLS na području aglomeracije, Grad Omiš bilježi relativno nisku gustoću, te se nalazi na devetom mjestu prema gustoći poduzeća od ukupno trinaest JLS-a na području Urbane aglomeracije Splita. Kako se radi o gustoći poduzeća u odnosu na površinu JLS-a, logično je kako je gustoća na području Omiša vrlo niska iz razloga što je on najveća teritorijalna jedinica na području UAS s 266,4 km², dok je prosjek svih JLS-a na području aglomeracije dva i pol puta manji te iznosi 98,9 km².

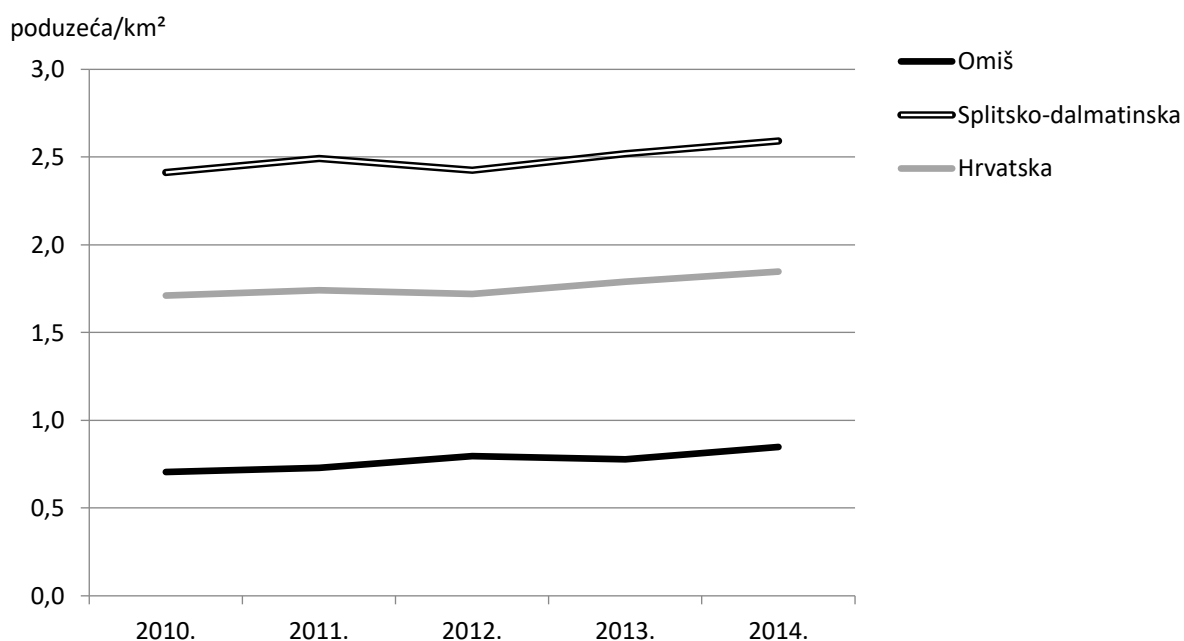

Sl. 64. Odnos broja poduzeća i površine Grada Omiša i ostalih JLS-a Urbane aglomeracije Split 2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

S obzirom na porast ukupnog broja poduzeća na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. g. isti trend je prisutan u kretanju gustoće poduzeća po km² (Sl. 65.). U odnosu na 2010. g. gustoća je porasla za 20,2 %, točnije s 0,71 na 0,85 poduzeća/km². Trend porasta je prisutan kroz cijelo razdoblje, izuzev 2013. g. kada je došlo do blagog pada od 2,4 % u odnosu na prethodnu godinu. Trend porasta gustoće poduzeća prisutan je i na županijskoj i nacionalnoj razini, s primjetnom razlikom u stopi porasta. Porast u Splitsko-županijskoj županiji iznosio je u promatranom razdoblju 7,4 %, dok je na razini Hrvatske zabilježen porast od 8,0 %.

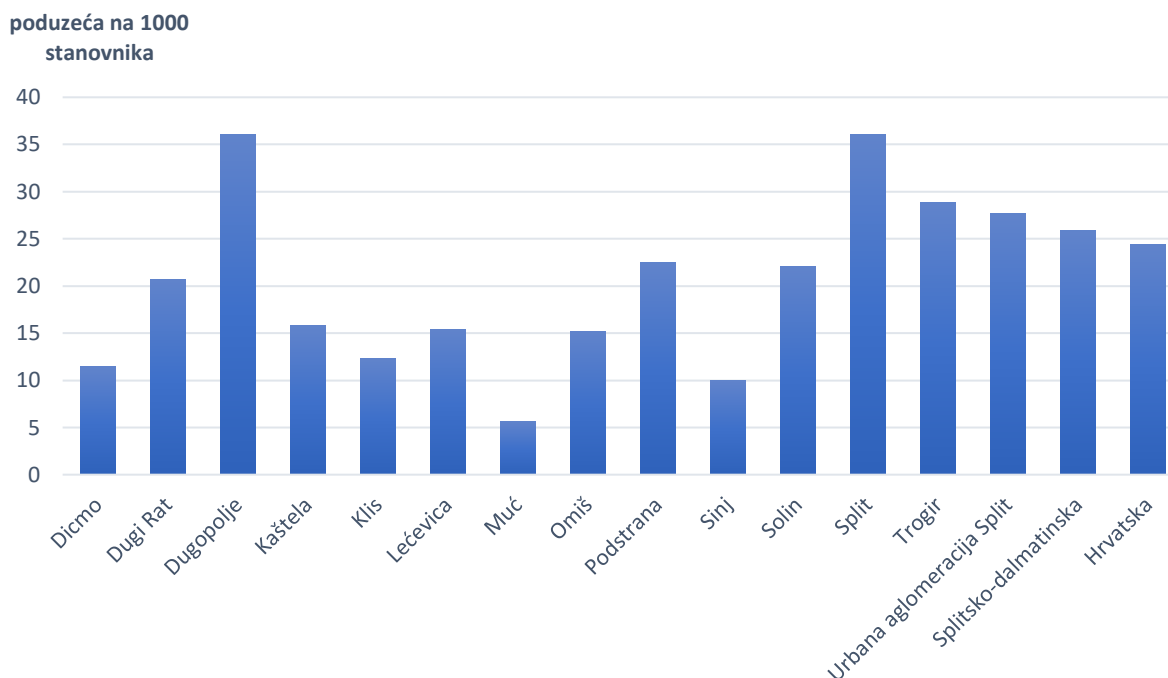
U odnosu na Republiku Hrvatsku i Splitsko-dalmatinsku županiju primjetni su pozitivniji trendovi u porastu ukupnog broja poduzeća i njihove gustoće u odnosu na površinu. Ovako pozitivan trend, koji je nešto manje nego trostruko veći u odnosu na županiju, te dva i pol puta veći naspram nacionalnog prosjeka, ukazuje na prisutnost značajnog razvoja poduzetništva Grada Omiša.

Sl. 65. Odnos broja poduzeća i površine Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

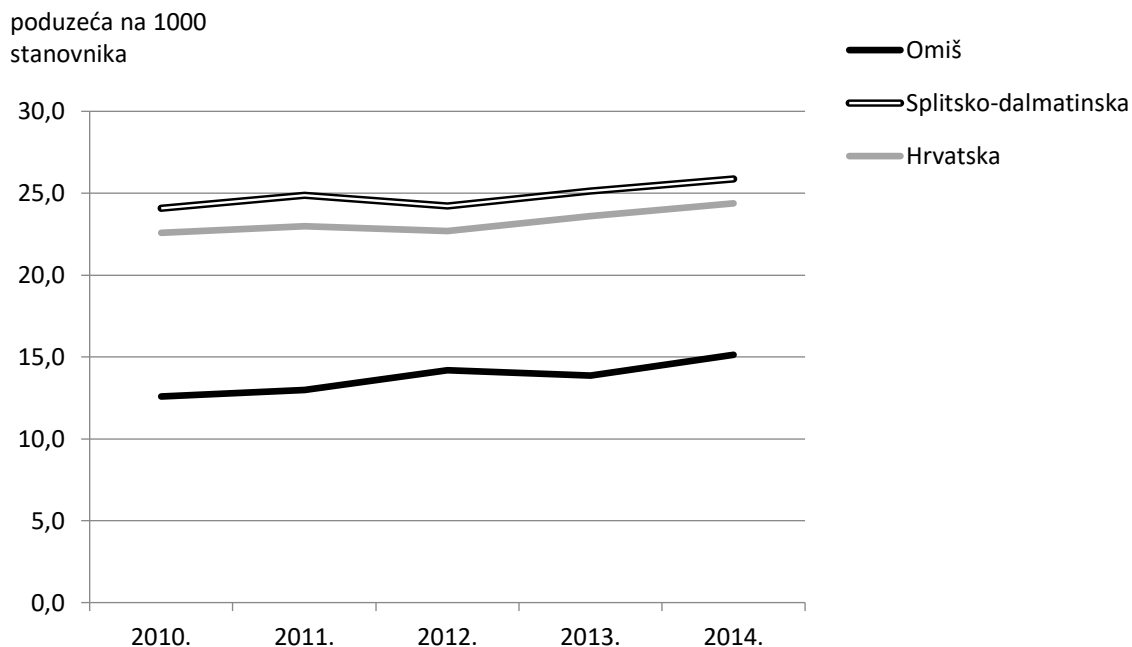
Gustoća poduzeća u odnosu na broj stanovnika još je jedan indikator razvijenosti poduzetništva na nekom području (Tabl. 39. u prilogu). Na području Grada Omiša 2014. g. bilo je nešto više od 15 poduzeća na 1.000 stanovnika (15,13). U usporedbi s pokazateljima na razini UAS (27,72), Splitsko-dalmatinske županije (25,87) i Republike Hrvatske (24,38) primjetno je kako Grad Omiš značajno zaostaje (Sl. 66.). U odnosu na ostale JLS na području Urbane aglomeracije Split, Omiš zauzima deveto mjesto od ukupno trinaest JLS-a, dakle identičnu poziciju kao i po odnosu broja poduzeća prema površini. Ovakav pokazatelj ukazuje na nedovoljnu aktivnost stanovništva u smislu otvaranja poduzeća, odnosno bavljenja poduzetništvom.

Sl. 66. Odnos broja poduzeća i stanovnika Grada Omiša i komparabilnih statističkih jedinica 2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

Trendovi kretanja broja poduzeća u odnosu na stanovništvo u razdoblju 2010.-2014. g. ne razlikuju se od onih provedenih u analizi broja poduzeća prema površini. Na području Grada Omiša u navedenom razdoblju broj poduzeća na 1.000 stanovnika porastao je za 20,2 %, dok je porast na županijskoj razini iznosio 7,4 %, a na nacionalnoj 8,0 % (Sl. 67.). Dakako, to je okviran pokazatelj porasta s obzirom da su korišteni podaci o broju stanovnika iz Popisa stanovništva 2011. Uzevši u obzir trendove pada broja stanovnika na svim razinama, od nacionalne do lokalne, te pretpostavljajući njihov daljnji nastavak, treba pretpostaviti kako je porast ovih pokazatelja u razdoblju do 2014. g. u stvarnosti nešto veći zbog smanjenja broja stanovnika promatranih područja, uz istodoban porast broja poduzeća.

Sl. 67. Odnos broja poduzeća i stanovnika Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor podataka: FINA, 2015

2.2.3.3. Pregled aktivnih poduzeća

Prema podacima navedenima u poglavlju 2.2.3.1. *Trendovi poslovanja poduzeća*, na području Grada Omiša u 2014. g. zabilježeno je 226 aktivnih poduzeća. Od toga, 90 % su mikro poduzeća, dok u kategoriji velikih poduzeća djeluje samo jedno. Od aktivnih poduzeća u ovom poglavlju ističu se ona najuspješnija s aspekta prihoda, a za analizu su korišteni podaci stranice Poslovna.hr za 2014. g. Prema navedenom izvoru najuspješnija poduzeća u Gradu Omišu te godine bila su Studenac d.o.o., Omial novi d.o.o., Galeb d.d., te Dajaković d.o.o.

Studenac d.o.o. registriran je u Omišu za djelatnost trgovine na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama pretežno hranom, pićima i duhanskim proizvodima, te je 2014. g. zapošljavao oko 2.000 zaposlenika. Poduzeće spada u kategoriju velikih poduzeća, jedino na području Grada Omiša te je u privatnom vlasništvu. Studenac ima više od 300 marketa i supermarketa te posluje u četiri dalmatinske županije (Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-

dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska)⁶. Poduzeće posluje i u veleprodaji preko dva veleprodajno-distribucijska centra, a član je i Narodnog trgovačkog lanca (NTL-a). Razvoj poduzeća se temelji na manjem formatu trgovina koje se nalaze u kvartovima i manjim mjestima kako bi kupci pješke mogli u kupovinu te na širokom asortimanu roba, povoljnim cijenama i vlastitoj robnoj marki.

Studenac d.o.o. je u 2014. g. ostvario ukupni godišnji prihod u iznosu od 1,26 milijardi kuna, a u razdoblju 2010.-2014. g. poslovao je s dobiti (Tab. 37.). S obzirom da je Studenac jedino veliko poduzeće na području Grada Omiša, za analizu njegova poslovanja moguće je koristiti podatke FINA-e o poslovanju poduzeća prema veličini, konkretno onima u kategoriji velikih poduzeća. Primjetno je kako svi navedeni aspekti poslovanja u promatranom razdoblju bilježe rastuće trendove. Prihodi su porasli za 22,6 %, a rashodi za 22,9 %, dok je ostvarena dobit zabilježila rast od 19,5 %. Prosječne mjesečne neto plaće po zaposlenom također su porasle, s 2.929 kn na 3.062 kn, odnosno za 4,5 %. Iako je vrijednost investicija 2013. g. iznosila tek 43,9 % u odnosu na investicije 2010. g., u cijelom promatranom razdoblju prisutan je trend rasta, pa je 2014. g. njihova vrijednost bila 83,9 % veća u odnosu na 2010. g.

Tab. 37. Podaci o poslovanju poduzeća Studenac d.o.o. za razdoblje 2010.-2014. godine

Godina	Ukupni prihodi		Ukupni rashodi			
	kn	indeks (2010.=100)	Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom		Investicije	
	kn	indeks (2010.=100)	kn	indeks (2010.=100)	kn	indeks (2010.=100)
2010.	1.024.157.169	100,00	2.929	100,00	8.182.591	100,00
2011.	1.064.143.894	103,90	2.991	102,11	11.157.793	136,36
2012.	1.120.847.061	109,44	3.036	103,64	11.738.830	143,46
2013.	1.216.669.260	118,80	3.020	103,12	3.592.189	43,90
2014.	1.255.698.890	122,61	3.062	104,54	15.044.410	183,86

Izvor: FINA, 2015

⁶ Izvor podatka: Studenac.hr, 2016

Tvrtka Omial novi d.o.o. registrirana je u Zakučcu za djelatnost obrade i prevlačenja metala. Omial novi je srednje veliko poduzeće u privatnom vlasništvu, sa 104 zaposlenika, a temeljni kapital poslovnog subjekta financiran je u potpunosti stranim kapitalom. U 2014. g. poduzeće je ostvarilo ukupni godišnji prihod u iznosu od 210,4 milijuna kuna i poslovalo je s neto dobiti. Proizvodni pogon⁷ poduzeća koji se nalazi u Omišu je specijaliziran za steral folije – kaširanje, lakiranje, podmazivanje i formiranje aluminijskih posudica, a proizvodnja je orijentirana prema industriji posudica za hranu za kućne ljubimce i prehrambenu industriju. Poduzeće pripada Grupi Aluflexpack novi d.o.o. (AFP), vodećem hrvatskom proizvođaču savitljive ambalaže, odnosno grupi proizvodnih tvrtki kojima je glavna poslovna djelatnost proizvodnja fleksibilne ambalaže i prerada aluminijske folije, papira i savitljivih filmova, a zajednički poslovni cilj je moderna proizvodnja i priznati standardi kvalitete. Sjedište Aluflexpack novog d.o.o. je u Zadru, ima dva proizvodna pogona smještena u Zadru i Umagu i povezana društva i proizvodne pogone: OMIAL u Omišu, TOF u Drnišu, te Aluflexpack Polska u Poznanu i Tychy u Poljskoj. Aluflexpack Grupu je u studenom 2012. g. preuzela industrijska grupacija Montana Tech Components (MTC-Group) što u poduzeću navode kao prvi korak prema preuzimanju uloge vodeće europske kompanije u ambalažnoj industriji.

Galeb d.d. je registriran u Omišu za djelatnost proizvodnje rublja. To je srednje veliko poduzeće u privatnom vlasništvu, sa 369 zaposlenika, a temeljni kapital poslovnog subjekta financiran je u potpunosti domaćim kapitalom. U 2014. g. je ostvario ukupni godišnji prihod u iznosu od 68,3 milijuna kuna, a tokom posljednje dvije godine posluje s dobiti. Galeb d.d.⁸ ima 42 poslovnice unutar cijele Hrvatske i 64 godine iskustva u poslovanju. Proizvodi su pretežno izrađeni od prirodnih vlakana, a kompletan proizvodni proces od pređe do gotovog odjevnog predmeta odrađuju unutar vlastitog proizvodnog pogona (pletenje, bojanje, bijeljenje, pranje, sušenje, krojenje, šivanje, pakiranje) na preko 100 pletećih i 200 šivaćih strojeva.

Dajaković d.o.o. registriran je u Omišu za djelatnost proizvodnje proizvoda od betona za građevinarstvo. To je malo poduzeće u privatnom vlasništvu s 40 zaposlenih, a temeljni kapital poslovnog subjekta financiran je u potpunosti domaćim kapitalom. U 2014. g. poduzeće je ostvarilo ukupni godišnji prihod u iznosu od 32,1 milijuna kuna, a tokom posljednje dvije godine poslovalo je s dobiti.

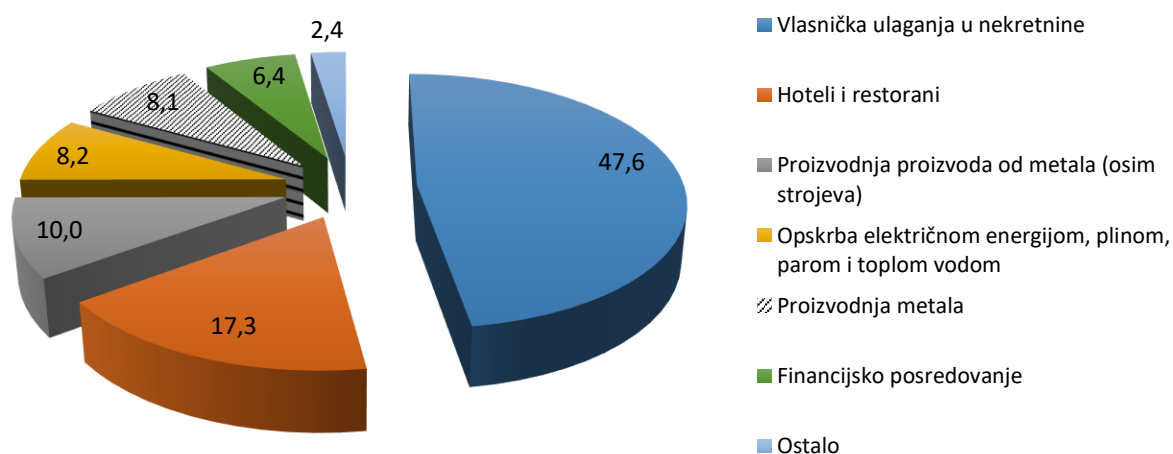
⁷ Izvor: Omial-novi d.o.o., 2016

⁸ Izvor: Galeb d.d., 2016

2.2.3.4. Strana izravna ulaganja

Strana izravna ulaganja važan su dio gospodarske razvojne politike Republike Hrvatske. Prema Strategiji poticanja investicija u RH za razdoblje 2014.-2020. g. izravna strana ulaganja, odnosno investicije, obuhvaćaju sva ulaganja u domaća poduzeća (rezidente) gdje strani investitor (nerezident) stječe 10 % ili više vlasništva nad običnim dionicama poduzeća ili ekvivalentni iznos glasačkih prava. Poticanje stranih investicija prepoznato je u Hrvatskoj kao važan faktor razvoja gospodarstva iz razloga što su one pretežito koncentrirane na proizvodne djelatnosti koji imaju nadprosječnu produktivnost, profitabilnost i izvoznu orijentaciju. Podaci Hrvatske narodne banke (HNB) o izravnim stranim ulaganjima nisu dostupni na razini nižoj od županijske, stoga se u nastavku daje pregled stanja i trendova na razini Splitsko-dalmatinske županije.

Prema podacima HNB-a, u razdoblju 2012.-2014. g. u Splitsko-dalmatinsku županiju je uloženo ukupno 210,4 milijuna eura. Najveća ulaganja su bila 2012. g. kada je uloženo 93,0 milijuna eura (44,3 % od ukupnih ulaganja u promatranom razdoblju). Najveći udio ulaganja u promatranom razdoblju, kao i svake godine pojedinačno, odnosi se na vlasnička ulaganja u nekretnine (100,2 milijuna eura; 47,6 %) (Sl. 68.). Slijede ulaganja u hotele i restorane s ukupnim ulaganjima od 36,5 milijuna eura, te proizvodnja proizvoda od metala (osim strojeva) s iznosom od 21,0 milijuna eura. Valja spomenuti kako se 97,6 % svih stranih izravnih ulaganja odnosi na samo šest djelatnosti, što ukazuje na izrazitu koncentraciju ulaganja.

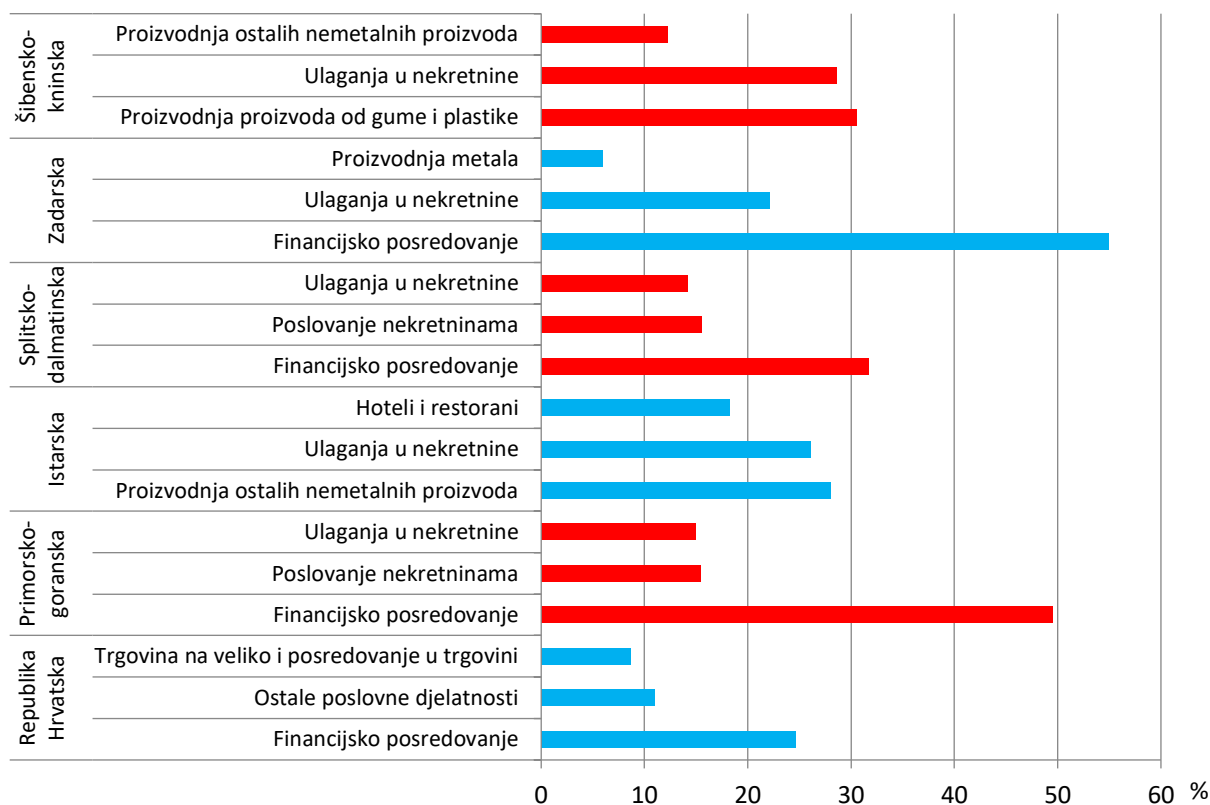

Sl. 68. Struktura stranih izravnih ulaganja prema djelatnostima u Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju 2012.-2014. godine

Izvor podataka: HNB, 2015

Ukupna vrijednost stranih izravnih ulaganja je u 2014. g. smanjena za 37,1 % u odnosu na 2012. g. S obzirom kako izravna ulaganja značajno doprinose gospodarskom razvoju, naročito u kontekstu otvaranja novih poduzeća ili modernizacije postojećih, navedeni podaci su zabrinjavajući te ukazuju na potrebu snažnijeg privlačenja stranih investicija i zaustavljanja negativnih trendova njihova smanjenja. Za usporedbu, strana ulaganja na razini Hrvatske u istom razdoblju porasla su nešto više od dva i pol puta, s 1,1 milijarde eura na 2,9 milijardi.

Prema podacima HNB-a, u razdoblju od 1993.-2015. g. izravna strana ulaganja u Splitsko-dalmatinsku županiju iznose 1.419 milijuna eura. Ukupna izravna ulaganja u istom razdoblju u Šibensko-kninsku županiju iznose oko 238 milijuna eura, u Zadarsku županiju 675 milijuna eura, dok su ulaganja u Istarsku (1.538 milijuna eura) i Primorsko-goransku županiju (1.716 milijuna eura) nešto veća. Prema odabranim županijama Jadranske Hrvatske primjetne su razlike prema strukturi djelatnosti u koje se ulaže (Sl. 69.). Tako je u promatranom razdoblju najveći udio ulaganja u Splitsko-dalmatinskoj županiji bio u djelatnost financijskog posredovanja (osim osiguravajućih i mirovinskih fondova) s udjelom od gotovo trećine (31,7 %). Slijede djelatnosti poslovanja nekretninama (15,5 %) i vlasnička ulaganja u nekretnine (14,1 %). Primjetno je kako prema strukturi najzastupljenijih djelatnosti postoji sličnost s Primorsko-goranskom županijom, što se može objasniti veličinom i značenjem Rijeke koja je, kao i Split, središte šire regije te se ističe razvijenošću i u nacionalnim okvirima. U odnosu na prosjek Hrvatske postoje razlike, s time da se na nacionalnoj razini uz financijsko posredovanje ističu djelatnosti trgovine na veliko i posredovanja u trgovini te ostale poslovne djelatnosti. Prema strukturi ulaganja primjetno je kako u Splitsko-dalmatinskoj županiji djelatnosti vezane uz prerađivačku industriju nisu značajno zastupljene, što je slučaj u primjerice Šibensko-kninskoj, Zadarskoj i Istarskoj županiji. Iako prema ukupnoj količini stranih ulaganja Splitsko-dalmatinska županija prednjači u odnosu na ostale dalmatinske županije, postoji potreba snažnijeg privlačenja investicija u proizvodne djelatnosti, odnosno za razvoj industrije na području županije. S obzirom na relativno visoka strana izravna ulaganja u Splitsko-dalmatinskoj županiji, u odnosu na prosjek Hrvatske, može se zaključiti kako i Grad Omiš ima velike potencijale iskorištavanja i daljnjeg privlačenja stranih ulaganja za vlastiti socioekonomski razvoj.

Sl. 69. Udjeli najzastupljenijih djelatnosti po stranim izravnim ulaganjima u Splitsko-dalmatinskoj županiji i komparabilnim jedinicama u razdoblju 1993.-2013. godine

Izvor podataka: HNB, 2015

2.2.3.5. Infrastruktura poslovne potpore

Gospodarstvo Grada Omiša, uz turizam koji je strateška grana razvoja, usmjerava se na proizvodnju zasnovanu na visokim tehnologijama. Prostornim planom su osigurane površine poslovnih zona za smještaj istih, odnosno utvrđene su gospodarske zone za razvoj industrijsko-proizvodno-prerađivačkih kapaciteta, zanatstva i servisa, stacionarno-transportnih i skladišnih djelatnosti, komunalnih objekata i objekata infrastrukture. Djelatnosti čiste industrije i proizvodnog zanatstva koje je manjih razmjera, ekološki, tehničko-tehnološki i ekonomski održivo te društveno prihvatljivo, usmjeravat će se na područja naselja u kojima već postoje uvjeti smještaja u vidu komunalno opremljene radne zone, blizine radne snage i prometne dostupnosti. Manji programi i pogoni imaju prioritet kad je u pitanju razvoj industrije i za njih se osigurava prostor u postojećim strukturama i kroz

sanaciju postojećih proizvodnih sadržaja koji ne rade ili ne udovoljavaju zahtjevima lokacije u neposrednoj blizini naselja (Izvešće o stanju u prostoru).

Prema Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture⁹ Ministarstva poduzetništva i obrta, na području Grada Omiša nalaze se dvije poduzetničke zone – Gata 2 i Kostanje, a potporu pruža i županijska razvojna agencija Javna ustanova RERA S.D. za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije. Na području cijele županije djeluje ukupno sedamnaest potpornih institucija, od čega je najveći broj (njih sedam) smješten u Splitu.

Poduzetnička zona Gata 2 udaljena je od gradskog naselja Omiš 5 km, a od ulaza na autocestu A1 10 km. Unutar zone omogućena je gradnja građevina za preradu poljoprivrednih proizvoda, obradu kamena, skladišta, trgovina, prometnih i komunalnih građevina i drugih proizvodnih građevina bez štetnog utjecaja na okoliš, kao i gradnja pratećih trgovačko-uslužnih i ugostiteljskih objekata koji služe korisnicima i posjetiteljima gospodarske zone (PPUG Omiš, 2015).

Poduzetnička zona Kostanje veličine 157,0 ha nalazi se izvan naselja, a unutar nje izdvojeno je građevinsko područje namijenjeno gradnji poslovnih građevina (pretežito uslužne, skladišta, trgovine, komunalno servisne), proizvodnih građevina (industrijske, zanatske, skladišta) i solarne elektrane (PPUG Omiš, 2015).

Poslovne zone na području Grada Omiša su nedovoljno i neadekvatno opremljene te ih je potrebno kontinuirano unaprjeđivati i ulagati u njihovu komunalnu i prometnu infrastrukturnu opremljenost kako bi se privukao što veći broj poduzetnika te se potaknulo i osnivanje novih poduzeća i obrta. Osim unaprjeđenja postojećih poslovnih zona nužno je razviti i nove, ne samo poslovne zone, već i sve ostale oblike infrastrukture koji podupiru razvoj gospodarstva i pozitivno utječu na gospodarsko okruženje. Razvijena infrastruktura u obliku navedenih poslovnih i gospodarskih zona nužan je preduvjet ekonomskog razvoja svakog područja, stoga jedan od prioriteta cjelokupnog razvoja mora biti razvoj poslovne infrastrukture kako bi se svim gospodarskim subjektima omogućio adekvatan prostor u kojem mogu obavljati gospodarske aktivnosti.

Javna ustanova RERA S.D. za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije je regionalna razvojna agencija osnovana od strane Splitsko-dalmatinske županije. To je multidisciplinarna

⁹ Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture Ministarstva poduzetništva i obrta, 2016

operativna institucija koja provodi i koordinira projekte iz područja regionalnog razvoja, a s obzirom na regionalni aspekt djelovanja ona spada i u potporne institucije koje djeluju na području Grada Omiša.

Grad Omiš je od lipnja 2015. g. član Lokalne akcijske grupe (LAG) Adrion¹⁰ kojeg čine četiri grada i šesnaest općina spojenih planinom Biokovo u jedinstvenu cjelinu ruralnog i priobalnog područja. Neki od ciljeva LAG-a su poboljšanje i unaprjeđenje uvjeta življenja stanovništva na njegovom području kroz održavanje i očuvanje prirodne, komunalne i društvene infrastrukture te stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja i ravnomjerno usklađenog održivog razvoja područja LAG-a. Jedna od najvažnijih aktivnosti LAG-a je povezivanje i umrežavanje javnog, privatnog i civilnog sektora, kao i promoviranje područja na kojem djeluje.

U okviru LAG-a djeluje Pomoćni poduzetnički centar Omiš koji je smješten u Upravnom odjelu za gospodarstvo i društvene djelatnosti Grada Omiša. Osnovni zadatak mu je pružanje informacija poduzetnicima o mogućnostima korištenja različitih bespovratnih izvora sredstava za razvoj poduzetništva, primarno u poljoprivredi i ruralnom razvoju te provedba različitih aktivnosti koje organizira LAG, a koje se odnose na informiranje, radionice i promociju mjera ruralnog razvoja.

Treba napomenuti kako je Grad Omiš sastavni dio Urbane aglomeracije Split te su poduzetnicima s područja Omiša na raspolaganju i poduzetnička potporna tijela iz Splita i ostatka aglomeracije.

2.2.3.6. Suvremeni zahtjevi u poslovnom sektoru

Socijalno poduzetništvo i socijalna poduzeća imaju za cilj kreirati društvenu vrijednost stvaranjem koristi ili umanjivanjem troškova za određeno društvo, prilikom čega se naglašava uloga i značaj socijalnih inovacija. U posljednja dva stoljeća u svijetu se dogodilo nebrojeno mnogo socijalnih inovacija od kojih su najprepoznatije pokretanje i širenje sindikata, širenje kolektivnog osiguranja protiv bolesti i siromaštva, širenje novih modela sveučilišta u 19. st. primjerenih potrebama industrijskog društva te širenje vrtića i osnivanje sportskih klubova

¹⁰ Izvor: LAG Adrion, 2016

(Bežovan i dr., 2015.). Socijalno poduzetništvo obuhvaća i neprofitne organizacije koje koriste poslovne modele u ostvarivanju svoje misije. Na području Grada Omiša djeluje nekoliko neprofitnih organizacija koje se povezuju s modelom socijalnog poduzetništva, od kojih se prikazuje primjer Ekumenske inicijative i Udruge osoba s invaliditetom AGAPE kako bi se detaljnije prikazala uloga i aktivnosti socijalnog poduzetništva.

Na području grada Omiša djeluje nevladina neprofitna organizacija Ekumenska inicijativa žena¹¹ koja putem objavljivanja javnog natječaja dva puta godišnje želi osnažiti žene i poduprijeti ih u prepoznavanju svojih potencijala i kreativnom provođenju svojih ideja. Ekumenska inicijativa žena djeluje i u Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Makedoniji i Srbiji s ciljem jačanja regionalnog umrežavanja i prekogranične suradnje, promoviranja i povećavanja utjecaja žena u izgradnji povjerenja i suradnje u poslijeratnim zajednicama.

U Omišu djeluje Udruga osoba s invaliditetom AGAPE¹², koja je među ostalim registriranim djelatnostima registrirana i za djelatnost socijalnog poduzetništva. Udruga sudjeluje u organiziranom prikupljanju i obradi podataka za osobe s invaliditetom, unapređuje medicinske, edukativne, profesionalne i socijalne rehabilitacije, inicira poboljšanje zakonske regulative, potiče osnivanje službi i ustanova za osobe s invaliditetom, organizira kulturni i zabavni život invalida, širi pozitivno ozračje prema potrebama osoba s invaliditetom, pruža direktnu i indirektnu pomoć članovima udruge, surađuje sa srodnim organizacijama i lokalnom zajednicom.

Na svim razinama, od lokalne do nacionalne, potrebno je poticati daljnji razvoj socijalnog poduzetništva. Osim što utječe na stvaranje novih radnih mjesta, ovaj tip poduzetništva izravno utječe na razvoj društvenog okruženja i poboljšanje uvjeta života svih stanovnika na području djelovanja. Stoga postoji potreba poticanja bavljenja socijalnim poduzetništvom na području Grada Omiša, koje će djelujući uz mjere gospodarskog razvoja pridonijeti većem stupnju kvalitete života svih stanovnika Grada te doprinijeti sveukupnom razvoju područja.

¹¹ Izvor: Ekumenska inicijativa žena, 2016

¹² Izvor: Udruga osoba s invaliditetom AGAPE, 2016

2.2.4. Turizam

Turizam je jedna od najvažnijih gospodarskih grana Republike Hrvatske s aspekta prihoda, zapošljavanja i utjecaja na razvoj niza drugih povezanih i komplementarnih djelatnosti, stoga mu se i u ovoj Strategiji posvećuje posebna pozornost. U poglavlju posvećenom turizmu daje se opći prikaz turističkog sektora te se analiziraju turistički tokovi, turistička infrastruktura, turističko poslovanje, turistička ponuda, sezonska kretanja, smještajni kapaciteti, rekreacijski sadržaji u Gradu Omišu te inicijative brendiranja i promidžbe.

2.2.4.1. Prikaz turističkog sektora

Turizam predstavlja jednu od najvažnijih i najperspektivnijih gospodarskih grana Splitsko-dalmatinske županije zahvaljujući prirodno-geografskim faktorima, pri čemu se prvenstveno ističu povoljni klimatološki uvjeti, reljefna konfiguracija terena, ali i zahvaljujući bogatoj kulturnoj baštini. Usprkos potencijalu kojim Županija raspolaže on je nedovoljno iskorišten, jednako kao i mogućnosti za razvoj ruralnog turizma, osobito u zaobalnom dijelu Županije i u unutrašnjosti otoka. Uz nedovoljno razvijenu turističku ponudu prisutni su i problemi raspoloživosti hotelskog smještaja visoke kategorizacije, kvalitete izvanpansionske ponude (posebno izvan glavne sezone), nedovoljno razvijeni selektivni oblici turizma, nedovoljno razvijena svijest o potrebi za zajedničkim upravljanjem destinacijom, što rezultira visokom sezonalnošću turističke potražnje i s tim povezane probleme sezonske preopterećenosti postojeće komunalne i prometne infrastrukture (ŽRS Splitsko-dalmatinske županije, 2011).

Na području Jadranske Hrvatske Splitsko-dalmatinska županija je u periodu 2010.-2016. g. bila na trećem mjestu prema ostvarenju turističkih dolazaka i noćenja (nakon Istarske županije koja je ostvarila najviše turističkih dolazaka i noćenja te Primorsko-goranske županije), a u 2016. godini je sudjelovala sa 17 % u ukupnom broju dolazaka turista i 18 % u noćenjima (Statistička analiza turističkog prometa SDŽ, 2010.-2016.).

Prema Glavnom planu razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije iz 2007. godine, Županija se dijeli na pet različitih prostornih cjelina koje djeluju kao turističke mikrodestinacije, a to su: Splitska rivijera (kojoj pripada i Omiška rivijera), Makarska rivijera, otok Hvar, otok Brač, otok Vis i Dalmatinska zagora. U razdoblju od 2010. do 2016. godine od navedenih cjelina Splitska rivijera je imala najviše turističkih dolazaka, s porastom od 10 % u

promatranom razdoblju, a Makarska rivijera najviše turističkih noćenja (Statistička analiza turističkog prometa SDŽ, 2010-2016).

Područje Grada Omiša sačinjava obalni dio s rivijerom te omiško zaleđe s bogatom povijesnom baštinom i prirodnim ljepotama, cjeline koje se znatno razlikuju i obogaćuju ponudu ovog kraja. Grad Omiš može se podijeliti i na tri različite cjeline: grad Omiš, Zagora i Poljica te Omiška rivijera (Strateški marketing plan turizma Grada Omiša, 2014). Omiš je srednjodalmatinski grad smješten na ušću rijeke Cetine, podno planina Dinare i Mosora. Omiška rivijera se proteže duž gotovo 20 km obale, a sastoji se od naselja Nemira, Stanići, Ruskamen, Lokva Rogoznica, Medići, Mimice, Marušići i Pisak. Zaleđe Omiša sačinjavaju uglavnom stara sela koja su dio drevne Poljičke Republike, autonomne zajednice pučana koji je postojala u srednjem vijeku i ranom modernom razdoblju, a na tom području živi više od polovice stanovništva Grada Omiša (Omiš Info, 2015).

Unatoč svim mogućnostima razvoja, turizam se u Gradu Omišu razvija stihijski i prakticira se masovni turizam koji je fokusiran na privatni smještaj, a turistička sezona traje dva do tri ljetna mjeseca (Strateški marketing plan turizma Grada Omiša, 2014). Stoga je potrebno razvijati selektivne oblike turizma koji razvijaju turističke proizvode koristeći komparativne prednosti resursa receptivne destinacije, poticanjem održivog razvoja turizma u svim njegovim aspektima i prema tome je suprotan od masovnog turizma (Luković, 2008). S obzirom da prirodna obilježja nekoga kraja, uz ostale elemente, utječu na razvoj turističke djelatnosti i određuju oblik turizma kojem se treba posebno posvetiti, jedan od selektivnih oblika turizma na području Grada Omiša je riječni nautički turizam. Kovačić i dr. (2010) navode da su rijeke u Hrvatskoj zbog odgovarajućih plovnih puteva povoljne za razvoj turizma, kako klasičnog tako i malog nautičkog turizma. Mali nautički turizam obavlja se putem čamaca, jedrilica, jahti, glisera, skutera, kajaka, splavi i sl. (Gračan i dr. 2006). U kontekstu razvoja malog nautičkog turizma spomenuta je i rijeka Cetina na kojoj se odvijaju razne aktivnosti poput raftinga i kanuinga, ali bi navedene aktivnosti trebalo podignuti na razinu sportske i konkurentske vrste nautičkog turizma, kao što su regata, sportski i natjecateljski ribolov ili kanu natjecanja. Razvoj selektivnih oblika turizma kao što je nautički turizam na rijekama i moru pokreće razvoj drugih gospodarskih grana (promet, trgovina, građevinarstvo, mala brodogradnja, bankarstvo, osiguranje i dr.), potiče zapošljavanje lokalnog stanovništva i povećava osobni standard stanovništva te ima preduvjete da postane jednom od najvažnijih gospodarskih grana koja ostvaruje visoke učinke. Nautički turizam na hrvatskim rijekama ipak nije razvijen i manifestira se samo kroz nekoliko rekreativnih oblika te kruzinga u manjem obujmu. Probleme razvoja

nautičkog turizma na rijekama čine nedostatna prateća ponuda, prihvatni potencijal i sadržaji te nedostatak sustavnog pristupa i vrednovanja gospodarskog značaja nautičkog turizma na rijekama.

Turistička zajednica Grada Omiša (TZ Omiš) je u 2014. i 2015. g. provodila istraživanja zadovoljstva posjetitelja za vrijeme turističke sezone i postsezone kako bi utvrdili profil turista koji dolaze na odmor te njihovo mišljenje o Omišu kao turističkoj destinaciji. Ispitanici u sezoni su većinom (66 %) u dobi od 20 do 49 godina, a u postsezoni više od 50 % ispitanika ima više od 50 godina. Rezultati istraživanja za sezonu 2014. godinu su pokazali kako se Omiš percipira kao odredište pogodno za obiteljski turizam jer više od 62% ispitanika na odmor stiže s obitelji i djecom, a isti su kao jednu od najvećih prednosti destinacije istaknuli upravo prilagođenost mjesta za odmor djeci, odnosno obiteljima s djecom. Većina turista je za Omiš čula preko interneta, a na isti su način došli i do smještaja. Među anketiranim turistima nešto više od 55 % njih je prvi put posjetilo Omiš, što znači da se 45 % turista vraća u destinaciju, na temelju čega se može zaključiti kako značajan postotak noćenja na području Grada Omiša ostvaruju stalni gosti. Zadovoljstvo posjetitelja turističkom ponudom pokazuje i podatak kako bi čak 97 % ispitanika Omiš kao odredište za odmor preporučilo drugima. Prilikom analize očekivanja turista o odmoru u Omišu ispostavilo se da ista nisu visoka te da 95 % ispitanika očekuje pasivni, obiteljski odmor (kupanje, sunčanje, uživanje), kao drugo na listi očekivanja su prirodne ljepote, a na trećem mjestu su aktivnosti razgledavanja turističkih atrakcija. Mali broj ispitanika zna koje sve turističke atrakcije na području Grada postoje (osim kanjona Cetine, odnosno izletišta Radmanove mlinice koju prepoznaje više od 50 % ispitanika i tvrđave Fortice koju prepoznaje 50 % ispitanika). Aktivni odmor (slobodno penjanje, kanjoning, rafting itd.) nalazi se na pretposljednem mjestu interesa turista pa se može pretpostaviti da većina turista koja boravi na području Grada nije zainteresirana za ovaj oblik odmora ili nije dovoljno upućena u mogućnosti istog.

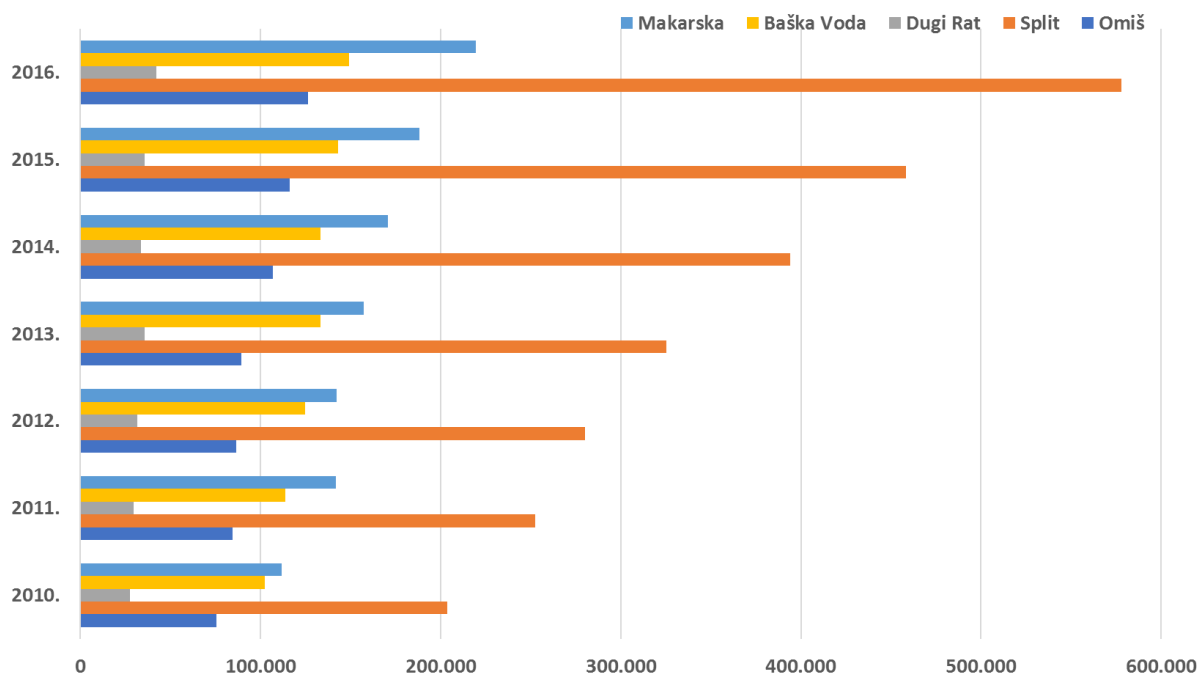
Rezultati za postsezonu su prikazali identične rezultate, iako se radi o skupinama ispitanika starije životne dobi od onih iz turističke sezone. Fokus je i dalje na pasivnom odmoru i razgledavanju prirodnih ljepota, a turisti su osim navedenog izrazili zadovoljstvo i smještajem, ljubaznosti domaćina i turističkih djelatnika, uređenosti plaža, cijenama te gastronomskom ponudom. Razgledavanje turističkih atrakcija opet je treća najučestalija aktivnost koju ispitanici žele provoditi na svom odmoru u Omišu, iako velika većina ispitanika ne prepoznaje nijednu turističku atrakciju na području Grada. Ne razlikuju se niti rezultati za postsezonu 2015. g. jer turisti i dalje dolaze na pasivan odmor sa slabim interesom za lokalnu kulturu i

znamenitosti. Više od 95 % turista je zadovoljno svojim odmorom i preporučili bi ga drugima, što znači da turisti u Omišu ostvaruju svoja očekivanja. Aktivan odmor (rafting, kanjoning, slobodno penjanje itd.) iskusilo je tek 12 % od ukupnog broja turista i trebaju se uložiti veliki naponi da Grad Omiš iskoristi sve svoje potencijale za razvoj ovog oblika turizma.

2.2.4.2. Turistički tokovi

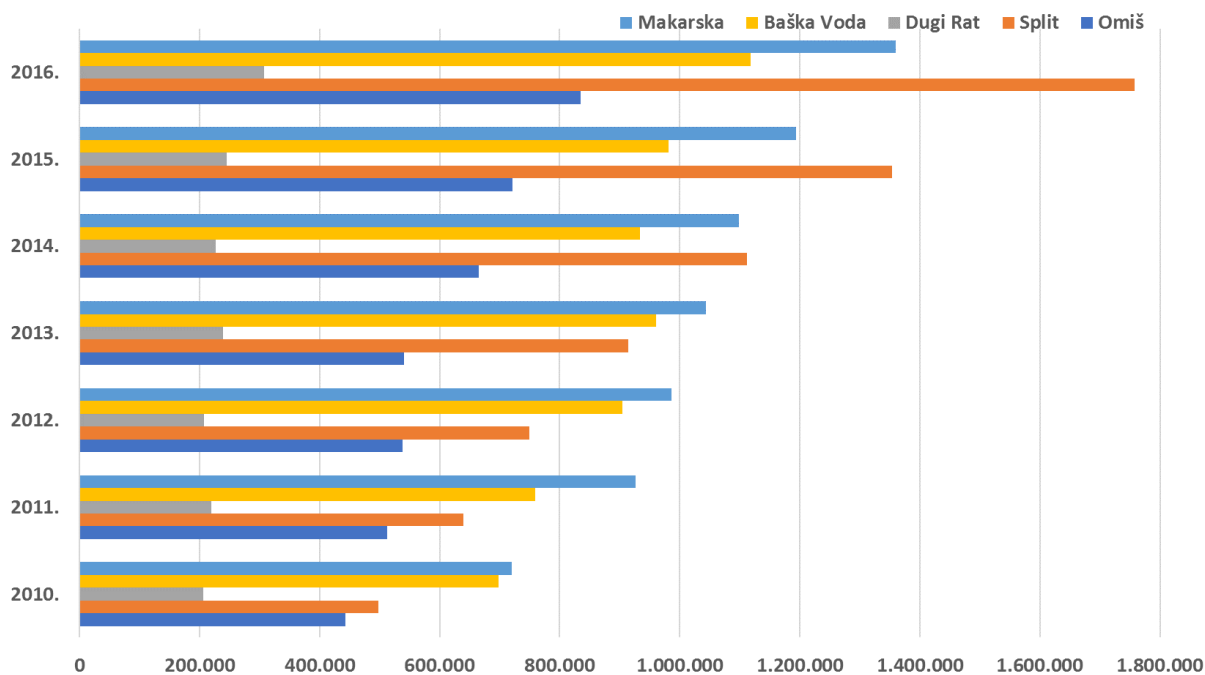
Prema Zakonu o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma (NN 152/08) turističke zajednice dužne su pratiti turistički promet te prijavu i odjavu turista. U analizi turističkih tokova po naseljima Grada Omiša korišteni su podatci Turističke zajednice Grada Omiša, dok su u analizi i usporedbi s ostalim gradovima i općinama Splitsko-dalmatinske županije korišteni podatci Turističke zajednice Splitsko-dalmatinske županije.

Prema podacima Turističke zajednice Splitsko-dalmatinske županije, Splitsko-dalmatinska županija je po broju noćenja druga u Hrvatskoj, nakon Istarske županije, dok je prema broju dolazaka treća (nakon Istarske i Primorsko-goranske županije). U razdoblju 2010.-2016. g. Grad Omiš sudjelovao je s prosječno 4,63 % dolazaka te 5,07 % noćenja u Splitsko-dalmatinskoj županiji, te bilježi kontinuiran porast broja dolazaka i noćenja (Sl. 70. i Sl. 71.). Grad Omiš ostvario je više dolazaka i noćenja u usporedbi sa susjednom općinom Dugi Rat, ali manje od primjerice Makarske, Baške Vode i naravno Splita. U Gradu Omišu 2016. g. evidentirano je ukupno 126.415 dolazaka i 835.363 noćenja čime se Omiš nameće kao jedan od važnih turističkih odredišta šire regije.

Sl. 70. Broj turističkih dolazaka po odabranim JLS Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2016. godine

Izvor: TZ Splitsko-dalmatinske županije, 2017

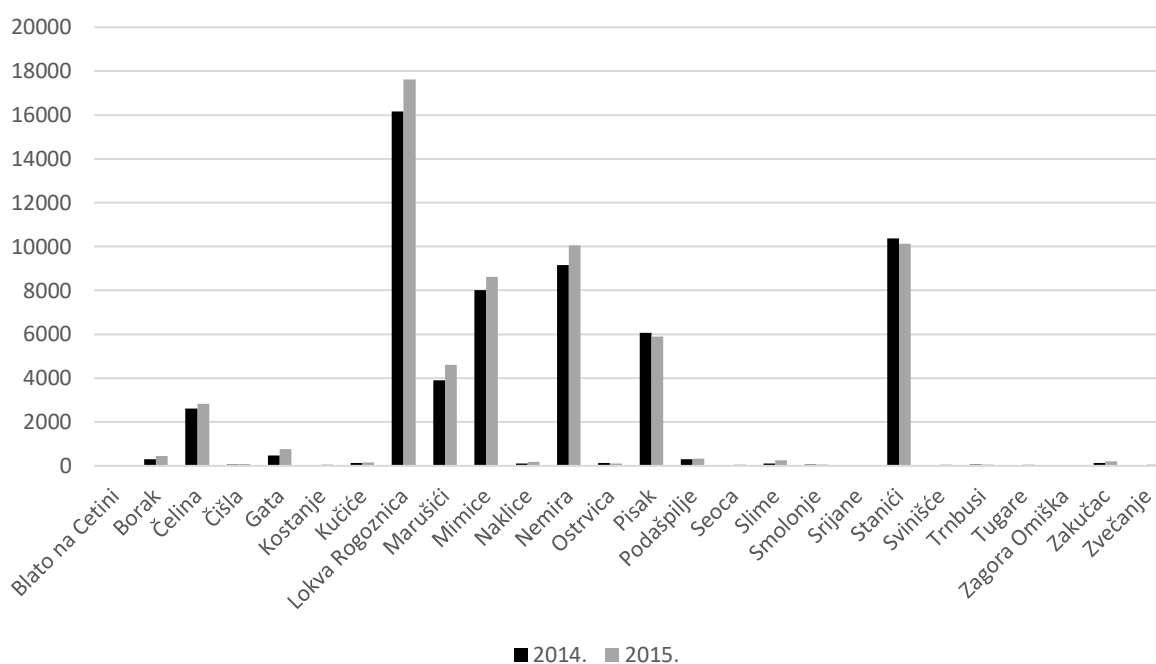

Sl. 71. Broj turističkih noćenja po odabranim JLS Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2016. godine

Izvor: TZ Splitsko-dalmatinske županije, 2017

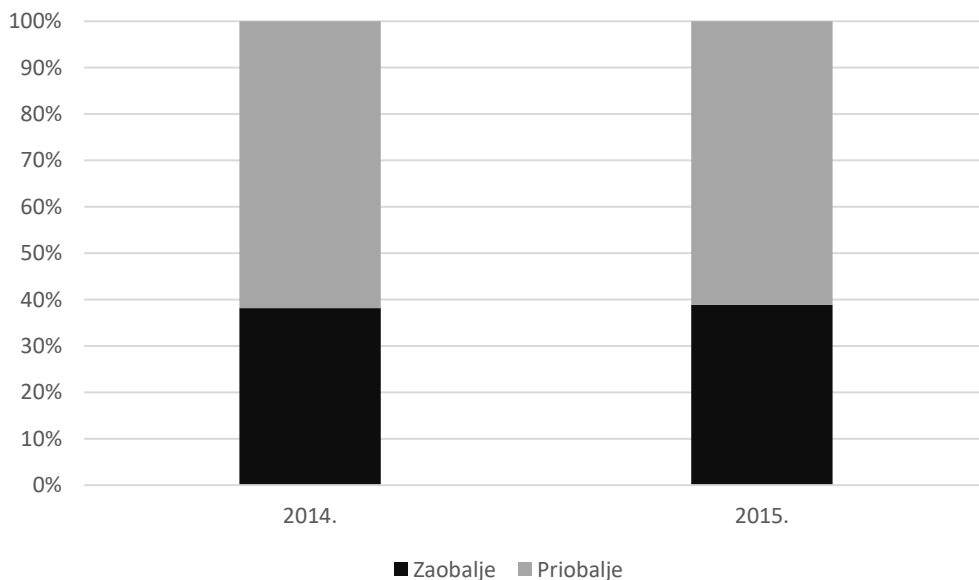
U Gradu Omišu 2016. g. ostvareno je 8,62 % više dolazaka i čak 15,88 % više noćenja u odnosu na 2015. g. Na razini naselja najveći broj dolazaka bilježe priobalna naselja (Sl. 72.) koja čine 61,9 % svih dolazaka u Gradu Omišu, a ta razlika nešto je manja 2015. g. (Sl. 73.).

Iako je broj noćenja 2015. g. uvećan za jednaki postotak kao i broj dolazaka u odnosu na 2014. g., znatnije su razlike između priobalnih i zaobalnih naselja (Sl. 74.). Po broju ostvarenih noćenja i dalje prednjače priobalna naselja, ali je razlika između priobalnih i zaobalnih naselja znatno smanjena pa je tako broj ostvarenih noćenja u zaobalnim naseljima 2015. g. utrostručen u odnosu na 2014. g. (Sl. 75.).

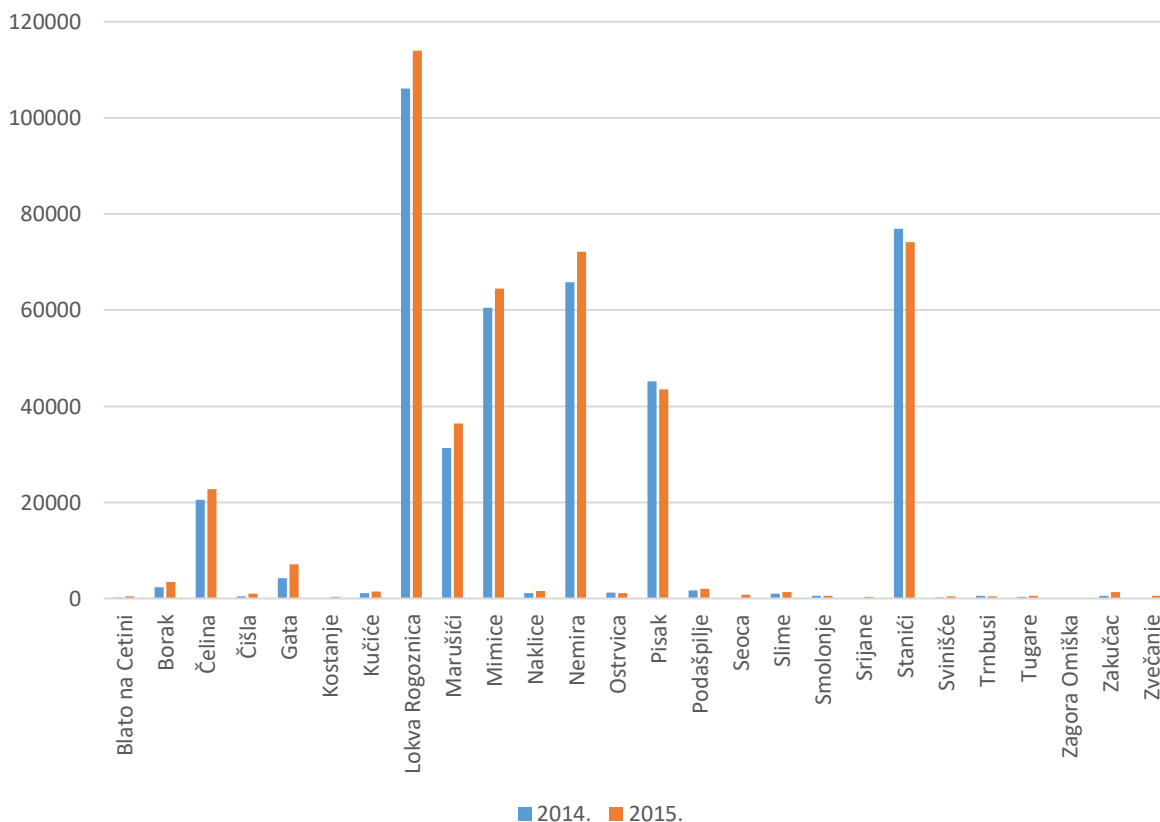
Sl. 72. Turistički dolasci po naseljima Grada Omiša 2014. i 2015. godine bez grada Omiša

Izvor: TZ Grada Omiša, 2016

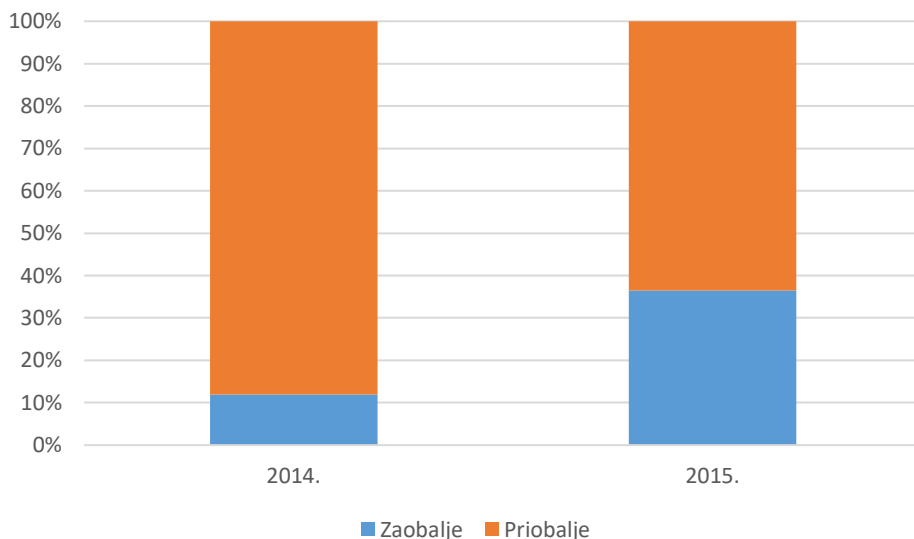
Sl. 73. Udio dolazaka priobalnih i zaobalnih naselja Grada Omiša 2014. i 2015. godine

Izvor: TZ Grada Omiša, 2016

Sl. 74. Ostvarena noćenja po naseljima Grada Omiša 2014. i 2015. godine bez grada Omiša

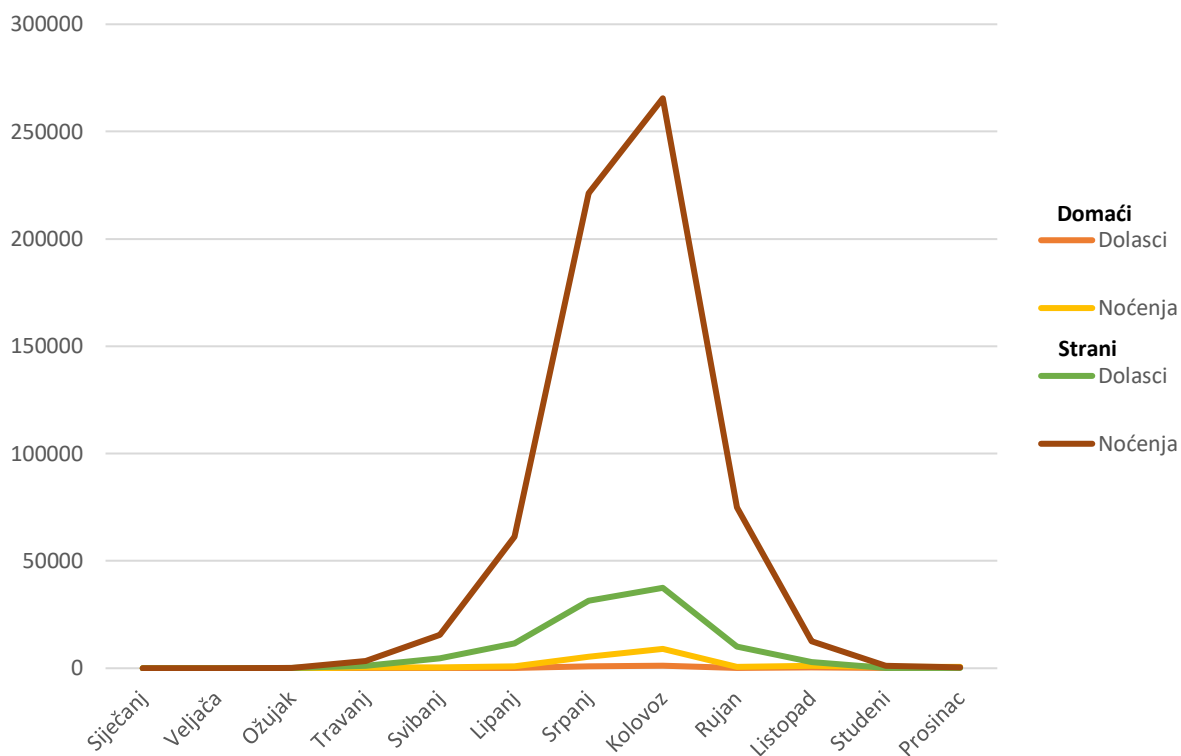
Izvor: TZ Grada Omiša, 2016

Sl. 75. Udio noćenja priobalnih i zaobalnih naselja Grada Omiša 2014. i 2015. godine

Izvor: TZ Grada Omiša, 2016

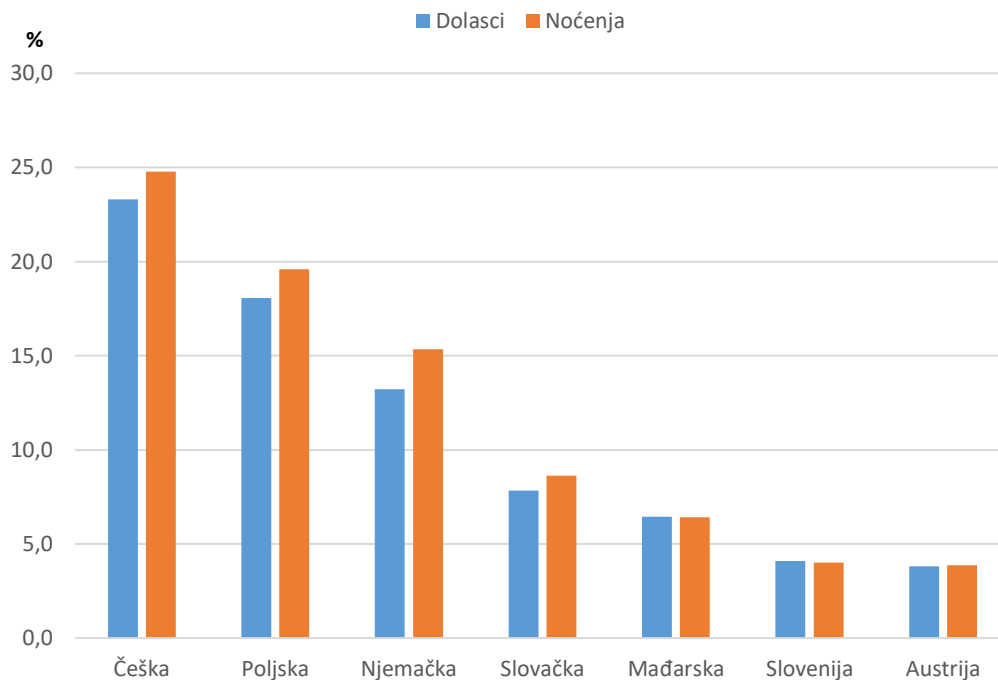
Turizam Grada Omiša, kao i cjelokupni turizam u Hrvatskoj, karakterizira izrazita sezonalnost. Glavnina turističke sezone odvija se u razdoblju od svibnja do listopada s vrhuncem u srpnju i kolovozu. U samo šest mjeseci (svibanj – listopad) 2014. g. ostvareno je čak 97,9 % svih dolazaka te 99 % svih noćenja te godine. U svim mjesecima zabilježen je veći broj dolazaka i noćenja stranih turista nego domaćih pri čemu su najveće razlike primjetne u ljetnim mjesecima (Sl. 76.).

Sl. 76. Dolasci i noćenja po mjesecima u Gradu Omišu 2014. godine

Izvor podataka: TZ Splitsko-dalmatinske županije, 2015

Prema podacima TZ Grada Omiša i TZ Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2015. g. u strukturi posjetitelja prevladavali su Česi, Poljaci i Nijemci (Sl. 77.), a ista struktura prisutna je i na cijelom području Splitsko-dalmatinske županije (Statistička analiza turističkog prometa SDŽ, 2010. - 2016.).

Sl. 77. Prosječni udjeli dolazaka stranih turista prema zemlji podrijetla u razdoblju 2011.-2014. godine u Gradu Omišu

Izvor: TZ Splitsko dalmatinske županije, 2015; TZ Grada Omiša, 2016

U Planu i programu rada TZ Omiš izražene su želje za postizanjem manje ovisnosti i osjetljivosti o tri navedena najveća tržišta, na način da se ulažu dodatni napori za pojačanje udjela rastućih sekundarnih tržišta, rast tržišta na kojima su popularni avanturistički sportovi (Slovenija, Austrija) kao i rast tercijarnih tržišta koja rastu u cijeloj Hrvatskoj, a na području Grada Omiša su zanemariva (npr. Skandinavske zemlje).

2.2.4.3. Turistička infrastruktura

Javnu turističku infrastrukturu, prema Pravilniku o javnoj turističkoj infrastrukturi Ministarstva turizma, čini infrastruktura koja izravno ili neizravno utječe na razvoj turizma i turističke ponude, odnosno: garaže i parkirališta s organiziranom naplatom, kongresni centri, dvorane (športske, koncertne, kino), klizališta, ski podrška (ski-lift, žičara, vučnice, topovi), igrališta (tenisko, nogometno, košarkaško, mini-golf, dječje), zabavni parkovi, kupališta (unutarnji i vanjski bazeni) i prirodna kupališta (plaže uz obalu mora, jezera, rijeka), kupališna podrška, šetnice uz rijeke ili jezera, kroz šumu, šetnice uz more, biciklističke, jahačke, planinarske,

vinske, maslinarske i sl. staze, izletišta i športsko-rekreacijski centri. U sklopu ove Strategije dio turističke infrastrukture obrađen je u poglavljima posvećenim društvenoj infrastrukturi (2.1.2.) te kulturnim sadržajima u funkciji turizma (2.1.5.).

Od turističke infrastrukture važno je spomenuti kongresnu dvoranu u hotelu Villa Dvor, površine 40 m² i kapaciteta 40 osoba, te tri kongresne dvorane u hotelu Plaža ukupnog kapaciteta 400 osoba. Na području Grada Omiša nalazi se i sportska dvorana Ribnjak kapaciteta 1.500 gledatelja i dvorana u sklopu Osnovne škole Josip Pupačić. U sklopu hotela Plaža nalazi se klizalište površine 160 m², a osim toga na području Grada postoji niz igrališta (nogometnih, košarkaških, malonogometnih, tereni za odbojku, rukomet i sl.). Od zabavnih parkova djeluje samo jedan, Luka Park Karlo, i to samo tijekom turističke sezone. Osim navedenih postoji niz biciklističkih, jahačkih, planinarskih i drugih staza uređenih na Mosoru i Omiškoj Dinari, ukupno dugih oko 80 km. Od biciklističkih staza najpopularnija je staza od Omiša do Radmanovih Mlinica koja vodi kroz kanjon rijeke Cetine u dužini od 6 km, na raspolaganju je i zahtjevnija staza na ruti Omiš – Radmanove Mlinice – Kučiće – Zadvarje – Šestanovac – Blato na Cetini – Gata – Omiš u duljini od 60 km (Omiš Info, 2016). Od planinarsko-pješačkih staza LAG-a Adrion ističe stazu sv. Leopolda Mandića, Ilirsku riječnu stazu te stazu eko-etno sela Tugare. Grad Omiš nudi mogućnost aktivnog odmora uz različite rekreacijske sadržaje poput: Zip-line, raftinga, kajakinga, hikinga, trekinga, kanuinga, slobodnog penjanja, ronjenja, planinarenja, paraglidinga i biciklizma. Niti jedan od navedenih rekreacijskih sadržaja i proizvoda nije primarni motiv dolaska gostiju u Omiš stoga ih treba dalje unaprjeđivati radi obogaćivanja turističke ponude, pogotovo u pred i postsezoni (Strateški marketing plan turizma Grada Omiša, 2014). Duž 20 km duge omiške rivijere proteže se nekoliko plaža i kupališta. Na internetskim stranicama TZ Grada Omiša navodi se kako na području Grada postoji velik broj plaža od velikih pješčanih do malih i skrovitih šljunčanih uvala od kojih je istaknuto nekoliko poput centralne omiške „Velike plaže“, brojnih uvala u malim mjestima omiške rivijere, skrivene uvale Vruja, itd. (TZ Grada Omiša, 2016). Zbog naglašene važnosti ljetnog kupališnog turizma upravo obalni pojas uz more i rijeku Cetinu, odnosno plaže i kupališta predstavljaju važan aspekt turističke ponude Grada Omiša, stoga je njihovo redovno i kontinuirano održavanje i unaprjeđenje nužnost koju je potrebno ostvariti želi li se zadržati postojeća razina posjećenosti. Potpurnu turističku infrastrukturu na području Grada Omiša sačinjavaju i garaže i parkirališta pri čemu se na području Grada nalaze dva parkirališta s naplatnom kućicom te nekoliko parkirališta otvorenog tipa s aparatom za naplatu. Ukupan kapacitet parkirališta je 810 parkirnih mjesta. U sklopu infrastrukture

povezane s turizmom može se istaknuti pristup internetu koji je u današnje vrijeme postao jedan od najvažnijih aspekata života te ga najveći dio ljudi svakodnevno koristi u poslovne, obrazovne svrhe, svrhu zabave i slično. Stoga infrastruktura koja omogućuje raširenost i dostupnost interneta predstavlja važan faktor ne samo lokalnom stanovništvu već i turistima koji vrijeme provode na plaži ili u blizini turističkih atrakcija.

Treba spomenuti i izletišta Radmanove mlinice, Eko-etno sela Tugare Ume i Tugare Čažin Dolac, koji su važni privlačni faktori Grada Omiša a mogu se svrstati u kontekst turističke infrastrukture i samostalnih atrakcija. Potencijal koji je moguće iskoristiti u još većoj mjeri leži upravo u promociji i kontinuiranom održavanju i uređenju Radmanovih mlinica, kao i eko-etno sela. Eko-etno sela postaju važan faktor razvoja turizma gotovo svih područja na kojima postoje, prvenstveno u ruralnim područjima zaobalja na području Jadranske Hrvatske, ali i u ostatku države. Razvoj eko-etno sela kroz njihovo uređenje, promociju i razvijanje raznih aktivnosti stoga predstavlja neiskorišten potencijal koji je potrebno valorizirati. Navedenim će se doprinijeti i smanjenu sezonalnosti turizma uzevši u obzir mogućnost da eko-etno sela budu posjećivana i u mjesecima izvan ljetnih, odnosno izvan vrhunca turističke sezone. Uz navedeno treba spomenuti i potencijal razvoja nautičkog turizma koji postaje sve važniji oblik turizma. Zbog atraktivnosti Jadranskog mora, prvenstveno razgranate hrvatske obale s velikim brojem otoka, uvala i ostalih specifičnosti, nautički turizam bilježi snažan porast važnosti. Potencijal koji proizlazi iz toga može biti iskorišten i u Gradu Omišu kroz izgradnju sadržaja i potpornih objekata jedrilicama i sličnim plovilima čime će se nautičare privući u Grad, nakon čega im se nudi široka ponuda prirodnih, kulturnih, gastronomskih i ostalih turističkih proizvoda.

Djelatnost ugostiteljstva obuhvaća usluge pružanja smještaja i pripremu i posluživanje hrane i pića (NN 85/15). U Gradu Omišu registrirani smještajni objekti raspolažu s 13.463 kreveta, od čega se najveći dio odnosi na privatni smještaj (turistički apartmani, studio apartmani, sobe, kuće za odmor, obiteljska domaćinstva - 81,12 %), potom na kampove (11,88 %), na hotele i hotelsko naselje (4,72 %) te na ostale objekte (turističko naselje 2,27 %). Podaci iz Strateškog marketing plana turizma Grada Omiša navode da je u 2014. godini ukupno registrirano 12.592 kreveta u Omišu, s tim da je 81 % (10.200 kreveta) raspoređeno u 389 smještajnih jedinica privatnog sektora (kuće, apartmani). Na području Zagore i Poljica je iste godine u turističkoj ponudi bilo 65 kuća za odmor (TZ Grada Omiša, 2016). Zbog ranije analiziranih turističkih tokova prema kojima je primjeren porast broja turista u recentnom razdoblju, ali i potrebe u budućnosti da se smanji sezonalnost turizma, kao i unaprijedi

postojeća turistička ponuda, može se zaključiti kako je trend porasta broja smještajnih objekata, odnosno smještajnih kapaciteta, poželjan te će u budućnosti postojati sve veća potražnja za smještajem.

Sličan omjer smještajnih objekata je i u Splitsko-dalmatinskoj županiji koja je u 2013. godini imala 65 % privatnog smještaja, 18 % hotela, 7 % kampova i 10 % ostalih smještajnih kapaciteta. Iste godine Splitsko-dalmatinska županija je bila druga, zajedno s Kvarnerom, u Hrvatskoj po broju jedinica smještajnih kapaciteta. Na području cijele Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju od 2005.-2013. g. došlo je do porasta broja smještajnih kapaciteta, a najviše u hotelskom smještaju (31 %), dok je na području Omiša zabilježen najveći porast smještajnih kapaciteta u privatnom smještaju (112 %) (Strateški marketing plan turizma Grada Omiša, 2014). U svim smještajnim kapacitetima u Gradu Omišu tijekom 2015. g. zabilježen je porast broja dolazaka i noćenja u odnosu na 2014. g. (Tab. 38.). Najveći rast u broju dolazaka i noćenja ostvareno je u hotelima u iznosu od 11,7 % odnosno 10,8 %. Prema podacima dobivenim LAG-a Adrion, na području Grada Omiša nalazi se više vrsta smještajnih objekata, a najveći broj kreveta zabilježen je u obiteljskim domaćinstvima (Tab. 39.).

Na području Grada Omiša djeluje Turistička zajednica Grada Omiša te tri informativna centra koja se nalaze u naseljima uz Jadransku magistralu (Ravnički most, Obriž i Mimice - Lokva Rogoznica). Planira se uređenje okoliša TIC-eva, oglašavanje, zapošljavanje 10 sezonskih radnika odnosno studenata tijekom 2,5 mjeseca (rad u dvije smjene) te po jednog studenta u Pisku i Stanićima na pola radnog vremena (TZ Grada Omiša, 2016). U Gradu Omišu u turističkoj djelatnosti postoje i dvije zadruge: Tugare, braniteljska zadruga za proizvodnju tradicionalnih jela i suvenira i Zamosorje, braniteljska socijalno-radna zadruga za turizam i usluge.

Tab. 38. Dolasci i noćenja po grupama naplatitelja u Gradu Omišu 2014. i 2015. godine

	Dolasci		Noćenja	
	2014.	2015.	2014.	2015.
Hoteli	24.419	27.287	111.779	123.888
Kampovi	22.660	24.659	112.543	124.675
Privatni smještaj	53.661	57.947	395.230	427.539
UKUPNO	100.740	109.893	619.552	676.102

Izvor: TZ Grada Omiša, 2016

Tab. 39. Vrsta smještajnih objekata u Gradu Omišu 2015. godine

Vrsta smještaja	Broj	Kapacitet	Kategorizacija
Hotel	3	255	3*
	2	205	4*
Hotelsko naselje	1	176	3*
Turističko naselje	1	306	3*
Kamp	4	200	2*
	2	1.400	3*
Turistički apartman	174	565	/
Studio-apartman	70	203	/
Sobe	104	191	/
Kuća za odmor	2	18	/
Obiteljska domaćinstva - agroturizam sa smještajem	3.493	9.944	/

Izvor: LAG Adrion, 2015

2.2.4.4. Turističko poslovanje

Prema podacima FINA-e, u razdoblju 2010.-2014. g. u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane konstantno se povećava broj poduzetnika te ih je 2014. g. bilo 54,2 % više nego 2010. g. (Tab. 40.), a iste godine njihov udio u ukupnom broju poduzetnika te djelatnosti u Splitsko-dalmatinskoj županiji iznosi 2,9 %. Radi se o mikro i malim poduzećima čiji se prihodi povećavaju u razdoblju 2011.-2014. g. Primjetno je kako se turizam i dalje snažno razvija na razini Županije, ali i Grada Omiša, čemu svjedoči porast broja poduzeća u navedenoj djelatnosti, ali i više nego dvostruko povećanje prihoda i rashoda u toj djelatnosti. Primjetno je kako je i poslovanje poduzeća u ovoj djelatnosti u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. g. iz gubitka od gotovo četiri milijuna kuna došlo na dobit od nešto manje od tri milijuna. Ovo ukazuje na postojanje velikog potencijala za daljnje jačanje turizma kao nositelja gospodarstva Grada Omiša. Prema podacima Turističke zajednice Grada Omiša obrti registrirani za ugostiteljsku djelatnost bilježe smanjenje broja dolazaka i noćenja 2015. g. u odnosu na 2014. g. dok tvrtke i ostale smještajne jedinice (hoteli, kampovi itd.) bilježe porast (Tab. 41.).

Tab. 40. Broj i prihodi poduzeća djelatnosti pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010. – 2014. godine

Godina	Broj poduzeća		Ukupni prihodi (u kn)		Ukupni rashodi (u kn)		Dobitak ili gubitak razdoblja	
	Grad Omiš	SDŽ	Grad Omiš	SDŽ	Grad Omiš	SDŽ	Grad Omiš	SDŽ
2010.	24	936	35.056.137	1.573.291.077	38.843.897	1.953.724.124	-3.951.249	386.183.272
2011.	24	1.010	32.879.130	1.791.043.518	36.284.096	2.034.213.330	-3.507.263	248.663.589
2012.	29	1.027	43.292.211	1.785.257.675	44.843.401	2.220.029.822	-1.757.780	434.322.649
2013.	30	1.140	72.269.580	2.296.471.529	69.120.900	2.484.237.735	2.629.418	211.536.720
2014.	37	1.289	84.188.892	2.693.802.735	80.968.540	2.517.159.508	2.744.652	152.734.289

Izvor: FINA, 2015

Tab. 41. Dolasci i noćenja u obrtima i tvrtkama za ugostiteljstvo na području Grada Omiša 2014. i 2015. godine

	2014.		2015.		Indeks	
	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja
Obrti	3.326	21.287	2.966	18.480	89,18	86,81
Tvrtke	2.685	20.741	3.529	26.305	131,43	126,83
Ostalo	100.740	619.552	109.893	676.102	109,09	109,13

Izvor: TZ Grada Omiša, 2016

2.2.4.5. Inicijative brendiranja i promidžbe

Strateški marketing plan turizma Grada Omiša (2014) navodi da uz postojanje brojnih kulturnih manifestacija i kulturne infrastrukture i baštine nedostaje brendiranje, valorizacija i ispravna komunikacija istih što dovodi do toga da postojeći potencijal nije iskorišten, nije prepoznatljiv na tržištu i teško može funkcionirati kao turistički proizvod (npr. Festival dalmatinskih klapa, Gradski muzej Omiš, Poljički soparnik). Trenutno se u funkciji promocije koriste info materijali i brošure, internet stranica, pokrenuta je inicijativa za jače aktiviranje na društvenim mrežama, turistički informativni centri te udruženo oglašavanje s privatnim sektorom i centralnim uredom Hrvatske turističke zajednice (Strateški marketing plan turizma Grada Omiša, 2014). S problemom nedovoljne prepoznatosti na nacionalnoj i međunarodnoj razini se susretala i Splitsko-dalmatinska županija koja je izradila Strategiju brendiranja u 2011. godini kako bi prepoznali proizvode, certificirali njih i način njihove proizvodnje i

osigurali da ih ima dovoljno na tržištu (npr. dalmatinski pršut, lavanda, kaštelanski crljenak, dalmatinska konoba...).

U Glavnom planu razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije (2007) u prijedlozima razvoja ključnih turističkih atrakcija za područje Grada Omiša spominje se izgradnja interpretacijskog centra „Omiški gusari“ jer ta atrakcija trenutno nije predstavljena turistima na odgovarajući način, a interpretacijski centar bi trebao turistima pružiti zabavno i edukativno iskustvo o životu u srednjovjekovnom gradu Omišu i djelovanju omiških gusara. Isto tako, osmišljen je interpretacijski centar „Dalmatinske klape“ koji bi trebao biti smješten u samom središtu Omiša s ciljem objašnjavanja povijesti i tradicije klapa i klapske pjesme posjetiteljima. Okolica Omiša i donji tok Cetine prepoznati su kao atraktivna destinacija za aktivni odmor. Stoga je potrebno izgraditi barem jedan rekreacijsko-servisni centar koji bi gostima pružio sportske i ugostiteljske usluge. U zaleđu Omiša planira se izgradnja Muzeja Poljičke republike kako bi se posjetiteljima objasnila povijest Republike i zaleđa čime bi se ukazalo na razine društvenog, političkog i zakonodavnog uređenja u povijesti (Glavni plan razvoja turizma SDŽ, 2007).

U Strateškom marketing planu turizma Grada Omiša (2014) kratkoročno (1 godina) i srednjoročno (1-3 godine) planiraju se brojne aktivnosti vezane za marketinške komunikacije: izrada vizualnog identiteta i knjige standarda; nova web stranica; nove društvene mreže; jumbo oglašavanje destinacije uz glavne ceste; jača investicija u digitalno oglašavanje; jača investicija u oglašavanje proizvoda avanturizma; odabir 10 strateških manifestacija i njihovo financiranje; sudjelovanje na sajmovima (uz TZ županije) na primarnim tržištima; preseljenje TZ na Fošal i uređenje trga ispred; postavljanje turističke signalizacije po gradu; postavljanje info ploča na atrakcijama.

2.2.5. Poljoprivreda i ribarstvo

Poljoprivreda Splitsko-dalmatinske županije gubi svoju važnost sukladno posljedicama dugogodišnjih nepovoljnih procesa u ruralnom prostoru, od kojih se ističu depopulacija i senilizacija stanovništva, emigracija mladog i radno sposobnog stanovništva te smanjenje proizvodnih resursa poljoprivredne proizvodnje. Iako je značaj poljoprivrede u Splitsko-dalmatinskoj županiji uvelike degradirao, prostor zaobalja pruža brojne mogućnosti za razvoj ove ključne djelatnosti ruralnog prostora (Gugić i dr., 2011).

Izniman potencijal i razvojne mogućnosti za sektor poljoprivrede i ribarstva predstavljaju strukturni fondovi Europske unije (prije svega Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, EAFRD) koji su Hrvatskoj otvoreni za korištenje od datuma stupanja u punopravno članstvo 2013. g. Već je i prije 2013. g. korištenjem pretpristupnih fondova za poljoprivredu i ruralni razvoj Republika Hrvatska stekla važno iskustvo kroz pripremu programa za poljoprivredu. Jedan od glavnih rezultata su svakako lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) koji su formirani u sklopu LEADER programa u svrhu integriranog ruralnog razvoja. Na prostoru Grada Omiša tako djeluje LAG Adrion, dok LAGUR (lokalne akcijske grupe u ribarstvu) nije formiran.

2.2.5.1. Poljoprivredna karakterizacija

Poljoprivredu Grada Omiša karakterizira heterogenost proizvodnih mogućnosti, autarkičnost i ekstenzivnost. Nedovoljna razvijenost poljoprivrede uvjetovana je socioekonomskim promjenama priobalnog prostora pod utjecajem litoralizacije koja za sobom vodi negativne promjene u priobalju. Starost stanovništva zaobalja, usitnjenost zemljišta te nedostatak inovativnih metoda i tehnologija uvjetovali su oslabljenim primarnim sektorom gospodarstva. Ono što je zajedničko cijelom području Županije je usitnjenost posjeda što predstavlja prepreku racionalnom korištenju zemljišta i ostvarivanju znatnijih prihoda (PUR, 2011).

Prema podacima o zaposlenima po djelatnostima Popisa stanovništva 2011. g. tek se 60 osoba na području Grada Omiša bavilo djelatnostima primarnog sektora, što je 1,3 % od ukupnog broja zaposlenih. Ovako mali udio ukazuje na izrazitu nerazvijenost i nezastupljenost primarnog sektora. Blizina Splita kao većeg centra rada, kao i turistička osnova gospodarstva Grada Omiša uzrok su ovako niskoga stupnja zastupljenosti primarnog sektora.

Poljoprivredno tlo se prema Prostornom planu uređenja Grada Omiša (2015) i Izvješću o stanju u prostoru Grada Omiša (2015) dijeli na osobito vrijedno obradivo tlo (obuhvaća komplekse polja u zaleđu i kultivirano terasasto tlo u priobalju), vrijedno obradivo tlo (obuhvaća manje komplekse vinograda, maslinika i voćnjaka u blizini naselja) te ostala obradiva tla (koja čine neobrađene livade i oranice udaljenije o naselja i lošije kakvoće tla). Preostalo zemljište koje ujedno ne ulazi niti u jednu drugu kategoriju zemljišnog pokrova definiranim Prostornim planom (šume, vodene površine, urbane površine i dr.) predstavlja ostale poljoprivredne i šumske površine koje također imaju svoju agrarnu vrijednost, iako s

manjim potencijalom nego obradiva tla. Najveće površine (Tab. 42.) zauzimaju ostale poljoprivredne i šumske površine koje zauzimaju 51,82 % (ili 13.758,9 ha) ukupne površine Grada Omiša, dok ono najkvalitetnije obradivo tlo predstavlja prostorno najmanju kategoriju sa svega 19,1 ha. Sve poljoprivredne površine, određene kao vrijedno obradivo tlo i ostala obradiva tla, a posebno one izvan građevinskog područja, koriste se kao resursi za proizvodnju poljoprivrednih proizvoda (zdrava hrana) u cilju opskrbe lokalnog stanovništva, turista i šireg područja. Pri tome je od značaja njihova važnost za održavanje ekološke ravnoteže, krajobrazne raznolikosti i održivog razvitka prostora.

Tab. 42. Kategorije poljoprivrednog tla i ostalih poljoprivrednih površina u Gradu Omišu

Kategorija tla	Površina (ha)	Udio u gradskoj površini (%)
Osobito vrijedno obradivo tlo	19,1	0,07
Vrijedno obradivo tlo	130,5	0,49
Ostala obradiva tla	2.774,3	10,42
Ostale poljoprivredne i šumske površine	13.758,9	51,67

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Grada Omiša za razdoblje 2011.-2015., 2015; PPUG Omiš, 2015

Prostorna distribucija analiziranog poljoprivrednog zemljišta ukazuje na prostornu orijentiranost obradivog zemljišta na prostore uz rijeku Cetinu (Sl. 78.), što potvrđuje i podatak kako se čak 70,5 % obradivog tla nalazi u krugu od dva kilometra od rijeke Cetine. Osobito vrijedno obradivo tlo nalazi se uz rijeku Cetinu u naselju Blato na Cetini dok se vrijedno obradivo tlo nalazi u naseljima Tugare (77,4 ha), Gata (25,5 ha), Seoca (18,1 ha) i Čisla (5,44 ha). Kategorija ostalog obradivog tla najvećom površinom se pojavljuje u naseljima Nova Sela (309,38 ha) i Kostanje (282,8 ha).

Sektor poljoprivrede u Gradu Omišu temelji se na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima koji čine uvjerljivu većinu (98,7 %) u strukturi poljoprivrednih gospodarstava (Tab. 43.). Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2016), na prostoru Grada Omiša nalazi se 586 OPG-ova što čini 4,2 % ukupnog broja OPG-ova Splitsko-dalmatinske županije.

Sl. 78. Prostorna distribucija kategorija obradivog tla u Gradu Omišu

Izvor podataka: Prostorni plan uređenja Grada Omiša, 2015.

Tab. 43. Pregled broja poljoprivrednih gospodarstava u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinskoj županiji 2015. g.

Vrsta PG-a	Omiš	Splitsko-dalmatinska županija	Udio u županiji (%)
Obiteljsko gospodarstvo	586	13.906	4,2
Obrt	3	79	3,8
Trgovačko društvo	2	164	1,2
Zadruga	2	50	4,0
Ostali	1	10	10,0
Ukupno	594	14.209	4,2

Izvor podataka: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2016

Prema podatcima LAG-a Adrion (2015), na prostoru Grada Omiša najviše OPG-ova bavi se uzgojem maslina (64) i voća (60), dok se značajan broj OPG-ova bavi uzgojem vinove loze (25). Od ukupnog broja OPG-ova, 46 ih ima registrirane nasade na oranicama što ukazuje na manji

značaj klasične, ratarske poljoprivrede. Na prostoru Grada Omiša, godišnje se prosječno proizvede 60 t vina, 48 t ulja, 585 t voća te 2.000 t povrća (LAG Adrion, 2015). Dugu tradiciju uzgoja i proizvodnje zabilježila je proizvodnja meda i pčelinjih proizvoda na obiteljskim gospodarstvima, a u okvirima Županije visokom kvalitetom i značajnom proizvodnjom ističe se tvrtka Apidal d.o.o. iz Tugara (Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Split, 2016). Prema podacima LAG-a Adrion u razdoblju 2010.-2011. g. ukupno je proizvedeno 31.000 kg meda konvencionalnim uzgojem iz 1.550 košnica. Na temelju podataka Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju i sustava ARKOD, na prostoru Grada evidentirano je 211,06 ha parcela od čega su 28,2 % voćnjaci, a 27,7 % maslinici. Značajan je i udio nasada na oranicama (20,2 %) te vinograda (11,3 %; Tab. 44.). Svi navedeni podatci ukazuju na važnost maslinarstva i voćarstva na prostoru grada Omiša. Segment maslinarstva obilježen je sustavom ekstenzivnog ili poluintenzivnog uzgoja što ukazuje na nedovoljno iskorištene potencijale za uzgoj masline. Kako bi se iskoristio puni potencijal maslinarstva, potrebno je potaknuti podizanje i obnovu maslinika, modernizaciju i povećanje preradbenih kapaciteta te poboljšati kvalitetu proizvedenog maslinovog ulja kako bi se stvorila dodatna vrijednost proizvoda (Gugić i dr., 2011).

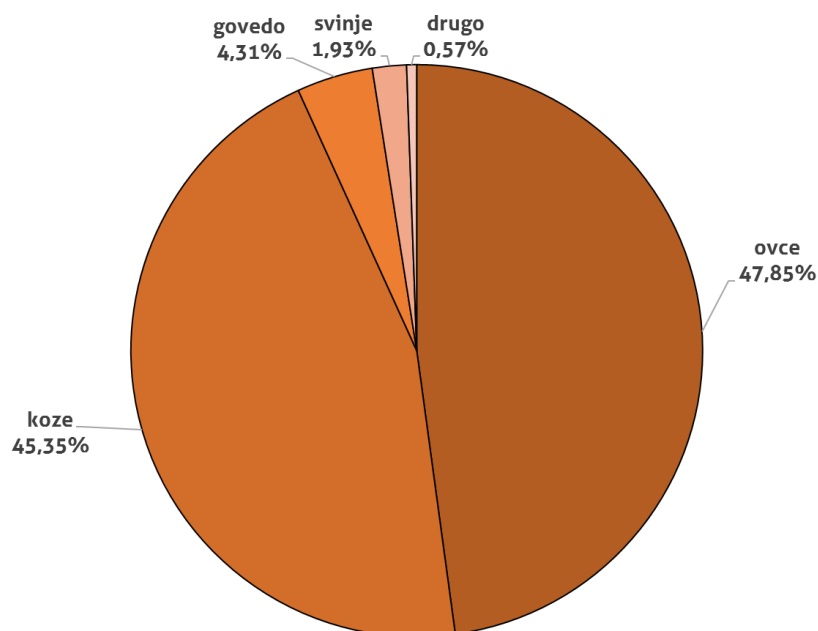
Tab. 44. Površine poljoprivrednih zemljišta Grada Omiša prema načinu korištenja

Vrsta zemljišta	Površina ARKOD parcela (ha)	Udio u ukupnoj površini (ha)
oranica	42,54	20,15
staklenik na oranici	0,34	0,16
livada	7,47	3,54
krški pašnjak	5,41	2,57
vinogradi	23,86	11,31
maslinik	58,44	27,69
voćne vrste	59,61	28,24
miješani trajni nasadi	12,22	5,79
ostalo zemljište	1,19	0,56
Ukupno	211,06	100,00

Izvor podataka: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2016

U Izvješću o stanju u prostoru (2015), navodi se kako je poljoprivredna važna djelatnost za prostor Grada Omiša, ali se u trenutnim okvirima ističe tek kao dopunska djelatnost. U

zaobalnom području male su mogućnosti za razvoj poljodjelstva dok stočarstvo ima znatno veće mogućnosti razvoja, posebice za uzgoj koza i ovaca. Prema posljednjim podacima iz 2016. g. najzastupljenija vrsta stoke u Gradu Omišu su ovce (47,9 % grla) i koze (45,4 %), dok vrlo malen udio čine govedo i svinje (Sl. 79.). Kao potencijalna mogućnost podizanja važnosti poljoprivrede i poljoprivredne proizvodnje ističe se osnivanje zadruga ili sličnih oblika zajednica koje bi putem udruživanja pojedinačnih poljoprivrednika postale značajniji faktor razvoja te bi imale veću snagu u promociji proizvoda i njihovom plasiranju na tržište.

Sl. 79. Usporedba najzastupljenijih vrsta stoke u stočarskom sektoru Grada Omiša

Izvor podataka: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2016

Iako podatci LAG-a Adrion (2015) nisu direktno usporedivi s podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2016) zbog različite metodologije i vremena prikupljanja podataka, mogu poslužiti kao indikativni pokazatelji stanja u prostoru. U Tab. 45. prikazan je pregled proizvodnje mesa i mlijeka u razdoblju od 2010.-2011. g. triju najzastupljenijih vrsta stoke u stočarskom sektoru u Gradu Omišu. Podatci ukazuju kako proizvodnja kozjeg i ovčjeg mesa dominira, dok je proizvodnja mlijeka zastupljenija u uzgoju koza i goveda. Najveću efikasnost ima proizvodnja mlijeka u uzgoju goveda gdje se na jedno

grlo proizvelo prosječno 5.500 litara mlijeka. Osnovna obilježja stočarstva, kako na prostoru cijele Splitsko-dalmatinske županije, tako i Grada Omiša, su dominacija ekstenzivnog i autarkičnog načina uzgoja, odnosno uzgoja za vlastite potrebe bez ciljanog plasmana proizvoda na tržište (Gugić i dr., 2011).

Tab. 45. Pregled stočarske proizvodnje u Gradu Omišu 2010./2011. godine

Vrsta	Broj grla	Proizvodnja
Ovce	660	24 t mesa; 32 t mlijeka
Koze	550	27 t mesa; 300 t mlijeka
Goveda	40	5 t mesa; 220 t mlijeka
Magarci	17	/

Izvor: LAG Adrion, 2015

2.2.5.2. Trendovi u poljoprivrednom gospodarstvu

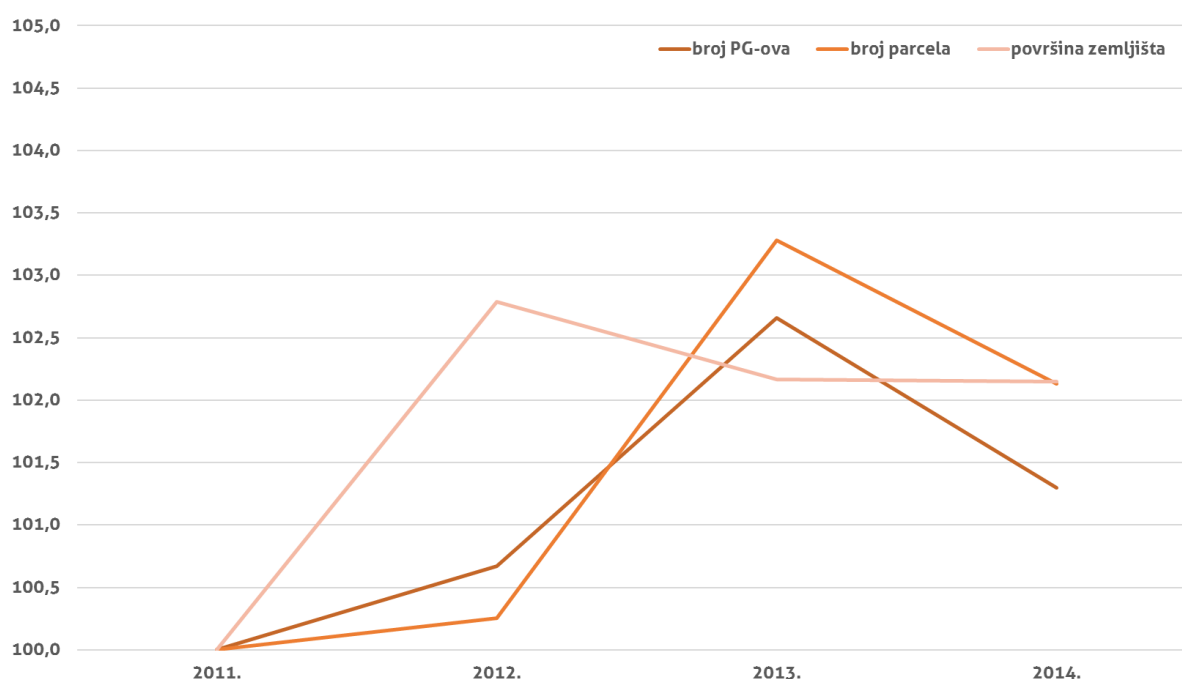
Na temelju podataka Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2016) utvrđeni su pozitivni trendovi u sektoru poljoprivrede u razdoblju 2011.-2014. g. (Tab. 46.). Broj poljoprivrednih gospodarstava na prostoru Grada Omiša u analiziranom razdoblju porastao je u relativnom iznosu od 4,69 % što u apsolutnom smislu označava porast od 21 jedinice poljoprivrednog gospodarstva. Usporedno s kretanjem broja PG-ova, u istom analiziranom razdoblju povećana je i površina poljoprivrednog zemljišta u visini od 7,28 %, tj. za 15,29 ha. S druge strane, utvrđen je porast broja parcela za 5,75 % što može imati dvojak učinak: proširenje obradivih tla ili daljnje usitnjenje zemljišta (dijeljenje parcela zbog otežanih imovinsko-pravnih odnosa).

Tab. 46. Kretanje broja poljoprivrednih gospodarstava, broja poljoprivrednih parcela i površine zemljišta u Gradu Omiša u razdoblju 2011.-2014. g.

Grad Omiš	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2014./2011.
broj PG-ova	448	451	463	469	104,69
broj parcela	2764	2771	2862	2923	105,75
površina (ha)	210,15	216,02	220,70	225,44	107,28

Izvor podataka: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2016

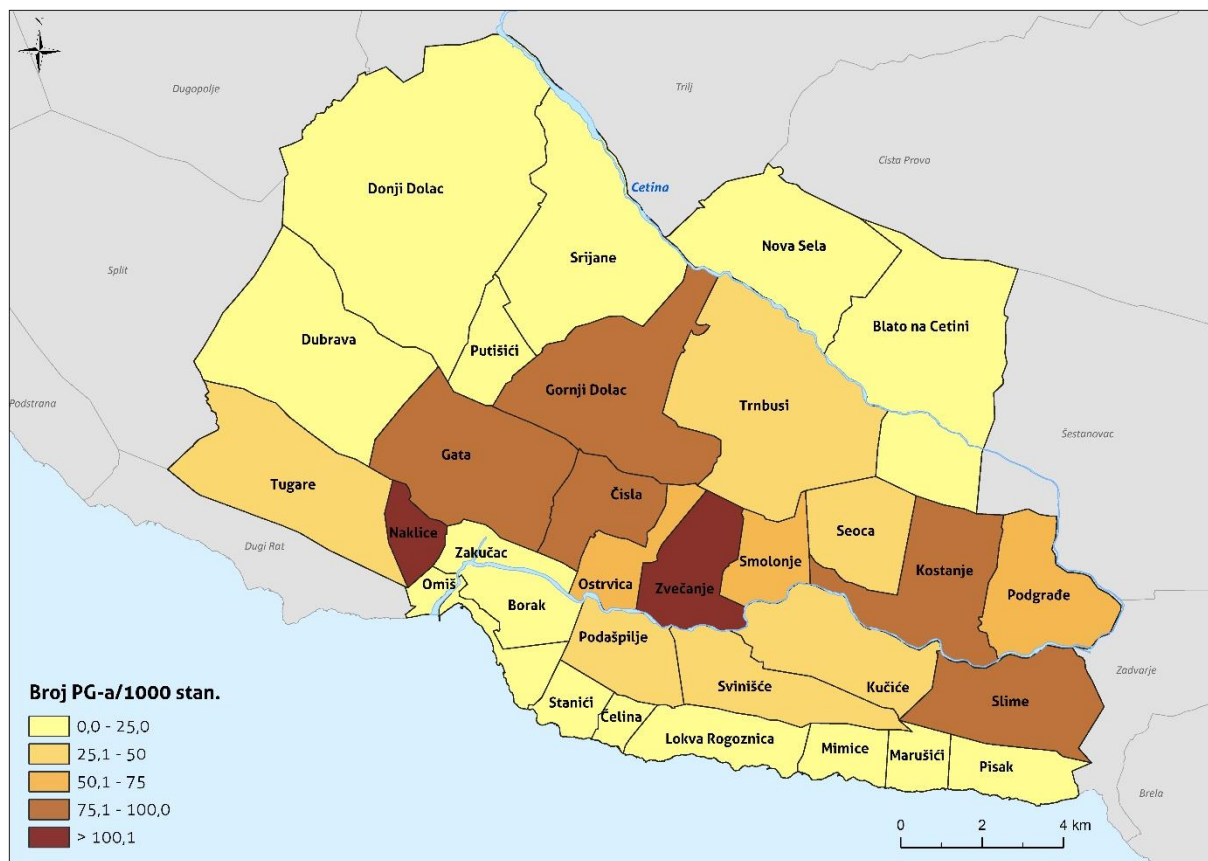
Kretanje evidentiranih pokazatelja po godinama ukazuje na nagli porast površine poljoprivrednih zemljišta 2012. g., nakon čega je slijedeće godine uslijedilo povećanje broja parcela i PG-ova (Sl. 80.). Važno je napomenuti kako Grad Omiš bilježi kontinuiran porast evidentiranih pokazatelja, s različitim oscilacijama u visini porasta. Navedeni pokazatelji ukazuju na porast aktivnosti vezanih uz poljoprivredu na području Grada Omiša što svakako pridonosi diversifikaciji i održivosti gospodarstva.

Sl. 80. Kretanje broja poljoprivrednih gospodarstava, broja poljoprivrednih parcela i površine zemljišta u Gradu Omiša u razdoblju 2011.-2014. g.

Izvor podataka: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2016

Jedan od pokazatelja prostorne distribucije poljoprivrednih gospodarstava (Sl. 81.) je broj subjekata na 1.000 stanovnika čime se on dovodi u odnos s demografskim faktorom koji je ključan u razvoju gospodarstava. Prosječna poljoprivredna gustoća Grada Omiša tako iznosi 31,4 poljoprivredna gospodarstva na 1000 stanovnika. Naselja na desnoj obali rijeke Cetine ističu se većom poljoprivrednom gustoćom od ostatka prostora Grada, iako je najveća gustoća evidentirana u naselju Naklice (127,1).

Sl. 81. Broj PG-a s obzirom na demografsku veličinu naselja Grada Omiša

Izvor podataka: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2016

Prepreku za jači razvoj poljoprivrede predstavlja krš, odnosno topografija terena na kojem postoji vrlo mali udio pogodan za razvoj poljoprivrede. Ograničavanju razvoja poljoprivrede pogoduju i neuređeni i neodržavani poljski putovi, nesređeni imovinsko-pravni odnosi i katastar kao i usitnjenost zemljišta (PUR, 2011).

Neki od najvažnijih problema vezanih za poljoprivredu na razini cijele hrvatske su usitnjenost zemljišta i neriješeni imovinsko-pravni odnosi, čime je znatno otežana poljoprivredna proizvodnja u većim razmjerima. Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2016), u Gradu Omišu je 2015. g. prosječna površina parcele je iznosila 0,1 ha, dok je prosječna površina zemljišta po poljoprivrednom gospodarstvu iznosila 0,5 ha. Podatci ukazuju na iznimno male površine u odnosu na nacionalni prosjek koji iznosi 6,8 ha po PG-u, ali i na prosjek Jadranske Hrvatske koji iznosi 2,6 ha). O usitnjenosti zemljišta govori i prosječan broj parcela po poljoprivrednom gospodarstvu koji u Gradu Omišu iznosi u prosjeku 6,2 što je manje u usporedbi s nacionalnim prosjekom (8,76), ali i prosjekom

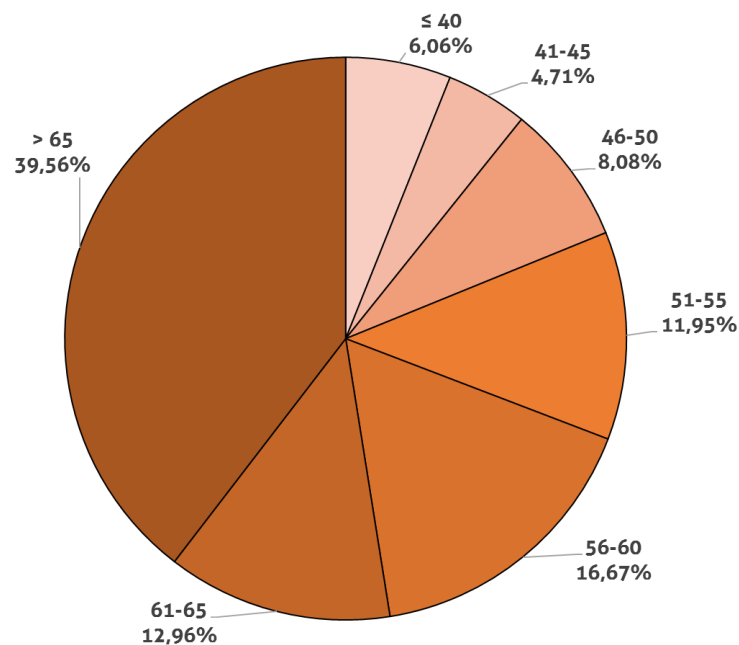
Jadranske Hrvatske (7,57). Prema Tab. 47. vidljivo je kako je usitnjenost uvelike izraženija nego na razini cijele županije, jer se na prostoru Grada Omiša čak 94,1 % parcela nalazi u kategoriji manjih od 3 ha što je znatno više nego na razini Splitsko-dalmatinske županije. Okrupnjavanje zemljišta i institucionalna pomoć u tom procesu trebali bi biti jedan od važnijih prioriteta u planiranju razvoja Grada Omiša kako bi se održala poljoprivredna proizvodnja i diversificiralo gospodarstvo.

Tab. 47. Usporedba površinskih udjela parcela upisanih u ARKOD

	< 3 ha (u %)	3 - 20 ha (u %)	20 - 100 ha (u %)	100 - 1.500 ha (u %)	> 1.500 ha (u %)
Grad Omiš	94,1	5,9	0,0	0,0	0,0
Splitsko-dalmatinska županija	37,9	20,6	9,0	15,7	16,9

Izvor podataka: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2016

Neizostavan dio analize poljoprivrednog sektora je demografski aspekt kod kojeg je važan čimbenik dob poljoprivrednika. S obzirom na negativne demografske trendove koji su prisutni na nacionalnoj razini te s još uvijek prisutnim procesima deagrarizacije, urbanizacije i litoralizacije, i dalje dolazi do kvantitativnih i kvalitativnih promjena stanovništva u ruralnim područjima. Mlado stanovništvo iseljava u gradove gdje se orijentira na sekundarne i tercijarne djelatnosti što direktno smanjuje broj stanovnika u ruralnim područjima i povećava proces starenja. Posljedica ovakvih promjena je izuzetno visok broj starih osoba koje se bave poljoprivredom što je vidljivo na Sl. 82. Više od polovine poljoprivrednika starije je od 60 godina, dok je broj mlađi od 40 godina sveden svega na 6,06 %. Takav udio rezultira oslabljenim mogućnostima za razvoj i promjenu novih metoda i tehnologije u poljoprivredi jer se starije stanovništvo teže prilagođava brzim promjenama novog doba. Kako bi se poljoprivreda modernizirala, potrebno je poticati mlade na bavljenje poljoprivredom kako bi se potaknula diversifikacija gospodarstva te kako bi se iskoristili svi potencijali ovog područja. Generalna rezultat ovih podataka očitat će se u budućem padu broja poljoprivrednih gospodarstava. Naime, imajući na umu velik broj vlasnika OPG-a starih 60 i više godina, moguće je očekivati da će u narednom desetljeću doći do naglog povećanja broja zatvaranja OPG-a koje vjerojatno neće biti praćeno povećanjem broja novoootvorenih OPG-a jednakog intenziteta.

Sl. 82. Starost vlasnika poljoprivrednih gospodarstava na prostoru Grada Omiša 2015. g.

Izvor podataka: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2016

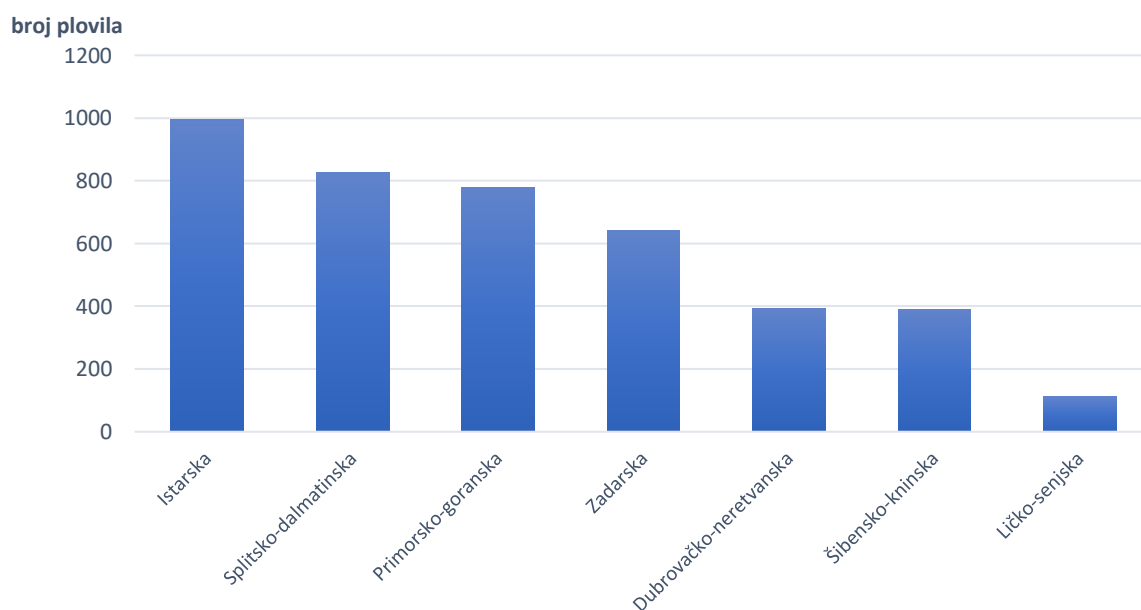
Na području Grada Omiša 2016. g. postojalo je pet poslovnih subjekata registriranih u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (FINA, 2016), a nije zabilježen niti jedan poljoprivrednik koji se bavi ekološkom proizvodnjom (LAG Adrion, 2015). Navedena poduzeća u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva bilježila su smanjenje prihoda do 2013. g. da bi 2014. g. prihodi blago porasli. Treba napomenuti kako su poduzeća ove djelatnosti među nekoliko najvećih gubitaka promatrajući sve djelatnosti na području Grada Omiša. Poticanje ekološke poljoprivredne proizvodnje rezultiralo bi postizanje održivog razvitka Grada. U kontekstu navedenog, potrebno je raditi na povezivanju ekološke poljoprivrede i turizma kako bi se poticala poljoprivreda te integrirani razvoj.

Tijekom 2016. g. dio sredstava Županijskog proračuna namijenjenog gospodarstvu, EU fondovima i poljoprivredi dodijeljeni su dvjema udrugama koje djeluju na području Grada Omiša – Poljički Soparnik iz Omiša te udruga maslinara Paićuša iz Piska. Udruga Poljički soparnik zaslužna je za dodjelu oznake zemljopisnog podrijetla poljičkom soparniku. Udruga maslinara Paićuša je pak okupljena oko istoimene autohtone sorte masline s područja Piska koja je cijepljenjem raširena na područje cijele Dalmacije, ali je ipak najviše ima na Omiškom području (Paićuša, 2016).

2.2.5.3. Ribarstvo i akvakultura

Ribarstvo, iako karakteristična djelatnost obalnih područja, u Omišu nema veliko značenje. Na to ukazuju i podaci LAG-a Adrion prema kojima su na području Grada Omiša izdane 32 povlastice za obavljanje gospodarskog ribolova. Uz to, djelatnošću ribarstva se bavi 11 obrta i 2 pravne osobe. Povlasticu malog obalnog ribolova ima 21 osoba. Na području Grada za djelatnost ribarstva registrirana su 3 broda i 29 brodica. Prema Nacrtu izvješća ekonomsko-socijalne analize mora i obale Republike Hrvatske na području Splitsko-dalmatinske županije 2011. g. bilo je registrirano ukupno 826 plovila za gospodarski ribolov. Udio broja plovila Grada Omiša u ukupnom broju županije iznosi nešto manje od 4,0 %. Ako se taj podatak stavi u usporedbu s udjelom broja stanovnika u odnosu na županiju koji iznosi 3,2 % primjetno je kako je udio plovila nešto veći od udjela prema broju stanovnika. Uzevši u obzir činjenicu da određen broj stanovnika županije ne živi u priobalnim područjima takav odnos je logičan.

Podaci o broju plovila za 2011. g. na županijskoj razini ukazuju kako Splitsko-dalmatinska županija zauzima drugo mjesto nakon Istarske županije. Prema Nacrtu izvješća ekonomsko-socijalne analize mora i obale Republike Hrvatske na području Istarske županije registrirano je 995 plovila, dok je u Splitsko-dalmatinskoj njih 826. Slijedi Primorsko-goranska županija sa 778 plovila (Sl. 83.). Prema udjelu na plovila s područja Splitsko-dalmatinske županije otpada 20,0 % ukupnih plovila Jadranske Hrvatske, što ukazuje na razvijenost ribarstva.

Sl. 83. Broj plovila po županijama Jadranske Hrvatske 2011. godine

Izvor podataka: Nacrt izvješća ekonomsko-socijalne analize mora i obale Republike Hrvatske, 2014

Na području Omiša djeluje ribarska zadruga „Friška riba“ koja je osnovana 2007. g., a okuplja profesionalne ribare iz Splita i okolnih naselja: Vinišća, Trogira, Omiša, Kaštela, Vranjica, Malog Rata, Dugog Rata, te s otoka Brača i Hvara i s područja Dubrovnika i Gradaca. Zadruga se bavi aktivnostima otkupa i prodaje ribe, trgovačkog posredovanja, nabave opreme i alata, računovodstvenim i knjigovodstvenim poslovima, informiranjem o zakonskim promjenama vezanim uz ribarski sektor, savjetovanjem i stručnom pomoću prilikom prijave za natječaje. Prema Hrvatskom centru za zadružno poduzetništvo zadruga okuplja 33 zadrugara te surađuje s 31 kooperantom. Trenutno na području Grada Omiša ne djeluje lokalna akcijska grupa u ribarstvu (LAGUR/FLAG). Treba spomenuti kako na području Grada Omiša postoji veterinarska stanica Omiš, u samom naselju Omiš, koja pruža niz usluga izravno ili neizravno povezanih sa stočarstvom i poljoprivredom.

Prema podacima Uprave za ribarstvo Ministarstva poljoprivrede na području Grada Omiša 2015. g. nisu registrirani uzgajivači u akvakulturi. Na cjelokupnom području Splitsko-dalmatinske županije registrirano je pet uzgajivača u marikulturi (u Maslinici na Šolti, u Sućuraju, Postirama, Pučišću i Splitu) te dva uzgajivača slatkovodnih organizama (u Solinu i Grabu). Izvješće o stanju okoliša u Splitsko-dalmatinskoj županiji iz 2012. g. navodi lokacije pogodne za razvoj marikulture pri čemu se nijedna potencijalna lokacija ne nalazi na području Grada Omiša.

Planovi za razvoj ribarstva i akvakulture nisu prisutni na lokalnoj razini, odnosno Grad Omiš nema razrađene mjere razvoja ovih djelatnosti. Postojeće strategije i planovi koji se dotiču navedenih djelatnosti doneseni su na županijskoj i državnoj razini u okviru raznih strateških dokumenata: Regionalni operativni plan Splitsko-dalmatinske županije 2006.-2013., Razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011.-2013., Nacionalni strateški plan razvoja ribarstva Republike Hrvatske iz 2013. i Nacionalni strateški plan razvoja akvakulture za razdoblje 2014.-2020. Navedene strategije i planovi sadrže općenite ciljeve i prioritete sveukupnog razvoja ribarstva i akvakulture na području Republike Hrvatske, odnosno Splitsko-dalmatinske županije, te se ne dotiču direktno područja Grada Omiša.

2.3. URBANO OKRUŽENJE

U sklopu analize urbanog okruženja identificira se i valorizira gospodarenje urbanim okolišem te izloženost prirodnim rizicima koji utječu na razvoj okoliša, društva i ekosustava u cjelini kao što su klimatske opasnosti, prirodni i antropogeni rizici i sl. Vrednuju se javne urbane površine i objašnjavaju se mogućnosti njihovog upravljanja. Posebna pozornost stavlja se na probleme unutar postojeće komunalne i prometne infrastrukture, dok se internetska povezanost i sustav gradskog prijevoza nameću kao važne stavke u budućem socioekonomskom razvoju Grada Omiša.

2.3.1. Gospodarenje urbanim okolišem i izloženost rizicima

U ovom poglavlju analizira se kakvoća i onečišćenost osnovnih sastavnica okoliša: vode, zraka i tla. Naglasak poglavlja je na analizi stanja i trendova kvalitete i onečišćenosti triju osnovnih sastavnica okoliša (voda, zrak i tlo) te otpadu kao najproblematičnijem produktu urbanog okoliša i ekosustava. Pažnja se pridaje i prirodnim rizicima i klimatskim opasnostima za kratkoročan i dugoročan održivi razvoj Grada Omiša, javnim zelenim površinama i zaštićenim prirodnim vrijednostima te *brownfield* zonama.

Prema podacima Registra onečišćavanja okoliša (2016a) na području Grada Omiša za 2014. g. zabilježeno je ukupno 59 izvora emisija u okoliša od čega se 89,9 % nalazi na području samog grada Omiša, a ostalih 10,2 % odnosi se na naselje Lokva Rogoznica. Gledajući u odnosu na cijelu Splitsko-dalmatinsku županiju, u Gradu Omišu koncentrirano je 5,6 % izvora emisije što odgovara udjelu površine Grada Omiša (5,9 %) u ukupnoj površini županije. Na prostoru Grada Omiša djeluje tek 2,0 % od ukupnog broja registriranih poduzeća Splitsko-dalmatinske županije, mada je udio srednjih i velikih poduzeća veći (2,9 % odnosno 4,3 %; CEPOR, 2014) koja predstavljaju potencijalno opasnije izvore onečišćenja u okoliš. Iza takvih odnosa slijedi kako je gospodarski pritisak na okoliš Grada Omiša unutar dopuštenih granica.

2.3.1.1. Kvaliteta i onečišćenost zraka

Onečišćenje zraka ozbiljan je problem u urbanim područjima, ponajviše ima negativan utjecaj na zdravlje ljudi i na zdravlje urbanog i ruralnog ekosustava. Onečišćeni zrak ima stalni i

dugotrajni utjecaj na zdravlje ljudi i drugih organizama u ekosustavu, a posebice na povećanje koncentracije stakleničkih plinova što dovodi i do globalne promjene klimatskih uvjeta na Zemlji. Kakvoća zraka izravno utječe na osobni doživljaj prostora što je ključan čimbenik u valorizaciji turistički aktivnih područja kao što je Omiš.

Prema članku 24. Zakona o zaštiti zraka (2014) onečišćenost zraka kategorizira se u tri kategorijska razreda: I. (čist ili neznatno onečišćen zrak), II. (onečišćen zrak: prekoračene granične vrijednosti), III. (prekomjerno zagađen zrak, odnosno prekoračene su tolerantne vrijednosti i ciljne vrijednosti za ozon). Kategorije kvalitete zraka utvrđuju se za svaku onečišćujuću tvar zasebno i odnose se na zaštitu zdravlja ljudi, kvalitetu življenja, zaštitu vegetacije i cjelokupnog ekosustava u cjelini.

Kvaliteta zraka analizira se i određuje na temelju godišnjih izvješća o razinama onečišćenosti i ocjeni kvalitete zraka s mjernih postaja. Kako na području Grada Omiša nema postaja u okviru državne mreže za trajno praćenje kakvoće zraka, analiza kakvoće zraka moguća je jedino prema podacima postaja iz lokalne mreže Grada Omiša i susjedne općine Dugi Rat. Praćenje kakvoće zraka (Sl. 84.) na prostoru Omiša provodi se na dvije lokalne postaje: Lučica i Rina Baučića, a u općini Dugi Rat na postajama: Orij i Duće. Važno ih je zajedno analizirati zbog blizine te brze intervencije i prevencije u slučajevima onečišćenja. Svi navedeni lokaliteti nalaze se na urbanom, trajno izgrađenom području¹³ te imaju tip prometne postaje¹⁴ u odnosu na izvor emisije. Navedene postaje za razdoblje 2010.-2013. g. imaju kategoriju iznimne kakvoće zraka, tj. I. kategorija – čist ili neznatno onečišćen zrak (Tab. 48.).

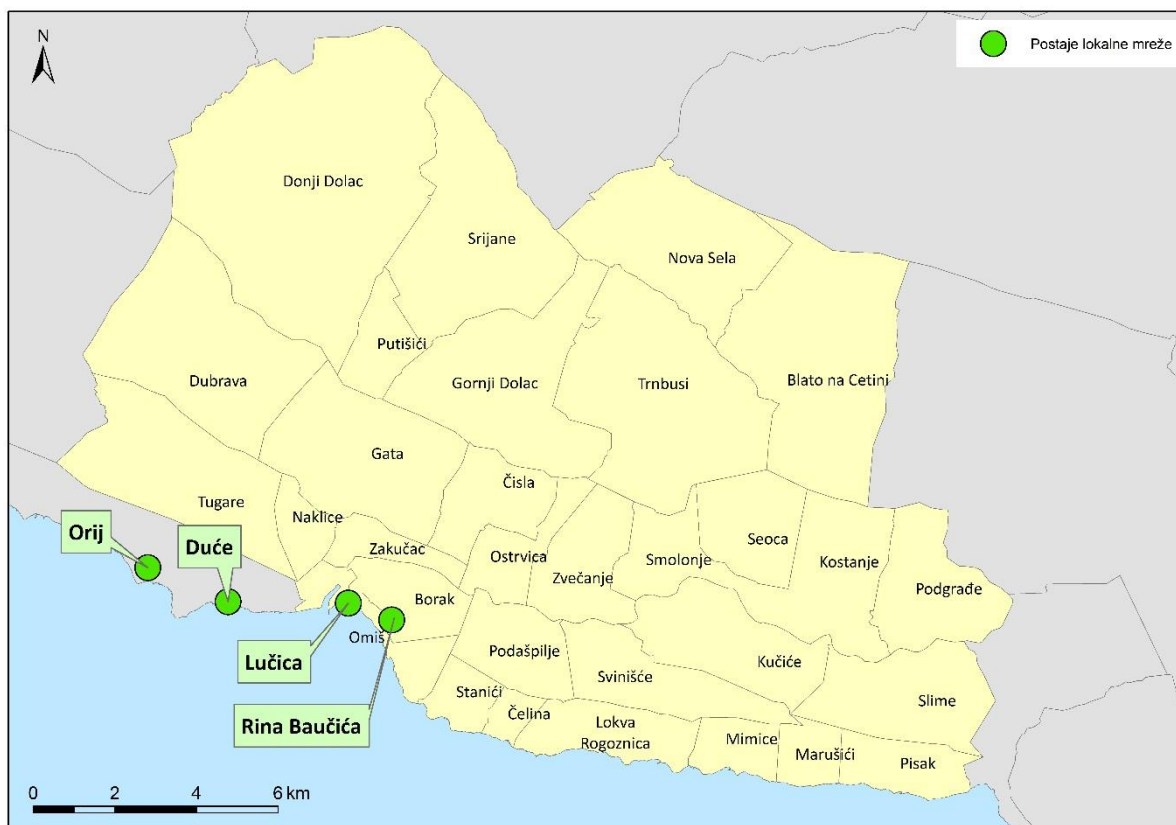
Tab. 48. Kakvoća zraka po mjernim postajama lokalne mreže Omiša u razdoblju 2008.-2011. godine

Postaja lokalne mreže - Omiš	Tip područja	Tip postaje u odnosu na izvor emisije	Onečišćujuće tvari koje se mjere	Godina mjerenja			
				2008.	2009.	2010.	2011.
Orij	gradsko	prometna	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl	I.	I.	I.	I.
Duće	gradsko	prometna	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl	I.	I.	I.	I.
Lučica	gradsko	prometna	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl	I.	I.	I.	I.
Rina Baučića	gradsko	prometna	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl	I.	I.	I.	I.

Izvor podatka: UOGKIZ, 2012

¹³ Sve postaje imaju tip „gradsko područje“ što označava kako je ulična strana potpuno (ili dominantno) sastavljena od neprekinutog niza zgrada s barem dva kata ili velikih samostojećih zgrada s barem dva kata. Gradske postaje mjere kvalitetu zraka koja je reprezentativna za područje od nekoliko km²). (Agencija za zaštitu okoliša, 2016b)

¹⁴ Prometne postaje mjere emisije iz obližnjeg prometa (ceste, autoceste). Smještene su tako da prikazuju kvalitetu zraka reprezentativnu za duljinu prometnice od najmanje 100 m. (Agencija za zaštitu okoliša, 2016b)

Sl. 84. Lokacije mjernih postaja za praćenje kakvoće zraka Grada Omiša i susjedne općine Dugi Rat

Izvor podataka: UOGKIZ, 2012

Prema podacima Registra onečišćavanja okoliša Agencije za zaštitu okoliša (ROO, 2016a) u kojem su analizirane količine ispuštanja onečišćujućih tvari u zrak na razini Splitsko-dalmatinske županije (razdoblje 2010.-2013. g.), uočeno je kako najveći udio u količini onečišćivača zraka ima ugljični dioksid. Uočen je i trend smanjenja količine ispusta onečišćujućih tvari u zrak na županijskoj razini što se pripisuje smanjenju gospodarske aktivnosti, ali ponajviše provedenim mjerama zaštite zraka. S druge strane, Grad Omiš u razdoblju 2010.-2014. g. (Tab. 49.), prema istom izvoru, bilježi stalan porast količine ispusta štetnih tvari (CO₂ 99,0%) u zrak. U istraživanom razdoblju nije bilo incidentnih ispusta u zrak i prekoračenih normi. Kao glavni izvori emisija, ROO (2016a) navodi poduzeće Omial novi d.o.o. koji je 2014. g. bio odgovoran za 67,1 % ispusta štetnih tvari u zrak. Galeb dalmatinska trikotaža d.d. odgovorna je za 31,2 % ispusta, a za ostatak od 1,7 % odgovorna je OŠ Josip Pupačić. Razlog varijaciji broja emisija u zrak pridaje se statističkoj metodologiji. Na razini županije, udio ispusta u zrak s područja Grada Omiša iznosi 3,9 % svih izvora emisija u zrak s

područja županije. Udio ispusta odgovara udjelu broja stanovnika u okviru Splitsko-dalmatinske županije koji iznosi 3,3 %. U svrhu što preciznijeg i kvalitetnijeg praćenja kvalitete zraka javlja se potreba postavljanje stanice za praćenje kvalitete i onečišćenosti zraka na području Grada Omiša, čime će se omogućiti kontinuirano i detaljno praćenje promjena.

Tab. 49. Broj i količina ispusta u zrak na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine

Grad Omiš	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Emisije u zrak	17	8	3	8	14
Količina ispusta (kg/god)	2.651.102,68	2.676.362,48	2.813.848,74	3.358.622,96	3.745.628,17

Izvor podataka: ROO, 2016a

2.3.1.2. Kvaliteta i onečišćenost voda

Vode su opće dobro i imaju osobitu zaštitu Republike Hrvatske (Zakon o vodama, NN 14/14). Podaci o ukupnim količinama ispuštanja i prijenosa onečišćujućih tvari u vode i more analiziraju se u okviru Registra onečišćivanja tvari (ROO, 2016a). Institut za oceanografiju i ribarstvo – Split provodi uzorkovanje kvalitete vode na plažama, a analizirat će se razdoblje od 2010.-2015. g. sukladno dostupnim podatcima.

Najznačajniji potencijalni izvor onečišćenja je pomorski promet kod kojeg je česta pojava ispuštanja onečišćenih kaljužnih voda, otpadnih ulja i zauljenih voda, ispiranje tankova, izmjena balastnih voda, te mogućnost nesreća koje mogu varirati od ozbiljnih do katastrofalnih. Osim prometa većih brodova, dodatni mogući izvor onečišćenja su i mali brodovi za rekreaciju i ribolov. Prema evidenciji o vodenom balastu koju provodi Lučka kapetanija (2014), provedeni podatci ukazuju na povećanje količine iskrcanog vodenog balasta na području županije. Daljnje povećanje količine otpadnih voda može ugroziti i priobalje Grada Omiša.

Prema Registru onečišćivanja okoliša (2016a) na području Grada Omiša za 2014. g. zabilježeno je ukupno 45 izvora emisija u vode, od čega je 16 izvora emisija u vode iz sustava javne odvodnje i 29 izvora emisija u vode s lokacije obveznika. Izuzev šest izvora emisija iz jednog objekta u Lokvi Rogoznici, svi se nalaze u gradu Omišu. Iz Tab. 50. uočava se trend ubrzanog povećanja količine ispusta i broja izvora emisije u vodu na razini obveznika.

Posebno kritični skok u količini ispuštenih štetnih tvari iz kućanstava i poduzeća navodi se za 2011. g. kada se ispuštenje povećalo za 137,0% u odnosu na prethodnu godinu. Broj izvora emisija se blago povećava. Na razini 2014. g., omiški izvori emisija u vodu (ukupno) činili su 2,0% svih izvora emisija u vodu na razini Splitsko-dalmatinske županije (ROO, 2016a). Količina ispusta u vodu iz sustava javne odvodnje bilježi trend povećanja u razdoblju 2010.-2013. g., dok se 2014. g. emisija drastično smanjila za čak 66,1% u odnosu na prethodnu godinu.

Tab. 50. Broj i količina ispusta u vodu na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine

Grad Omiš	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	Indeks (2014./2010.)
Emisije u vodu (obveznici)	21	22	25	27	29	138,10
Količina ispusta (kg/god)	13.966,58	33.101,01	31.611,87	38.687,83	42.493,86	304,25
Emisije u vodu (javna odvodnja)*	16	16	-	16	16	100
Količina ispusta (kg/god)*	136.321,64	180.156,09	-	183.253,73	121.193,68	88,90
Ukupan broj emisija*	37	38	(25)	43	45	121,62
Ukupna količina ispusta (kg/god)*	150.288,22	213.257,10	(31.611,87)	221.941,56	163.687,54	108,92

*Nema podataka za 2012

Izvor podataka: ROO, 2016a

Vodovod d.o.o. Omiš, tvrtka koja je odgovorna za vodoopskrbu i sustav javne odvodnje, obnovila je pogon za kondicioniranje pitke vode Zagrad u Gatima. Objekt je regionalnog značenja jer služi za tretman pitke vode područja Omiša, ali i otoka Brača, Šolte i Hvara (Vodovod d.o.o. Omiš, n.d.).

Na razini splitske urbane aglomeracije ekološko stanje na svim postajama za razdoblje 2010.-2014. g. ocijenjeno je kao *vrlo dobro* (oligotrofno¹⁵) što ukazuje na poboljšanje uvjeta u odnosu na prethodna razdoblja prošlog desetljeća. Postaja za mjerenje kakvoće vode „OC04“ koja se nalazi ispred ušća Cetine i Grada Omiša, odlikuje se vrlo dobrim stanjem (Hrvatske vode, 2015). S obzirom na antropogeni pritisak na okoliš koji se javlja u ograničenom prostoru Omiša, potrebno je pojačati mjere opreza kod zaštite voda kako bi se izbjegle moguće komplikacije i onečišćenje. Generalno se može zaključiti kako je kakvoća morske vode u

¹⁵ Oligotrofno stanje je stanje koje je obilježeno niskom proizvodnjom, dobrom prozirnošću, niskim koncentracijama hranjivih soli i klorofila.

Omišu zadovoljavajuće kvalitete, no s obzirom na blagu zatvorenost zaljeva u kopno, zaljev se slabije samostalno pročišćava strujanjem vode što uz moguće opterećenje otpadnim vodama, ograničenom prostoru urbanog prostora Omiša može stvoriti probleme u pogledu smanjenja kakvoće vode i mora.

U razdoblju 2011.-2016. g. ispitivana je kakvoća mora na plažama (Tab. 51.) te su konačne ocjene za šest ispitivanih područja bile *izvrсна kakvoća mora* i prema hrvatskim i europskim standardima (Baltazar, 2017).

Tab. 51. Kakvoća mora na plažama Grada Omiša u razdoblju 2011.-2016. godine

Statistička jedinica	Utvrđena kakvoća mora						Broj ispitivanja 2011.-2016.
	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	
Autokamp - zapad	dobro	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	60
Plaža Punta - početak	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	60
Plaža Punta - sredina	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	60
Brzet	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	60
Nemira	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	60
Vela Luka	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	izvrсно	60

Izvor podataka: Baltazar, 2017

Prema popisu onečišćivanja voda iz razdoblja 2010.-2014. g. (Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2015) na području Grada Omiša zabilježen je samo jedan ekološki incident ispuštanja fekalnih otpadnih voda u more. Hrvatske vode navode kako se incident dogodio na plaži u kampu Galeb, a prijavljen je 12.7.2010. g. Onečišćivač je nepoznat, ali kao tip se navodi ispuštanje fekalnih otpadnih voda u obalno more (Hrvatske vode, 2015). Takve otpadne vode predstavljaju potencijalni rizik od zaraznih bolesti prilikom rekreacijskog korištenja morske vode i nužno ih je kontrolirati u svrhu zaštite okoliša, ali i stanovništva.

Podaci o količinama hranjivih i opasnih tvari unesenih vodotocima u priobalni dio mora dostupni su u okviru baze podataka i pokazatelja stanja morskog okoliša, marikulture i ribarstva (Agencija za zaštitu okoliša, 2016c). Analizom podataka može se zaključiti kako

ekološko stanje na mjernoj postaji oznake 40110 Cetina downstream HE Zakučac u razdoblju 2010.-2014. g. varira od „umjerenog“ pa do „vrlo dobrog“. Važno je napomenuti kako se stanje poboljšava u odnosu na 2010. g. kada je većina pokazatelja imala svoj maksimum u promatranom razdoblju. Pritom su uočene visoke izmjerene vrijednosti električne vodljivosti jer je ova postaja pod utjecajem mora. U 2014. g. uočen je porast unosa cinka u odnosu na prethodne analizirane godine (Agencija za zaštitu okoliša, 2016c). Opasne tvari u vodama narušavaju ravnotežu ekosustava te mogu utjecati na zdravlje ljudi i ekosustava u cjelini.

2.3.1.3. Kvaliteta i onečišćenost tla

Tlo ima izuzetnu važnu ekološku, proizvodnu, tehničku/industrijsku, društveno-ekonomsku i kulturno-povijesnu funkciju. Uz vodu i zrak, čini osnovnu sastavnicu okoliša i valja ju jednako ozbiljno tretirati u svrhu očuvanja okoliša i održivog razvoja. Osnovni izvori onečišćenja tla su poljoprivreda (upotreba pesticida i sl.), promet (izljevi ulja, taloženje ispušnih plinova), ilegalno ili nepropisno odlaganje otpada, industrija, nepravilna ili ilegala gradnja. Za prostor Splitsko-dalmatinske županije svi podatci ukazuju na trend opadanja proizvedene količine otpada što utječe na manje onečišćenje tla (UOGKIZ, 2010). Prostorni i demografski pritisak na urbanom prostoru kao što je gradsko naselje Omiš može nepovoljno utjecati na kvalitetu tla jer se povećavaju faktori koji pogoduju onečišćenju tla.

U Hrvatskoj nije uspostavljeno sustavno praćenje kvalitete i onečišćenosti tla zbog čega nema mnogo podataka o stanju tla ni za prostor Grada Omiša. Prema Registru onečišćenja okoliša (2016a), nema zabilježenih izvora emisija u tlo u cijeloj Splitsko-dalmatinskoj županiji za razdoblje 2008.-2016. g.

Radi suzbijanja mogućnosti onečišćenja okoliša potrebno je sanirati ilegalna odlagališta otpada. Komunalno poduzeće Peovica d.o.o. komunalni otpad s područja Grada Omiša odlaže na odlagalište otpada Karepovac u Splitu (UOGKIZ, 2010). Prema tome, ne postoji opasnost od onečišćenja tla sa službenih odlagališta, međutim potrebno je evidentirati ilegalna odlagališta otpada i provesti mjere saniranja i suzbijanja daljnjeg odlaganja.

Na području Grada Omiša nema nalazišta metalnih i nemetalnih mineralnih sirovina čija bi eksploatacija mogla uzrokovati teže onečišćenje tla (Halamić i Miko, 2009). Jedina potencijalna točka onečišćenja ovim sirovinama je tvrtka Omial novi d.o.o. koja u Omišu

posjeduje proizvodni pogon specijaliziran za steral folije koje se koriste u formiranju i podmazivanju aluminijskih posudica (Omial-novi, 2016).

2.3.1.4. Klimatske opasnosti

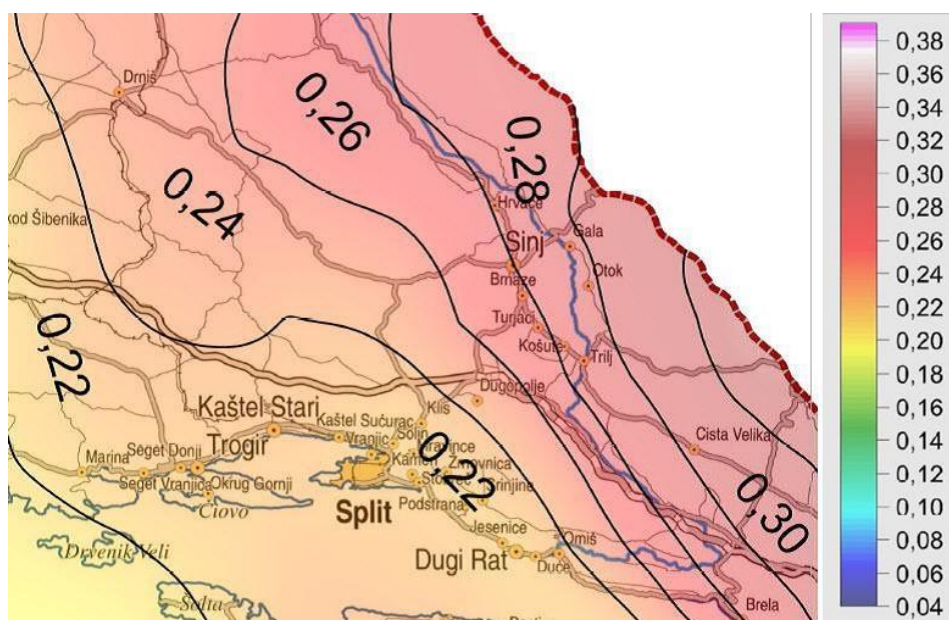
Klimatske opasnosti Grada Omiša identične su kao i u ostatku Hrvatske. Posljedice klimatskih promjena su posljednjih desetljeća sve uočljivije; uočen je porast prosječne temperature zraka, smanjuje se količina padalina, a raste broj suhих dana. Klimatski ekstremi su učestaliji, kao što su toplinski valovi, broj vrućih dana i trajanje suše. Dugotrajno globalno povećanje temperature utječe na otapanje ledenjaka i rezultira podizanjem razine mora. Naselja poput Omiša koja se nalaze na niskoj nadmorskoj visini, dugoročno gledano, su pod utjecajem opasnosti od potapanja obalnih dijelova naselja što posljedično utječe na demografsku i gospodarsku sliku prostora.

Klima Grada Omiša je sredozemna, jadranskog tipa, te ju obilježavaju blage i vlažne zime te vruća i suha ljeta. Područje zaobalja Grada Omiša često je izloženo dugotrajnim ljetnim sušama koje karakteriziraju ovaj tip klime. Iz tog razloga, a sukladno projekcijama klimatskih promjena, moguće je očekivati povećanje učestalosti i intenziteta suša u budućnosti. U posljednjih deset godina na području Grada Omiša, međutim, nije proglašavana elementarna nepogoda zbog suše (PUSMKO, 2015). Relativno mala visina reljefa i izloženost moru uvjetuju da prostor prima male količine padalina (681,6 mm/m²/god.), od čega 70 % padne tijekom hladnijeg dijela godine (PUPT, 2014).

2.3.1.5. Prirodni rizici

Na obalnom području Grada Omiša postoje veliki rizici od urušavanja i odrona usred jakih kiša, posebice na lijevoj obali Cetine gdje strme stijene prijete starom dijelu grada Omiša. Kako je stara gradska jezgra stalno naseljena te se na tom području nalaze dječji vrtić i Crkva sv. Mihovila, pod direktnom su prijetoj odrona kamenih gromada stanovnici i svi koji posjećuju staru gradska jezgru. Samokovlija Dragičević (2006) navodi kako je najveća opasnost od kotrljajućih gromada prijete s lokaliteta Mlija, Smokvica, Točilo, Peovo, Sv. Mihovil, Baučići i Priko na desnoj obali Cetine. Iznad mora i starog dijela grada nalazi se visoka i strma stijena na visini od 200 m (ukupne duljine od 900 do 1.200 m) koja urušavanjem prijete starim

dijelovima grada. Procjena je kako je urušavanjem i odronima ugroženo najmanje 2.000 ljudi. Uzrok nestabilnim stijenama je geološka formacija krede i vapnenca koja se navukla na fliš stoga su stvoreni rasjedi. Prometnice koje su u opasnosti od klizišta su: D70 (Omiš-Gata-Blato), D8 (Omiš-Dupci) i Ž6166 (Omiš-Kučiče). Odroni su vrlo mogući, te je potrebno provesti dodatna geološka istraživanja i poduzeti mjere koje geološka struka nalaže. Ako se visokom potencijalu od klizišta pridoda i relativno visoka izloženost prirodnim rizicima od potresa ($0,22 \text{ g}^{16}$; Sl. 85.), grad Omiš nalazi se pod velikom opasnošću od prirodnih rizika. Potrebno je osigurati zaštitu od potresa IX° MSK ljestvice što je potres koji može izazvati oštećenja i rušenje objekata i ljudske gubitke. Među građevinama u kojima boravi veći broj osoba nalaze se OŠ Josip Pupačić, SŠ Jure Kaštelan, Autokamp Ribnjak, hotelsko naselje Sagitta i dr., koje je potrebno opremiti za slučaj potresa (PUSMKO, 2015). Treba napomenuti kako je tijekom 2016. g. na lijevoj obali Cetine započela sanacija stijena, što će uvelike smanjiti rizike od odrona.

Sl. 85. Položaj Grada Omiša u odnosu na izloženost riziku od potresa

Izvor: Karta potresnih područja Republike Hrvatske (2011) – obrada autora

Na području Grada Omiša postoje i blagi rizici od poplava rijeke Cetine. Povećanje količine padalina na prostoru slijeva rijeke Cetine može utjecati na plavljenje ušća rijeke Cetine.

¹⁶ g – jedinica gravitacijskog ubrzanja

Izlijevanje vode u riječnim dolinama te posljedično plavljenje naselja, industrijskih zona, poljoprivrednog zemljišta, prometnica i sl., izravni su destruktivni utjecaji voda, a ishod takvog događaja može biti ozbiljan ili katastrofalan, što može predstavljati problem za Grad Omiš. Najugroženija prometnica je L67115 (Gata-Dubrava) gdje su moguća plavljenja uzrokovana bujicom Sumovo. Od mora do D8 Jadranske magistrale izvedene su kinete koje je potrebno redovito održavati. Kontroliranje voda HE Zakučac i praćenje stanja hidroelektrane važan je segment za kontrolu i suzbijanje nepoželjnih scenarija. Elementarna nepogoda u Gradu Omišu zbog jake kiše proglašena je tri puta (2004., 2007. i 2009. g.) u posljednjih deset godina (PUSMKO, 2015).

Na području Grada Omiša, suše u ljetnim mjesecima mogu uzrokovati nastanak velikih šteta što bi naročito došlo do negativnog izražaja u poljoprivrednoj proizvodnji. Uslijed dugotrajnih suša najveće štete nastale bi u vinogradarstvu, voćarstvu i povrtnim kulturama. Suša bi utjecala i na prirodnu vegetaciju Grada Omiša. Pod utjecajem suše došlo bi do sušenja biljnog pokriva, koji bi kao takav povećao rizik od stvaranja požara te bi se smanjila turistička atraktivnost krajolika kao prirodnog privlačnog faktora za turiste. Za osmišljavanje mjera ublažavanja suše i njenih posljedica potrebno je izvršiti uvid u broj i kapacitete izvora, bunara, gustirni i čatrnja, odrediti one koji svojim kapacitetima i položajem mogu služiti kao alternativni izvori vode od javnog interesa i iste staviti pod režim stalne sanitarne kontrole. U slučaju prirodne nepogode, ovi alternativni izvori vode bi se koristili za piće i za navodnjavanje potrebitih površina. Iz tog razloga, voda iz bunara mora biti pod stalnim režimom kontrole Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije kako bi se kontrolirala kakvoća vode i suzbile nepoželjne situacije trovanja nečistom vodom.

Munja nastala atmosferskim pražnjenjem jedini je prirodni uzročnik požara. U Gradu Omišu srednji godišnji broj dana s grmljavinom (kada, dakle, može doći do prirodnog izazivanja požara) iznosi 30-33 dana (PUPT, 2014). Najopasnije je razdoblje ljeti kad je uslijed sušnih uvjeta biljni pokrov podložniji zapaljenju i konsekvntno razvoju požara. Ipak, u posljednjih deset godina elementarna nepogoda zbog požara proglašena je tek jednom, tijekom srpnja 2015. g. uslijed požara na području Lokve Rogoznice. Od ostalih prirodnih i klimatskih opasnosti i nepogoda, ističu se tuča, snijeg, poledica i oluja. Elementarna nepogoda zbog tuče bila je proglašavana dva puta (2002. i 2007. g.) u posljednjih deset godina, zbog poledice jednom (2004. g.), zbog oluje i orkansog vjetrova jednom (2004. g.), a zbog snijega nije bilo proglašavanja elementarnih nepogoda (PUSMKO, 2015).

2.3.1.6. Antropogeni rizici

Od antropogenih rizika u Gradu Omišu izdvajaju se požari i tehnološke eksplozije. Iako se požar javlja i kao prirodna pojava, u naseljenim se područjima najčešće uzrokuje antropogeno. Uzrokom opasnosti smatra se događaj, poremećaj u procesu ili propust djelatnika uslijed čega može doći do oslobađanja opasnih tvari koje mogu izazvati rizik po ljude, građevine i drugu infrastrukturu. Na temelju statistike o nastalim požarima iz Procjene ugroženosti od požara i tehnoloških eksplozija (PUPT, 2014), najčešći su uzroci nastalih požara na promatranom prostoru nepropisna uporaba otvorenog plamena i namjerno izazivanje požara, a tek potom iskrenje iz dalekovoda, udara munje i kvarova na električnim instalacijama.

U Procjeni ugroženosti od požara i tehnoloških eksplozija (PUPT, 2014) Grada Omiša, naznačeno je devet pravnih osoba koje su pod povećanim nadzorom zbog veće mogućnosti od nastajanja i širenja požara. Svrstane su u tri kategorije prema indeksu opasnosti: D=2 (zapaljivost, eksplozivnost), D=3 (opasnost po okoliš) i D=4 (otrovnost). Indeks D=2 imaju tri pravne osobe u naseljima Omiš, Punta i Lisičina, indeks D=3 imaju četiri pravne osobe u naseljima Lokva Rogoznica, Omiš i Zakučac, jedna kombinirana D=3 i D=2 u Omišu (benzinska postaja) dok D=4 ima jedna lokacija u Zagradu. Iste lokacije navedene su u pregledu lokacija (Tab. 52.) na kojima su uskladištene veće količine zapaljivih tekućina i plinova, eksplozivnih i drugih opasnih tvari (najveću količinu zastupaju boce UNP). Najveću količinu opasnih tvari (1.210 tona odnosno 78,9 % svih opasnih tvari na području Grada Omiša) ima Ina d.d. benzinska postaja koja se nalazi u širem centru grada Omiša i predstavlja opasnost za stanovništvo i okoliš u neželjenim situacijama. Potrebna je veća kontrola i zaštita navedene lokacije. Pogon hidroelektrane Zakučac sadrži 244,5 tone opasnih tvari koje u slučajevima katastrofe mogu ući u tokom rijeke Cetine do obale grada Omiša.

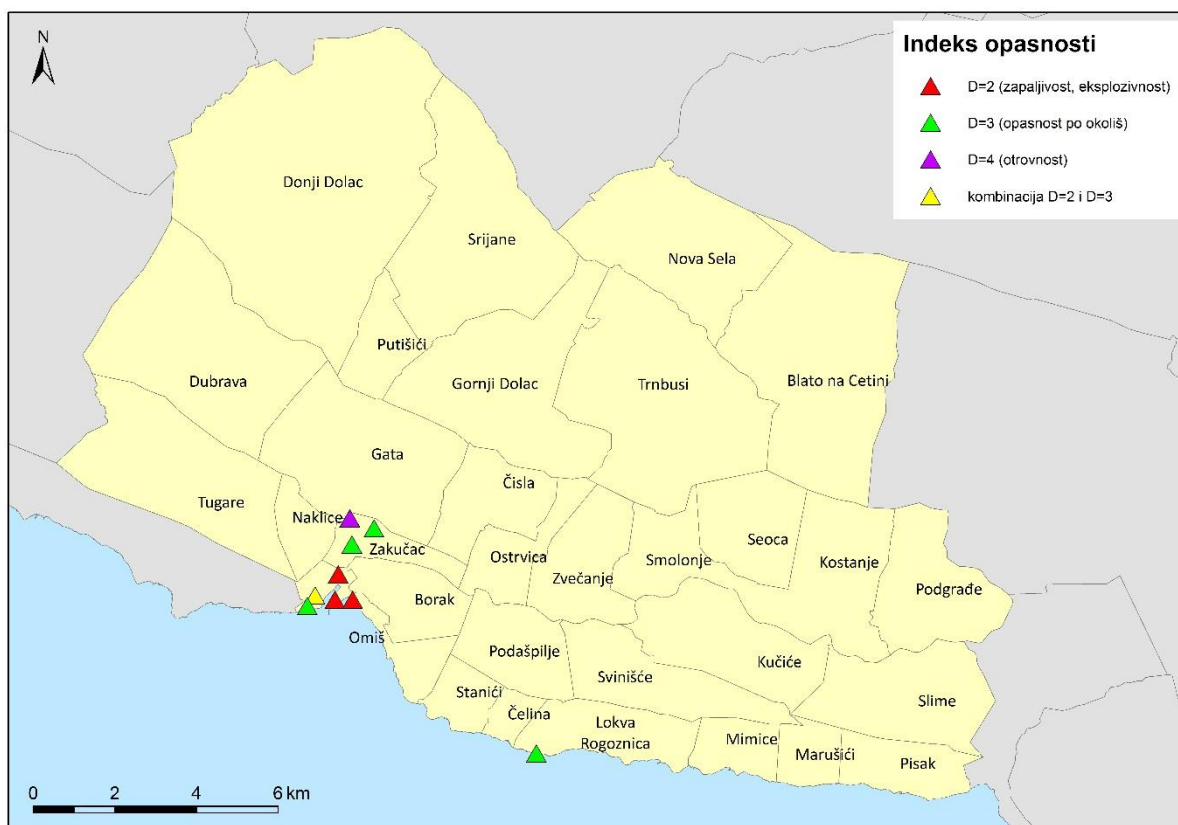
Tab. 52. Pregled pravnih osoba s povećanom opasnosti od nastajanja i širenja požara

Lokacija	Opasna tvar	Broj jedinica	Količina opasnih tvari (u t)	Udio opasnih tvari (u %)	Indeks opasnosti	Opasno svojstvo	Način skladištenja
INA d.d. Benzinska postaja Omiš	bezolovni motorni benzin, dizel gorivo, eurodizel, boce UNP, UNP	1116	1210	78,93	D=2 i D=3	eksplozivnost, zapaljivost, opasnost po okoliš	podzemni spremnik, nadzemni spremnik, boce
HEP d.d. Pogon HE Zakučac	turbinsko ulje, trafo ulje i rabljeno turbinsko ulje	23	244,5	15,95	D=3	opasnost po okoliš	u strojevima, spremnicima i skladištu
Galeb d.d. (Lisičina)	ekstra lako lož ulje	1	25	1,63	D=2	eksplozivnost, zapaljivost	nadzemni spremnik s tankvanom
Omiš, Vumaža bb, Omiš	UNP	2	24	1,57	D=3	opasnost po okoliš	nadzemni spremnici
Prerada Cetina, u luci 1, Omiš	lako lož ulje	1	13	0,85	D=2	eksplozivnost, zapaljivost	poluukopani spremnik
Galeb d.d. (Punta)	ekstra lako lož ulje	1	9	0,59	D=2	eksplozivnost, zapaljivost	nadzemni spremnik s tankvanom
Hotel Ruskamen, Lokva Rogoznica	propan-butan	2	3,5	0,23	D=3	opasnost po okoliš	nadzemni spremnici
Vodovod d.o.o. Omiš Pogon za obradu vode Zagrad	klor	3	3	0,20	D=4	otrovnost	3 čelična kontejnera po 1.000 kg
Autokamp Ribnjak, Omiš	propan-butan	1	1,1	0,07	D=3	opasnost po okoliš	nadzemni spremnici
UKUPNO	-		1533,1	100	-	-	-

Izvor: PUPT, 2014

Sve navedene lokacije s povećanom opasnosti od nastajanja požara (Sl. 86.) nalaze se u priobalnom dijelu i u neposrednoj blizini rijeke Cetine, prostorima koji su osjetljivi na onečišćenje. Četiri lokacije nalaze se na prostoru grada Omiša, tri lokacije nalaze se u naselju Zakučac, dok je jedna lokacija evidentirana na obali u naselju Lokva Rogoznica. Lokacija Vodovoda u Zagradu (Zakučac) nalazi se izvan naselja, a s obzirom na značajke reljefa, termofilnu vegetaciju, insolaciju, ekspoziciju i isušenost biljnih vrsta, zbog potencijalnog snažnog termodinamičkog strujanja zraka i plinovitih produkata izgaranja u ljetnim mjesecima postoji opasnost od nastanka brzog, okomitog širenja nastalih požara. Lokacije u Omišu i Zakučcu nalaze se u blizini postaja DVD-a Omiš i DVD-a Gata što je povoljno u slučaju neželjene katastrofe jer je omogućena brza reakcija. Između građevina u gradu Omišu postoje

sigurnosne udaljenosti koje jamče sprječavanje širenja nastalih požara izuzev stare jezgre grada Omiša. Problem je lokacija u Lokvi Rogoznici koja je udaljena od postojeće vatrogasne infrastrukture, stoga je potrebna veća zaštita i opskrbljenost vatrogasnim aparatima za gašenje požara. Uz navedeno potrebno je urediti i kontinuirano održavati prohodnima protupožarne putove na području cijeloga Grada kako bi pristup svim područjima, i onima s izraženom opasnošću od prirodno i antropogeno uzrokovanog požara, bio lako dostupan.

Sl. 86. Lokacije povećanih opasnosti od nastajanja i širenja požara prema indeksu opasnosti

Izvor podataka: PUPT, 2014

2.3.1.7. Sustav prevencije rizika i djelovanja u slučaju katastrofa

Prema Izvješću o stanju okoliša u Splitsko-dalmatinskoj županiji za razdoblje 2008.-2011. godine (UOGKIZ, 2012), Grad Omiš jedino ima izrađen plan gospodarenja otpadom, a nema razrađen plan/projekt sanacije divljih odlagališta, izvješće o stanju okoliša, plan intervencije u zaštiti okoliša, plan intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora, plan zaštite i poboljšanja kvalitete zraka, te program održivog razvoja (Tab. 53.).

Tab. 53. Postojeći planovi, dokumenti i zakoni sa svrhom prevencije rizika i djelovanja u slučaju katastrofa

	Grad Omiš	Splitsko-dalmatinska županija	Republika Hrvatska
Opći planovi zaštite i spašavanja	Plan zaštite i spašavanja Grada Omiša	Plan zaštite i spašavanja Splitsko-dalmatinske županije	Plan zaštite i spašavanja za područje Republike Hrvatske
Zaštita i spašavanje od poplava	<i>Plan zaštite i spašavanja Grada Omiša</i>	Plan obrane od poplava na lokalnim vodama Splitsko-dalmatinske županije	Državni plan obrane od poplava
Zaštita i spašavanje od suša	<i>Plan zaštite i spašavanja Grada Omiša</i>	<i>Plan zaštite i spašavanja Splitsko-dalmatinske županije</i>	<i>Zakon o zaštiti od elementarnih nepogoda</i>
Zaštita i spašavanje od tuče	<i>Plan zaštite i spašavanja Grada Omiša</i>	<i>Plan zaštite i spašavanja Splitsko-dalmatinske županije</i>	Zakon o sustavu obrane od tuče
Zaštita i spašavanje od orkansnog vjetrova i pijavica	<i>Plan zaštite i spašavanja Grada Omiša</i>	<i>Plan zaštite i spašavanja Splitsko-dalmatinske županije</i>	<i>Plan zaštite i spašavanja za područje Republike Hrvatske</i>
Zaštita i spašavanje od požara	<i>Plan zaštite i spašavanja Grada Omiša</i>	<i>Plan zaštite i spašavanja Splitsko-dalmatinske županije</i>	Zakon o zaštiti od požara
Zaštita i spašavanje od potresa	<i>Plan civilne zaštite Grada Omiša</i>	<i>Plan zaštite i spašavanja Splitsko-dalmatinske županije</i>	<i>Plan zaštite i spašavanja za područje Republike Hrvatske</i>
Zaštita i spašavanje od onečišćenja mora	-	Plan intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora u Splitsko-dalmatinskoj županiji	Plan intervencija kod iznenadnih onečišćenja mora

Izvor: obrada autora

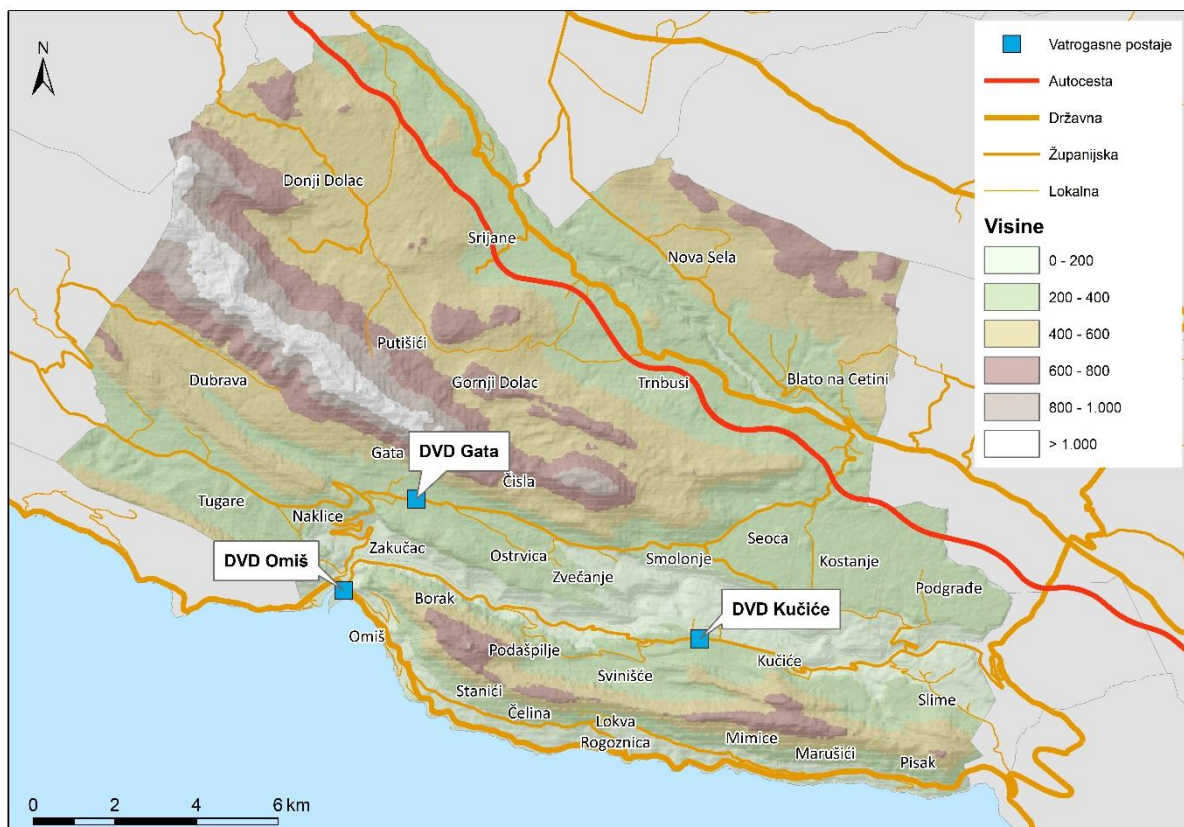
Splitsko-dalmatinska županija ima razrađen Plan intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora u Splitsko-dalmatinskoj županiji (2010) kojemu je cilj propisati postupak za dojavu iznenadnog onečišćenja mora, utvrditi mjere za ograničavanje širenja onečišćenja, odrediti prihvatljive tehnike za nadzor i uklanjanje iznenadnog onečišćenja, odrediti prioritete u zaštiti

gospodarskih i prirodnih resursa i dr. Planom rukovodi Županijski obavještajni centar i Lučka kapetanija u Splitu. U slučaju onečišćenja mora na području Grada Omiša primjenjuje se navedeni Plan intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora. Iako Grad Omiš ima razvijen Plan zaštite i spašavanja (2015), potrebno je organizirati i definirati plan i smjernice u slučaju onečišćenja voda i mora kako bi se efektivno i brzo suzbile svake mogućnosti onečišćenja.

Prema Planu civilne zaštite (2015), u Gradu Omišu ne postoje skloništa u smislu definicije skloništa kao sredstva za kolektivnu zaštitu koja po svojoj funkciji i konstrukciji štite ljude od pojedinih elementarnih nepogoda i sl. Međutim, Plan civilne zaštite Grada Omiša usklađen je sa zakonskim odredbama te ima razrađene mjere sklanjanja, evakuacije i zbrinjavanja u slučajevima opasnosti po civilno stanovništvo. Prema Planu zaštite i spašavanja (2015), Grad Omiš ima razrađene mjere zaštite i spašavanja u slučaju poplava (bujični vodotoci i plimni valovi), potresa te od ostalih prirodnih uzroka (suše, toplinskih valova, olujnog i orkansnog nevremena, jakog vjetra, tuče, snježnih oborina i poledice, odrona zemljišta, te tehničko-tehnoloških nesreća s opasnim tvarima u objektima). Potrebna je razrada mjera i plana u slučaju većih požara, onečišćenja mora i onečišćenja zraka.

Na prostoru Grada Omiša nema profesionalnih vatrogasnih postrojbi, već postoje tri dobrovoljna vatrogasna društva: DVD Omiš, DVD Gata i DVD Kučiće. Navedena dobrovoljna društva zadovoljavaju uvjete iz Pravilnika o minimumu tehničke opreme i sredstava vatrogasnih postrojbi (1995), a vrijeme potrebno za njihovu intervenciju iznosi 15 minuta (PUPT, 2014). Pokrivenost obalnog područja udaljenog od grada Omiša više od 10-ak kilometara je vrlo slaba. Iako ulazi u gravitacijsko područje DVD Kučiće, istočna obalna naselja Grada Omiša izolirana su od postojećeg operativnog obuhvata navedenog DVD-a zbog reljefne prepreke. Identičan problem javlja se i kod naselja Dubrava gdje DVD Gata može sporije reagirati zbog težeg prilaza naselju. Najsjevernija naselja nisu u efikasnom operativnom obuhvatu DVD Gata i Kučiće zbog reljefne prepreke i velike udaljenosti. Zbog navedene prepreke u sastavu DVD Gata organizirana je postaja Srijane. S obzirom na takvu neravnomjernu prostornu raspodjelu naselja (Sl. 87.), može se očekivati kašnjenje uočavanja nastanka požara, kao i kašnjenje pri početku gašenja nastalih požara. Kašnjenja se mogu očekivati u naseljima koja su udaljenija od lokacija DVD-a, kao što su Nova Sela, Trnbusi, Srijane, Donji i Gornji Dolac, Putišići i dr. Iz tog razloga je ta naselja potrebno pripojiti pod radni obuhvati Općine Dugopolje ili organizirati DVD u jednom od naselja koje ima najpogodniju lokaciju. Dodatan problem navedenim naseljima je nepokrivenost vodoopskrbnom infrastrukturom i hidrantskom mrežom pa se voda za gašenje požara često

treba koristiti s alternativnih izvora vode što u razdoblju suša može otežati situaciju. Grad Omiš i njegova upravna tijela vode evidenciju o nastalim požarima i drugim akcidentima, poduzimaju osposobljavanje pučanstva te osposobljavanje i provjeru osposobljenosti radnika za krizne situacije (PUPT, 2014).

Sl. 87. Postaje DVD-a na području Grada Omiša u odnosu na postojeću prometnu infrastrukturu
Izvor podataka: PUPT, 2014, ASTER GDEM, 2016, Geofabrik, 2016

U svrhu osposobljavanja stanovništva za krizne situacije u OŠ Josip Pupačić provodi se edukacija djece, u suradnji s Područnim uredom za zaštitu i spašavanje Split, Policijskom postajom Omiš, DVD Omiš, Zavodom za hitnu medicinu Splitsko-dalmatinske županije – Ispostava Omiš i Hrvatskom gorskom službom spašavanja. Edukacija se provodi sukladno Programu Nacionalne akcije edukacije djece u području zaštite i spašavanja, a cilj joj je osposobiti stanovništvo od najmlađe dobi za razborito i svrsishodno djelovanje u slučaju prirodne ili antropogene katastrofe (Državna uprava za zaštitu i spašavanje, 2012). Na

području Grada Omiša djeluje i Gradsko društvo Crvenog križa Omiš koje svojim djelovanjem također ima važnu ulogu u kriznim situacijama.

Gospodarske aktivnosti vezane uz industriju na urbanom području ukazuju na povećan stupanj opasnosti od požara i eksplozija. Djelatnici takvih poduzeća djelomično su osposobljeni za provođenje mjera zaštite od požara, a poduzeća provode građevinske mjere zaštite od požara, mjere zaštite na električnim instalacijama i uređajima, mjere zaštite na gromobranskim instalacijama, mjere skladištenja zapaljivih tekućina, mjere održavanja sredstava i opreme za dojavu i gašenje požara (PUPT, 2014).

2.3.2. Upravljanje javnim urbanim površinama

U ovom poglavlju analizira se i vrednuje prirodna baština i zaštićene prirodne vrijednosti, javne zelene površine, šumske površine te tzv. *brownfield* područja. Javne urbane površine i njihovo bogatstvo vegetacijom utječu na atraktivnost urbanog krajolika, ali imaju i velike okolišne vrijednosti. Brownfield područja čine neiskorišten potencijal za razvoj urbanih funkcija, a njihova revitalizacija može vratiti čak i veću vrijednost nego što je neko područje imalo u inicijalnoj funkciji. Javne urbane površine predočuju socioekonomsko stanje Grada što dodatno u turistički razvijenom kraju predstavlja važan faktor doživljaja prostora.

2.3.2.1. Prirodna baština i zaštićene prirodne vrijednosti

Unatoč socioekonomskim promjenama, društveno-gospodarskom razvoju i valorizaciji prirodnih resursa, u prostoru su se do danas održali pojedini dijelovi prirode koji su djelomično ili posve očuvani od navedenih promjena. U tim dijelovima prostora se zadržao specifični prirodni krajolik koji je sukladno Zakonu o zaštiti prirode (2013) zaštićen prema kategorijama. Ciljevi i zadaće zaštite prirode prema tom Zakonu uključuju očuvanje i obnovu bioraznolikosti, georaznolikosti i krajobrazne raznolikosti u stanju prirodne ravnoteže i usklađenog odnosa s ljudskom aktivnošću i djelovanjem u prostoru. Time su obuhvaćeni svi prirodni resursi (geološka podloga, reljef, tlo, voda, klima i zajednice organizama) koji definiraju karakter očuvanog prirodnog krajolika. Prema Zakonu, definirano je devet kategorija zaštite državnog ili lokalnog (županijskog) značaja (strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-

šuma, spomenik parkovne arhitekture). Zaštićena područja potrebno je štititi i sprječavati negativne pojave kao što su sječa stabala, nasipavanje obale, iskapanja humusa, neprimjereno korištenje i onečišćenje otpadom, onečišćenje otpadnim vodama i dr.

Na području Grada Omiša dvije su prostorne cjeline zaštićene u okviru Zakona o zaštiti prirode (2013) kao prirodne vrijednosti. Odnosi se to na kanjon rijeke Cetine i spomenik prirode Ruskamen (geomorfološki značajan). Kanjon rijeke Cetine zaštićen je u kategoriji značajnog krajobraza od 1963. g., a u prosincu 2016. g. Županijska skupština Splitsko-dalmatinske županije donijela je odluku kojom je prostorni obuhvat proširen od ušća do Tisnih stina. Ukupna površina zaštićenog područja iznosi 6492,99 ha. Kanjon je u donjem toku izniman geomorfološki fenomen s impresivnom probojnicom. Područje rijeke Cetine zbog svojih atraktivnih karakteristika turistički je vrlo značajno te je pritisak prouzročen velikim brojem turista, ali i sadržaja i objekata sve veći te je potrebno poduzeti mjere kojima će se aktivnosti na ovom području kontrolirati kako ne bi došlo do smanjenja kvalitete prostora i narušavanja ekoloških značajki. Na lokalitetu Ruskamen u naselju Lokva Rogoznica se od 1968. g. štiti obalno područje površine 1,4 ha u kategoriji geomorfološkog spomenika prirode. Na tom području nalazi se flišna serija sedimenata sastavljena od lapora, pješčenjaka i vapnenaca. Uslijed djelovanja vode i vjetra nastali su specifični reljefni oblici jer su vapnenci na tom području otporniji na kemijsko trošenje od okolnih stijena. Zbog devastacije, u postupku revizije zaštićenih prirodnih vrijednosti Hrvatske, lokalitet je predložen za ukidanje statusa zaštite (Državni zavod za zaštitu prirode, 2008) no u Prostornom planu uređenja Grada Omiša (2015) navedeni lokalitet i dalje je naveden kao zaštićeno područje. Potrebno je povećati stupanj zaštite kako bi se ovaj fenomen očuvao od negativnih antropogenih utjecaja.

Zaštićenim prirodnim vrijednostima na teritoriju Grada Omiša gospodari Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirodne na području Splitsko-dalmatinske županije – „More i krš“. Na prostoru Grada Omiša postoji još nekoliko iznimnih prirodnih vrijednosti koje je potrebno zaštititi: Balića rat s pećinom, prijevoj Dupci i dio lokaliteta Vrulja (veći dio na teritoriju Općine Zadvarje). U Programu ukupnog razvoja Grada Omiša (2011) predlaže se zaštita područja koja su u cijelosti ili dijelom na području Grada Omiša (Tab. 54.) Balića rat s pećinom (za kategoriju značajnog krajobraza), izvor i okolni prostor te vodotok rijeke Cetine (za značajni krajobraz), prijevoj Dupci (za spomenik prirode geomorfološki) i Vrulja (za spomenik prirode) (PUR, 2011). Svi navedeni prijedlozi ucrtani su i usklađeni u Prostornom planu uređenja Grada Omiša (2015).

Tab. 54. Zaštićeni dijelovi prirode i predloženi dijelovi prirode za zaštitu na području Grada Omiša

Naziv/lokalitet	status	vrsta zaštite
kanjon rijeke Cetine (od ušća do brane Prančevići)	zaštićeno	značajni krajobraz
Ruskamen	zaštićeno	spomenik prirode (geomorfološki)
Balića rat s pećinom	predloženo	značajni krajobraz
izvor, okolni prostor i vodotok rijeke Cetine	predloženo	značajni krajobraz
prijevoj Dupci	predloženo	spomenik prirode (geomorfološki)
Vrulja	predloženo	spomenik prirode

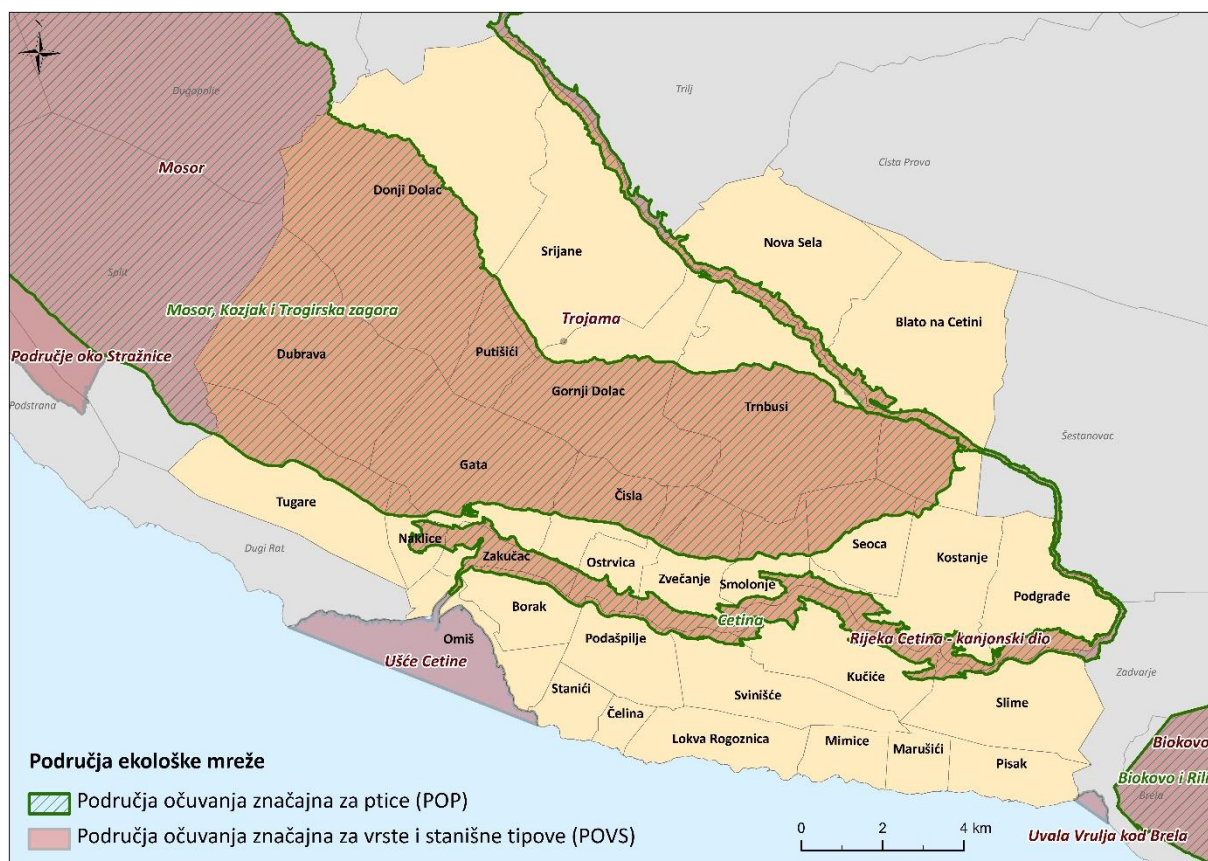
Izvor podataka: PUR, 2011, PPUG Omiš, 2015, Bioportal, 2016

U Sažetku za javnost o Izmjeni i dopuni Prostornog plana uređenja Grada Omiša (2015) navodi se kako je u Prostornom planu Splitsko-dalmatinske županije nova planirana CHE Mosor (koja bi se nalazila u blizini HE Zakućac) sa akumulacijama na Cetini i Mosoru, ucrtana upravo na području zaštićenog krajobraza. Gradnja na prostoru zaštićenog krajobraza ili u blizini koja utječe na promjenu stanja ekosustava nije prihvatljiva jer može destabilizirati ekosustav te nanijeti tešku i dugoročnu štetu biljnom i životinjskom sustavu. Osim negativnih utjecaja na ekosustav, promijenit će se i morfologija reljefa što će utjecati na pad atraktivnosti reljefa. Kanjon rijeke Cetine zaista je specifičnost u krškim predjelima i potrebno ga je čuvati od svih negativnih antropogenih utjecaja, a gradnja akumulacije na Cetini nije prihvatljiva. U Prostornom planu uređenja Grada Omiša (2015) navedeni objekti nisu ucrtani upravo zbog navedenih razloga, a izvedeni nacrt u Prostornom planu Splitsko-dalmatinske županije je potrebno revizirati.

Prema Sažetku za javnost Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Omiša (2015) korigiran je prijedlog za zaštitu prirodne vrijednosti lokaliteta Vrulja, te je umjesto prijedloga statusa značajnog krajobraza predložen status spomenika prirode. Vruļje (vruja ili vrilo) su izvori ispod površine mora i specifični su potopljeni speleološki objekti tipični za kršku geomorfologiju. Kao takve, potrebno ih je zaštititi višim stupnjevima zaštite. Prema Izmjeni i dopuni Prostornog plana uređenja grada Omiša (2015) zaštita prirode je korigirana u skladu sa zahtjevima Ministarstva zaštite okoliša i prirode.

Prema Državnom zavodu za zaštitu prirode (2016), Natura 2000 je ekološka mreža Republike Hrvatske koja predstavlja sustav povezanih ili prostorno bliskih i ekološki značajnih područja koja uravnoteženom biogeografskom raspoređenošću značajno pridonose očuvanju prirodne ravnoteže i biološke raznolikosti koju čine ekološki značajna područja za Republiku Hrvatsku. Mreža je sastavljena od područja koja su značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja

divljih vrsta ptica. Područja ekološke mreže koja se nalaze u obuhvatu Grada Omiša su dva područja očuvanja značajna za ptice (POP): Mosor, Kozjak i Trogirski zagora (HR1000027) i Cetina (HR1000029), te četiri područja očuvanja značajna za vrste i staništa (POVS): Mosor (HR2001352), Rijeka Cetina - kanjonski dio (HR2000929), Ušće Cetine (HR3000126) i Uvala Vrulja kod Brele (HR3000123). Završnica kanjona (Sl. 88.) proglašena je važnim botaničkim područjem te je uvrštena u mrežu Natura 2000. Mosor je također uvršten u europsku ekološku mrežu zbog svojih značajnih prirodoslovnih obilježja (Bioportal, 2016).

Sl. 88. Područja u sklopu ekološke mreže Natura 2000 na omiškom području

Izvor podataka: Bioportal, 2016

2.3.2.2. Javne zelene površine

Podatci za javne zelene površine na razini Grada Omiša dostupni su na razini gradova i općina od strane Državnog zavoda za statistiku. Grad Omiš (Tab. 55.) posjeduje osam javnih parkova (ukupne površine 10.000 m²), šest javnih travnatih površina (40.000 m²), tri drvoreda (4.000

m²) i tri javna dječja igrališta (2.000 m²). Prosječna površina javnih zelenih površina po stanovniku Grada Omiša iznosi 3,7 m² što je dvostruko manje od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije koji iznosi 8,4 m². U usporedbi s gradom slične veličine, primjerice Makarskom čija prosječna površina javnih zelenih površina po stanovniku iznosi 53,6 m², Grad Omiš ima vrlo mali broj javnih zelenih površina. Šimleša i Butorac (2007) sumirali su koristi održivog i funkcionalnog urbanog zelenog prostora. Navode kako zeleni prostori smanjuju troškove za energiju (štite od vjetrova, pružaju sjenu i ublažavaju okolnu temperaturu), smanjuju efekt gradskog vrućeg zraka (kamen, asfalt i beton upijaju toplinu), smanjuju korištenje vode upotrebom lokalnih biljaka koje su adaptirane na klimu, smanjuju se ranjivosti na bujice i poplave, povećavaju zdravlje i stanje ekosustava, uklanjaju toksične elemente i čestice plinova u zraku, povećavaju bioraznolikost, pružaju prostor javne namjene, doprinose kulturi grada, daju osjećaj ugođe, stvaraju sliku grada ugodnog za život te štede novac. Razvoj javnih zelenih površina od velike je važnosti za gusto urbanizirane prostore poput grada Omiša. Iz gradskog proračuna, potrebno je uložiti više sredstava u razvoj zelenih površina duž obalnog dijela Grada, koje će osim navedenih efekata utjecati povoljno i na broj turističkih dolazaka.

Tab. 55. Broj javnih zelenih površina u Gradu Omišu

Grad	Parkovi		Travnate površine		Drvoredi		Javna dječja igrališta	
	broj	površina (m ²)	broj	površina (m ²)	broj	površina (m ²)	broj	površina (m ²)
Omiš	5	10.000	6	40.000	3	4.000	3	2.000

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku, 2017

Održavanje javnih površina na području Grada Omiša povjereno je komunalnoj tvrtki Peovica d.o.o. koja je u većinskom dijelu u vlasništvu Grada Omiša (Peovica d.o.o., 2016). Tvrtka obavlja niz aktivnosti vezanih uz uređenje javnih površina na području Grada, kao što su košnje zelenih površina, rezidba stabala, zalijevanje, okopavanje, čišćenje javnih površina i dr. Prema Programu održavanja zelenih površina Grada Omiša za razdoblje od siječnja do prosinca 2017. g. navodi se kako se planira održavanje ukupno 43.957 m² travnjaka, 690 m² grmova, 905 m² živica, 72 m² trajnica i 312 m² jednogodišnjeg cvijeća. Uz to predviđeno je održavanje ukupno 880 stabala na području Grada.

2.3.2.3. Šumske površine

Sukladno Zakonu o šumama (NN 94/14) šume i šumsko zemljište kao obnovljivi i trajni nacionalni resursi tretiraju se kao nacionalno dobro od općeg interesa za Republiku Hrvatsku. Šumarstvo je uslijed višestoljetne deforestacije postala djelatnost nižeg reda budući da u većem dijelu Dalmacije prevladavaju gospodarski slabije iskoristivi degradacijski oblici kao što su makija i šikara. Makija i šikare su gospodarski vrlo slabog potencijala, ali štite tlo od površinske erozije i pomažu obnovi vegetacije. Vrlo se male površine visoke šume nalaze na prostoru Grada Omiša, a većinom ih čine zajednice hrasta medunca te melioracijske vrste poput crnog i alepskog bora.

Alepski bor spada u skupinu pirofita, odnosno biljaka čije širenje potpomažu požari, a mehanizam preživljavanja prilikom požara krije se u iznimno velikoj proizvodnji sjemena koje se nalazi u češerima te pod utjecajem topline i hlađenja pucaju i opožarenu površinu gusto zasiju. Alepski bor se često u literaturi navodi kao najzapaljivija vrsta na cijelom Mediteranu, a novija istraživanja pokazuju kako velika količina ponika alepskog bora dovodi do iscrpljivanja vlage i hraniva iz tla te zaklanja svjetlosti, to smanjuje uspjeh preživljavanja ostalim vrstama (Tekić i dr., 2014). Iako se alepski bor koristio kao melioracijska vrsta, u budućem razdoblju bolje je njegovu sadnju smanjiti i ograničavati.

Na teritoriju Grada Omiša šumama gospodari javno nacionalno poduzeće Hrvatske šume d.o.o., Uprava šuma Split, i to površinom od 16.999,55 ha. Navedena površina podijeljena je u pet zona gospodarenja za gospodarske jedinice Šćadin, Omiška Dinara, Srednja Poljica, Kotlenice, Mosor-Perun i Blato na Cetini. Od navedene površine, obraslu površinu obuhvaća 12.253,21 ha (72,1 %) dok ostatak od 4.746,34 ha otpada na neobraslo i neplodno tlo. Obrasle površine dijele se na visoke i niske (degradirane panjače, šikare i šibljak). Obrasle površine obuhvaćaju 11.456,44 ha gospodarskih šuma (93,5 % obraslih površina), 189,15 ha šuma posebne namjene (1,6 %), 443,82 ha zaštićenih šuma (3,6 %) te 163,81 ha značajnog krajobraza (1,3 %) kojeg obuhvaća Kanjon Cetine od ušća do iza Radmanovih mlinica. U strukturi gospodarskih šuma dominiraju šikara s 9.279,72 ha (81,0 % gospodarskih šuma) te šibljak s 1374,77 ha (12,0 %) (PUR, 2011).

Potrebno je postupno pošumljavati teren kako bi se izbjegle dodatne erozije tla i zaustavili destruktivni procesi koji se javljaju na golom tlu. Šume su, osim za zaštitu tla, važne i za sanaciju i smirivanje bujica te razvoj stočarstva budući da služe i kao hrana za stoku i kao

prebivalište za divljač. Pošumljavanje je potrebno provoditi na područjima priobalja, na južnim obroncima gorja Mosora, zbog potencijalnih klizišta kako bi se tlo stabiliziralo.

2.3.2.4. Brownfield područja

Brownfield područja predstavljaju napuštene, prazne i/ili nedovoljno iskorištene industrijske ili komercijalne građevine koje se nalaze u urbanim područjima, a mogu imati realne ili potencijalne probleme s onečišćenjem. Takve građevine zahtijevaju intervenciju kako bi se vratile u korisnu upotrebu, bilo u okviru vraćanja inicijalne funkcije objekta ili prenamjene u druge svrhe. Brownfield područja se prema lokaciji i položaju u urbanom prostoru dijele na brownfield područja u središnjem urbanom području, na periferiji grada i u povijesnim zonama (nekadašnjim industrijskim ili vojnim kompleksima). Prema namjeni, tipični oblici brownfielda su industrijske zone, vojni kompleksi, rudarski kompleksi, željeznički kompleksi, obalna područja i objekti javnih gradskih službi. Brownfield područja nastaju pod utjecajem gospodarskih, socioekonomskih i kulturoloških promjena u prošlosti, a danas čine izniman potencijal kao stimulator održivog razvoja. Njihovo adekvatno tretiranje omogućuje nove mogućnosti razvoja održive vrijednosti gradskih prostora u svrhu regeneracije urbanih površina i funkcija (Perovic i Kutrović Folić, 2012).

Prema podacima iz Grada Omiša (2016), na području Grada nalazi se pet *brownfield* lokaliteta (Tab. 56.) od čega su dva bivša industrijska postrojenja: prostor srušene tvornice cementa Renko Šperac s rudnicima lapora i eksploatacijskim poljem na Omiškoj Dinari te prostor srušene tvornice cementa Palaveršić s rudnicima lapora u Brzetu. Dva lokaliteta su bivša vojna područja: u naselju Ostrvica te u naselju Slime-Dovanj. Dom omladine Priko spada u zasebnu kategoriju. Prostor tvornice Renko Šperac je u privatnom vlasništvu, a prostornoplanskom dokumentacijom je prenamijenjen u ugostiteljsko-turističku namjenu s planom izgradnje hotela, turističkim naseljem i lukom za nautički turizam. Prostor je potrebno sanirati gradnjom novih objekata za ugostiteljsku namjenu i sanirati teren ozelenjivanjem i drugim oblicima ređenja okoliša. Stara rudarska infrastruktura ne postoji, kao ni u slučaju tvornice Palaveršić u Brzetu koja je u vlasništvu Grada, te se u slučaju potrebe za vrijeme sezone koristi kao improvizirani parking. Namjena za oba vojna *brownfield* područja nije poznata jer je u državnom, točnije vojnom vlasništvu. Obje lokacije imaju cestovni pristup i potencijal za obnovu i prenamjenu u potrebite društvene svrhe. Lokacija vojnog objekta u naselju Ostrvica namijenjena je prodaji kroz „Projekt 100“ Državnog ureda za upravljanje državnom imovinom.

Tab. 56. Popis brownfield područja Grada Omiša

Lokacija	Naziv	Klasifikacija	Vlasništvo	Namjena
Garma-Ravnice, Omiš	Područje srušene tvornice cementa "Renko Šperac", rudnici lapora i eksploatacijsko polje na Omiškoj Dinari	industrija nemetala	privatno	prenamijenjen-ugostiteljsko-turistička namjena
Brzet, Omiš	Područje srušene tvornice cementa "Palaveršić" i rudnici lapora u Brzetu	industrija nemetala	gradsko	prenamijenjen - prostor porušene tvornice koristi se ljeti kao improvizirani parking
Ostrvica	-	vojni objekt	državno	na prodaju („Projekt 100“)
naselje Slime, Dovanj	-	vojni objekt	državno	nije poznato
Priko	Dom omladine	objekt društvene namjene	gradsko	potrebno je završiti izgradnju objekta kako bi postao višenamjenski prostor za društveno-kulturne potrebe

Izvor podataka: Grad Omiš, 2016

2.3.3. Komunalna infrastruktura

Analiza komunalne infrastrukture prikazuje teritorijalnu rasprostranjenost infrastrukture kako bi se utvrdili dijelovi urbanog područja kojima nedostaje određena vrsta infrastrukture te na temelju toga identificirale potrebe i konkretni projekti iz ovog sektora. Komunalnu infrastrukturu obuhvaća vodoopskrbna, kanalizacijska, plinoopskrbna i elektroopskrbna infrastruktura, gospodarenje otpadom, energetska učinkovitost i eksploatacija alternativnih energenata.

2.3.3.1. Vodoopskrbna infrastruktura

Prema Zakonu o vodama (NN 14/14), funkcija vodoopskrbe obuhvaća zahvaćanje, obradu, transport i isporuku pitke vode krajnjem potrošaču, a odvodnja otpadnih voda obuhvaća prihvatanje otpadnih voda korisnika usluge, transport do mjesta tretmana te ispuštanje vode u prirodni prijemnik. Zadužena tvrtka mora brinuti o funkcionalnosti objekata komunalne infrastrukture za opskrbu pitkom vodom i odvodnju otpadnih voda. Isporučitelj vodnih usluga ima pravo priključenja objekata na komunalne vodne građevine i utvrđivanje tehničko-tehnoloških uvjeta priključenja.

U Gradu Omišu komunalno društvo Vodovod d.o.o. registrirano je za javnu vodoopskrbu, što obuhvaća zahvaćanje, obradu, transport i isporuku pitke vode krajnjem potrošaču, a osim Grada Omiša pokriva i općine Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje. Voda se crpi s izvorišta Vrilo i rijeke Cetine (objekt zahvata i dovoda Zagrad u naselju Gata), s ugrađenim uređajima za pročišćavanje vode. Obalni teritorij Grada u okviru je regionalnog sustava vodovoda Omiš-Brač-Hvar-Vis-Šolta, preko vodne komore HE Zakučac na rijeci Cetini (400 l/s). Voda se nakon toga cjevovodom dovodi do uređaja za pročišćavanje i kondicioniranje vode (Zagrad). Uređaj Zagrad ima zadatak vodu pročistiti do stupnja higijenske ispravnosti vode za piće, i to taloženjem, filtracijom i dezinfekcijom klorom (VPSDŽ, 2008). Cjevovod promjera 600 mm u Priku se razdvaja na ogranke za Omiš zapad (200-250 mm) i Omiš istok (200-360 mm). Podsustavi ovog sustava su podsustav Omiš (Studenci i Podašpilje), podsustav Tugare-Gata i podsustav Srinjine. Ostali dijelovi Grada opskrbljuju se pomoću četiri postojeća sustava vodovoda (PUSMKO, 2015):

- Vodoopskrbni sustav naselja uz srednji tok Cetine vezan na vodoopskrbni sustav Sinja (150-200 mm)
- Lokalni vodoopskrbni sustav naselja uz donji tok Cetine (Seoca, Kostanje [poslovna zona], Kučiće, Svinišće i Posašpilje) koji koristi vodu s izvora Studenac (15 l/s , 150 mm)
- Vodovod Makarska preko Zadvarja (200-150 mm) opskrbljuje naselja Podgrađe i Slime (400 l/s)
- Vodovod Split opskrbljuje naselje Dubrava

Prema analizi pokrivenosti vodovodom po kućanstvima i gospodarskim objektima Grada Omiša za 2014. g. dobivenih od strane Vodovoda d.o.o. (Tab. 57.), ukupna pokrivenost kućanstava iznosi 91,4 %¹⁷. Kućanstva su veći potrošači vode (76,0 %) u odnosu na privredu (24,0 %). Problem vodoopskrbnog sustava je što pojedina naselja u sastavu Grada Omiša nemaju riješen priključak na vodoopskrbni sustav. To su: Donji Dolac (sa 123 kućanstva i 373 stanovnika), Gornji Dolac (37 kućanstava sa 119 stanovnika), Putišići (16 kućanstava sa 46 stanovnika), Srijane (105 kućanstava sa 270 stanovnika) i Trnbusi (60 kućanstava sa 162 stanovnika).

¹⁷ Metodologija za prikupljanje podataka o broju kućanstava Grada Omiša za 2011. g. se ne poklapa na državnoj i lokalnoj razini. Službeni podatci Državnog zavoda za statistiku broje 4.911 kućanstva na prostoru Grada Omiša, dok Vodovod d.o.o. Omiš broji 4.959 kućanstava. U svrhu ove analize koriste se podatci lokalne razine, tj. podatci Vodovoda d.o.o. (2015)

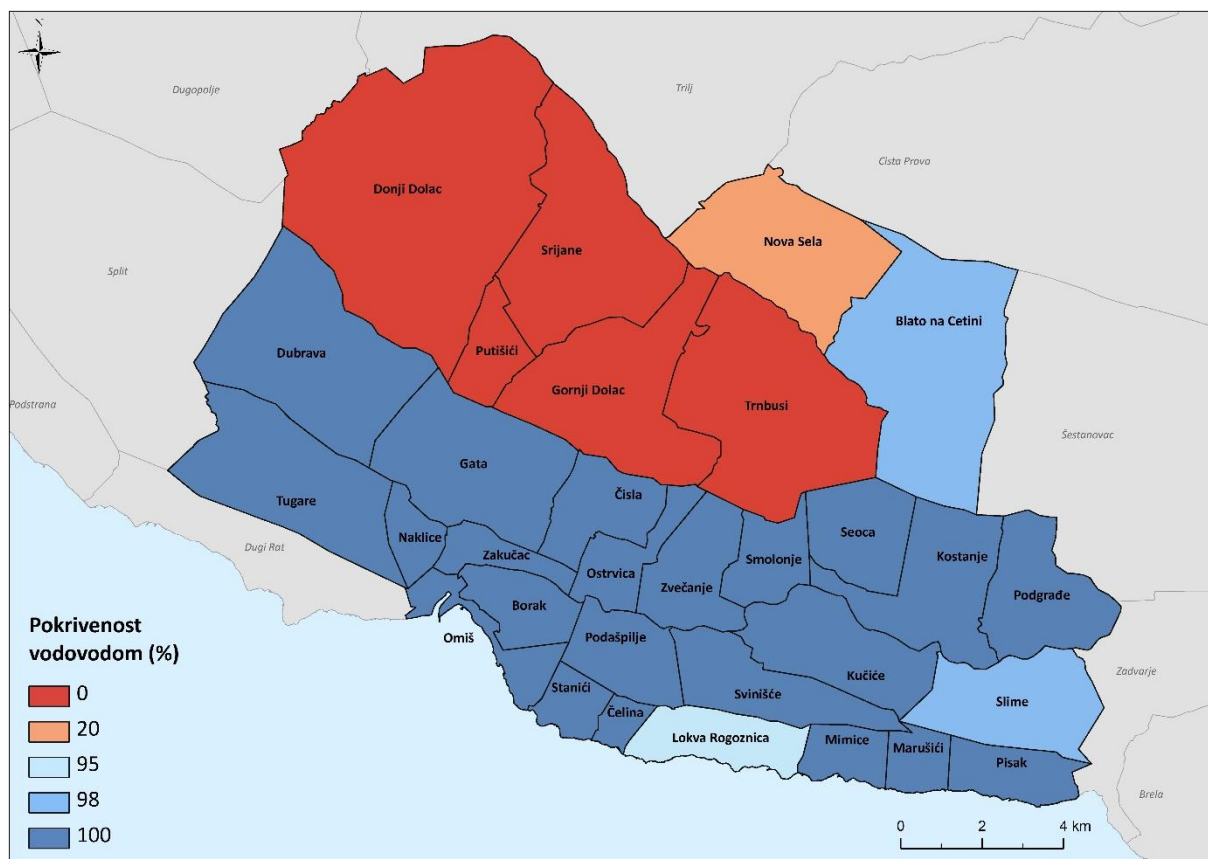
Tab. 57. Pokrivenost područja vodovodom i potrošnja vode po kućanstvima i privredi 2014. godine

Naselja	Pokrivenost područja		Potrošnja vode (m ³)		
	Kućanstva	Udio (u %)	u kućanstvima	u privredi	ukupno
Blato na Cetini	135	98	12565	3370	15935
Borak	45	100	11018	0	11018
Čelina	77	100	17062	0	17062
Čišla	84	100	13388	101	13489
Donji Dolac	0	0	0	0	0
Dubrava	91	100	0	0	0
Gata	174	100	32093	1108	33201
Gornji Dolac	0	0	0	0	0
Kostanje	177	100	31669	315	31984
Kučiče	179	100	25443	578	26021
Lokva Rogoznica	136	95	45405	16063	61468
Marušići	69	100	21092	2213	23305
Mimice	100	100	40192	2560	42752
Naklice	70	100	12860	234	13094
Nova Sela	18	20	793	16	809
Omiš	2177	100	358668	177176	535844
Ostrvica	54	100	7910	183	8093
Pisak	112	100	31786	1108	32894
Podašpilje	11	100	2300	0	2300
Podgrađe	82	100	15152	509	15661
Putišići	0	0	0	0	0
Seoca	37	100	6520	0	6520
Slime	86	98	16061	216	16277
Smolonje	28	100	880	0	880
Srijane	0	0	0	0	0
Stanići	188	100	45012	2733	47745
Svinišće	39	100	4810	161	4971
Trnbusi	0	0	0	0	0
Tugare	250	100	42107	928	43035
Zakućac	47	100	7328	48398	55726
Zvečanje	66	100	12784	0	12784
UKUPNO	4532	91,40	814898	257970	1072868

Izvor podataka: Vodovod d.o.o. Omiš, 2015

Sva navedena naselja (Sl. 89.) nalaze se sjeverno od visokog gorja, velike fizičke barijere koja povećava troškove razvoja vodovodne infrastrukture za ta naselja, iako je zračna udaljenost mala. Cjevovode je potrebno od Zagrada preko Seoca provesti do doline sjeverno od gorja

kako bi se 970 kućanstava u navedenim naseljima spojila na postojeći vodovod. Postoji mogućnost spajanja i na vodoopskrbni sustav Sinja, no daleko profitabilnija solucija za Grad Omiš je spajanje na postojeću omišku vodoopskrbnu mrežu. Kućanstva u naseljima Lokva Rogoznica, Slime, Blato na Cetini i Nova Sela nemaju stopostotnu pokrivenost vodoopskrbnom mrežom te je pokrivenost potrebno povećati kako bi svaki stanovnik Grada imao potrebne osnovne uvjete života.

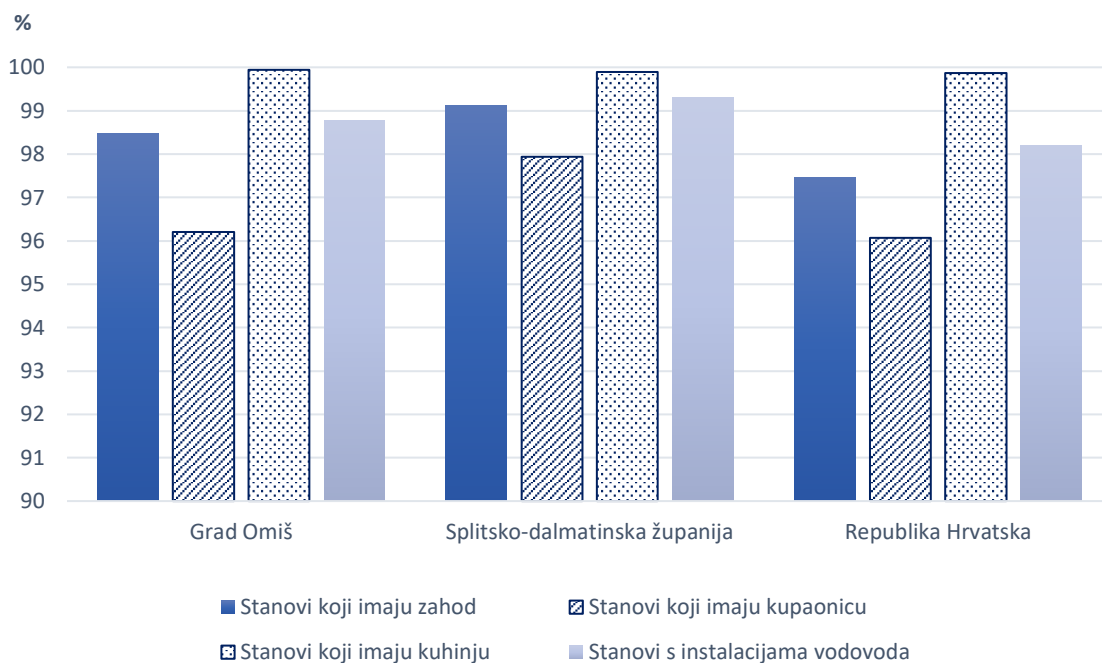

Sl. 89. Prostorna pokrivenost vodoopskrbnom infrastrukturom po naseljima Grada Omiša

izvor podataka: Vodovod d.o.o. Omiš, 2015

Podatci o vodovodnoj infrastrukturi na lokalnoj i državnoj razini se ne poklapaju zbog metodologije. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku „Nastanjeni stanovi prema pomoćnim prostorijama i instalacijama“ (Tabl. 40. u prilogu; Popis stanovništva, 2011), 2011. g. priključenost na vodovod u Gradu Omišu (Sl. 90.) ima 98,8 % stanova što je više od prosjeka Republike Hrvatske (98,2 %), ali manje od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije (99,3 %).

Podatci o stanovima koji su opskrbljeni zahodom, kuhinjom i kupaonicom ne variraju izvan granica prosjeka na razini države i županije. Jedino valja napomenuti kako je udio stanova koji imaju kupaonicu u Gradu Omišu blago niži od županijskog prosjeka.

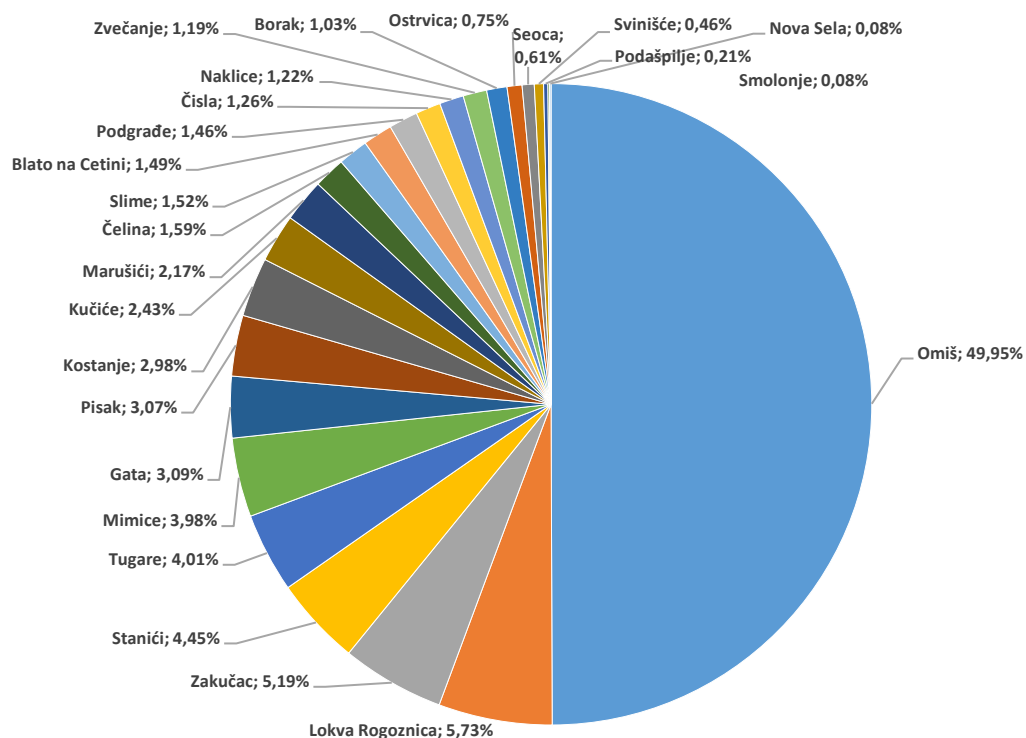

Sl. 90. Opskrbljenost zahodom, kupaonicom, kuhinjom i vodovodom u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine

izvor podataka: Nastanjeni stanovi prema pomoćnim prostorijama i instalacijama, Popis stanovništva 2011.

Prema podacima dobivenim od strane Vodovoda d.o.o. Omiš, u 2014. g. u Gradu Omišu ukupno je potrošeno 1.072.868 m³ vode, pri čemu je grad Omiš potrošio polovicu ukupne potrošene vode (Sl. 91. i Tabl. 42. u prilogu) tj. 49,9 % ukupne potrošene vode Grada Omiša. Nadalje, slijede naselja Lokva Rogoznica (5,8 %) i Zakučac (5,2 %), dok su najmanje potrošila naselja Nova Sela i Smolonje (po 1 %). Prosječna potrošnja 2014. g. po stanovniku iznosila je 71,8 m³ pri čemu je najmanja u naselju Nova Sela (3,61 m³/stan.), a najveća u Zakučcu (376,5 m³/stan.). Nova Sela imaju malu potrošnju vode jer pokrivenost kućanstava vodovodnom infrastrukturom iznosi tek 20 %. Razlog većem udjelu u Zakučcu je potrošnja vode za potrebe održavanja HE i za rad tvrtke Omial novi d.d. Ako se izuzme naselje Zakučac, zbog navedenog,

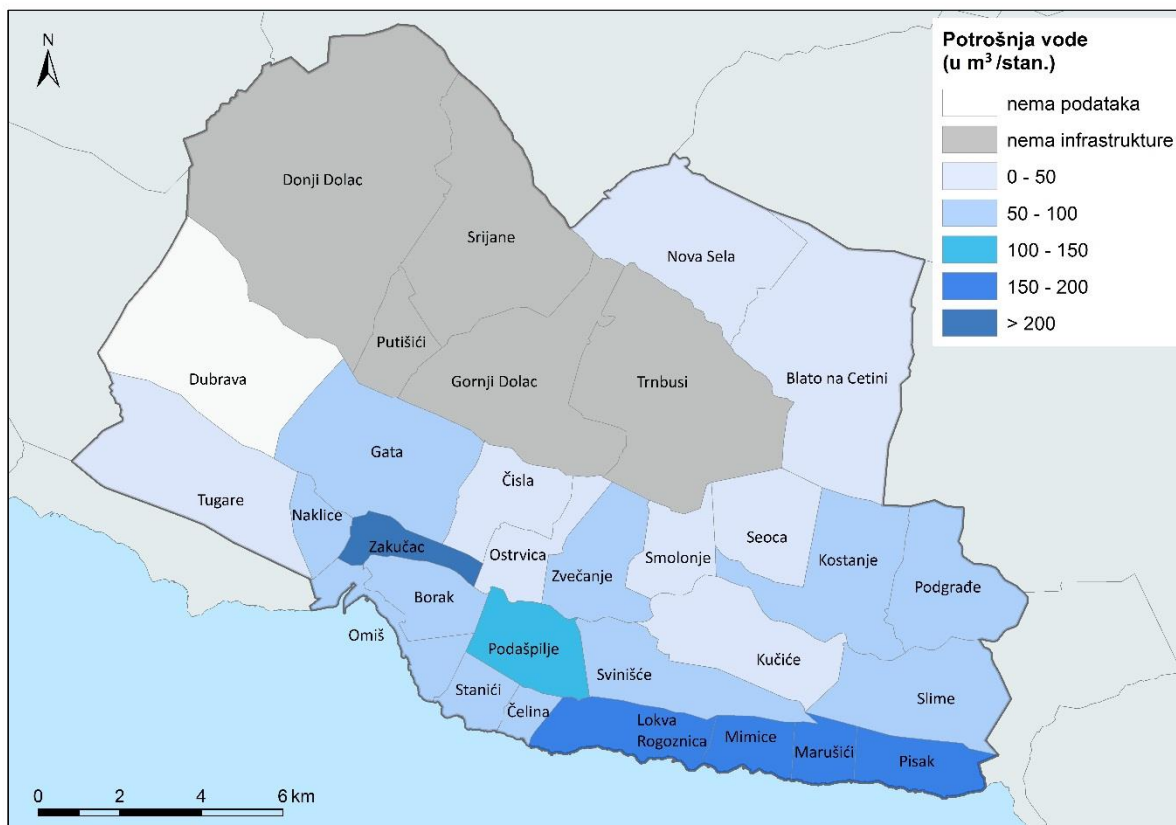
najveću potrošnju po glavi stanovnika ima naselje Mimice koje se nalazi istočno od naselja Lokva Rogoznica. Prosječna potrošnja vode za grad Omiš iznosi 82,9 m³ po stanovniku.

Sl. 91. Potrošnja vode po naseljima Grada Omiša 2014. godine

Izvor podataka: Vodovod d.o.o. Omiš, 2015

Prostornom analizom (Sl. 92.), moguće je utvrditi povećanu potrošnju vode u naseljima tzv. Omiške rivijere istočno od naselja Čelina. Razlog tome su apartmanska naselja i visoka orijentiranost turističkoj djelatnosti. Grad Omiš i naselja Stanići i Čelina imaju veći broj stanovnika, stoga se ovaj relativni pokazatelj ublaži, iako je vrlo vjerojatno moguće kako je najveća potrošnja Grada Omiša upravo na priobalnom prostoru, orijentiranom na turizam. Upravo zbog velikog pritiska na vodoopskrbni sustav priobalnih naselja tijekom ljetnih mjeseci potrebno ga je unaprijediti kako bi opskrba vodom tekla neometano i tijekom najvećih zahtjeva za vodom.

Sl. 92. Potrošnja vode po stanovniku po naseljima Grada Omiša 2014. godine

Izvor podataka: Vodovod d.o.o. Omiš, 2015

Analizom ukupne potrošnje vode po naseljima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. g. (Tab. 58. i Tabl. 42. u prilogu), utvrđeno je kako potrošnja vode u Gradu Omišu opada od 2012. g. za razliku od prethodnih godina kada je zabilježen blagi porast. Ukupni indeks Grada Omiša za razdoblje 2010.-2014. g. iznosi 93,9 što označava kako je potrošnja vode 2014. g. pala za 6,1% u odnosu na 2010. g. Na potrošnju vode najviše utječe potrošnja grada Omiša, jer ukupni lančani indeks prati varijacije indeksa grada Omiša. Generalno gledano, indeksi za potrošnju vode u razdoblju 2010.-2012. g. prikazuju kako većina naselja ima povećanje potrošnje vode da bi u sljedećem razdoblju 2012.-2014. g. ista naselja imala pad potrošnje vode. Smanjenje potrošnje moguće je opravdati i povećanom cijenom isporuke vode koju je Vodovod d.o.o. Omiš promijenio tijekom 2011. godine (Izvešće o obavljenoj reviziji, 2013), a ista cijena vode je na snazi prema cjeniku od datuma 1. travnja 2014. g. (Vodovod d.o.o. Omiš, 2015). Najmanji indeks potrošnje vode za ukupno razdoblje ima naselje Ostrvica (57,33 što znači kako je potrošnja 2014.g. potrošnja pala za čak 42,7%), iako je imalo porast do 2012. g.

i blagi pad u 2013. g., ali je u 2014. g. potrošnja drastično pala. Najveći indeks ima naselje Nova Sela (233,82 zbog priključivanja na mrežu 2012. g.), a slijedi Blato na Cetini s povećanjem potrošnje 2014. g. za čak 85,6% u odnosu na 2010. g. Smanjenje potrošnje vode bitno je za uštedu vodnih kapaciteta, posebice u vrijeme turističke sezone kada je opterećenje vodnog sustava daleko veća nego ljeti. Odnos potrošnje vode zimi i ljeti varira svake godine, a u prosjeku iznosi 1:10 (PUSMKO, 2015). Potrebno je osvještavati lokalno stanovništvo o uštedi vode kako bi se trend smanjenje potrošnje nastavio.

Tab. 58. Promjena ukupne potrošnje vode po naseljima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. g.

Naselje	lančani indeks				indeks 2014./2010.
	2011./2010.	2012./2011.	2013./2012.	2014./2013.	
Blato na Cetini	143,49	116,53	88,22	125,82	185,59
Borak	110,16	97,86	96,24	84,57	87,74
Čelina	105,40	98,19	96,60	101,51	101,49
Čišla	100,97	102,10	89,67	83,66	77,34
Gata	99,34	101,81	86,93	84,82	74,57
Kostanje	108,40	104,34	93,70	86,22	91,38
Kučiče	107,06	99,89	95,44	86,00	87,78
Lokva Rogoznica	104,10	99,29	98,13	103,64	105,12
Marušići	103,69	101,59	97,57	93,79	96,39
Mimice	110,12	101,94	99,08	92,87	103,30
Naklice	100,89	114,56	88,35	83,58	85,35
Nova Sela**	0,00	0,00	197,98	118,10	233,82
Omiš	100,68	101,15	96,60	97,75	96,17
Ostrvica	103,20	104,85	93,87	56,44	57,33
Pisak	108,51	104,98	96,29	89,27	97,92
Podašpilje*	0,00	139,46	91,45	74,36	94,85*
Podgrađe	97,38	118,42	88,66	78,32	80,07
Seoca	104,30	102,22	94,66	77,55	78,27
Slime	100,36	101,68	94,64	84,35	81,46
Smolonje	101,33	101,55	116,67	88,53	106,28
Stanići	105,29	99,60	94,83	95,45	94,93
Svinišće	113,60	99,72	96,34	81,81	89,28
Tugare	101,94	101,84	90,33	89,30	83,75
Zakućac	99,68	84,50	88,60	123,34	92,04
Zvečanje	97,87	100,65	89,39	83,81	73,80
UKUPNO	102,78	101,12	94,95	95,15	93,89

Izvor podataka: Vodovod d.o.o. Omiš, 2015

Napomena: Naselja Donji Dolac, Dubrava, Gornji Dolac, Nova Sela, Putišići, Srijane i Trnbusi nisu priključena na vodovodnu infrastrukturu Grada Omiša, dok je naselje Nova Sela priključeno 2012. g., a Podašpilje 2011. g.

* Bazni indeks izračunat je s baznom godinom 2011.=100

** Bazni indeks izračunat je s baznom godinom 2012.=100

Pokazatelji kvalitete vode i njezine zdravstvene ispravnosti određeni su odredbama Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće (2008). Zdravstvenu ispravnost vode provjeravaju Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije te isporučitelji usluga vodoopskrbe u internim laboratorijima. U 2011. godini u društvu Vodovod d.o.o. Omiš ispitano je 254 uzoraka i svi uzorci su zadovoljili kriterije pitke vode. Nastavni zavod za javno zdravstvo SDŽ procjenjuje da su vode u Županiji razmjerno sačuvane u svojim prirodnim značajkama prema fizikalnim i kemijskim pokazateljima kakvoće za europski standard pitke vode (Izvešće o obavljenoj reviziji, 2013).

Na službenim stranicama Vodovoda d.o.o. Omiš navode kako je cilj, zajedno s lokalnom samoupravom, svako kućanstvo učiniti korisnikom. Razvodnom mrežom potrebno je opskrbiti sva područja koja nisu pokrivena trenutnom vodoopskrbnom infrastrukturom. Potrebno je nadograditi trenutnu infrastrukturu dodatnim objektima radi razrade i rekonstrukcije vodoopskrbnih sustava, kao i manja odstupanja predloženih trasa i profila cjevovoda vodoopskrbnih sustava, te smještaja kapitalnih i drugih građevina (Izvešće o stanju u prostoru, 2015). Podatci dobiveni analizom u ovom poglavlju ukazuju kako bi prioritet u narednom razdoblju trebao biti priključivanje kućanstava bez pristupa javnom vodovodu, posebice u sjevernim naseljima u kojem ne postoji vodovodne infrastrukture.

2.3.3.2. Kanalizacijska infrastruktura

Prema Zakonu o vodama (NN 14/14), funkcija odvodnje otpadnih voda obuhvaća prihvatanje otpadnih voda od korisnika usluge, transport do mjesta tretmana te ispuštanje vode u prirodni prijemnik. Zadužena tvrtka mora brinuti o funkcionalnosti objekata komunalne infrastrukture za odvodnju otpadnih voda. Isporučitelj vodnih usluga ima pravo priključenja objekata na komunalne vodne građevine i utvrđivanje tehničko-tehnoloških uvjeta priključenja. U gradu Omišu komunalno društvo Vodovod d.o.o. je registrirano i za javnu odvodnju otpadnih voda, kao i za vodoopskrbu.

Prema Popisu stanovništva Državnog zavoda za statistiku iz 2011. godine, od ukupnog broja stanova (4.819), njih 4.751 ima instalaciju kanalizacije, što pokazuje pokrivenost kanalizacijskim sustavom od 98,6 %. Međutim, ovi podatci nisu točni jer se Popis temelji na iskazu stanovnika (popisane osobe) stoga se kanalizacijski priključak često zamjenjuje lokalnim ili kućanskim odvodima. Podatci Vodovoda d.o.o. Omiš (2015) pokazuju kako jedino

naselje Omiš u administrativnoj jedinici Grada ima djelomičnu pokrivenost kanalizacijskom infrastrukturom. Prvi podatak o priključcima datira iz 2011. g. kada je bilo priključeno 992 kućanstva (45,6 % grada Omiša) i 324 privrednih objekata. Broj prijavljenih kućanstava postepeno raste kroz godine, dok privrednih stagnira. Na razini Grada Omiša stoga postoji 35 % pokrivenosti kućanstava kanalizacijskom infrastrukturom jer naselje Omiš statistički utječe na stanje cijelog Grada.

Infrastrukturalna mreža za odvodnju postoji samo na užem gradskom području. Grad Omiš je uključivanjem u „Jadranski projekt“¹⁸, dobio uređaj za pročišćavanje otpadnih voda (UPOV) Priko. Grad Omiš surađuje sa Općinom Dugi Rat na gradnji zajedničkog kanalizacijskog sustava (Poslovni dnevnik, 2009). Prema Prostornom planu uređenja Grada Omiša (2015), ucrtan je planirani sustav odvodnje Grada Omiša i dijela Općine Dugi Rat. Izgradnja sustava odvodnje, pročišćavanja i ispuštanja otpadnih voda planirana je duž obalnog dijela Grada kako bi se obuhvatila sva obalna naselja jer je gradnja sustava odvodnje otpadnih voda za njih obavezna. Predviđa se gradnja više zasebnih sustava sa uređajima za pročišćavanje i podmorskim ispustima izvan zaštićenog obalnog područja mora. Cijeli sustav trebao bi imati kapacitet 10.000 domaćinstava (Izvješće o stanju u prostoru, 2015), što znači kako je moguće širenje kanalizacijske mreže prema zaobalju. Kako je pretežni dio zaobalnog područja Grada Omiša pokriven zonama sanitarne zaštite izvorišta pitke vode i rijeke Cetine, čije se vode koriste za vodoopskrbu Omiša, ali i drugih obalnih i otočnih gradova i općina koji su spojeni na vodoopskrbni sustav, obavezno je za ta područja osigurati javnu kanalizaciju. Pročišćene otpadne vode upuštati će se u teren ili vodotok. Za manje zaseoke i pojedinačnu gradnju preporuča se gradnja nepropusne septičke jame dok koje treba biti osiguran kolni prilaz za cisternu radi mogućnosti pražnjenja (Izvješće o stanju u prostoru, 2015).

¹⁸ „Jadranski projekt“ imao je za cilj zaštitu i očuvanje kvalitete voda, stvaranje uvjeta za siguran ekonomski razvoj, u skladu sa zahtjevima zaštite okoliša, te očuvane i poboljšanje postignutog stupnja zaštite okoliša. Trajao je od srpnja 2004. g. do kraja 2015. g. Obuhvaćao je investicije u sustav prikupljanja, obrade i zbrinjavanja otpadnih voda na priobalnom području te jačanje kapaciteta komunalnih poduzeća koja sudjeluju u Projektu (Hrvatske vode, 2014)

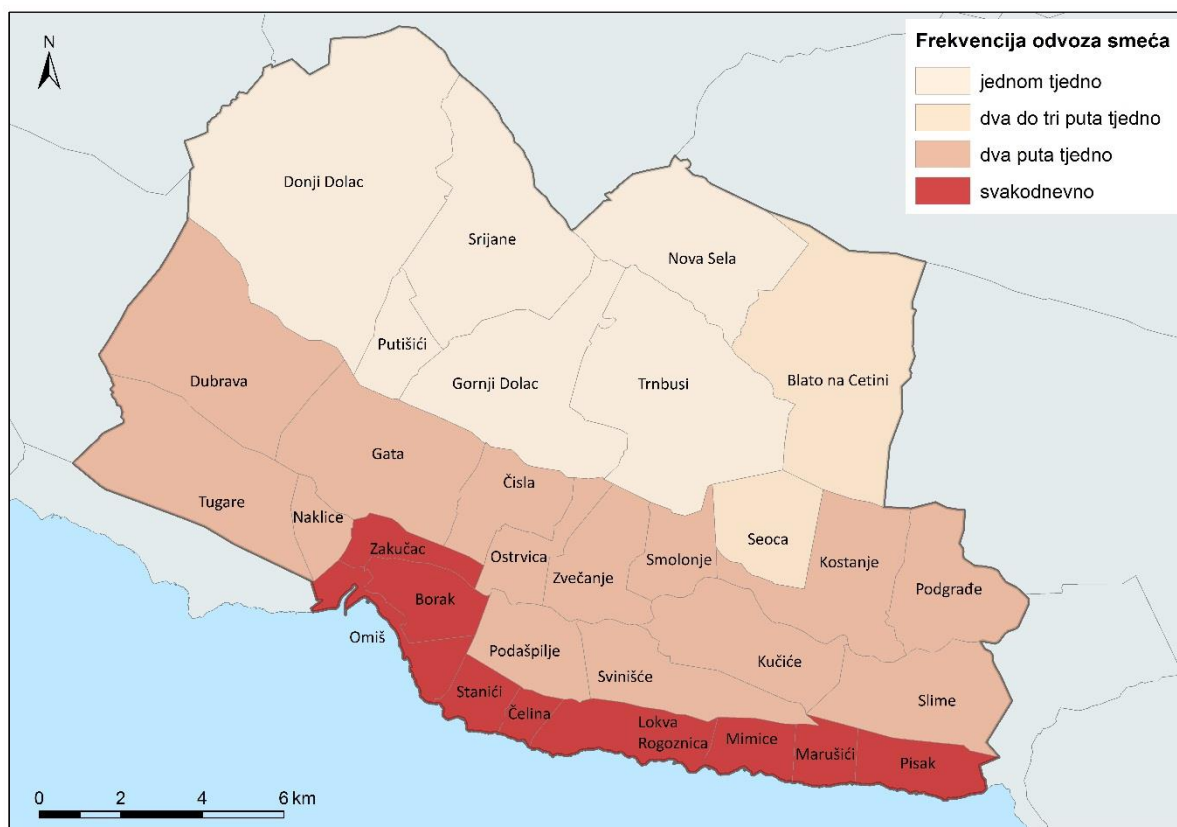
2.3.3.3. *Gospodarenje otpadom*

Prema Zakonu o održivom gospodarenju otpadom (2013), gospodarenje otpadom obuhvaća djelatnosti skupljanja, prijevoza, uporabe, zbrinjavanja i drugih obrada u svezi s otpadom, te nadzor nad obavljanjem tih djelatnosti. Gospodarenje otpadom mora se provoditi na način da se ne dovodi u opasnost ljudsko zdravlje i bez uporabe postupaka i/ili načina koji bi mogli štetiti okolišu. Temelji se na uvažavanju načela zaštite okoliša propisanih zakonom kojim se uređuje zaštita okoliša i pravnom stečevinom Europske unije, načelima međunarodnog prava zaštite okoliša te znanstvenih spoznaja, a osobito na načelima: blizine, samodostatnosti, sljedivosti i načelu onečišćivač plaća.

Na području grada Omiša miješani komunalni otpad sakuplja komunalno poduzeće Peovica d.o.o. sa sjedištem u Omišu i odvozi otpad na odlagalište Karepovac u Splitu. Pretovarna stanica nalazi se u Furnaži gdje Peovica ima svoje prostore te otpad iz autosmećara ulazi u koš i preskontejner volumena 30 m³. Grad Omiš raspolaže sa 350 kontejnera kapaciteta 1.100 litara, te pet kontejnera za glomazni otpad. Svakodnevno se pretovareni otpad (1 kontejner – 30 m³) odvozi na odlagalište Karepovac u Splitu. Prosječna težina jednog ispunjenog kontejnera varira od 11 do 13 tona. Cjelokupno stanovništvo obuhvaćeno je mrežom prikupljanja otpada.

Odvoz smeća (Sl. 93.) vrši se različito za pojedina naselja i područja grada Omiša (PUSMKO, 2015):

- svaki dan odvozi se smeće sa područja naselja Omiš, Zakučca te priobalnog dijela grada Omiša do Piska
- dva puta tjedno odvozi se iz bližih zaobalnih naselja
- dva do tri puta tjedno odvozi se iz naselja Seoca i Blato na Cetini
- jednom tjedno odvozi se iz udaljenijih zaobalnih naselja

Sl. 93. Frekvencija odvoza smeća u Gradu Omišu

Izvor: PUSMKO, 2015

Komunalni otpad sakuplja se pomoću kontejnera, stoga se javlja problem širenja neugodnih mirisa. Glomazni otpad prikuplja se putem većih kontejnera (12 m^3 i 25 m^3). Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se nije provodilo sve do rujna 2014. g. zbog neprilagođenosti kontejnera za odvoz do Karepovca. U analizirano razdoblju od rujna 2014. g. do ožujka 2015. g. (Tab. 59.) mjesečno se u prosjeku selektira do 2,1% otpada. Tvrtka Peovica d.o.o. navodi kako primarna selekcija smanjuje troškove transporta stoga je tijekom 2016. g. uloženo u nove kontejnere i kamione za prijevoz otpada. Također, reciklažno dvorište koje se planira izgraditi ima pripremljenu dokumentaciju te se čeka natječaj kako bi se gradnja sufinancirala iz fondova EU u okviru Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“. Ulaganja je nužno nastaviti kako bi Grad Omiš djelomično osamostalio funkciju gospodarenja otpadom, čemu bi uvelike pomogla izgradnja prijeko potrebnog reciklažnog dvorišta, ali i ostalih objekata vezanih uz gospodarenje otpadom.

Tab. 59. Bilanca otpada i udio primarne selekcije otpada u Gradu Omišu

Mjesec	Deponirano (u t)	Odvojeno prikupljeno/predano oporabitelju (u t)	Ukupno otpada (u t)	Udio primarne selekcije (u %)
kolovoz 2014.	1379,12	0,00	1379,12	0,00
rujan 2014.	888,35	12,00	900,35	1,33
listopad 2014.	794,10	14,13	808,23	1,75
studeni 2014.	729,33	9,10	738,43	1,23
prosinac 2014.	719,73	15,62	735,35	2,12
siječanj 2015.	635,92	7,80	643,72	1,21
veljača 2015.	581,93	8,92	590,85	1,51
ožujak 2015.	681,87	12,07	693,94	1,74
UKUPNO	6410,35	79,64	6489,99	1,23

Izvor podataka: Peovica d.o.o., 2016

Iako je u Splitsko-dalmatinskoj županiji registrirano 13 službenih odlagališta otpada, nijedan ne zadovoljava kriterije sanitarne deponije. Sukladno strategiji gospodarenja otpadom Republike Hrvatske, te planiranim postupcima na razini Županije, planirana je izgradnja Centra za gospodarenje otpadom u Lećevici (sjeverozapadno od Splita), s nizom pretovarnih stanica na mjestima prikupljanja i selektiranja otpada. Time bi se smanjilo opterećenje na okoliš s odlagališta Karepovac. Prema Sažetku za javnost o Izmjeni i dopuni Prostornog plana (2015) konačno rješenje odlaganja otpada s područja Grada Omiša predviđa se na području Županijskog centra za gospodarenje otpadom koji je planiran izvan Grada Omiša. Predviđene su četiri lokacije za potencijalnu gradnju reciklažnih dvorišta. Potencijalne lokacije su Vrisovci, Kostanje, Nova Sela i Smolonje. Pretovarna stanica planirana je na području Zakučca.

U planu izgradnje je reciklažno dvorište na lokaciji Fumaža. Sređeni su imovinsko-pravni odnosi i gradnja je u tijeku. Reciklažno dvorište, osim osnovne funkcije recikliranja i zaštite okoliša, nudi mogućnost građanima besplatno odložiti glomazni otpad čime se suzbija nekontrolirano i ilegalno odlaganje otpada u okoliš. Naravno, izgradnjom reciklažnog otpada smanjuje se ovisnost Grada Omiša o splitskoj Čistoći d.o.o. koja je trenutno zadužena za deponiranje otpada s područja Omiša (Izmjena i dopuna Prostornog plana uređenja Grada Omiša, 2015).

Iz Grada Omiša je na odlagalište otpada Karepovac u razdoblju 2010.-2014. g. odvezeno 30.178,2 tona miješanog komunalnog otpada. Utvrđen je trend smanjenja količine prikupljenog otpada s prostora Grada Omiša u razdoblju 2010.-2013. g., te nagli skok 2014. g., kada je u analiziranom razdoblju dosegnut maksimum od 6.313,6 tona miješanog komunalnog otpada (PUSMKO, 2015). Daljnja ulaganja u gospodarenje otpada u Gradu Omišu

dovelo bi do rasterećenja odlagališta Karepovac, te više funkcija i veću samostalnost Gradu Omišu.

Prema Odluci Gradskog vijeća Grada Splita (Službeni glasnik Grada Splita, 2010) svi korisnici izvan područja grada Splita, pa tako i Grad Omiš, plaćaju naknadu za utjecaj na okoliš i razvoj pri korištenju odlagališta "Karepovac", u iznosu od 105 kn/t odloženog odnosno zbrinutog otpada. Povećanje troškova odlaganja otpada dodatno potiče gradove i općine na osamostaljenje funkcije gospodarenja otpadom.

Veliki problem za okoliš i stanovništvo predstavljaju ilegalna odlagališta otpada. Na prostoru Grada Omiša evidentirano je 14 nekontroliranih odlagališta otpada, a većina se nalazi u velikoj blizini rijeke Cetine i obale mora. Najviše ilegalnih odlagališta ima naselje Kostanje, njih pet, a slijedi naselje Gata s tri ilegalna odlagališta. Po jedno ilegalno odlagalište nalazi se u naseljima Podgrađe, Zvečanje, Naklice, Omiš i Pisak, te jedno odlagalište otpada uz cestu Lokva Rogoznica-Marušići (PUSMKO, 2015). Kako bi se izbjegla onečišćenja okoliša i zaštitilo zdravlje stanovništva potrebno je divlja odlagališta otpada sanirati, preventivno djelovati kako se ne bi stvarali novi divlji deponiji otpada te organizirati educiranje stanovništva i poticati lokalno stanovništvo na savjesno gospodarenje otpadom.

Iz navedenog razloga, komunalne tvrtke moraju provoditi edukaciju stanovništva radi povećanja osviještenosti o zaštiti okoliša. Edukacijom se utječe na razvoj svijesti o otpadu te se upozorava na načine postupanja s otpadom, a sve u cilju postizanja navika odvojenog prikupljanja otpada. Osnova edukacije je da otpad ne završi nekontrolirano u okolišu. Omiška komunalna tvrtka Peovica d.o.o. upotrebljava obavijesti i letke kako bi proširila samosvijest o očuvanju okoliša među lokalnim stanovništvom (Peovica d.o.o., 2016).

2.3.3.4. Plinoopskrbna infrastruktura

Zakonom o tržištu plina (2014) utvrđene su funkcije i obveze plinoopskrbne djelatnosti. Plinoopskrbna djelatnost obuhvaća skladištenje, transport, distribuciju i opskrbu plinom te upravljanje terminalom za UPP. Trenutno Splitsko-dalmatinska županija nema razvijenu plinoopskrbnu infrastrukturu što predstavlja problem u gospodarstvu i kućanstvima.

Postojeća potreba za plinom zadovoljava se putem opskrbe UNP¹⁹ bocama koje opskrbljuje INA d.d. putem benzinske postaje u naselju Omiš.

Prema Izvješću o stanju u prostoru (2015) navodi se kako će se okosnica buduće plinoopskrbne infrastrukture Grada Omiša temeljiti na magistralnom plinovodu Split - Ploče. Planirani magistralni plinovod i nadzemni objekt (mjerno-redukcijska stanica) na području naselja Srijane ucrtani su u Prostorni plan uređenja Grada Omiša (2015) gdje bi magistralni plinovod pratio putanju autoceste A1 s njene sjeverne strane.

U analiziranom razdoblju 2008.-2014. g. cijena plina (Tab. 60.) konstantno je rasla što je uzrokovalo odlaganje planova o širenju plinoopskrbne infrastrukture na područje Dalmacije. Cijena plina za kućanstva u analiziranom razdoblju narasla je za 88,3%, za objekte uslužnih djelatnosti 142,3%, a za industrijske pogone 97,6%. Novi trendovi u gospodarstvu upućuju na smanjenje cijena plina što povoljno utječe na mogućnosti razvoja plinoopskrbne infrastrukture u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Tab. 60. Prosječna prodajna cijena prirodnog plina u RH od 2008. do 2014. godine

Vrsta potrošača	Mjerna jedinica	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Kućanstva	kn/m ³	2,05	2,41	2,83	2,88	3,66	3,80	3,86
	kn/kWh	0,2214	0,2602	0,3056	0,3113	0,3952	0,4103	0,4168
Usluge	kn/m ³	2,08	2,44	3,43	4,12	4,86	4,52	5,04
	kn/kWh	0,2246	0,2635	0,3704	0,4454	0,5248	0,4881	0,5442
Industrija	kn/m ³	2,05	2,43	3,6	3,99	4,47	4,35	4,05
	kn/kWh	0,2214	0,2624	0,3887	0,4309	0,4827	0,4697	0,4373

Izvor podataka: Energija u Hrvatskoj 2014., 2016

¹⁹ UNP predstavljaju boce propan-butana koje su primjenjive i mobilne te predstavljaju fleksibilnu i lako prenosivu energiju (INA, n.d.)

2.3.3.5. Elektroopskrbna infrastruktura

Elektroenergetski sustav podrazumijeva infrastrukturu za proizvodnju, distribuciju i potrošnju električne energije. Prema Zakonu o tržištu električne energije (NN 102/15) HEP d.d. vladajuće je društvo za obavljanje elektroenergetske djelatnosti koje se obavljaju kao javne usluge za električnu energiju u Republici Hrvatskoj.

Na toku rijeke Cetine u blizini Omiša je izgrađena hidroelektrana HE Zakučac koja je najveće hidroenergetsko postrojenje na slivu Cetine, a po instaliranoj snazi i mogućoj proizvodnji (Tab. 61.) električne energije najveća hidroelektrana u Hrvatskoj. HE Zakučac derivacijskog je tipa i ima ukupnu snagu 486 MW. Postoje četiri agregata građeni između 1960-ih i 1980-ih, a njihova rekonstrukcija i obnova provedena je u razdoblju 2013.-2015. g. Godišnja proizvodnja električne energije na HE Zakučac imala je trend smanjenja u razdoblju 2010.-2012.g. da bi se 2013. g. zabilježio znatan skok i blagi pad 2014. g. (HEP d.o.o., 2015) Navedeni podatci variraju zbog navedenih radova rekonstrukcije i obnove koji su se odvijali u ovom razdoblju.

Tab. 61. Godišnja proizvodnja električne energije na HE Zakučac u razdoblju 2010.-2014. godine

OMIŠ	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Godišnja proizvodnja električne energije (u GWh)	2430,00	1119,00	827,00	2127,30	2004,00
Lančani indeks	100	46,1	73,9	257,2	94,2

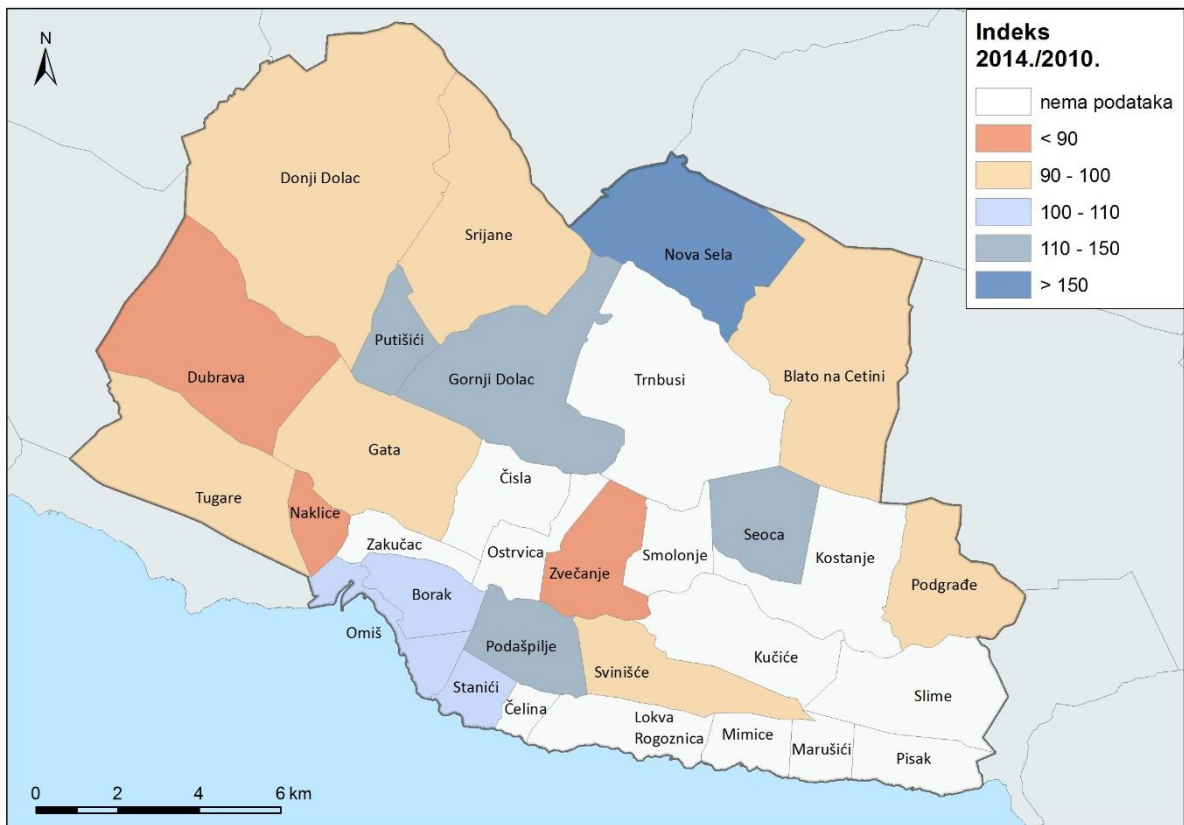
Izvor podataka: HEP d.o.o., 2015.

Prema podacima dobivenim od strane HEP-a, u razdoblju 2010.-2014. g. postoje znatnije varijacije u ukupnoj potrošnji električne energije u Gradu Omišu (Tab. 62., Sl. 94.). Potrošnja se povećavala do 2012. godine tako da je povećanje u razdoblju 2010.-2011. g. bilo tek 0,9 %, a 2011.-2012. g. 7,5 %. Nakon toga slijedi smanjenje potrošnje u razdoblju 2012.-2013. g. za 1,5 % i u razdoblju 2013.-2014. g. za 3,3 %. Ukupna potrošnja Grada Omiša za cjelokupno razdoblje povećala se za 3,4 % pri čemu je najveći rast zabilježen u naseljima Nova Sela (127,1 %) i Gornji Dolac (48,16 %), a najveći pad u naseljima Naklice (-17,1 %) i Dubrava (-10,8 %).

Tab. 62. Promjena ukupne potrošnje električne energije po naseljima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine

Naselje	lančani indeks				indeks 2014./2010.
	2011./2010.	2012./2011.	2013./2012.	2014./2013.	
Blato na Cetini	101,54	96,50	98,28	100,37	96,67
Borak	96,30	117,68	96,36	95,72	104,53
Donji Dolac	98,68	98,34	99,90	97,22	94,25
Dubrava	93,65	111,84	83,46	102,07	89,22
Gata	97,98	107,12	96,13	97,56	98,43
Gornji Dolac	137,11	69,46	102,43	151,88	148,16
Naklice	90,27	99,38	95,79	96,50	82,92
Nova Sela	114,75	87,09	151,68	149,80	227,07
Omiš	101,02	108,54	98,21	95,72	103,09
Podašpilje	90,61	115,99	114,44	105,42	126,80
Podgrađe	94,37	113,23	92,93	97,50	96,82
Seoca	100,39	100,46	117,58	103,03	122,18
Slime	113,75	106,92	100,13	104,41	127,15
Srijane	100,41	96,88	98,70	99,11	95,15
Stanići	99,54	107,83	92,04	103,29	102,03
Svinišće	98,86	102,44	90,72	108,07	99,29
Tugare	99,47	103,39	97,49	97,10	97,35
Zvečanje	98,56	100,07	89,20	98,83	86,95
UKUPNO	100,91	107,53	98,50	96,72	103,38

Izvor: HEP, 2015

Sl. 94. Promjena ukupne potrošnje električne energije po naseljima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine

Izvor: HEP, 2015a

Glavni pravci razvoja u elektroopskrbnoj infrastrukturi usmjereni su na rekonstrukciju i gradnju proizvodnih sustava transformatorskih stanica i dalekovoda. Korištenje preostalog hidropotencijala rijeke Cetine moguće je na MHE Prančević i Čikotina Lađa. Gradnja tih građevina treba biti usuglašena sa zahtjevima zaštite prirodne vrijednosti rijeke Cetine kako bi se izbjegla šteta na ekosustavu. Mala hidroelektrana Čikotina Lađa može se graditi pod uvjetom da nema promjene vodnog lica niti protočnosti rijeke uz osiguranje ostalih uvjeta zaštite prirode, odnosno potrebno je utvrditi kako izgradnja i rad male hidroelektrane neće imati značajan utjecaj na ciljeve očuvanja i cjelovitosti područja ekološke mreže uzimajući u obzir i kumulativan utjecaj sa već izgrađenim hidroelektranama na rijeci Cetini (Izvrješće o stanju u prostoru, 2015). U Prostornom planu uređenja Grada Omiša (2015) ucrtani su navedeni projekti, ali i magistralni dalekovodi prema Zagvozdu i Konjskom (400 kV).

Grad Omiš predstavlja centar elektroenergetskog sustava Splitsko-dalmatinske županije, a i šire u okvirima Dalmacije upravo zbog snage HE Zakučac. Uz planirane objekte koji bi trebali povećati snagu hidroenergetskog sustava na Cetini, Grad Omiš dobit će još na većoj važnosti. Za navedene projekte potrebno je provesti analizu štetnosti i utjecaja na okoliš kako daljnja ulaganja ne bi naštetila ekosustavu.

2.3.3.6. Eksploatacija alternativnih energenata

Iskorištavanje alternativnih energenata u Republici Hrvatskoj još uvijek je nedovoljno razvijeno, a sličan je problem vidljiv i na prostoru Grada Omiša, iako postoje potencijali za njihov razvoj. Mogućnosti iskorištavanja obnovljivih energenata ovise ponajprije o prostornoplanskim mogućnostima i uvjetima za postavljanje energetske postrojenja te financijskoj isplativosti projekta. Energetski institut Hrvoje Požar proveo je analizu energetskog potencijala pet obnovljivih energenata u Splitsko-dalmatinskoj županiji (vjetra, Sunca, biomase, geotermalnih izvora te vodotoka) (Potencijal obnovljivih izvora energije, 2012).

Solarna energija može se kao energent koristiti na dva načina: korištenjem fotonaponskih ćelija za proizvodnju električne energije i korištenjem solarnih toplinskih sustava za zagrijavanje potrošne tople vode i kao podrška grijanju. Solarni toplinski sustavi mogli bi zadovoljiti čak do 75 % energetske potrebe za zagrijavanje potrošne tople vode hipotetskog četveročlanog kućanstva (Potencijal obnovljivih izvora energije, 2012). Na području Grada Omiša postoje dvije manje sunčane elektrane (Tab. 63.) u vidu solarnih panela snage 9,6 kW i 24,0 kW. Sunčana energija, iako ima iznimno visok potencijal, nije dovoljno iskorištena u Gradu Omišu. Koriste ju tek pojedini objekti privatnog sektora kao što je Hotel Villa Dvor.

Tab. 63. Korištenje alternativnih izvora energije i postojeća infrastruktura Grada Omiša

Naziv postrojenja	Vrsta postrojenja	Proces	Nositelj projekta	Lokacija	Električna snaga
Tectra 2	sunčana elektrana	u funkciji	Tectra d.o.o.	Tugare	9,55 kW
Ćurlin	sunčana elektrana	u funkciji	Hotel Villa Dvor	Omiš	24,00 kW

Izvor podataka: HEP d.o.o. 2015b

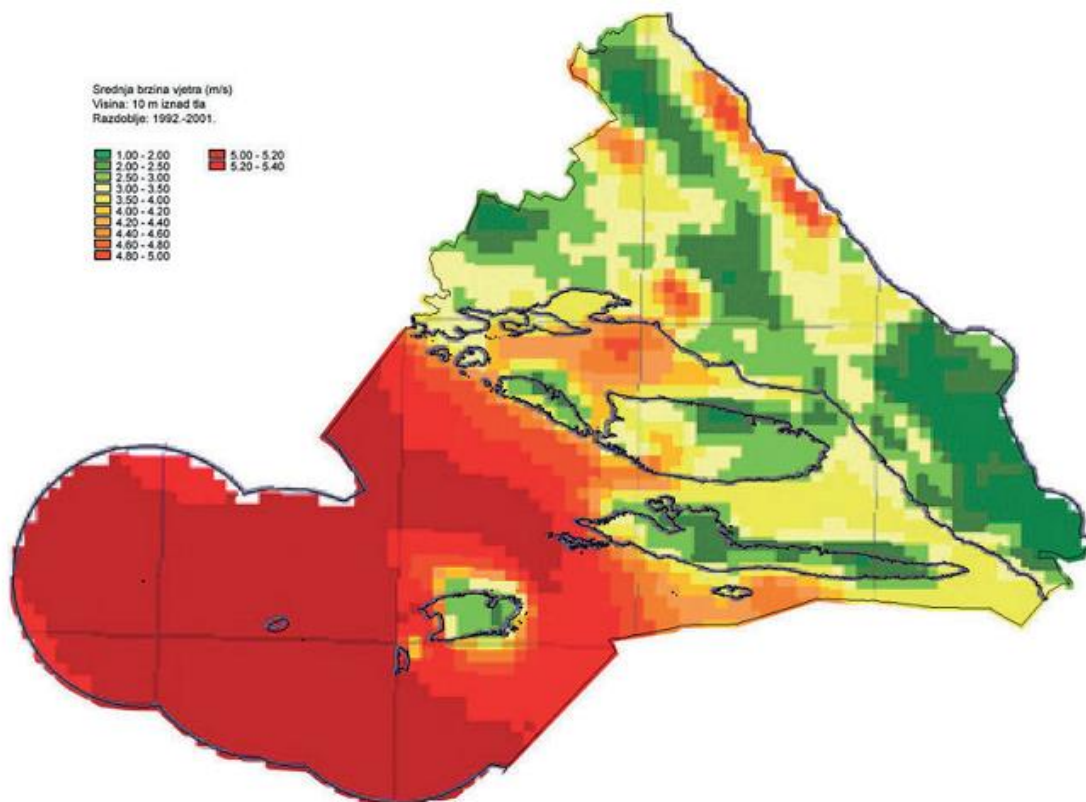
Prema Registru OIEKPP (2016), na prostoru Grada Omiša se nalaze dva projekta za gradnju hidroelektrane i vjetroelektrane (Tab. 64.). Već spomenuta MHE Prančevići trebala bi imati snagu 1,2 MW, ali bi nadogradnjom i spajanjem na vodovodnu mrežu mogla riješiti vodoopskrbni sustav okolnih naselja (Donji i Gornji Dolac, Trnbusi, Srijane i Putišići) koja do sada nemaju riješeno pitanje vodoopskrbe. Vjetroelektrana Orjak tek je u planu i potrebno je provesti kvalitetnu analizu izvodljivosti.

Tab. 64. Projekti gradnje alternativnih izvora energije u Gradu Omišu

Naziv postrojenja	Vrsta postrojenja	Proces	Nositelj projekta	Lokacija	Električna snaga
MHE Prančevići	hidroelektrana	gradnja	HEP d.o.o	Donji Dolac	1,2 MW
Kom-Orjak-Greda	vjetroelektrana	u planu	VJETROELEKTRANA ORJAK d.o.o. za proizvodnju i usluge	Mosor	10,0 MW

Izvor: OIEKPP, 2016

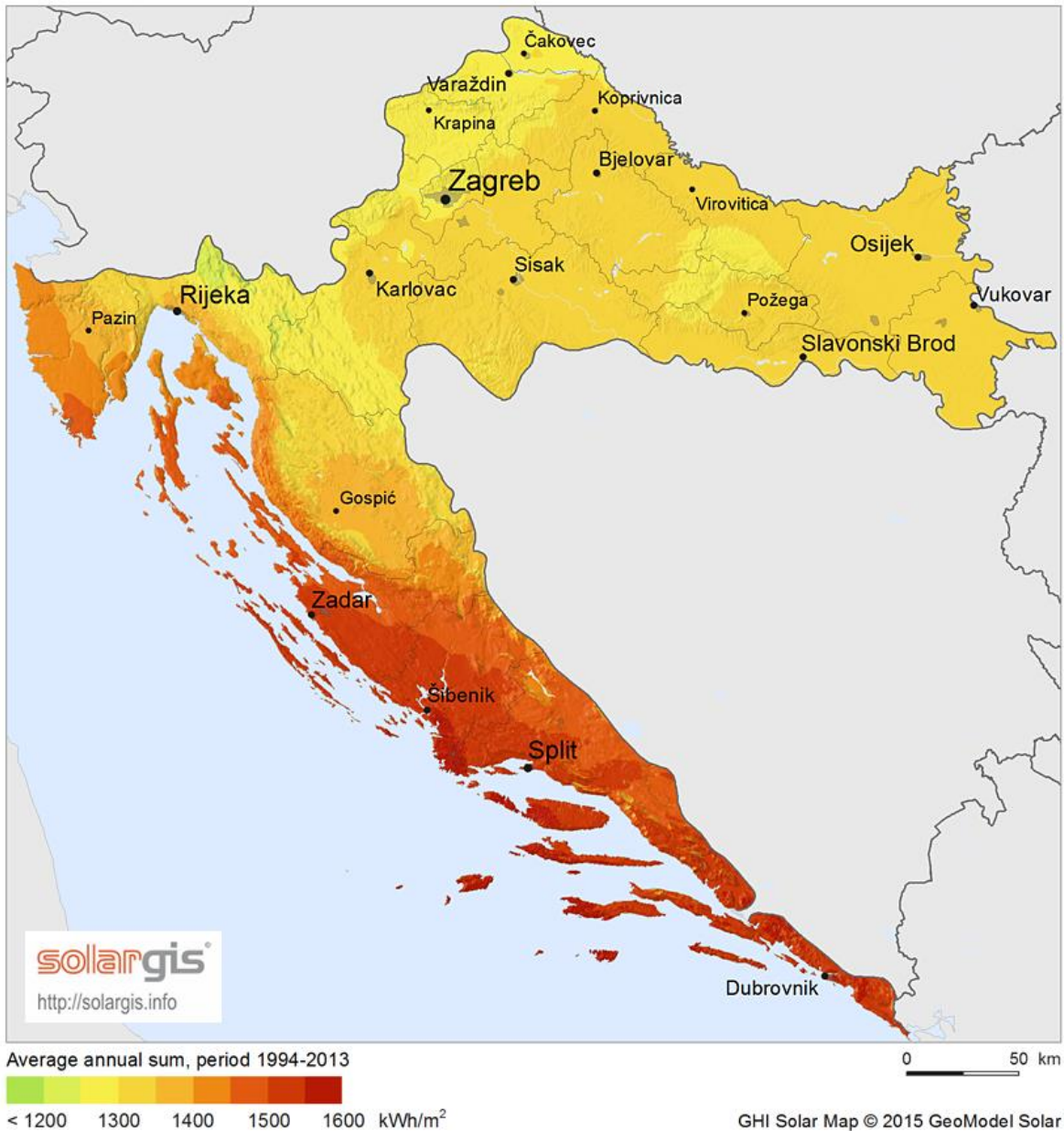
Prema Izvješću o stanju u prostoru Grada Omiša (2015), a sukladno prema Prostornom planu Splitsko-dalmatinske županije, određeno je područje za istraživanje potencijalnog smještaja vjetroelektrana. Gradnja je omogućena u širem prostoru izvan građevinskog područja naselja, a njihova gradnja obavezno se mora uklopiti u pejzaž kako se ne bi naštetilo atraktivnosti pejzaža i naštetilo krajobraznoj vrijednosti. Na Sl. 95. vidljivo je kako uži prostor priobalja Grada Omiša i dio zaobalja imaju srednji potencijal iskoristivosti vjetra s obzirom na jačinu vjetra, te je na tim područjima moguća isplativa gradnja vjetroelektrana i efikasna uporaba energije vjetra.

Sl. 95. Karta brzine vjetra za područje Splitsko-dalmatinske županije

Izvor: Potencijal obnovljivih izvora energije, 2012

U izmjeni i dopuni Prostornog plana uređenja Grada Omiša (2015) predviđeno je racionalno korištenje energije dopunskih izvora, a prvenstveno sunca. Sunčani kolektori dopušteni su za gradnju na svim građevinama izvan zona zaštićenih kao spomeničke cjeline ili na pojedinačnim građevinama koje nemaju obilježje spomenika kulture. Grad Omiš, kao i cijela Dalmacija, imaju visoku stopu potencijalne solarne iskoristivosti (Sl. 96.) koja na području Grada Omiša iznosi između 1.400 i 1.600 kWh/m² te je među najvišima u Hrvatskoj. Gradnja solarnih većih elektrana, zbog dinamike reljefa, bila bi najprikladnija za područja južnih padina gorja Mosora u naseljima Dubrava, Gata i Čisla. Potrebno je provesti studiju izvodljivosti i analizirati potencijal sunčeve energije na području Grada Omiša te ga uklopiti u postojeći energetska sustav.

Sl. 96. Karta prosječne godišnje solarne iskoristivosti u Republici Hrvatskoj

Izvor: SolarGIS, 2014

2.3.3.7. Energetska učinkovitost

Prema Zakonu o energetskej učinkovitosti (NN 127/14), energetska učinkovitost podrazumijeva odnos između ostvarenog korisnog učinka i energije potrošene za ostvarenje tog učinka, kao i proizvodnja energije iz obnovljivih izvora energije ili kogeneracije za koju se ne ostvaruje poticajna cijena temeljem posebnih propisa. Pritom mjere energetske učinkovitosti obuhvaćaju: energetske pregled i energetske certificiranje zgrade kojom se

dokazuje ušteda energije, povećanje toplinske zaštite ovojnice zgrade, unapređenje tehničkih sustava zgrade koji uključuju tehničku opremu za grijanje, hlađenje, ventilaciju, klimatizaciju i pripremu potrošne tople vode, sustav rasvjete te sustav automatizacije i upravljanje zgrade ili njezina dijela te uvođenje sustava obnovljivih izvora energije.

Grad Omiš propisao je 2014. g. plan provedbe Projekta povećanja energetske učinkovitosti obiteljskih kuća na području Grada Omiša (2014) pod imenom Projekt EnU Grada Omiša. Projekt je sufinancirao Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Plan se temeljio na subvencioniranju obiteljskih kuća u vlasništvu fizičkih osoba. Obuhvaćene su obiteljske kuće s najmanje 50 % bruto podne površine namijenjene za stanovanje, s najviše dvije stambene jedinice, a pod uvjetima da je izgrađena na zasebnoj čestici i da ima građevinsku bruto površinu do 400 m². Subvencioniranje je obuhvatilo građevinske zahvate zamjene postojeće stolarije ugradnjom nove vanjske, povećanje toplinske zaštite ovojnice kućanstva, ugradnju plinskih kondenzacijskih kotlova i ugradnju uređaja za povrat topline otpadnog zraka (rekuperatora). Fizičku osobu se subvencionira pokrivanjem do najviše 50 % troškova do najvećeg iznosa od 37.500,00 kn po kućanstvu. Navedene subvencije i dalje se provode, no Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost nastavio je provođenje kroz samostalno ugovaranje s fizičkim osobama vlasnicima objekata, stoga Grad Omiš više ne sudjeluje operativno u provođenju ove mjere, već ima savjetodavnu ulogu i zainteresirane građane informira o proceduri prijave i koracima koje moraju poduzeti.

Na nacionalnoj razini (Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, 2016), postoje projekti sufinanciranja fizičkih i pravnih osoba u svrhu energetske obnove obiteljskih kuća, višestambenih zgrada, nestambenih zgrada, sufinanciranja kupnje A+++ kućanskih uređaja, energetske učinkovite gradnje, energetske učinkovite javne rasvjete, poticanje čistijeg transporta i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije. Postojeće projekte potrebno je razmotriti, prilagoditi i uklopiti u strukturu Strategije razvoja Grada Omiša. Treba napomenuti kako je Grad Omiš u recentnom razdoblju nekoliko godina ostvarivao bespovratna sredstva Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije za učinkovitu javnu rasvjetu, u sklopu koje su se zamijenila pojedina rasvjetna tijela u postojećoj infrastrukturi. Dodatnim ulaganjima u energetske učinkovitost Grad Omiš postao bi manje energetske ovisan, posebice u doba turističke sezone kada je opterećenje energetske sustava cijele Dalmacije izrazito visoko.

2.3.4. Prometna infrastruktura

Prometna i komunikacijska mreža ključne su u razumijevanju razvojnog potencijala određenog područja i privlačnosti za ulagače, a dobra prometna i komunikacijska infrastruktura ima povoljan utjecaj na kvalitetu života stanovnika jer omogućuje bolji pristup prilikama za zapošljavanje i ostalim uslugama koje možda nisu dostupne u njihovom mjestu stanovanja. Grad Omiš nalazi se na važnim cestovnim putevima (Sl. 97.) što povećava njegovu prometnu funkciju i važnost u prometno-geografskom smislu, no nedostaju mu ostali sustavi prometne mreže kako bi se mogla iskoristiti funkcija intermodalnosti prometa.

Sl. 97. Prometni sustav šireg okružja Grada Omiša

Izvor podataka: Geofabrik, 2016

2.3.4.1. Cestovni promet

Kao i veći dio Dalmacije, tako i Grad Omiš unutar razdoblja turističke sezone ima velikih prometnih problema i zastoja u prometu. Gradnja novih, modernih prometnica i stvaranje efikasne prometne mreže prioritet je za nesmetan protok prometa.

Na području Splitsko-dalmatinske županije nalazi se ukupno 2.635,9 km javnih cesta od čega se 131 km (5 %) odnosi na autoceste, 763 km (29 %) na državne ceste, 816,6 km (31 %) na županijske ceste i 925,3 km (35 %) na lokalne ceste. Županijom prolazi autocesta A1 Zagreb-Split-Dubrovnik koja je od vitalnog značaja za Republiku Hrvatsku u okvirima nacionalnog i međunarodnog prometa, a kroz Grad Omiš prolazi u duljini od 18,2 km kroz naselja Srijane, Trnbusi i Blato na Cetini, tj. samim sjevernim rubom Grada. Grad Omiš spojen je na autocestu pomoću čvora Blato na Cetini, gdje je izlaz s autoceste spojen na državnu cestu D70 Blato na Cetini-Omiš. Na teritoriju Grada Omiša (Tab. 65.) postoji prometna mreža koja se sastoji od 18,2 km što je 13,9 % županijskog udjela autocesta, 56,3 km državnih cesta, 68,5 km županijskih cesta te 43,7 km lokalnih cesta. Cjelokupna duljina prometne mreže Grada Omiša čini 7,1 % udjela u cijeloj duljini prometne mreže Splitsko-dalmatinske županije.

Tab. 65. Duljina kategoriziranih cesta u Gradu Omišu

Vrsta cestovne prometnice	Duljina u km	Udio u županiji (u %)
autocesta	18,24	13,9
državne ceste	56,3	7,4
županijske ceste	68,5	8,4
lokalne ceste	43,7	4,7
UKUPNO	186,74	7,1

Izvor podataka: Geofabrik, 2016, MPPI, 2012; ŽUC Split, 2017

Prometna mreža nekog područja analizira se i statističkim pokazateljima gustoće cesta (Tab. 66.) na određenoj površini. Ako se uzme u obzir površina Omiša od 266,2 km², gustoća autocesta iznosi 0,068 km/km² te je iznad prosjeka Republike Hrvatske, iako autocesta prolazi samo rubnim dijelom Grada. Gustoća državnih cesta veća je od državnog prosjeka. Županijske i lokalne ceste su također iznad prosjeka Republike Hrvatske. Kada se sagleda ukupna gustoća razvrstanih javnih cesta, dobiva se dojam kako je prometna mreža Grada Omiša kvantitativno razvijena. No stvarno stanje prikazuje kako je prometnu mrežu Grada Omiša potrebno nadograditi kako bi se izbjegli prometni čepovi u ljetnom dijelu godine.

Tab. 66. Usporedba pokazatelja gustoće prometnica na razini Grada Omiša i Republike Hrvatske

Pokazatelji	Omiš	Republika Hrvatska
površina Grada (km ²)	266,2	56.594
gustoća autocesta (km/km ²)	0,068	0,025
gustoća državnih cesta (km/km ²)	0,211	0,121
gustoća županijskih cesta (km/km ²)	0,257	0,171
gustoća lokalnih cesta (km/km ²)	0,164	0,159
ukupna gustoća razvrstanih javnih cesta (km/km ²)	0,701	0,476

Izvor: Geofabrik, 2016, MPPI, 2012

Trenutno najvažnija cestovna prometnica za Grad Omiš je D8 (Jadranska magistrala ili u novijoj literaturi Jadranska turistička cesta). Nadilo (2014) napominje kako je postojeća cesta preblizu obali gdje je stambena izgrađenost izrazito gusta. Cesta je opterećena mnogim križanjima, bez dodatnih krakova za lijeva i desna skretanja, slabe vidljivosti te unatoč međugradskom i prigradskom autobusnom prometu nema odgovarajućih ugibališta i pješačkih staza. Sve to uzrokuje slabiju propusnost i stvara prometnu nesigurnost te posljedično ograničava urbani, gospodarski i turistički razvoj.

Gradnja splitske obilaznice, odnosno dionice između Trogira i Omiša tehnički je složen, zahtjevan i iznimno skup zahvat. Primjerice, tunel Omiš na planiranoj trasi Dugi Rat-Omiš jedini je slučaj u Hrvatskoj gdje je u planu mostom povezati dva tunela. Taj most je zbog specifičnosti reljefa i podloge moguće jedino izgraditi nakon što oba tunela budu dovršena. Međutim, gradnja takvog zahvata iznad rijeke Cetine, kraj samog grada Omiša, oštetila bi atraktivnost, slikovitost i ljepotu kanjona Cetine. Stoga je trasa ceste planirana tako da se zbog zavoja rijeke Cetine ne vidi s mora i sa sadašnjeg mosta u Omišu (Nadilo, 2014). Prema dosadašnjem projektu, splitska obilaznica iznad Dugog Rata prolazi Primorskom Poljicom, tj. južnom padinom Poljičke planine. Zatim se cesta uzdiže iznad Omiša u masiv Babnjače te nizom manjih tunela i vijaduktom dolazi do desne obale rijeke Cetine, oko kilometar uzvodno od ušća i gotovo 400 metara udaljeno od sadašnjeg mosta na prometnici D8. Potom preko Cetine prelazi na lijevu obalu i tunelom započinje poddionica dionice Dugi Rat - Omiš koja završava u čvoru Omiš u predjelu Ravnice, gdje se priključuje na Jadransku magistralu (Nadilo, 2014). U Prostornom planu uređenja Grada Omiša (2015) ucrtana je planirana cesta. Izgradnja obilaznice grada Omiša od ključnog je prometnog značaja i predstavlja primaran projekt i cilj unutar okvira prometnog razvoja. Nakon dovršetka dionice, trenutni most na rijeci Cetini ne bi više bio pod prometnim pritiskom. Naime, postojeći most jedini je prijelaz preko rijeke

Cetine u gradu Omišu, a sljedeći cestovni most nalazi se 27,9 km uzvodno, kraj naselja Podgrađe, na samom istoku Grada Omiša i uz to je jednosmjernan. Stoga bi novi most rasteretio glavni most na Omišu i centar grada, te pružio nove mogućnosti prometne povezanosti za vozače na proputovanju. Gradnja obilaznice, ali i općenito poboljšanje prometne mreže grada utjecalo bi pozitivno na turističku i gospodarsku sliku grada Omiša, ali i njegovog šireg područja.

Geoprometnom položaju svjedoči i Tab. 67. koja prikazuje vremensku udaljenost prema vožnji automobilom od većih gradova. Omiš je od obližnjih metropola udaljen prema sljedećem: Zagreb 432 km (04h 56min), Sarajevo 275 km (04h 58min) i Podgorica 336 km (05h 50min). Iz navedenog je vidljivo kako je Omiš bolje povezan sa Zagrebom nego ostalim metropolama koje su daleko manje zračne udaljenosti. Razlog tome je blizina autoceste A1. Važniji aspekt odnosi se na povezanost Omiša sa Splitom koji je drugo po veličini makroregionalno središte i ujedno najbliži veći grad s izraženom funkcijom rada. Iz Tab. 67. je primjetno kako je u vremenskom smislu Split udaljen nešto više od 40 minuta. Split ima razvijene sve vrste prometa, pa je tako s ostatkom Hrvatske, Europe, ali i svijeta povezan svim vrstama prijevoza (cestovnim, pomorskim, željezničkim i zračnim). Navedena blizina Splita omogućuje i Omišu povezanost sa svim dijelovima Europe i svijeta. Posebno treba spomenuti problematiku zagušenosti prometnica između Splita i Omiša tijekom ljetnih mjeseci na vrhuncu turističke sezone. Navedeni problem već duže vrijeme predstavlja prepreku kvalitetnoj i neometanoj cestovnoj povezanosti Omiša sa Splitom.

Tab. 67. Vrijeme putovanja od Grada Omiša do većih gradova

	Omiš
Split	00h44
Mostar	02h18
Zadar	02h26
Dubrovnik	03h18
Zagreb	04h56
Sarajevo	04h58
Rijeka	05h14
Podgorica	05h50
Osijek	08h05

Izvor podataka: ViaMichelin, 2016

Hrvatske ceste na godišnjoj bazi objavljuju statistiku o Brojenju prometa na cestama Republike Hrvatske (Hrvatske ceste, 2016) u kojoj je moguće iščitati podatke o prosječnom godišnjem dnevnom prometu i prosječnom ljetnom dnevnom prometu. Prosječni godišnji dnevni promet (dalje u tekstu PGDP) predstavlja prosječnu dnevnu količinu prometa u odnosu na ukupno ostvareni promet tijekom cijele godine, dok prosječni ljetni dnevni promet (PLDP) predstavlja prosječnu dnevnu količinu prometa u odnosu na ukupno ostvareni promet tijekom ljetnog perioda u godini (od 1. srpnja do 31. kolovoza) (Hrvatske ceste, 2016). Razlika između PGDP i PLDP najbolje prikazuje opterećenost prometnica u ljetnim mjesecima pojedinih područja. Najveći PGDP 2015. g. ima Omiš-zapad (Tab. 68.) koji se nalazi na državnoj cesti D8 (Jadranska magistrala) i iznosi 14.962 vozila dnevno što je trostruko više od ostalih prometnica na prostoru Grada Omiša. Prilog je to potvrđivanju potrebe izgradnje obilaznice, kako bi se rasteretio centar Omiša kroz kojeg prolazi ova vitalna cesta. Zanimljiv je podatak kako mjerna postaja na istoj prometnici Mimice-istok bilježe tri puta manji protok dnevnog prometa na godišnjoj razini. Najmanje ima Omiš-sjever koja se nalazi na državnoj cesti D70 (Blato na Cetini – Omiš) koja vodi prema autocesti A1. Najveći PLDP ima isto Omiš-zapad što stvara prometni čep na Jadranskoj magistrali. Slijedi brojačko mjesto Blato na Cetini-jug na autocesti A1 gdje u ljetnom razdoblju prolazi 16.552 vozila dnevno. Najmanji PLDP ima Omiš-sjever s 6.275 vozila dnevno. Najveću razliku između PGDP i PLDP ima brojačko mjesto Blato na Cetini-jug na A1 autocesti gdje razlika iznosi 9.079 vozila dnevno, tj. povećanje od 121,49 %. Najmanju razliku ima Omiš zapad u iznosu od 1.462 vozila dnevno što je povećanje 21,3 %. Trend kretanja PGDP i PLDP ukazuje na povećanje značaja cesta D70 i A1 u prometnom povezivanju Grada Omiša s ostatkom županije što pridonosi rasterećenju isuviše opterećene Jadranske turističke ceste.

Tab. 68. Prosječni godišnji i ljetni dnevni promet u Gradu Omišu 2014. i 2015. godine

Cesta	Oznaka BM	Brojačko mjesto	2014.		2015.	
			PGDP	PLDP	PGDP	PLDP
D8	5916	Omiš - zapad	15.392	19.802	14.962	18.150
D8	5909	Mimice - istok	5.335	9.053	5.199	8.735
D70	5918	Omiš - sjever	3.997	5.459	4.204	6.275
A1	5912	Blato na Cetini - jug	6.964	15.253	7.473	16.552

Izvor: Hrvatske ceste, 2016

U Gradu Omišu 2015. g. (Tab. 69.) zabilježeno je 207 prometnih nesreća, što je 7,8 % svih prometnih nesreća Splitsko-dalmatinske županije. Prisutan je trend smanjenja broja prometnih nesreća u razdoblju 2010.-2013. g., da bi broj prometnih nesreća u razdoblju 2014.-2015. g. ponovno porastao. Unatoč porastu u posljednjem analiziranom razdoblju, 2015. g. zabilježeno je 31,2 % manje prometnih nesreća u odnosu na 2010. g. Broj smrtno stradalih u prometnim nesrećama stagnirao je u razdoblju 2010.-2013. g. te je nažalost u 2014. g. i 2015. g. taj broj porastao, stoga se javlja potreba za uvođenjem mjera povećanja sigurnosti u prometu.

Tab. 69. Broj prometnih nesreća i broj poginulih u prometnim nesrećama na prostoru obuhvata PP Omiš u razdoblju 2010.-2015. g.

Godina	Kategorija	PP Omiš
2010.	Broj prometnih nesreća	301
	Broj poginulih	2
2011.	Broj prometnih nesreća	287
	Broj poginulih	1
2012.	Broj prometnih nesreća	181
	Broj poginulih	2
2013.	Broj prometnih nesreća	151
	Broj poginulih	2
2014.	Broj prometnih nesreća	186
	Broj poginulih	4
2015.	Broj prometnih nesreća	207
	Broj poginulih	6

Izvori: Bilten o sigurnosti cestovnog prometa, 2010.-2015.

Prema Izvješću o stanju u prostoru Grada Omiša (2015) u okviru cestovnog prometa planira se podizanje prometnog standarda na postojećoj prometnoj mreži, povećanje zaštite okoliša od štetnog djelovanja prometa, povećanje sigurnosti u prometu za putnike, pješake, invalide, djecu i starije te poboljšanje dostupnosti sredstvima javnog prijevoza i proširivanje postojeće mreže. U obalnim naseljima na području Grada Omiša planiraju se razvijati pješačke staze uz prometnice na kojima je dogradnja moguća, a posebice gradnja pješačkih nadhodnika i pothodnika preko državne ceste D8 koji bi mogli imati i turističku svrhu. Od velikog značaja bio bi potencijalan biciklističko-pješački most preko rijeke Cetine jer su pješaci pod velikim rizikom na postojećem mostu koji je najfrekventnija točka prometa u cijelom Gradu. U planu

su i rekonstrukcije državne ceste D8 i županijskih cesta, a nužno je unaprijediti i kvalitetu lokalnih cesta te ulica u samim naseljima koja su oštećena zbog velike frekvencije prometa.

2.3.4.2. Željeznički promet

Na području Grada Omiša ne postoji razvijena infrastruktura željezničkog prometa, ali se potreba građenja istog spominje u Strategiji prometnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2014. do 2030. godine (2014) u kontekstu reorganizacije splitske prometne mreže koja je pod velikim opterećenjem, naročito u vrijeme sezone. Prema Strategiji, potrebno je reorganizirati cestovnu mrežu u Splitu uzimajući u obzir javni prometni sustav i planirani razvoj grada, luke i drugih prometnih sustava kao što je željeznica.

Malo je vjerojatno kako će se željeznički promet razviti na području Grada Omiša zbog ograničenosti prostora i visoke cijene zemljišta. Izrazita litoralizacija i specifična fizionomija terena onemogućuju izgradnju potrebite infrastrukture za razvoj željeznice, a gradnja na prostoru zaobalja nije realna zbog upitne funkcionalnosti i iskoristivosti potencijalne pruge. Neposredna blizina autobusnog i željezničkog kolodvora u Splitu omogućuje intermodalnu funkciju prometa za korisnike navedenih prometa na relaciji Split-Omiš. Generalno se može zaključiti kako željeznička pruga nije potrebna za razvoj Grada Omiša, ali za rasterećenje prometnog sustava Splitsko-dalmatinske županije i Grada Splita jest.

2.3.4.3. Zračni promet

Na području Grada Omiša ne postoji razvijena infrastruktura za zračni promet. U blizini Omiša, nalazi se međunarodna zračna luka Split, koja je značajna u prijevozu putnika koji se ostvaruje u turističkom području splitske aglomeracije. Zračna luka Split bilježi porast prometa i usklađuje kapacitete s povećanom potražnjom. Funkcija intermodalnosti prometa omogućuje povezivanje Grada Omiša cestovnom mrežom do splitske zračne luke koja se nalazi na predjelu Resnik, zapadno od Kaštel Štafilića.

Jedan od važnih infrastrukturnih projekata Grada Omiša jest izgradnja helidroma u naselju Omiš, predjelu Punta. Navodi se kako nužnost izgradnje helidroma proizlazi iz razvoja turizma i daljnje hotelske izgradnje, prvenstveno visoke kategorije. Navedeni projekt bi, osim

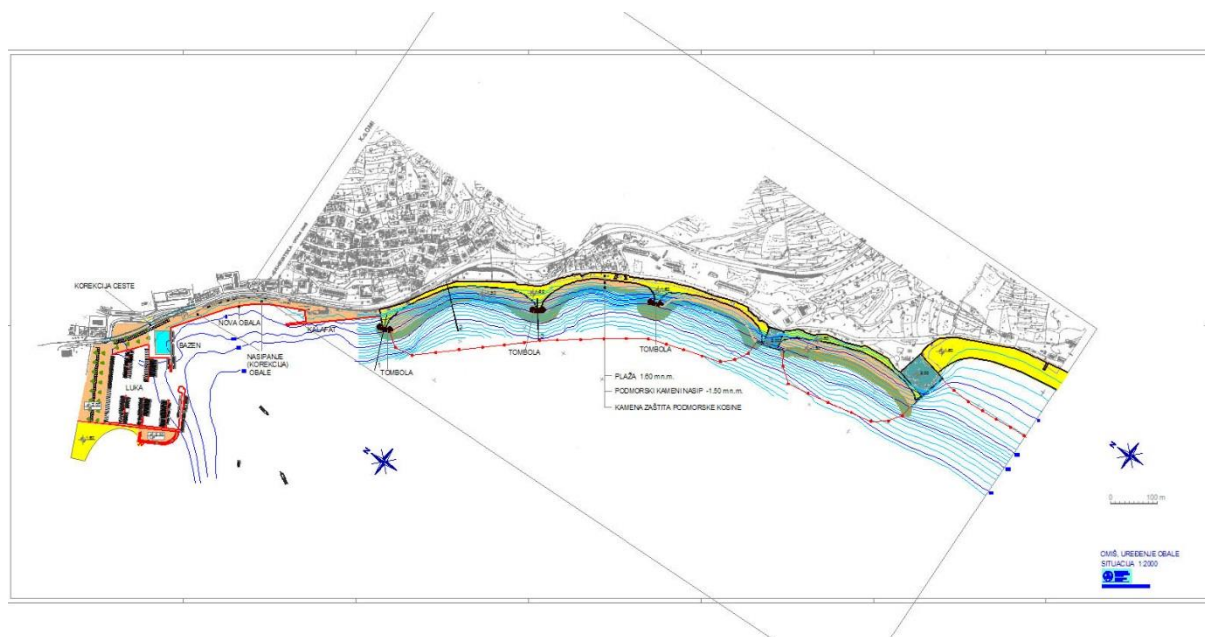
usklađenosti s razvojem turizma, bio jako značajan iz sigurnosnih razloga gostiju i samih stanovnika, pogotovo u ljetnim mjesecima za vrijeme velikih gužvi u cestovnom prometu. Heliodrom je predviđen u Izmjenama i dopunama Prostornog plana uređenja Grada Omiša (2016).

2.3.4.4. Pomorski promet

Luka Omiš je pod nadležnošću Lučke uprave Splitsko-dalmatinske županije i pripada II. kategoriji luka otvorenih za javni promet. Postojeća lučka infrastruktura obuhvaća pristanište u dužini od 234 metra s 8.848 m² površine akvatorija. Lučka kapetanija Splitsko-dalmatinske županije je nositelj projekta rekonstrukcije Luke kojom će Omiš dobiti funkcionalnu luku te šetnicu u dužini 320 m s lukobranom od 250 m i planiranim drugim lukobranom koji će Luku zatvoriti sa svih strana. Prema urbanističkom planu, u planu je rekonstrukcija i proširenje luke otvorene za javni promet, izgradnja sportske luke, uređenje sportskih i rekreacijskih sadržaja, korekcija trase i rekonstrukcija državne ceste D8, izgradnja potrebne prometne i druge komunalne infrastrukture. Problem trenutne morske luke je što nije zaštićena ni sigurna za privez plovila, te nedostatak potrebne prometne i druge komunalne infrastrukture. Rekonstrukcijom će se ujedno i povećati kapacitet luke te osigurati uklapanje luke u urbano tkivo grada Omiša, posebno u odnosu na povijesnu jezgru i ulicu Fošal. Kopnena površina Luke trebala bi se povećati s oko sadašnjih 1.250 m² na gotovo 10.000 m², a akvatorij će biti potpuno zaštićen i dostupan za korištenje u vremenski povoljnim prilikama. Planira se i izgradnja sportske luke kapaciteta 150 vezova, zapadno od Luke, a uz nju je planirana i izgradnja otvorenog morskog bazena za vaterpolo i plivanje, približne dimenzije 25 x 35 metara.

Vranješ i Marušić (n.d.) smatraju kako bi temeljni cilj izgradnje nove luke trebalo biti unapređenje turističke ponude grada. Oni dijele luku na tri dijela (Sl. 98.): glavnu luku (u centru grada zaštićena lukobranom koja bi u svom sastavu imala marinu za prihvat ukupno 230 sportskih plovila), pomoćnu ili servisnu luku (prihvat s 8-10 vezova u svim vremenskim uvjetima i sadržajem namijenjenu za servisiranje brodova te popravak turističkih brodova) i središnji dio koji se nalazi između glavne i pomoćne luke (šetnica, plivački bazen, park i drugi sadržaji primjereni ovom novoizgrađenom prostoru). Nova luka bi tako osim svoje pomorske funkcije, obnovila postojeću cestovnu infrastrukturu te omogućila građanima i turistima nove sadržaje orijentirane na rekreaciju i odmor. S urbano-morfološke strane, grad Omiš dobio bi

ново lice na istočnoj obali grada i na taj način povećao atraktivnost jer bi turisti mogli vidjeti dvije strane Grada Omiša: kulturni centar i staru jezgru grada u središtu te moderan turističko-pomorski grad na istočnoj obali grada.

Sl. 98. Idejno rješenje rekonstrukcije i gradnje nove gradske luke Omiš

Izvor: Vranješ i Marušić, n.d.

Prema Izvješću o stanju u prostoru Grada Omiša (2015) u planu je proširenje, uređenje i modernizacija morskih luka za javni promet lokalnog značaja u Mimicama i Pisku te uređenje postojeće infrastrukture luka posebne namjene kao što su luke nautičkog turizma (Omiš-Ribnjak i Omiš-Garma) i sportske luke (Omiš, Brzet, Nemira, Stanići, Čelina, Lokva Rogoznica, Plani Rat, Mimice, Marušići i Pisak).

Na prostoru Grada Omiša nema izgrađenih trajektnih pristaništa, stoga nije razvijen javni pomorski promet. Najbliže pristanište i luka za trajekte nalazi se u Splitu i Makarskoj, stoga je razvojem intermodalnog prometnog sustava moguće povezati urbani prostor Grada Omiša s važnim pomorskim putevima. Treba napomenuti kako je razvijen turistički oblik pomorskog prijevoza u obliku jednodnevnih izleta brodovima od Omiša do otoka Brača i Hvara, kao i prihvaćanje gostiju koji dolaze u Omiš.

2.3.4.5. Riječni promet

Riječni promet u Gradu Omišu nije razvijen zbog izgrađenih hidroelektrana, zaštićenosti ušća te specifičnog oblika reljefa i toka rijeke Cetine. Na rijeci Cetini postoji pet hidroelektrana (HE Zakućac, HE Peruća, HE Orlovac, HE Đale i HE Kraljevac) i jedna crpna stanica (CS Buško Blato).

Riječni promet na Cetini moguće je koristiti jedino u turističke svrhe. U Gradu Omišu, na rijeci Cetini nudi se vožnja kajakom ili raftom niz rijeku Cetinu od Čikotine Lađe do Blata u duljini od 10 kilometara. Druga dionica je zahtjevnija u identičnoj duljini, od Blata do Zadvarja (Omiš Info, 2016). Rafting je razvijen i na potezu od Slimena do Radmanovih mlinica. Važan dio turističke ponude Grada Omiša su Barkarioli koji organiziraju vožnju kanjonom rijeke Cetine od mosta do Radmanovih mlinica.

2.3.5. Urbani prijevoz

U ovom poglavlju obrađen je promet i prijevoz koji služi za mobilnost građana unutar Grada Omiša te povezanost građana Omiša u kontekstu Urbane aglomeracije Split. Pritom je pozornost posvećena povezanosti pojedinih dijelova urbanog prostora javnim prijevozom, a kao dodatak poglavlju analizira se intermodalna infrastruktura. Urbani prijevoz važna je komponenta urbanog sustava jer omogućuje ljudima dostupnost različitih socijalnih funkcija koje se koriste na dnevnoj razini ili rjeđe.

2.3.5.1. Javni prijevoz

Javni prijevoz objedinjeni je naziv za prijevoz putnika i usluga koji su dostupni na korištenje svim građanima, za razliku od privatnog transporta. Korištenjem javnog prijevoza smanjuje se opterećenje postojećeg prometnog sustava privatnim vozilima, smanjuje se negativan utjecaj na okoliš (ako je vozni park javnog prijevoza prilagođen modernim standardima), unapređuje se energetska učinkovitost, a financijska održivost gradskog prometa je daleko stabilnija (manji troškovi oštećenja kolnika i sl.; SPRRH, 2014). Građane je potrebno poticati na korištenje javnog gradskog prijevoza manjim troškovima prijevoza i ostalim pogodnostima.

Na području Grada Omiša prijevoz obavlja nekoliko prijevoznih poduzeća: Promet d.o.o. Split, Obrt „Dare“ i Obrt za prijevoz putnika „Čagalj“. Obrt „Dare“ prometuje na županijskim linijama

koje povezuju Grad Split s naseljem Omiš, Tugare, Naklice, Gata. Koncesiju za ove linije raspisuje Splitsko-dalmatinska županija, a Obrt „Dare“ ima Ugovor s Gradom Omišem za prijevoz učenika i studenata na navedenim relacijama. Obrt za prijevoz putnika „Čagalj“ obavlja prijevoz na lokalnim linijama za koje koncesiju raspisuje Grad Omiš jer povezuju samo naselja na području Grada Omiša s gradskim središtem: Slime, Kučiče, Podgrađe, Donji Dolac i Nova Sela. Od prijevoznika treba spomenuti i Promet Makarsku d.o.o. koja prevozi putnike u priobalnim naseljima: Pisak, Mimice, Marušići, Lokva Rogoznica, Ruskamen, Stanići do naselja Omiš ili do Splita. Promet Makarska d.o.o. također ima Ugovor s Gradom Omišem za prijevoz učenika i studenata na navedenim relacijama.

Grad Omiš uključen je u mrežu linijskog prigradskog prometa Grada Splita (Tab. 70.) kojem rukovodi splitski autoprijevoznik Promet d.o.o., ovlašteni autoprijevoznik u okviru javnog gradskog prijevoza Grada Splita. Grad Omiš suvlasnik je Promet-a d.o.o. Split s udjelom u temeljnom kapitalu od 5,1%, kao i ostali gradovi i općine uključene u sustav javnog prijevoza (Promet Split d.o.o., 2016). Promet d.o.o. Split prometuje na županijskim linijama koje povezuju Grad Split s naseljima s područja Grada Omiša (Omiš, Dubrava, Tugare, Naklice, Gata, Čišla, Ostrvica, Zvečanje, Seoca, Blato na Cetini, Kostanje, Podgrađe, Donji Dolac, Gornji Dolac, Srijane, Trnbuse). Koncesiju za ove linije raspisuje Splitsko-dalmatinska županija, a Promet d.o.o. Split ima Ugovor s Gradom Omišem za prijevoz učenika i studenata na navedenim relacijama.

Tab. 70. Linije prigradskog prometa Grada Splita na prostoru Grada Omiša

Broj linije	Trasa linije
60	Split - Omiš - Ravnički most
68	Split - Tugare - Blato - Šestanovac - Kovačevići
69	Split - Bisko - Trnbusi - Blato - Šestanovac
67	Split - Kotlenice - Dolac D. - Dolac G.
28	Split - Sitno G. - Dubrava
29	Split - Tugare - Naklice

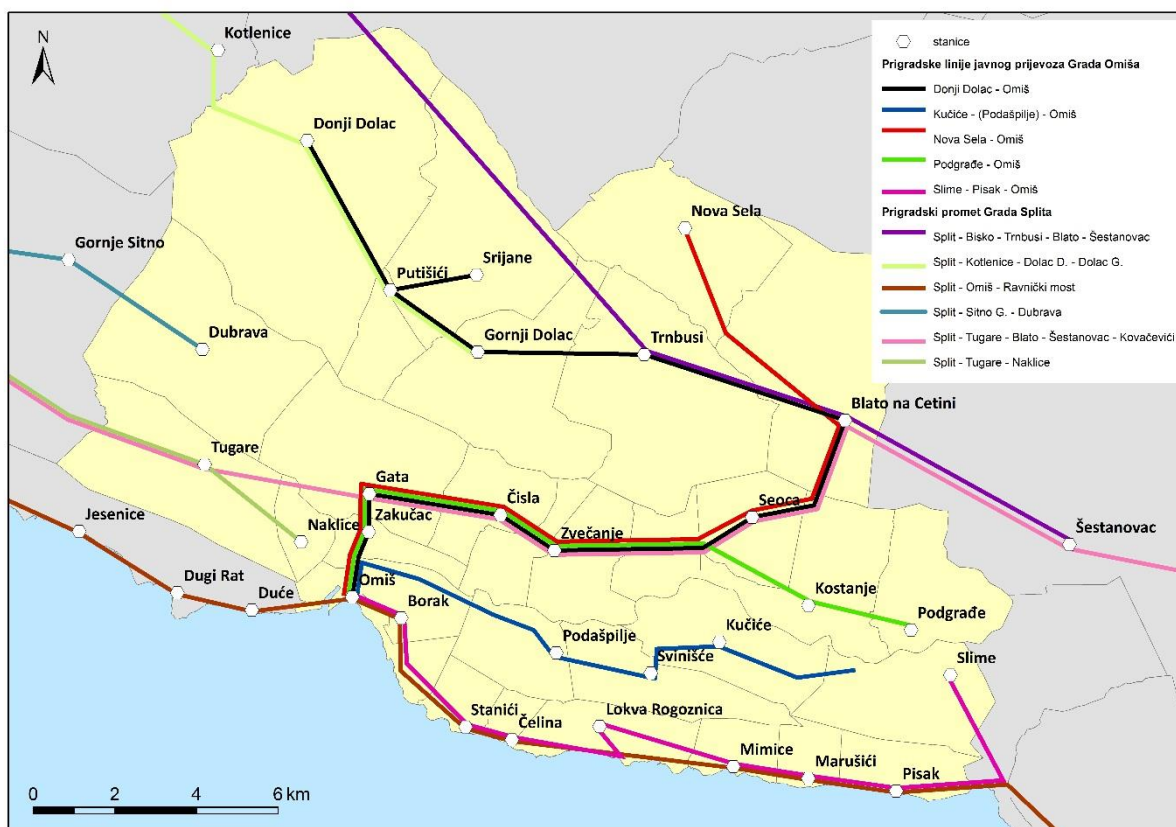
Izvor podataka: Promet Split d.o.o., 2016

Druga vrsta javnog prijevoza koji postoji u Gradu Omišu, a kojim u potpunosti rukovodi Grad Omiš, je javni lokalni linijski prijevoz putnika. Prijevoz je omogućen autobusima i povezuje

veća naselja Grada Omiša. Na području Grada Omiša djeluje pet prigradskih linija javnog prijevoza (Grad Omiš, 2016):

- Donji Dolac – Omiš (2 polaska, 15 stanica)
- Nova Sela – Omiš (3 polaska i 15 stanica)
- Podgrađe – Omiš (4 polaska i 50 stanica)
- Kučiće – (Podašpilje) – Omiš (4 polaska i 15 stanica)
- Slime – Pisak – Omiš (4 polaska i 15 stanica)

Prostorna analiza postojećih linija javnog prijevoza (Sl. 99.) prikazuje kako je pokrivenost naselja zadovoljavajuća. Jedina naselja koja nemaju stanicu su Ostrvica i Smolonje, koja se nalaze na vrlo bliskoj udaljenosti od dviju izuzetno prometnih stanica Čišla i Zvečanje. Najprometnije čvorište je grad Omiš (prolazi šest linija), a slijede Gata, Čišla, Zvečanje i Blato na Cetini (četiri linije). Najprometnija čvorišta nakon Omiša se sva nalaze na državnoj cesti D70 što je logično zbog potencijalne brzine i mogućnosti efikasnijeg prijevoza.

Sl. 99. Generalizirana karta prigradskih linija javnog prijevoza na prostoru Grada Omiša

Izvor podataka: Promet Split d.o.o., 2016, Grad Omiš, 2016

Postojeću infrastrukturu koja postoji u sklopu javnog prijevoza kao što su kolodvori, stanice, pristaništa i sl., potrebno je obnoviti i modernizirati, a za potrebe invalida prilagoditi njihovim potrebama. Trenutno na području Grada Omiša ne postoji gradski autobusni kolodvor, no njegova gradnja je predviđena u idućih nekoliko godina. Problem predstavlja činjenica kako samo jedna direktna linija Split - Omiš prometuje na području Grada Omiša, no pozitivno je kako ipak postoji povezanost naselja zapadnog priobalja Omiša sa Splitom. Na području Grada Omiša tijekom ljetnih mjeseci taxi uslugu nude do tri prijevoznika (ovisno o godini), dok tijekom zimskih mjeseci taxi usluga nije dostupna (Grad Omiš, 2016)

2.3.5.2. Intermodalna infrastruktura

Intermodalni prijevoz predstavlja kombinaciju više vrsta prometnih mogućnosti na relaciji od jedne do druge točke u prostoru. Najčešće se upotrebljava u kontekstu prijevoza dobara. Intermodalni prijevoz u Hrvatskoj najbolje funkcionira u okviru HŽ Cargo i suradnje s pomorskom lukom Rijeka te Hrvatske pošte i Zračne luke Pleso. Implementacija više načina prijevoza može smanjiti troškove transporta i ubrzati vrijeme potrebno za prijevoz ukoliko postoje mogućnosti za to. U okviru putničkog prometa, Split je dobar primjer intermodalnosti prijevoza putnika. U neposrednoj blizini željezničkog kolodvora nalaze se autobusni kolodvor i trajektna luka te je prijevoz putnika olakšan.

Grad Omiš nažalost raspolaže samo sa cestovnom prometnom infrastrukturom te malim sportskim i nautičkim lukama koje nisu prilagođene za veću intermodalnu funkciju prometa. Implementacijom javnog prijevoza do prometnog čvora u Splitu ili trajektne luke u Makarskoj, omogućila bi se intermodalnost te bi Grad Omiš dobio na dodatnoj vrijednosti u okviru prometno-geografskog interesa regije.

Obalni položaj Grada Omiša omogućuje pomorski promet sa ostalim lukama Republike Hrvatske, međutim potrebno je gradsku luku obnoviti prema prijedlozima i idejama iz poglavlja 2.3.4.4. *Pomorski promet* kako bi dobila snažniju funkciju i postala važna točka u pomorskom prometu Dalmacije. Blizina splitske i dubrovačke zračne luke dodatna je pogodnost za promet roba i usluga, iako se navedene luke većinom koriste u turističke svrhe što daje dodatnu važnost za turistički razvoj Grada Omiša.

2.3.5.3. Biciklistička infrastruktura

Prema Prostornom planu uređenja Grada Omiša (2015), nema ucrtanih biciklističkih staza unutar Grada Omiša, ali postoje dvije uređene biciklističke staze koje se koriste u turističke svrhe. Jedna staza vodi kraj kanjona rijeke Cetine, od naselja Omiš do Radmanovih mlinica u duljini od šest kilometara. Druga staza ima relaciju dugu 60 kilometara. Zatvara krug krećući od Omiša prema Radmanovim Mlinicama, pa slijede Kučiče, Zadvarje, Šestanovac, Blato na Cetini, Gata i povratak u Omiš (Omiš Info, 2016).

Biciklističke staze fizički odvajaju bicikliste od motoriziranog prometa, čime nude određenu sigurnost. S obzirom da se parkirna mjesta obično nalaze između biciklističke staze i ceste, vozači kod skretanja udesno često i ne vide bicikliste, dok je vozačev pogleda na stazu uglavnom blokiran parkirnim automobilima. U naseljenim područjima biciklističke staze preporučaju se pri prometnim brzinama većima od 50 km/h, a trebaju se uzeti u obzir i pri nižim brzinama od 30 km/h i više, ako je intenzitet prometa viši od 4.000 vozila na sat. Izvan naseljenih područja, biciklističke staze se preporučuju na cestama s brzinama većim od 60 km/h i u slučaju da je intenzitet prometa preko 2.000 vozila po danu (Priručnik o biciklističkom planiranju i promociji, n.d.).

Biciklisti su najugroženiji na prometnicama s najvećim dnevnim prometom kao što je u okviru Omiša državna cesta D8 (Jadranska magistrala). Prema prethodno navedenim smjernicama, potrebno je postojeću prometnu mrežu nadograditi biciklističkom infrastrukturom ukoliko je ona moguća, te poticati građane i turiste na korištenje alternativnih vrsta prijevoza (bicikl, pješaćenje, javni prijevoz) kako bi se Grad rasteretio prometnih gužvi. Kao ključan segment za razvoj ove vrste prometa je potreba za gradnjom biciklističko-pješaćkog mosta preko rijeke Cetine, kako biciklisti i pješaci ne bi bili ugroženi na ključnoj točki omiškog prometa.

Glavni problemi koji su prepreka jačem razvoju cikloturizma i korištenju bicikala kao sredstva za prijevoz i rekreaciju na području Grada Omiša je nepostojanje osnovne prometne infrastrukture, mali broj izgrađenih biciklističkih prometnica, njihovo nedostatno održavanje i trasiranje te nepovezanost čime je nemoguće uspostaviti kvalitetnu mrežu koja će biti pogodna za bicikliste (Akcijski plan razvoja cikloturizma, 2015).

Budući da je tijekom 2016. g. donesen Pravilnik o biciklističkoj infrastrukturi (NN 28/2016) kojim se pripisuje osnovna načela planiranja te elementi za projektiranje, izgradnju i održavanje biciklističke infrastrukture za očekivati je kako će se njegove odredbe u

narednom razdoblju implementirati u pogledu razvoja novih biciklističkih prometnica (cesta, putova, staza i traka). Isto tako, Grad Omiš bi u suradnji sa svim relevantnim dionicima koji se bave koordiniranjem razvoja cikloturizma sukladno Akcijskom planu razvoja cikloturizma (2015) trebao aktivno sudjelovati u razvoju ovog turističkog proizvoda koji ima veliku perspektivu razvoja. Sukladno tome, postojeće lokalitete i područja kulturne i prirodne baštine trebalo bi povezati kvalitetnom biciklističkom infrastrukturom nakon čije realizacije je potrebno razviti popratnu smještajno-ugostiteljsku ponudu te povećati opremljenost turističkih atrakcija.

2.3.6. Internetska infrastruktura

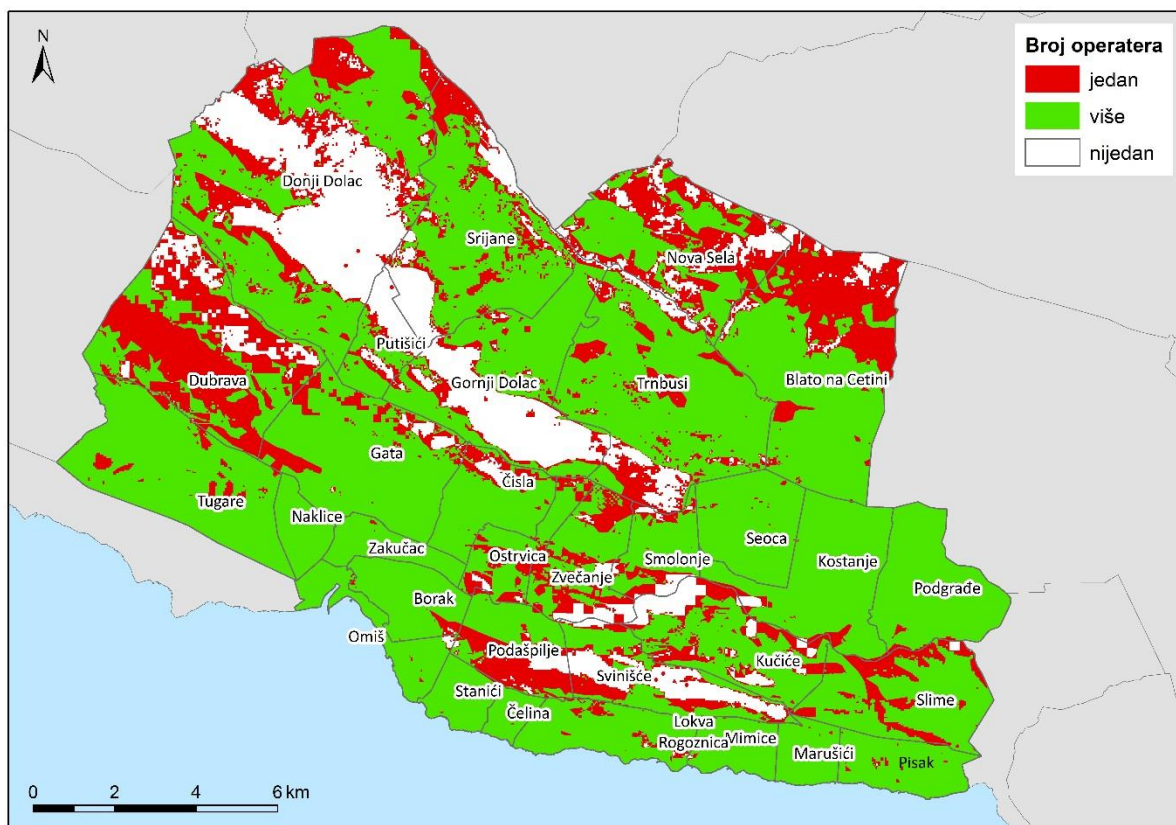
Širokopojasni pristup Internetu naziv je za načine povezivanja na Internet koji omogućuju velike brzine prijenosa podataka i brzu komunikaciju. Razvoj širokopojasnog interneta od iznimnog je značenja za gospodarski razvoj i od ključne važnosti za stvaranje društva znanja u Republici Hrvatskoj. Prema Strategiji razvoja širokopojasnog pristupa 2012.-2015., glavni cilj je stvaranje preduvjeta za ubrzani razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa internetu i usluga za koje su potrebne velike brzine pristupa kao temelja koji će omogućiti daljnji razvoj informacijskog društva i društva znanja uz osiguranje dostupnosti usluga širokopojasnog pristupa pod jednakim uvjetima na cijelom području Republike Hrvatske. Nova Strategija razvoja širokopojasnog pristupa 2016.-2020. stavlja naglasak na razvoj infrastrukture i usluga širokopojasnog pristupa internetu, brzinama većim od 30 Mbit/s, ali i većim od 100 Mbit/s kako bi razvoj širokopojasnog pristupa pratio i razvoj usluga i aplikacija kojima je za rad potrebna i ta brzina (SRŠPRH, 2016).

Kada se promotri gustoća širokopojasnih priključaka u nepokretnoj mreži na državnoj razini te na razini EU, Republika Hrvatska znatno zaostaje za prosjekom država članica Europske unije te je krajem 2015. godine u Republici Hrvatskoj ona iznosila 23,0 %, a na razini EU 31,6 % (SRŠPRH, 2016). Isto tako, dosadašnji napredak razvoja NGA nove generacije širokopojasne infrastrukture na razini Republike Hrvatske je također nezadovoljavajući jer je njezina dostupnost u 2015. g. iznosila samo 52 % što je znatno manje od prosjeka zemalja EU (70,9 %).

Razvijenost internetske infrastrukture Grada Omiša u ovom poglavlju se razmatra korištenjem podataka HAKOM-a (2016) kroz dvije osnovne grupe indikatora: ukupna pokrivenost

širokopojasnim internetom i stvarno korištenje širokopojasnog interneta. Pokrivenost nekog područja internetskom infrastrukturom najbolje pokazuje veličina i prostorna distribucija površine na kojoj jedan ili više operatera pružaju usluge priključenja na širokopojasni internet. Navedeni pokazatelj moguće je analizirati za sve brzine širokopojasnog interneta s ciljem distinkcije područja koja su pokrivena širokopojasnim internetom od onih koja nisu, ali i za pojedine brzine. Podatke o dostupnosti i korištenju određenih brzina širokopojasnog pristupa HAKOM prikuplja od operatera te ih redovito na tromjesečnoj bazi objavljuje na Interaktivnom GIS portalu. Na portalu se objavljuju samo najnoviji podatci na razini gradova i općina, a pristup podacima za prethodna razdoblja nije omogućen.

Sukladno tome, Sl. 100. predočava općenitu dostupnost širokopojasnog interneta u Gradu Omišu prema broju operatera, neovisno o prosječnoj brzini prijenosa podataka. Iz prikaza je vidljivo kako je pokrivenost širokopojasnim internetom zadovoljavajuća. Na većem dijelu Grada prevladava tržišna konkurencija i dostupnost različitih internetskih usluga, a posebice je to izraženo na obalnom dijelu, te u naseljima Seoca, Kostanje, Podgrađe i Gata. Dostupnost jednog operatera prevladava u sjevernijim, zaobalnim naseljima Grada, primjerice naselja Dubrava, Nova Sela i Blato na Cetini. Naselja Donji i Gornji Dolac i Putišići imaju veća područja u kojima Internet nije dostupan. Ukupna površina Grada s nedostupnim internetom iznosi 35,98 km² ili 13,51% površine Grada Omiša.

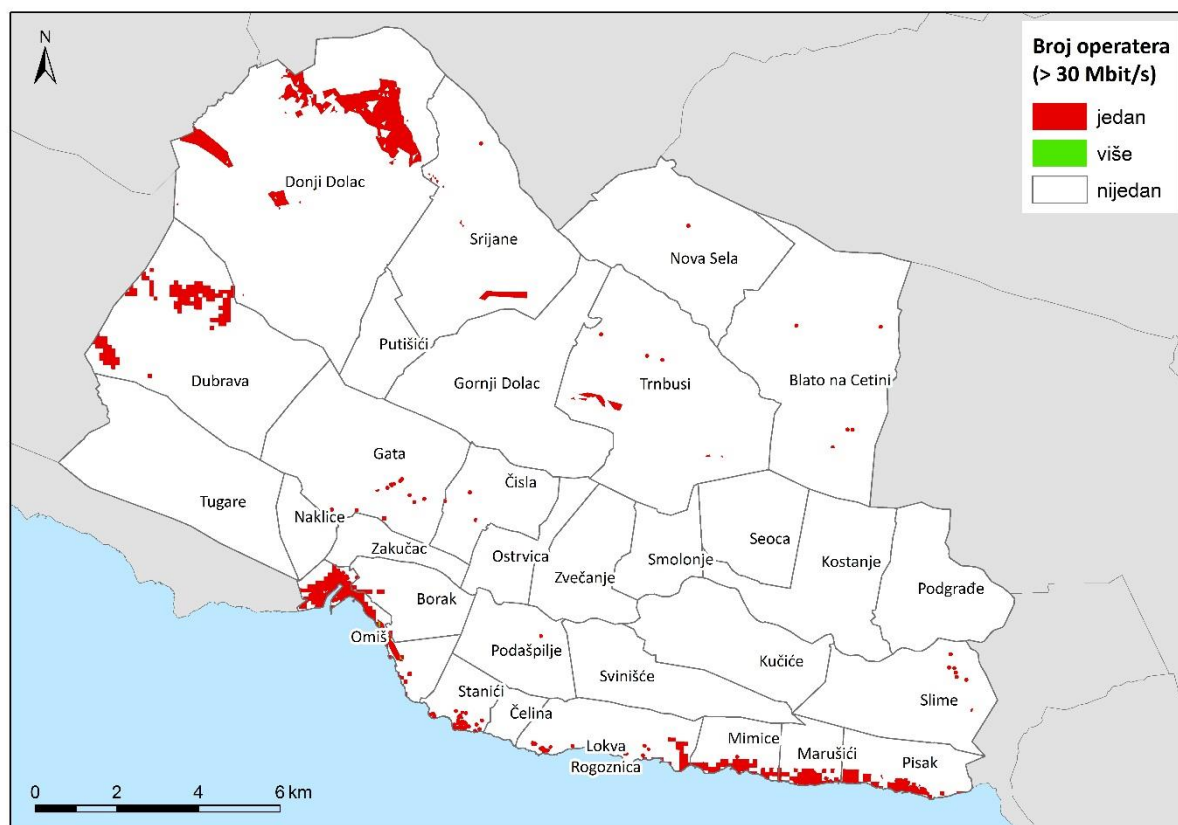

Sl. 100. Dostupnost širokopojsnog interneta s obzirom na broj operatera u Gradu Omišu 2015. godine

Izvor podataka: HAKOM, 2016

Širokopojsna internetska infrastruktura prema brzini se može podijeliti na osnovnu širokopojsnu infrastrukturu koju karakterizira brzina internetske veze od 2 Mbit/s do 30 Mbit/s te NGA (*Next Generation Access*) infrastrukturu koju karakteriziraju brzine prijenosa podataka veće od 30 Mbit/s (Lator, 2012; ProFuturus, 2015). Za razliku od prethodnog grafičkog priloga koji prikazuje općenitu dostupnost širokopojsnog interneta neovisno o brzini, Sl. 101. prikazuje dostupnost NGA mreže u Gradu Omišu. Vidljivo je kako je pokrivenost Grada brzinama prijenosa podataka većima od 30 Mbit/s znatno manja od ukupne pokrivenosti širokopojsnim internetom i najvećim je dijelom vezana uz sam grad Omiš i priobalje (od Lokve Rogoznice do Piska). Pokrivenost postoji i u pojedinim dijelovima Dubrave i Donjeg Dolca, zbog blizine Splita i propulzivnog Dugopolja. Najveći dio prostora karakterizira nepokrivenost brzinama interneta većim od 30 Mbit/s. Vidljivo je kako postoji potencijalan nedostatak komercijalnog interesa za većim ulaganjima. Problem je prisutan na državnoj razini, stoga je Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture donijelo 2014. g. Okvirni

nacionalni program za razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa u područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja.

Sl. 101. Dostupnost NGA mreža u Gradu Omišu 2015. godine (brzina > 30 Mbit/s)

Izvor podataka: HAKOM, 2016

Budući da sva područja na kojima je dostupan širokopojasni Internet ne moraju nužno koristiti isti, korisno je analizirati i udio kućanstava s ugovorenim pojedinim kategorijama brzine interneta. Na području Grada Omiša udio kućanstava sa širokopojasnim internetom iznosi 58,3% (Tab. 71.; HAKOM, 2016). Trećina kućanstava koristi internet s prosječnom brzinom između 2 i 4 Mbit/s, dok polovina ukupnog broja kućanstava (53,5%) koristi Internet do maksimalne brzine od 10 Mbit/s. Veće brzine od 30 Mbit/s koristi izuzetno malen postotak kućanstava Grada Omiša (0,5%).

Tab. 71. Postotak kućanstava s ugovorenom brzinom pristupa internetu Grada Omiša po Mbit/s 2015. godine

Brzina interneta (Mbit/s)	Postotak kućanstava
2 do 4	33,94
4 do 10	19,57
10 do 20	2,93
20 do 30	1,34
30 do 50	0,20
50 do 100	0,00
100+	0,31
UKUPNO	58,30

Izvor: HAKOM, 2015

Postojeći podatci jasno ukazuju kako je Grad Omiš još uvijek daleko od ostvarenja ciljeva strateškog plana Europske unije – Digitalne agende Europe, koji obuhvaća ciljeve opće pokrivenosti širokopoljnim pristupom prosječne brzine 30 Mbit/s i povećanje udjela kućanstava koji imaju pristup prosječne brzine iznad 100 Mbit/s na minimalno 50% do 2020. godine (Lator, 2012). Sljedećih godina mnogo više pažnje bi se trebalo pridati širenju internetskih usluga u Gradu Omišu, modernizaciji infrastrukture u vidu prelaska na nove generacije mreža (NGA). Moderna industrija, a posebice ICT²⁰, temelji se na velikim internetskim brzinama zbog povećane potrebe za takvom vrstom komunikacije. Sektor ICT industrije ima tek mali udio u Hrvatskoj ekonomiji, međutim može imati relativno velik doprinos rastu i produktivnosti ako raste brže od ostatka ekonomije. Sukladno tome, potrebno je poticati razvoj malih poduzeća iz ICT sektora u Gradu Omišu preko poduzetničkih inkubatora koji bi u kritičnom razdoblju za tvrtke (sam početak) pružio osnovne uvjete novootvorenim tvrtkama. ICT sektor je čist za okoliš, stvara veliku dobit i ne utječe samo na lokalnu ekonomiju, već i na nacionalnu, a potencijalno i na globalnu. Kako bi se ciljevi ostvarili, potrebno je na razini županije i Grada izvesti strategiju razvoja ICT sektora i razvoja širokopoljne mreže koja bi stvorila okvir planova i ciljeva razvoja.

²⁰ ICT je naziv za informacijsku i komunikacijsku tehnologiju (od *engl. Information and Communication technology*), tj. kao zbirni naziv za računala, softver, tehnologije za pohranu podataka, telekomunikacije, audio-vizualne sustave i sl. koje korisnicima omogućuju pristup, pohranu slanje i manipulaciju informacijama (DUNEA, 2014)

2.4. Okvir upravljanja razvojem

Europska komisija donijela je strategiju Europa 2020. Strategija za pametan, održiv i uključiv rast koja je proizašla iz potrebe za strategijom koja će pomoći Europskoj uniji pri izlasku iz gospodarske krize i njezinom pretvaranju u pametnu, održivu i uključivu ekonomiju koja će ostvarivati visoke stope zaposlenosti, produktivnosti i društvene povezanosti (Europa 2020, 2010).

U implementaciji strategije Europa 2020. ključnu ulogu imaju upravo gradovi kao voditelji tranzicije prema energetski učinkovitijem, zelenijem i konkurentnijem gospodarstvu i budućnosti s obzirom da više od dvije trećine stanovništva Europe živi upravo u urbanim područjima. Gradovi su mjesta povezivanja, kreativnosti i inovacija, središta rada i usluga za okolno područje, a s druge strane također su i mjesta koncentracije nezaposlenosti, siromaštva i segregacije te glavni generatori onečišćenja (Tandarić i dr., 2016).

Načela koja vode izradu Strategije razvoja Grada Omiša, a time i upravljanje razvojem jesu nediskriminacija i održivi razvoj kako bi cjelokupan razvoj Grada u konačnici doveo do smanjenja socijalne isključenosti i do očuvanja i povećanja kvalitete okoliša, njegovih resursnih potencijala te prilagođenosti i otpornosti na okolišne promjene.

Upravljanje razvojem u Gradu Omišu provodi se kroz javni, privatni i civilni sektor. Javni sektor podrazumijeva upravna tijela jedinice lokalne samouprave i razvojnu agenciju Splitsko-dalmatinske županije, privatni sektor obuhvaća privatna poduzeća i obrte, a civilni sektor zaklade i udruge građana. Glavnu ulogu u planiranju i upravljanju razvojem imaju upravna tijela jedinice lokalne samouprave, a važni su i LAG-ovi koji predstavljaju lokalna partnerstva koja povezuju dionike sva tri spomenuta sektora.

2.4.1. Javni sektor

Gradska tijela Grada Omiša ključni su dionici upravljanja razvojem Grada Omiša zajedno s ustanovama Splitsko-dalmatinske županije za prostorni i regionalni razvoj. Gradska tijela Grada Omiša čine gradsko vijeće kao predstavničko tijelo, te gradonačelnik i gradsko poglavarstvo kao izvršna tijela (Statut Grada Omiša, 2005).

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN137/15), upravni odjeli i službe ustrojavaju se radi obavljanja poslova iz samoupravnog djelokruga jedinica lokalne samouprave te poslova državne uprave koji su preneseni na te jedinice. Prema istom Zakonu, gradovi i općine u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove lokalnog značaja što uključuje: uređenje naselja i stanovanje, prostorno i urbanističko planiranje, komunalno gospodarstvo, brigu o djeci, socijalnu skrb, primarnu zdravstvenu zaštitu, odgoj i osnovno obrazovanje, kulturu, tjelesnu kulturu i sport, zaštitu potrošača, zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša, protupožarnu i civilnu zaštitu, promet na svom području, izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata uz gradnju, provedbu dokumenata prostornog uređenja te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Upravna tijela Grada Omiša čine Ured gradonačelnika (koji u svom sastavu ima Odsjek za proračun i računovodstvo), Upravni odjel za gospodarstvo i društvene djelatnosti te Upravni odjel za komunalno stambenu djelatnost, uređenje prostora i zaštitu okoliša. Gradska uprava rukovodi i Vlastitim pogonom za obavljanje komunalnih djelatnosti (Tab. 72.). Ukupno je u upravnim tijelima Grada Omiša zaposleno 49 ljudi. Zaposleni u upravnim tijelima Grada Omiša u pravilu imaju visoku stručnu spremu na pozicijama gradonačelnika i pročelnika upravnih odjela, a na ostalim pozicijama se nalaze osobe s visokom, višom i srednjom stručnom spremom. Osim navedenih upravnih odjela u planiranju razvoja potpornu ulogu imaju gradska poduzeća i ustanove.

Tab. 72. Sistematizacija radnih mjesta upravnih tijela Grada Omiša

SISTEMATIZACIJA RADNIH MJESTA UPRAVNIH TIJELA GRADA OMIŠA	POTREBNO STRUČNO ZNANJE	BROJ IZVRŠITELJA
URED GRADONAČELNIKA		
Pročelnica ureda gradonačelnika	dipl. pravnik	1
Viši stručni suradnik - protokol Grada	dipl. ekonomist	1
Administrativni referent I.	SSS, upravna struka	1
Administrativni referent II.	SSS, ekonomske struke	1
Spremačica	SSS	1
Spremačica	NKV	1
Voditeljica odsjeka za proračun i računovodstvo	dipl. ekonomist	1
Viši referent za proračun i računovodstvo	VŠS, ekonomske	1
Referent za knjigovodstveno računovodstvene poslove II.	SSS ekonomske struke	1
Stručni suradnik za lokalnu samoupravu	VSS, pravnik	1

UPRAVNI ODJEL ZA KOMUNALNO STAMBENE POSLOVE, UREĐENJE PROSTORA I ZAŠTITU OKOLIŠA		
Pročelnik upravnog odjela za komunalno stambene poslove, uređenje prostora i zaštitu okoliša	VSS, dipl.ing. građevine	1
Savjetnik za imovinsko pravne poslove	VSS, dipl. pravnik	1
Savjetnik za javnu nabavu i zakup	VSS, dipl. ekonomist	1
Viši stručni suradnik za komunalnu infrastrukturu II.	VSS, stručni specijalist javne uprave	1
Viši stručni suradnik za komunalnu infrastrukturu I.	VSS, dipl. pravnik	2
Stručni suradnik – viši komunalni redar	VŠS, nastavnik povijesti i zemljopisa	1
Referent za ostale prihode iz djelokruga komunalnog gospodarstva	SSS, ekonomske struke	1
Administrativni referent	SSS, ekonomske struke	1
Komunalni redar	SSS, elektrotehničke struke	1
Referent za komunalnu naknadu	SSS	2
Komunalni redar	SSS	4
Prometni redar	SSS	1
Upravitelj	VSS	1
Blagajnica	SSS	1
Komunalni djelatnik	SSS	14
Elektro dispečer	SSS/VKV	1
Djelatnik na održavanju javne rasvjete	SSS/KV	1
UPRAVNI ODJEL ZA GOSPODARSTVO I DRUŠTVENE DJELATNOSTI		
Pročelnik upravnog odjela za gospodarstvo i društvene djelatnosti	VSS, dipl. pravnik	1
Savjetnik za sport i tehničku kulturu	VSS, prof.	1
Viši stručni suradnik za gospodarstvo	VSS, dipl. ekonomist	1
UKUPNO	-	49

Izvor: Grad Omiš, 2016

Kao oblik mjesne samouprave, a radi ostvarivanja neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju o lokalnim poslovima, osnivaju se mjesni odbori. Mjesni odbori osnivaju se za pojedina naselja, više međusobno povezanih manjih naselja ili za dijelove naselja koji čine zasebnu razgraničenu cjelinu, a u Gradu Omišu to su: Blato na Cetini, Borak, Čišla, Čelina-Stanići, Donji Dolac, Gornji Dolac, Dubrava, Gata, Kostanje, Kućice, Lokva-Rogoznica, Marušići, Mimice, Naklice, Nova Sela, Ostrvica Donja, Ostrvica Gornja, Pisak, Podašpilje, Podgrađe, Putišići, Rošca, Seoca, Slime, Smolonje, Srijane, Svinišće, Trnbusi, Tugare Dočine, Tugare

Podume-Račnik, Tugare Čažin dolac, Zakučac i Zvečanje te u naselju Omiš: Priko, Punta-Stari grad, Mlija-Brzet i Nemira-Ravnice (Grad Omiš, 2016).

Svoju ulogu u upravljanju razvojem Grada Omiša imaju i poduzeća i ustanove u vlasništvu Grada (ili većinskom vlasništvu) od kojih je svaka značajna unutar vlastita područja djelovanja. Djelovanjem u sektoru turizma može se istaknuti Turistička zajednica Grada Omiša s obzirom na važnost turizma za gospodarski razvoj Grada. Tvrtke Vodovod i Peovica važne su s aspekta širenja i održavanja vodovodne mreže i gospodarenja otpadom, kao i nizom povezanih djelatnosti kojima se bave. U potpunom ili djelomičnom vlasništvu Grada Omiša još su Centar za kulturu Grada Omiša, Narodna knjižnica Omiš, Gradski muzej Omiš, Festival dalmatinskih klapa, Osnovna glazbena škola Lovro pl. Matačić i Dječji vrtić Omiš. Navedene ustanove značajne su za razvoj u području društva i kulture. U svom planu rada za 2016. godinu navode kako će se većina aktivnosti i projekata pokrenutih u 2015. nastaviti i tijekom 2016. godine, a vezani su uz produljenje sezone, definiranje brenda, povećanje potrošnje te ulaganje u ljudske resurse i komunikaciju (Program rada TZ Grada Omiša za 2016. godinu, 2015).

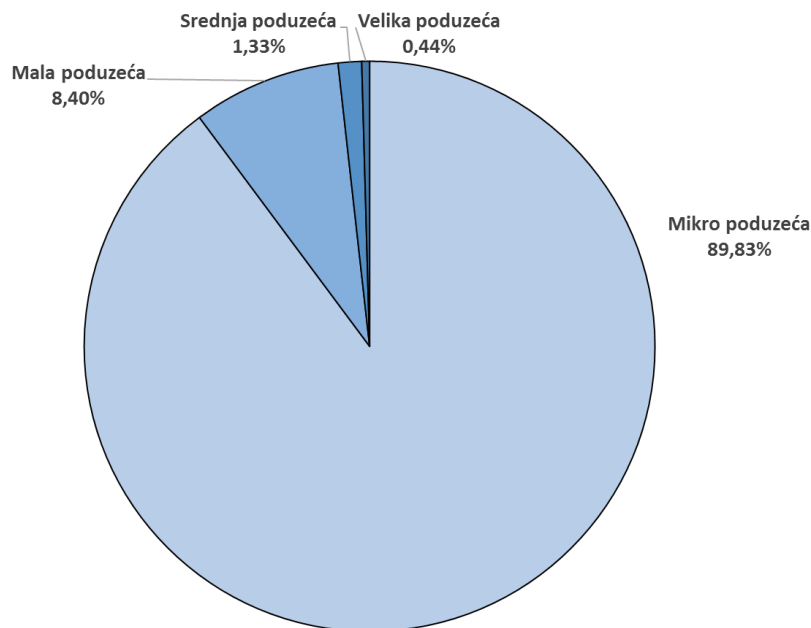
Na području Grada Omiša ulogu u upravljanju prostorom imaju i tijela na razini županije. To su Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, razvojna agencija Splitsko-dalmatinske županije – Javna ustanova Rera S.D. za koordinaciju i razvoj Županije koja je, između ostalog, zadužena za koordinaciju svih aktivnosti vezanih za regionalni razvoj između jedinica lokalne samouprave u Županiji te Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Splitsko-dalmatinske županije. Uz navedene ističe se i Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Splitsko-dalmatinske županije „More i krš”, koja je usmjerena na zaštitu prirode.

Treba napomenuti kako je za kvalitetno upravljanje razvojem nužan kontinuirani proces edukacija i radionica za zaposlene u javnoj upravi, kao i poboljšanje poslovnih procesa uvođenjem niza mjera i inovativnih rješenja u poslovanje. Posebnu važnost u sklopu kvalitetnog procesa upravljanja razvojem predstavlja izrada novih strateških dokumenata koji se temelje na novim podacima i prikazuju realno stanje i potencijale na području Grada Omiša, a čija izrada će jasnije usmjeriti razvoj.

2.4.2. Privatni sektor

Privatni sektor čine privatni gospodarski subjekti koji su organizirani u Županijsku komoru Split (u sklopu Hrvatske gospodarske komore) i Udruženje obrtnika Omiš (u sklopu Obrtničke komore Splitsko-dalmatinske županije odnosno Hrvatske obrtničke komore). Prema posljednjim dostupnim podacima, privatni sektor u Gradu Omišu predstavlja 226 poduzeća (FINA, 2015) te 420 aktivnih obrta (Obrtni registar, 2016).

Najveći broj poduzeća Grada Omiša 2014. godine čine mikro poduzeća (89,82 %) dok je samo jedno poduzeće veliko (Sl. 102.). Sva poduzeća ostvarila su dobit od 66.393.340,00 kuna (FINA, 2015) od čega je 70,86 % ostvarilo upravo to jedino veliko poduzeće.

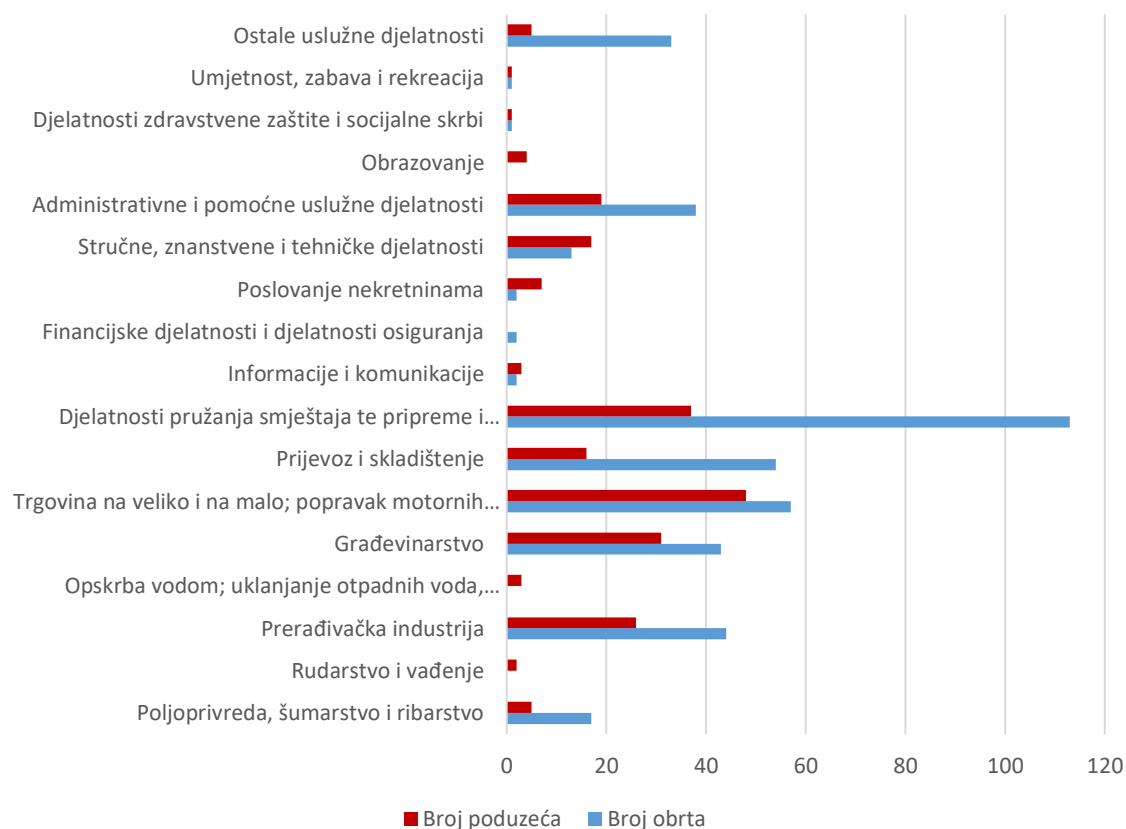

Sl. 102. Udio poduzeća Grada Omiša prema veličini subjekta

Izvor: FINA, 2015

Analizom poduzeća prema vrsti djelatnosti opravdana je očekivana prevlast poduzeća u sektoru trgovine na veliko i malo (21,24 %), a slijede ju djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane s 16,37 % te građevinarstvo s 13,72 % (Sl. 103.). Navedeni podaci potvrđuju važnost tercijarnog sektora u Gradu Omišu, a dobro je zastupljen i sekundarni sektor posebice građevinarstvo i prerađivačka industrija. Poduzeća primarnog sektora znatno su slabije zastupljene u odnosu na djelatnosti sekundarnog i tercijarnog

sektora te je jasno kako postoji mnogo prostora za napredak i razvoj primarnih djelatnosti, primjerice kroz povezivanje poljoprivrede s turizmom i prerađivačkom industrijom. Isti zaključak se izvodi analizom broja obrta prema djelatnostima – prevlast djelatnosti tercijarnog sektora kojeg prate djelatnosti sekundarnog sektora. U odnosu na broj poduzeća u primarnom sektoru nešto je veći broj obrta s pretežitom djelatnosti u poljoprivredi. Veći dio tih obrta registriran je također i za trgovinu i ugostiteljstvo što predstavlja pomak prema povezivanju djelatnosti primarnog s onim djelatnostima sekundarnog i tercijarnog sektora.

Sl. 103. Broj poduzeća i obrta prema djelatnostima na području Grada Omiša 2014. godine

Izvor: FINA, 2015, Obrtni registar, 2016

Gotovo dvostruko veći broj obrta u odnosu na poduzeća pokazatelj je važne uloge obrta u upravljanju razvojem Grada Omiša te u provedbi razvojnih projekata. U strukturi poduzeća prema veličini dominiraju mikro poduzeća, ali većinu ukupnog prihoda svih poduzeća ostvaruje veliko poduzeće. Potvrđena je prevlast tercijarnog sektora s obzirom da najveći broj poduzeća i obrta obavljaju djelatnosti tog sektora, a slijede ih poduzeća i obrti s pretežitom djelatnosti sekundarnog sektora. Analizom broja i strukture (prema vrsti djelatnosti) poduzeća

i obrta u Gradu Omišu vidljivo je kako postoji dovoljan broj dionika iz privatnog sektora koji mogu poticati i provoditi razvojne projekte.

2.4.3. Civilni sektor

Civilni sektor čine neprofitne (neovisne, nevladine) organizacije građana, a njegova dva osnovna organizacijska oblika su udruge i zaklade. Udruga u smislu Zakona o udrugama (NN 74/14) je „svaki oblik slobodnog i dobrovoljnog udruživanja više fizičkih, odnosno pravnih osoba koje se, radi zaštite njihovih probitaka ili zauzimanja za zaštitu ljudskih prava i sloboda, zaštitu okoliša i prirode i održivi razvoj te za humanitarna, socijalna, kulturna, odgojno-obrazovna, znanstvena, sportska, zdravstvena, tehnička, informacijska, strukovna ili druga uvjerenja i ciljeve koji nisu u suprotnosti s Ustavom i zakonom, a bez namjere stjecanja dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi, podvrgavaju pravilima koja uređuju ustroj i djelovanje toga oblika udruživanja“ (Zakon o udrugama, članak 4).

Prema podacima Registra udruga u Republici Hrvatskoj u Gradu Omišu 3. studenog 2016. godine djelovale su 202 udruge što čini tek nešto više od 4 % od ukupnog broja aktivnih udruga u Splitsko-dalmatinskoj županiji. U naselju Omiš očekivano se nalazi najveći broj udruga (budući da je grad Omiš centralno naselje s najvećim brojem stanovnika i funkcija) koje čine 61,4 % svih udruga u Gradu Omišu. Osam je naselja u kojima nema prijavljenih udruga dok ostala naselja imaju do 5 udruga izuzev naselja Gata s 10 i Tugare s 13 prijavljenih udruga (Tab. 73.).

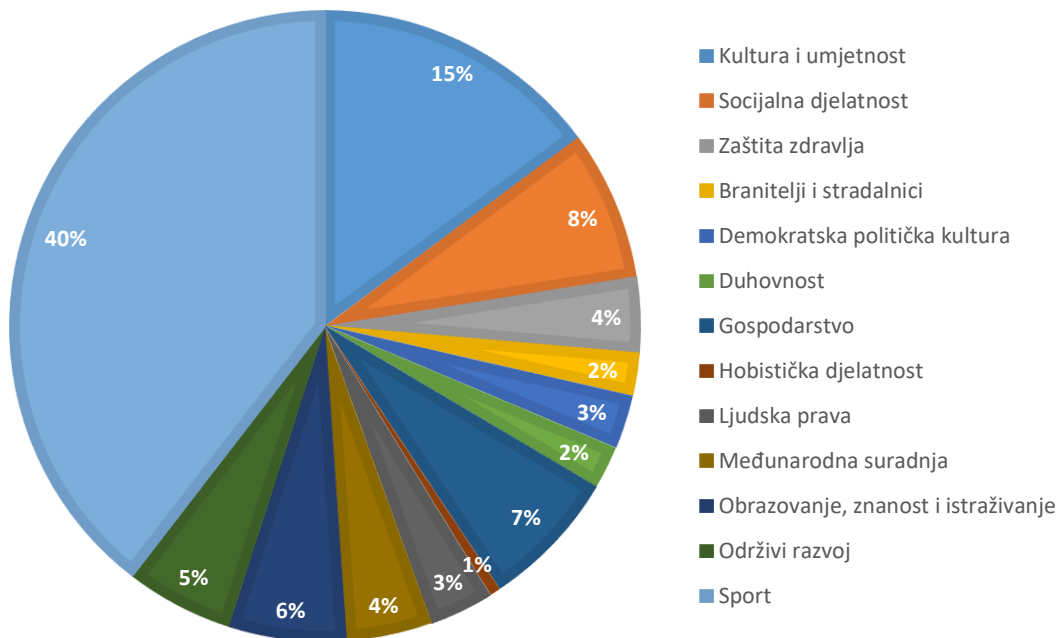
Tab. 73. Broj aktivnih udruga po naseljima Grada Omiša početkom studenog 2016. godine

Naselje	Broj aktivnih udruga
Blato na Cetini	5
Borak	0
Čelina	1
Čišla	0
Donji Dolac	4
Dubrava	3
Gata	10
Gornji Dolac	0
Kostanje	4
Kučice	4
Lokva Rogoznica	5
Marušići	1
Mimice	3
Naklice	3
Nova Sela	1
Omiš	124
Ostrvica	1
Pisak	3
Podašpilje	0
Podgrađe	2
Putišići	0
Seoca	0
Slime	2
Smolonje	0
Srijane	5
Stanići	2
Svinišće	3
Trnbusi	1
Tugare	14
Zakučac	0
Zvečanje	1
UKUPNO	202

Izvor: Registar udruga, 2016

Najveći broj udruga registriran je u području sporta (40 %), a slijede udruge u području kulture i umjetnosti (Sl. 104.). Treću najzastupljeniju kategoriju čine udruge registrirane za socijalnu djelatnost s 15 % te udruge u području gospodarstva (3 %) što je vrlo važno za cjelokupni razvoj Grada Omiša jer se dionici iz civilnog sektora mogu umrežiti i surađivati međusobno kao i s dionicima javnog i privatnog sektora. Povoljno je i postojanje zadovoljavajućeg broja udruga registriranih u području obrazovanja, znanosti i istraživanja te održivog razvoja koji se nameće kao glavna ideja pri promišljanju razvoja određenog područja.

Potrebno je potaknuti umrežavanje udruga posebice onih s istim ciljanim skupinama kako bi zajednički realizirale programe i projekte. Isto tako, potrebno je ojačati svijest građana o važnosti i mogućnostima njihovog djelovanja u organizacijama civilnog društva.

Sl. 104. Udruge Grada Omiša prema područjima djelatnosti u studenom 2016.

Izvor: Registar udruga, 2016

2.4.4. Sinergija upravljanja razvojem

Partnerski pristup i sinergično djelovanje ključni su za adekvatno upravljanje razvojem. Jedan od oblika sinergičnog djelovanja su lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) koji nastaju upravo povezivanjem lokalnih dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora. Povezivanje i umrežavanje, kao jednu od najvažnijih aktivnosti Lokalnih akcijskih grupa, prepoznala je i Lokalna akcijska grupa Adrion.

Uz Grad Omiš, LAG Adrion djeluje na području još 18 JLS-ova, a glavni cilj je bio planini Biokovo dati funkciju spajanja, a ne razdvajanja užeg područja. U ožujku 2016. godine izradili su Lokalnu razvojnu strategiju LAG-a „Adrion“ 2014.-2020. u kojoj je definirana vizija „Sinergijom između ključnih sektora (osobito poljoprivrede, turizma i trgovine) i investicijama u podizanje društvenog i okolišnog standarda temeljenima na načelu održivog razvoja, područje LAG-a „Adrion“ je privlačno za život i rad“, a za čije ostvarenje su definirana tri cilja. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju je privremenom Odlukom LAG-u Adrion dodijelila 12.024.331,20 kuna za provedbu Lokalne razvojne strategije (LAG Adrion, 2016).

U istoj razvojnoj strategiji navode se ljudski kapaciteti za provedbu Lokalne razvojne strategije koje čine dva zaposlena djelatnika te dvoje korisnika mjere stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa. LAG Adrion također potiče i volontiranje s čijom provedbom je počeo 2014. godine, a navedeni program od tada je prošlo šest osoba. Osnovan je i Volonterski centar LAG-a Adrion krajem 2015. g. te Poduzetnički centar LAG-a Adrion u Zagvozdu s pomoćnim centrima u Vrgorcu i Omišu (Lokalna razvojna strategija LAG-a Adrion 2014-2020, 2016).

Iskustvo LAG-a u pripremi i provođenju velikog broja projekata ima presudan utjecaj na njegovu ulogu u koordinaciji svih dionika i usklađivanju njihovih želja i mogućnosti. Potencijal LAG-a leži i u međusobnom umrežavanju i suradnji s LAG-ovima koji djeluju na okolnom području čime se dobiva mogućnost djelovanja na širem prostoru. U svrhu kvalitetnog, sinergičnog i održivog upravljanja razvojem Grada Omiša nužno je poticati daljnje djelovanje LAG-a kao i uključivanje većeg broja dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora u njega.

Grad Omiš sastavni je dio Urbane aglomeracije Splita što otvara niz mogućnosti za suradnju između aktera svih sektora Grada Omiša s onima na području ostatka aglomeracije. Navedena mogućnost predstavlja veliki potencijal jer na području aglomeracije postoji niz dionika javnog, privatnog i civilnog sektora koji mogu svojim iskustvom i kapacitetima u suradnji s dionicima iz Grada Omiša znatno pridonijeti razvoju.

2.4.5. Zaključak

Analiza okvira upravljanja razvojem ukazuje na veliki broj dionika iz sva tri sektora (javni, privatni, civilni) koji imaju mogućnost kvalitetno voditi i usmjeravati razvoj Grada Omiša. Posebno se može istaknuti važnost LAG-ova koji predstavljaju sinergiju djelovanja sva tri sektora te imaju potencijal kvalitetno i obuhvatno usmjeravati proces razvoja i voditi niz aktivnosti iz gotovo svih razvojnih područja. Veliku važnost ima Urbana aglomeracija Splita čiji je sastavni dio Grad Omiš, pri čemu se pruža niz mogućnosti suradnje s dionicima s područja aglomeracije. Posebno je značajna mogućnost iskorištavanja sredstava strukturnih i investicijskih fondova Europske unije (ESIF) u okviru mehanizma integriranih teritorijalnih ulaganja (ITU) koja mogu koristiti sve jedinice lokalne samouprave koje su dio aglomeracije.

Javni, privatni i civilni sektor sudjeluju u upravljanju razvojem u Gradu Omišu pri čemu vodeću ulogu u planiranju i upravljanju razvojem imaju upravna tijela Grada Omiša. Valja naglasiti i

važnost LAG-a kao lokalnog partnerstva koje povezuje dionike iz sva tri sektora. Svoju ulogu u upravljanju razvojem ima i turistička zajednica Grada Omiša s obzirom na važnost turizma za gospodarski razvoj Grada. Tijela na razini županije koja imaju ulogu u upravljanju razvojem Grada Omiša su turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, razvojna agencija Splitsko-dalmatinske županije – Javna ustanova Rera S.D. za koordinaciju i razvoj Županije te Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Splitsko-dalmatinske županije.

Privatni sektor čine privatni gospodarski subjekti koji su organizirani u Županijsku komoru Split (u sklopu Hrvatske gospodarske komore) i Udruženje obrtnika Omiš (u sklopu Obrtničke komore Splitsko-dalmatinske županije odnosno Hrvatske obrtničke komore). Prema posljednjim dostupnim podacima, privatni sektor u Gradu Omišu predstavlja 226 poduzeća (FINA, 2015) te 420 aktivnih obrta (Obrtni registar, 2016). Najveći broj poduzeća Grada Omiša 2014. godine čine mikro poduzeća (89,82 %) dok je samo jedno poduzeće veliko. Podaci potvrđuju važnost tercijarnog sektora u Gradu Omišu, a dobro je zastupljen i sekundarni sektor posebice građevinarstvo i prerađivačka industrija. Poduzeća primarnog sektora znatno su slabije zastupljene u odnosu na djelatnosti sekundarnog i tercijarnog sektora te je jasno kako postoji mnogo prostora za napredak i razvoj primarnih djelatnosti, primjerice kroz povezivanje poljoprivrede s turizmom i prerađivačkom industrijom. Veći dio obrta ostvario je pomak prema povezivanju djelatnosti primarnog s onim djelatnostima sekundarnog i tercijarnog sektora registrirajući se također i za djelatnosti u području trgovine i ugostiteljstva.

Civilni sektor čine neprofitne (neovisne, nevladine) organizacije građana, a njegova dva osnovna organizacijska oblika su udruge i zaklade. Prema podacima Registra udruga u Republici Hrvatskoj u Gradu Omišu 3. studenog 2016. godine djelovale su 202 udruge što čini tek nešto više od 4 % od ukupnog broja aktivnih udruga u Splitsko-dalmatinskoj županiji, a u naselju Omiš očekivano se nalazi najveći broj udruga (61,4 % svih udruga u Gradu Omišu). Najveći broj udruga registriran je u području sporta (40 %), a slijede udruge u području kulture i umjetnosti, za socijalnu djelatnost s 15 % te udruge u području gospodarstva s 7 %.

Partnerski pristup i sinergično djelovanje ključni su za adekvatno upravljanje razvojem. Jedan od oblika sinergičnog djelovanja su lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) koji nastaju upravo povezivanjem lokalnih dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora. Povezivanje i umrežavanje, kao jednu od najvažnijih aktivnosti Lokalnih akcijskih grupa, prepoznala je i Lokalna akcijska grupa Adrion. LAG Adrion djeluje na području 19 jedinica lokalne samouprave, a u ožujku 2016. godine izradili su Lokalnu razvojnu strategiju LAG-a „Adrion“

2014.-2020. za čiju provedbu im je Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju odobrila sredstva u iznosu od 12.024.331,20 kuna. Primjetno je kako na području Grada Omiša postoji niz dionika sposobnih voditi i usmjeravati proces razvoja, pri čemu je nužno iskoristiti velik potencijal koji prvenstveno leži u iskorištavanju sredstava iz fondova Europske unije te suradnje dionika iz različitih sektora.

Popis literature i izvora

Literatura

- Bejaković, P., 2005: Siromaštvo, *Financijska teorija i praksa* 29 (1), 135-138
- Bežovan, G., Matančević, J., Baturina, D., 2015: Socijalne inovacije kao doprinos jačanju socijalne kohezije i ublažavanju socijalne krize u europskim urbanim socijalnim programima, *Revija socijalne politike* 23 (1), 61-80.
- Costa, G., Bežovan, G., Palvariani, P., Brandsen, T., 2014: Urban Housing Systems in Times of Crisis, u: *Social Vulnerability in European Cities: The Role of Local Welfare in Times of Crisis* (ur. Ranci, C., Brandsen, T., Sabatinelli, S.), Palgrave Macmillan, Basingstoke. Str. 160-186.
- Gračan, D., R. Alkier Radnić, A. Vizjak 2006. „Razvoj nautičkog turizma na Mediteranu“, *Pomorski zbornik* 44, 123-137.
- Grizelj, M., Akrap, A., 2011: *Projekcije stanovništva Republike Hrvatske od 2010. do 2061.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb.
- Gugić, J., Tratnik, M., Kolega, A., Grgić, I., Kerum, D., 2011: Pregled stanja i mogućnosti razvoja poljoprivrede u Splitsko-dalmatinskoj županiji, *Agronomski glasnik* 3, 125-150
- Halamić, J., Miko, S., 2009: *Geokemijski atlas Republike Hrvatske*, Hrvatski geološki institut, Zagreb
- Košćević, T., Avilov, M., 2011: Socijalna skrb u 2009. i 2010., *Statistička izvješća* 1448, Državni zavod za statistiku, Zagreb
- Kovačić, M., S. Favro, A. Gundić 2010. „Problematika razvoja nautičkog turizma na hrvatskim rijekama“, *Our Sea, International Journal of Maritime Science & Technology* 57 (5-6).
- Ladan, T. 2005. *Hrvatski obiteljski leksikon*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža
- Lukić, A., 2012: *Mozaik izvan grada: tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske*, Meridijani, Zagreb.
- Luković, T. 2008. „Selektivni turizam, hir, ili znanstveno istraživačka potreba“, *Acta Turistica Nova* 2(1).
- Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju i Meridijani, Zadar.
- Nadilo, B., 2014: Tunelski prolaz u kanjonu Cetine, *Građevinar* 9, 837-847.
- Nejašmić, I., 2005. *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*. Školska knjiga: Zagreb.
- Novaković, A., Novaković, A., 2002: *Omiš – Dugi Rat – Šestanovac – Zadvarje: povijest, kultura, turizam, gospodarstvo*, Tiskara Franjo Kluz, Omiš
- Opačić, V. T. 2009. Recent Characteristics of the Second Home Phenomenon in the Croatian Littoral, *Hrvatski geografski glasnik* 71(1), 33-64.

- Perovic, S., Kurtović Folić, N., 2012: Brownfield regeneracija – imperativ za održivi urbani razvoj, *Građevinar* 64/5, str. 373.-383.
- Petrić, L. i D. Mikulić 2009. „Uloga kulturnog turizma u procesu urbane regeneracije“, *Acta Turistica Nova* 3(1).
- Resnik, D. B., 2010: *Urban Sprawl, Smart Growth, and Deliberative Democracy*, *American Journal of Public Health* 100 (10), 1852-1856.
- Ruppert, K., Schaffer, F., Maier, J., Paesler, R., 1981. *Socijalna geografija*, Školska knjiga, Zagreb.
- Samokovlija Dragičević, J., 2006: Urušavanje gromada stijena na Grad Omiš, *Građevinar* 58 (4), str. 325.-329.
- Säynäjoki, E., Heinonen, J., Junnila, S., 2013: Urban density and local sustainability – a case study in Finland, u: *19th annual Pacific Rim Real Estate Society Conference Melbourne, Australia, January 13-16, 2013*, Pacific Rim Real Estate Society, Melbourne.
- Šimleša, D., Butorac, M., 2007: *Zelena srca gradova - važnost vrtova i perivoja u urbanim područjima*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
- Tandarić N., Katurić, I., Simov, S., 2016: Integrirana teritorijalna ulaganja kao instrument urbane obnove u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova, *Stručni skup Strategije urbane regeneracije*, Zagreb.
- Tekić, I., Fuerst-Bjeliš, B., Durbešić, A., 2014: Rasprostranjenost alepskog bora (*Pinus halepensis* Mill.) i njegov utjecaj na vegetaciju i strukturu pejzaža šireg šibenskog područja, *Šumarsku list* 11-12, str. 593-600
- Tomljenović, R., Z. Hendija i M. Razović 2011. „Domaća kulturna potražnja: analiza slučaja Splitsko-dalmatinske županije“
- Vranješ, M., D. Marušić. n.d.: „Uređenje obalnog pojasa i dogradnja Luke Omiš (idejno rješenje)“, Sveučilište u Splitu, Građevinsko-arhitektonski fakultet. Dostupno na: <http://www.almissa.com/vijesti/obalnipojas.htm>
- Vresk, M. 1990. „Urbanizacija Hrvatske u svjetlu dinamike izgradnje i opremljenosti stanova“, *Acta Geographica Croatica* 25(1).
- Vrhovec-Žohar K., Klopotan I., 2014.: Mala i srednja poduzeća u Europskoj uniji – izazov uvođenja jedinstvene valute 12 godina poslije, *Tehnički glasnik* 8 (4), 443-450.
- Wertheimer-Baletić, A., 1999: *Stanovništvo i razvoj*, MATE, Zagreb.
- Žižić, D. 2015. „Industrija cementa u splitskoj regiji - Arhitektura, infrastruktura i utjecaj na kulturni krajolik“, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu.
- Žižić, D. i Marasović, K. 2014. „Tvornica cementa i tvorničko naselje u Ravnicama pokraj Omiša“. *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam* 22(1), 38-49.

Izvori podataka

- Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih,
<http://www.asoo.hr/default.aspx?id=1173> (22.2.2016.)
- Agencija za zaštitu okoliša, 2016a: *Registar onečišćavanja okoliša [ROO]*, <http://roo-preglednik.azo.hr/Default.aspx> (22.2.2016.)
- Agencija za zaštitu okoliša, 2016b: *Upute za pretraživanje portala*,
<http://iszz.azo.hr/iskzl/help.htm> (29.2.2016.)
- Agencija za zaštitu okoliša, 2016c: *Baza podataka i pokazatelja stanja morskog okoliša, marikulture i ribarstva*, <http://baltazar.izor.hr/azopub/bindex> (23.2.2016.)
- Akcijski plan razvoja cikloturizma [APRC]*, Institut za turizam, Zagreb, 2015.
- ASTER GDEM*, 2016, <http://gdem.ersdac.jspacesystems.or.jp/>, (2.3.2016.)
- Baltazar, 2017: *Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj*, Agencija za zaštitu okoliša,
<http://baltazar.izor.hr/plazepub/kakvoca> (23.2.2016.)
- Bilten o sigurnosti cestovnog prometa 2010.*, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, 2011.,
http://www.mup.hr/UserDocImages/PROMET_STATISTIKA_2011/LIPANJ/BILTEN_promet_2010.pdf (3.3.2016.)
- Bilten o sigurnosti cestovnog prometa 2011.*, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, 2012.,
http://www.mup.hr/UserDocImages/statistika/2012/BILTEN_promet_2011.pdf
(3.3.2016.)
- Bilten o sigurnosti cestovnog prometa 2012.*, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, 2013.,
http://www.mup.hr/UserDocImages/statistika/2013/bilten_2012.pdf (3.3.2016.)
- Bilten o sigurnosti cestovnog prometa 2013.*, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, 2014.,
http://www.mup.hr/UserDocImages/statistika/2014/bilten_promet_2013.pdf
(3.3.2016.)
- Bilten o sigurnosti cestovnog prometa 2014.*, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, 2015.,
<http://www.mup.hr/UserDocImages/statistika/2015/bilten%20za%202014.pdf>
(3.3.2016.)
- Bilten o sigurnosti cestovnog prometa 2015.*, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, 2016.,
https://www.mup.hr/UserDocImages/Publikacije/2016/bilten_promet_2015_2.pdf
(9.3.2017.)
- Biportal*, Web portal Informacijskog sustava zaštite prirode, 2016,
<http://www.biportal.hr/gis/> (27.2.2016.)
- Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2015.*, Hrvatske ceste, Zagreb, 2016.,
http://www.hrvatske-cesta.hr/UserDocImages/PDF/Brojenje%20prometa%20na%20cestama%20Republike%20Hrvatske_%202015.pdf (3.3.2017.)
- Bruto domaći proizvod*, Državni zavod za statistiku, 2017
- Burza nekretnina*, 2016. <http://burza-nekretnina.net.hr> (4.11.2016.)

Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća [CEPOR], 2014.: Izvješće o malim i srednjim poduzećima - 2014.,
<http://www.cepor.hr/publikacijepolicydokumentiprezentacije/izvjesce-o-malim-i-srednjim-poduzecima/> (29.2.2016.)

Dječji vrtić „Omiš“, Ministarstvo znanosti i obrazovanja
<http://www.mzos.hr/dbApp/detalji.aspx?appName=Vrtici&id=192> (12.11.2016.)

Dječji vrtić Omiš, http://www.vrtic-omis.hr/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=5&Itemid=55 (17.8.2016.)

Društvo naša djeca Grada Omiša, <http://dnd-omis.hr/o-nama/> (18.11.2015.)

Državna uprava za zaštitu i spašavanje, 2012.,
<http://www.duzs.hr/news.aspx?newsID=17692&pageID=103> (2.3.2016.)

Državni zavod za zaštitu prirode, 2008: *Zaštićena geobaština Republike Hrvatske*, Zagreb,
http://www.dzzp.hr/dokumenti_upload/20100309/dzzp201003091237070.pdf

Državni zavod za zaštitu prirode, *Ekološka mreža RH (Natura 2000)*, 2016,
<http://www.dzzp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000/ekoloska-mreza-rh-natura-2000-1300.html> (27.2.2016.)

DUNEA, 2014: *ICT Strategija Dubrovačko-neretvanske županije 2014-2020*,
<http://edubrovnik.org/DuNeICT2020.pdf>, (9.3.2016.)

Ekumenska inicijativa žena, <http://www.eiz.hr/?lang=hr> (03.11.2015.)

Elaborat za ocjenu o potrebi procjene utjecaja na okoliš rekonstrukcije i dogradnje luke otvorene za javni promet Omiš, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije, Split, 2014.

Energija u Hrvatskoj 2014., 2016, Ministarstvo gospodarstva Republike Hrvatske,
http://www.mingo.hr/public/energetika/EuHR_2014_finalna.pdf (9.3.2017.)

Europska komisija, 2010: *Europa 2020. Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast*, Bruxelles

Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, n.d., <http://www.fzoeu.hr/>, (2.3.2016.)

Galeb d.d., <http://galeb.hr/trgovine/> (02.11.2015.)

Geofabrik, Croatia, 2016, <http://download.geofabrik.de/europe/croatia.html> (2.3.2016.)

Glavni plan razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije, Horwath Consulting Zagreb, Splitsko-dalmatinska županija, 2007.

Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2015. godini, Ministarstvo socijalne politike i mladih [MSPM], Zagreb, 2016.

Godišnji plan i program rada školske godine 2016./2017., Srednja škola Jure Kaštelan, Omiš, 2016. http://www.ss-jkastelan-omis.skole.hr/upload/ss-jkastelan-omis/images/static3/5224/attachment/godisnjiPlanProgramRada_za_SkolskuGodinu_2016-17.pdf

Godišnji plan i program rada školske godine 2016./2017., Osnovna škola Josip Pupačić, Omiš, 2016., http://os-jpupacic-omis.skole.hr/godisnji_plan_i_program

Godišnji plan i program rada školske godine 2016./2017., Osnovna škola 1.listopada 1942., Čišla, 2016, http://os-cisla.skole.hr/upload/os-cisla/newsattach/480/Godisnji_plan_i_program_rada_skole_za_skolsku_godinu_2016.-2017..PDF

Godišnji plan i program rada školske godine 2016./2017., Osnovna škola Gornja Poljica, Čišla, 2016, http://os-gornja-poljica-srijane.skole.hr/dokumenti_kole

Grad Omiš, Gradska uprava, Mjesna samouprava, <http://www.omis.hr/Gradskauprava/Mjesnasamouprava/tabid/71/Default.aspx> (4.11.2016.)

Grad Omiš, Gradska uprava, Upravna tijela, <http://www.omis.hr/Gradskauprava/Upravnatijela/tabid/72/Default.aspx> (4.11.2016.)

HE Zakučac, Hep d.o.o. ,n.d., <http://www.hep.hr/proizvodnja/osnovni/hidroelektrane/jug/zakucac.aspx> 03.11.2015

HRT 2016. „Omiš dobio dvoranu za kazališne predstave i koncerte“, <http://magazin.hrt.hr/320967/omis-dobio-dvoranu-za-kazalisne-predstave-i-koncerte> (31.10.2016.)

Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Split, Poljoprivreda, prehrambena industrija i ribarstvo, <http://www.hgk.hr/category/zk/split> (22.02.2016.)

Hrvatska narodna banka, 2015, <http://www.hnb.hr/en> (24.11.2016.)

Hrvatska pošta. 2016. www.posta.hr (24.11.2016.)

Hrvatske vode - Jadranski projekt, 2014, <http://www.voda.hr/hr/jadranski-projekt> (11.3.2016.)

Hrvatske vode, 2015: Podaci o onečišćenjima voda splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2010.-2014.

Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo, <http://zadruga.coop/hr/zadruga/ribarska-zadruga-friska-riba/29243>

Ina d.d, n.d., služene web stranice, Plin u bocama, <http://www.ina.hr/default.aspx?id=4434>

Institut za oceanografiju i ribarstvo - Split, n.d., <http://www.izor.hr/web/guest;jsessionid=5DB80E754515C083BD08C36EA425672E>, (22.2.2016.)

Izmjena i dopuna Prostornog plana uređenja Grada Omiša, Sažetak za javnost [PPUG Omiš], 2015, <http://www.omis.hr/2015pdf/IDPPUG/Sazetak.pdf> (26.2.2016.)

Izvešće o nezaposlenosti i zapošljavanju u 2015. godini u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Hrvatski zavod za zapošljavanje - Regionalni ured Split. Split, 2016.

Izvešće o nezaposlenosti i zapošljavanju u 2012.godini u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Hrvatski zavod za zapošljavanje - Regionalni ured Split, Split, 2013.

Izvešće o nezaposlenosti i zapošljavanju u 2013.godini u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Hrvatski zavod za zapošljavanje - Regionalni ured Split, Split, 2014.

Izvešće o nezaposlenosti i zapošljavanju u 2014.godini u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Hrvatski zavod za zapošljavanje - Regionalni ured Split, Split, 2015.

Izvešće o obavljenoj reviziji: Ekonomska opravdanost razlika u cijeni javne vodoopskrbe (opskrbe pitkom vodom) na području Splitsko-dalmatinske županije za 2012., Split, 2013, <http://www.revizija.hr/izvjesca/2013-rr-2013/posebne-revizije/01-ekonomska-opravanost/01-vodne-usluge/16-splitsko-dalmatinska-zupanija-javna-vodoopskrba.pdf> (11.3.2016.)

Izvešće o radu za 2015. godinu, Gradski muzej Omiš, Omiš, 2016.
http://www.mdc.hr/files/file/mdc/Izvjesca/Izvjesca_muzeja_2015/Gradski%20muzej%20Omi%20A1_mdc.pdf (4.11.16.)

Izvešće o stanju okoliša u Splitsko-dalmatinskoj županiji 2008.-2011., 2012.,
<http://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/UOZastitaOkolisa/dokumenti/Izve%201%20C4%87e%20o%20stanju%20okoli%20A1a%20u%20Splitsko-dalmatinskoj%20%20C5%BEupaniji%20za%20razdoblje%202008.%20-%202011.%20godine.pdf>

Izvešće o stanju u prostoru Grada Omiša za razdoblje od 2011. do 2015. godine, URBOS d.o.o., Split, 2015.

Izvešće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2008.-2012. [ISPRH], Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja Republike Hrvatske, Zavod za prostorno planiranje, Zagreb, 2013.

Javne zelene površine u 2008., Državni zavod za statistiku, 2009, Zagreb,
http://www.dzs.hr/hrv/publication/2009/6-1-13_1h2009.htm (27.2.2016.)

Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture Ministarstva poduzetništva i obrta,
<http://reg.minpo.hr/pi/public/#> (03.11.2015.)

Karta potresnih područja – Poredbeno vršno ubrzanje tla tipa A s vjerojatnosti premašaja 10% u 50 godina (povratno razdoblje 475 godina) izraženo u jedinicama gravitacijskog ubrzanja, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geofizički odsjek, Zagreb, 2011 (<http://seizkarta.gfz.hr/karta.php>) (autor – prof. dr. sc. Marijan Herak)

Kino mediteran, <http://www.kinomediteran.hr/novosti/> (11.10.2016.)

Konačno rješenje o upisu djece u dječje vrtiće i jaslice Dječjeg Vrtića Omiš za školsku godinu 2016/17., Dječji vrtić Omiš, Omiš, 2016.

Korištenje alternativnih izvora energije i postojeća infrastruktura, HEP d.o.o., 2015b

Lokalna akcijska grupa Adrion, <http://www.lag-adrion.hr/hr/o-nama/lag-adrion> (03.11.2015.)

Lokalna razvojna strategija LAG-a Adrion 2014.-2020., URBOS d.o.o., WYG savjetovanje d.o.o., Split

Lučka kapetanija Split, 2014: Podaci o vodenom balastu u razdoblju 2010. - 2013.

McKeown, R., Hopkins, C. A., Rizzi, R., Chrystalbridge, M., 2006: Education for Sustainable Development Toolkit, UNESCO, Pariz.

Measuring child poverty – New league tables of child poverty in the world's rich countries, UNICEF, 2015

Metodološka objašnjenja, Državni zavod za statistiku,
<http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/censusmetod.htm>

Ministarstvo poljoprivrede, <http://www.mps.hr/> (9.3.2017.)

Ministarstvo unutarnjih poslova Policijske uprave Splitsko-dalmatinske, 2015

Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, <http://www.mspm.hr/> (9.3.2017.)

Mreža javne zdravstvene službe, Narodne novine 113/15.

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine, Narodne novine 63/07.

Nacionalni program za mlade za razdoblje 2014.-2017. godine, Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2014

Nacionalni strateški plan razvoja akvakulture za razdoblje 2014.-2020.,
http://www.mps.hr/ribarstvo/UserDocImages/akvakultura/NSPA%202014-2020_hrv.pdf

Nacionalni strateški plan razvoja ribarstva RH iz 2013.
http://www.mps.hr/ribarstvo/UserDocImages/NSP/NSP_OP_06112013/Nacionalni%20strate%C5%A1ki%20plan%20razvoja%20ribarstva%20Republike%20Hrvatske.pdf

Nacrt izvješća ekonomsko-socijalne analize mora i obale Republike Hrvatske, 2014.,
http://mzoip.hr/doc/nacrt_izvjesca_4.pdf

Narodna knjižnica Omiš, <http://library.foi.hr/m3/k.aspx?B=81> (31.10.2016.)

Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb,
<http://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske.htm> (6.10.2015.)

Nastanjeni stanovi prema pomoćnim prostorijama i instalacijama, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, (11.3.2016.)

Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2015: Podaci o iznenadnim onečišćenjima mora u koju su bili uključeni djelatnici Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije preko Službe 112 i u sklopu Programa praćenja kakvoće mora na morskim plažama u razdoblju 2010.-2014., Split

Nova definicija MSP-a, Europska komisija, 2005.,
<http://www.minpo.hr/UserDocImages/IZRACUN%20MSP.pdf>, (24.2.2016.)

Obrtni registar, Ministarstvo gospodarstva, maloga i srednjega poduzetništva i obrta,
<http://or.minpo.hr/pretraga.htm> (4.11.2016.)

Odabir najpovoljnijih modela financiranja i poticajnih mjera za ulaganja u infrastrukturu širokopojasnog pristupa, Izvršni sažetak, Lator d.o.o., Zagreb, 2012.,
http://www.mppi.hr/UserDocsImages/Lator_MMPI_studija_Izvr%C5%A1ni_sa%C5%BEetak_final.pdf (2.3.2016.)

Odluka o razvrstavanju javnih cesta, Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture [MPPI], 2012, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_04_44_1100.html (15.3.2016.)

Omiš novi d.o.o., <http://afp.hr/hr/plant/omial-novi/> (02.11.2015.)

Omiš Info, <http://www.omisinfo.com/hr/>

Osnovna škola „1. listopada 1942.“ Čišla, <http://os-cisla.skole.hr/> (20.12.2016.)

Osnovna škola „Josip Pupačić“ <http://os-jpupacic-ormis.skole.hr/skola> (20.12.2016.)

Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. god. 2014./2015. i početak šk./ped. god. 2015./2016., Statističko izvješće 1568, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.,
http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1568.pdf (25. 10. 2016.)

Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. god. 2013./2014. i početak šk./ped. god. 2014./2015., Statističko izvješće 1543, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2015,
http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1543.pdf

Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. god. 2012./2013. i početak šk./ped. god. 2013./2014., Statističko izvješće 1520, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2014,
http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1520.pdf

Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. god. 2011./2012. i početak šk./ped. god. 2012./2013., Statističko izvješće 1496, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013,
http://www.dzs.hr/hrv_eng/publication/2013/si-1496.pdf

Paićuša – udruuga maslinara, <http://www.paicusa.hr/hr/14/paicusa/> (22.02.2016.)

Peovica d.o.o., službena web stranica, Projekt edukacije – odvojeno prikupljanje otpada, n.d.,
<http://peovica.hr/projekt-edukacije-odvojeno-prikupljanje-otpada/> , (14.3.2016.)

Plan civilne zaštite, 2015, Grad Omiš, Alfa Test d.o.o., http://www.omis.hr/2015-05/ZIS/ZIS-Plan/4_PlanCZ.pdf, (24.2.2016.)

Plan intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora u Splitsko-dalmatinskoj županiji, 2010, Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture i Splitsko-dalmatinska županija, Split

Plan razvoja kulturnog turizma Splitsko-dalmatinske županije, Institut za turizam, 2009

Plan zaštite i spašavanja, 2015, Grad Omiš, Alfa Test d.o.o., http://www.omis.hr/2015-05/ZIS/ZIS-Plan/3_PlanZIS2015.pdf, (24.2.2016.)

Podatci o ukupnoj potrošnji električne energije po naseljima Grada Omiša, HEP d.o.o., 2015a
Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2015. – konačni rezultati, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2002. www.dzs.hr (25.10.2016.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2012. www.dzs.hr (25.10.2016.)

Poslovni dnevnik – U Omišu pušten u rad uređaj za pročišćavanje otpadnih voda, 2009, <http://www.poslovni.hr/vijesti/u-omisu-pusten-u-rad-ureaj-za-prociscavanje-otpadnih-voda-116310>, (11.3.2016.)

Potencijal obnovljivih izvora energije: XVII. Splitsko-dalmatinska županija, Energetski institut Hrvoje Požar, Zagreb, 2012

Pravilnik o biciklističkoj infrastrukturi NN 28/2016

Pravilnik o javnoj turističkoj infrastrukturi, 2009

Pravilnik o minimumu tehničke opreme i sredstava vatrogasnih postrojbji, NN 043/1995

Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, NN 24/15.

Pravilnik o provedbi Projekta povećanja energetske učinkovitosti obiteljskih kuća na području Grada Omiša, Grad Omiš, <http://www.omis.hr/2014pdf/Enu/Prilog01.pdf>, (2.3.2016.)

Pravilnik o registru onečišćavanja okoliša, NN 87/15

Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće, NN 47/08

Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja 2016. Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2015.

Priopćenje o dolascima i noćenjima turista 2014. godine, Državni zavod za statistiku, http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/04-03-02_01_2014.htm (4.3.2016.)

Prirodno kretanje stanovništva u 2010., Statistička izvješća 1439, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2011.

Prirodno kretanje stanovništva u 2011., Statistička izvješća 1466, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2012.

Prirodno kretanje stanovništva u 2012., Statistička izvješća 1494, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Prirodno kretanje stanovništva u 2013., Statistička izvješća 1518, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2014.

Prirodno kretanje stanovništva u 2014., Statistička izvješća 1542, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2015.

Priručnik o biciklističkom planiranju i promociji, Biciklistička infrastruktura, Mobile 2020, n.d., http://www.mobile2020.eu/uploads/media/Biciklisticka_infrastruktura_02.pdf, (8.3.2016.)

Procjena ugroženosti od požara i tehnoloških eksplozija [PUPT], 2014, Grad Omiš, Alfa Test d.o.o., <http://www.omis.hr/2014pdf/ProcjenaPPZ2014.pdf> (22.2.2016.)

Procjena ugroženosti stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša [PUSMKO], 2015, Grad Omiš, Alfa Test d.o.o., <http://www.omis.hr/2015-05/ZIS/ZIS-Proc/Procjena.pdf> (22.2.2016.)

ProFuturus (2015): Razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa na području Đurđevca. http://www.portal-durdevac.hr/images/PF_Nacrt_PRSl_podrucje_Djurdjevca.pdf (9.3.2016.)

Program javnih potreba u kulturi (PJPK), Grad Omiš, Omiš 2016. <http://www.omis.hr/2016pdf/ProgramJPKu.pdf> (27.10.2016.)

Program javnih potreba u sportu (PJPS), Grad Omiš, Omiš 2016. <http://www.omis.hr/2016pdf/ProgramJPS.pdf> (27.10.2016.)

Program ukupnog razvoja Grada Omiša [PUR], MICRO projekt d.o.o., Split, 2011
Promet Split d.o.o., http://www.promet-split.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=30 (2.3.2016.)

Prostorni plan uređenja Grada Omiša [PPUG Omiš], 2015, <http://www.omis.hr/Komunalniposlovi/Prostorniplan/tabid/75/Default.aspx>, (3.3.2016.)

Pučko otvoreno učilište Žižić, n.d. <http://zizic.hr/obrazovanje> (11.11.2016.)

Razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011.-2013., <http://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/Tajnistvo/%C5%BErs%20sd%C5%BE.pdf>

Rbainvest.hr, 2016, Pad broja nezaposlenih u lipnju, http://www.rbainvest.hr/pad-broja-nezaposlenih-lipnju-rss_vijest-7249/ (10.12.2016)

Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2007.

Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2010.

Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2013.

Regionalni operativni plan Splitsko-dalmatinske županije 2006.-2013. http://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/Tajnistvo/ROP_S-D_%C5%BDupanije.pdf

Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212> (3.11.2016.)

Registar muzeja, galerija i zbirki, Muzejski dokumentacijski centar [MDC], www.mdc.hr (24.10.2016.)

Registar projekata i postrojenja za korištenje obnovljivih izvora energije i kogeneracije te povlaštenih proizvođača (OIEKPP), Ministarstvo gospodarstva Republike Hrvatske, 2016, <http://oie-aplikacije.mingo.hr/pregledi> (14.3.2016.)

Registar športskih djelatnosti, Ured državne uprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji, <https://data.gov.hr/dataset/registar-športskih-djelatnosti-splitsko-dalmatinska-zupanija> (7.11.2016.)

Registar udruga u Republici Hrvatskoj, Ministarstvo uprave,
<https://registri.uprava.hr/#!udruge> (7.11.2016.)

Službena stranica ribarske zadruge „Friška riba“, <http://www.friska-riba.hr/o-nama/o-nama-1.php>

Službeni glasnik Grada Splita, 20/10, Grad Split, 2010,
<http://www.split.hr/Default.aspx?sec=717> (10.3.2016.)

Socijalni plan Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2015.-2018., Splitsko-dalmatinska županija, Split, 2015.

SolarGIS, Global Horizontal Irradiation, 2014,
http://solargis.info/doc/_pics/freemaps/1000px/ghi/SolarGIS-Solar-map-Croatia-en.png (3.3.2016.)

Splitsko-makarska nadbiskupija, <http://smn.hr/> (25.10.2016.)

Srednje škole i učenički domovi, kraj šk- g. 2014./2015. i početak šk. g. 2015./2016.
Statističko izvješće 1569, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.

Srednje škole i učenički domovi, kraj šk.g. 2009./2010. i početak šk.g. 2010./2011.,
Statističko izvješće 1443, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2011.,

Srednje škole i učenički domovi, kraj šk.g. 2010./2011. i početak šk.g. 2011./2012.,
Statističko izvješće 1471, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2012.,

Srednje škole i učenički domovi, kraj šk.g. 2011./2012. i početak šk.g. 2012./2013.,
Statističko izvješće 1497, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.,

Srednje škole i učenički domovi, kraj šk.g. 2012./2013. i početak šk.g. 2013./2014.,
Statističko izvješće 1521, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2014.,

Srednje škole i učenički domovi, kraj šk.g. 2013./2014. i početak šk.g. 2014./2015.,
Statističko izvješće 1544, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2015.,

Srednje škole i učenički domovi, kraj šk.g. 2014./2015. i početak šk.g. 2015./2016.,
Statističko izvješće 1569, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.,

Statistička analiza turističkog prometa 2010., Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, 2011.

Statistička analiza turističkog prometa 2011., Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, 2012.

Statistička analiza turističkog prometa 2012., Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, 2013.

Statistička analiza turističkog prometa 2013., Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, 2014.

Statistička analiza turističkog prometa 2014., Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, 2015.

Statistička analiza turističkog prometa 2015., Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, 2016.

Statistička analiza turističkog prometa 2016., Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, 2017.

Statistički bilten 12, Hrvatski zavod za zapošljavanje - Regionalni ured Split, Split, 2016.

Statistički ljetopis 2015. Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.

Statut Grada Omiša, Grad Omiš, 2005

Strategija Centra za kulturu Omiš, Centar za kulturu Omiš, 2015.

Strategija poticanja investicija u RH za razdoblje 2014.-2020., Ministarstvo gospodarstva, 2014

Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske (2014. -2030.) [SPRRH], 2014, Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture,
http://www.mppi.hr/UserDocImages/Strategija_prometnog_razvoja_RH_konacni_nacrt_Lipanj_2014_2.pdf (14.3.2016.)

Strategija razvoja gradskog muzeja Omiš do 2020., Gradski muzej Omiš, Omiš 2016.

Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2013.-2020. godine, Ministarstvo poduzetništva i obrta, dostupno na:
<http://www.minpo.hr/UserDocImages/Strategy-HR-Final.pdf>

Strategija razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2012. do 2015. godine, Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, 2011,
<http://www.mppi.hr/UserDocImages/VRH-Strategija-sirokopojasni-pristup2011.pdf> (9.3.2016.)

Strategija razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2016. do 2020. godine [SRŠPRH], Vlada Republike Hrvatske, 2016

Strategija razvoja Urbane aglomeracije Split [SRUAS], Sveučilište u Splitu, Split, 2016.

Strateški marketing plan turizma Grada Omiša, Turistička zajednica Grada Omiša, 2014

Strateški plan Narodne knjižnice Omiš, Narodna knjižnica Omiš, 2015.

Studenac d.o.o., http://studenac.hr/o_nama (02.11.2015.)

Sudačka mreža, <http://www.sudacka-mreza.hr/sudovi.aspx?Search=&ShowID=dir201088> (24.10. 2016.)

Turistička zajednica Grada Omiša, <http://www.visitomis.hr/hr/o-omisu>

Turistička zajednica Grada Omiša, Program rada TZG Omiš za 2016. godinu

Udruga osoba s invaliditetom AGAPE, <http://udrug-agape.hr/> (18.11.2015.)

Ugovoreni sadržaji zdravstvene zaštite u RH, 2016. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje [HZZO], <http://www.hzzo.hr/zdravstveni-sustav-rh/zdravstvena-zastita-pokrivena-obveznim-zdravstvenim-osiguranjem/ugovoreni-sadrzaji-zdravstvene-zastite-u-rh/> (27.10.2016.)

Upisna područja osnovnih škola Republike Hrvatske 2012, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=18417> (25. 10. 2016.)

Uprava za ribarstvo Ministarstva poljoprivrede, popis uzgajivača u akvakulturi,
<http://www.mps.hr/ribarstvo/default.aspx?id=415>

Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša [UOGKIZ],
2010: Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom u Splitsko-dalmatinskoj
županiji za razdoblje 2007.-2015. godine, Split

Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša [UOGKIZ],
Split, 2012: Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje
2008.-2011. godine

Ustav Republike Hrvatske - http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html

ViaMichelin, Maps & Route Planner, <http://www.viamichelin.com/>, (3.3.2016.)

Vidović, D., 2013: Začudna lakoća pogrešnog brojanja nezaposlenih, <http://hr.biznis-plus.com/node/3417/Zacudna-lakoca-pogresnog-brojanja-nezaposlenih> (1.3.2017.)

Visoko obrazovanje u 2012., Statističko izvješće 1498, Državni zavod za statistiku, Zagreb,
2014, http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1498.pdf

Visoko obrazovanje u 2013., Statističko izvješće 1522, Državni zavod za statistiku, Zagreb,
2014, http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1522.pdf

Visoko obrazovanje u 2014., Statističko izvješće 1545, Državni zavod za statistiku, Zagreb,
2015, http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1545.pdf

Visoko obrazovanje u 2015., Statističko izvješće 1570, Državni zavod za statistiku, Zagreb,
2016, http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1570.pdf

Vodoopskrbni plan Splitsko-dalmatinske županije [VPSDŽ], Hrvatske vode, Split, 2008

Vodovod d.o.o Omiš, 2014, službene web stranice, Cijena vode,
<http://www.vodovod.hr/category/servisne-informacije/cijena-vode/> (11.3.2016.)

Vodovod d.o.o. Omiš, n.d., <http://www.vodovod.hr/> (23.2.2016)

Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na lokalnoj
razini 2010., Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije, (8. 2. 2016.)

Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na lokalnoj
razini 2013., Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije, (8. 2. 2016.)

Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na županijskoj
razini 2010., Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije, (8.2.2016.)

Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na županijskoj
razini 2013., Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, (8.2.2016.)

Zakon o energetskej učinkovitosti, NN 127/14.

Zakon o gradnji, NN 153/13.

Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07,
125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15.

Zakon o obrazovanju odraslih, NN 17/07, 107/07, 24/10.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17.

Zakon o održivom gospodarenju otpadom, NN 94/13.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, NN 10/97, 107/07, 94/13.

Zakon o prostornom uređenju, NN 153/13

Zakon o socijalnoj skrbi, NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17.

Zakon o šumama, NN 140/05, 82/06, 129/08, 80/10, 124/10, 25/12, 68/12, 148/13, 94/14.

Zakon o tržištu električne energije, NN 22/13, 95/15, 102/15.

Zakon o tržištu plina, NN 28/13, 14/14, 16/17.

Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma, NN 152/08.

Zakon o udrugama, NN 74/14.

Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, NN 85/15, 121/16.

Zakon o vodama, NN 153/09, 63/11, 130/11, 56/13, 14/14.

Zakon o zaštiti prirode, NN 80/13.

Zakon o zaštiti zraka, NN 130/11, 47/14.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti, NN 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 154/11, 12/12, 35/12, 70/12, 144/12, 82/13, 159/13, 22/14, 154/14, 70/16.

Županijska uprava za ceste Split, Financijski plan i plan Građenja i održavanja županijskih i lokalnih cesta za 2018. godinu, Split, 2017

[Nepublicirani izvori podataka](#)

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2016

Centar za socijalnu skrb Omiš, 2015

FINA, 2016

FINA, Financijski rezultati poslovanja poduzetnika 2014. godine sa sjedištem na području Splitsko-dalmatinske županije, 2015

Grad Omiš, 2016

Grad Omiš, 2017

Hrvatski zavod za zapošljavanje, ispostava Omiš, 2017

Peovica d.o.o., 2016

Podaci o pokrivenosti područja sa sustavima i potrošnji vode 2010.-2014., Vodovod d.o.o. Omiš, 2015

Podatci o širokopojasnom internetu 2015, Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti [HAKOM], 2016

Vodovod d.o.o., 2016

Popis slika

Sl. 1. Cestovne prometnice Grada Omiša.....	10
Sl. 2. Broj stanovnika po naseljima na području Grada Omiša 2011. godine.....	14
Sl. 3. Prostorni razmještaj naselja prema demografskoj veličini na području Grada Omiša 2011. godine.....	16
Sl. 4. Gustoća naseljenosti po naseljima Grada Omiša 2011. godine.....	17
Sl. 5. Prirodna promjena na području Grad Omiša po naseljima 2011. godine.....	20
Sl. 6. Broj doseljenih u Grad Omiš s područja Republike Hrvatske prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	21
Sl. 7. Broj doseljenih u Grad Omiš iz inozemstva prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	22
Sl. 8. Kretanje broja stanovnika Grada Omiša u razdoblju 1948.-2011. godine.....	23
Sl. 9. Kretanje broja stanovnika naselja Grada Omiša 1948.-2011. godine.....	24
Sl. 10. Kretanje broja stanovnika grada Omiša i ostalih naselja Grada Omiša 1948.-2011. godine.....	25
Sl. 11. Kretanje broja stanovnika priobalja i zaobalja Grada Omiša 1948.-2011. godine.....	25
Sl. 12. Dobno-spolni sastav stanovništva Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	27
Sl. 13. Dobno-spolni sastav stanovništva Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2001. godine.....	27
Sl. 14. Indeks starosti naselja Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011.godine.....	28
Sl. 15. Ustanove društvene infrastrukture po naseljima Grada Omiša 2016. godine.....	32
Sl. 16. Sekundarno stanovanje po naseljima Grada Omiša.....	43
Sl. 17. Udjeli pojedinih oblika prihoda u ukupnim prihodima Grada Omiša 2011.g.....	48
Sl. 18. Udjeli pojedinih oblika prihoda u ukupnim prihodima stanovništva Grada Omiša 2011. godine po spolu.....	48
Sl. 19. Prostorni raspored dječjih vrtića i Programa predškolskog odgoja na području Grada Omiša 2016. godine.....	55
Sl. 20. Prostorna distribucija osnovnih i pripadajućih područnih škola na području Grada Omiša 2016. godine.....	60
Sl. 21. Udjeli studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij s prebivalištem u Gradu Omišu prema skupinama visokih učilišta u razdoblju 2012.-2015. godine.....	67
Sl. 22. Prostorna distribucija zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara na području Grada Omiša.....	78
Sl. 23. Indeks razvijenosti gradova i općina Splitsko-dalmatinske županije 2013. godine.....	88
Sl. 24. Kretanje BDP-a Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2000.-2014. godine.....	90
Sl. 25. Kretanje BDP-a po županijama Jadranske Hrvatske u razdoblju 2000.-2014. godine.....	91
Sl. 26. Djelatnosti prema udjelu u ukupnom BDV-u Splitsko-dalmatinske županije 2014. godine.....	92
Sl. 27. Kretanje BDP-a po stanovniku Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2000.-2014. godine.....	93
Sl. 28. Kretanje BDP-a po stanovniku po statističkim regijama i županijama Jadranske Hrvatske u razdoblju 2008.-2014. godine.....	94
Sl. 29. Udio stanovništva u radnom kontingentu po naseljima Grada Omiša 2011. godine.....	97
Sl. 30. Kretanje stope zaposlenosti u Gradu Omišu u razdoblju 2008.-2014. godine.....	100
Sl. 31. Udjeli zaposlenih prema sektorima djelatnosti u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Hrvatskoj 2011. godine.....	101
Sl. 32. Udjeli zaposlenih dnevnih migranata prema odredištu rada u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Hrvatskoj 2011. godine.....	103

Sl. 33. Udio zaposlenih dnevnih migranata koji rade u naselju različitom od mjesta stanovanja u ukupnom broju zaposlenih po naseljima Grada Omiša 2011. godine.....	104
Sl. 34. Udio zaposlenih dnevnih migranata u Split u ukupnom broju zaposlenih dnevnih migranata po naseljima Grada Omiša 2011. godine.....	105
Sl. 35. Kretanje broja nezaposlenih osoba na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine.....	106
Sl. 36. Kretanje broja nezaposlenih Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju 2011.-2014. godine.....	107
Sl. 37. Kretanje stope nezaposlenosti na području Grada Omiša u razdoblju 2007.-2016. godine.....	108
Sl. 38. Kretanje stope nezaposlenosti Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju 2011.-2014. godine.....	109
Sl. 39. Kretanje stope nezaposlenosti Grada Omiša tijekom 2014. godine po mjesecima.....	111
Sl. 40. Kretanje broja nezaposlenih muškaraca i žena na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine.....	112
Sl. 41. Stope nezaposlenosti prema spolu na području Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju 2011.-2014. godine.....	114
Sl. 42. Kretanje broja nezaposlenih prema dobi na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine.....	115
Sl. 43. Udio nezaposlenih prema dobnim skupinama na području Grada Omiša 2016. godine.....	116
Sl. 44. Stopa nezaposlenosti prema dobi na području Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske 2014. godine.....	117
Sl. 45. Udio nezaposlenih prema djelatnosti prethodnoj zaposlenja na području Grada Omiša 2016. godine.....	118
Sl. 46. Kretanje broja nezaposlenih prema djelatnosti prethodnog zaposlena na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine.....	119
Sl. 47. Kretanje broja nezaposlenih prema stupnju obrazovanja na području Grada Omiša u razdoblju 2004.-2016. godine.....	120
Sl. 48. Udio nezaposlenih prema završenom stupnju obrazovanja Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske 2014. godine.....	121
Sl. 49. Indeks kretanja broja poduzeća prema veličini na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine.....	124
Sl. 50. Udio poduzeća prema djelatnostima na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine.....	126
Sl. 51. Udio poduzeća prema djelatnostima na području Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2014. godine.....	127
Sl. 52. Indeks kretanja prihoda prema veličini poduzeća u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju 2010.-2014. godine.....	130
Sl. 53. Struktura prihoda prema veličini poduzeća na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2014. godine.....	131
Sl. 54. Prihodi poduzeća na području Grada Omiša prema djelatnostima u razdoblju 2010.-2014. godine.....	132
Sl. 55. Prihodi poduzeća na području Splitsko-dalmatinske županije prema djelatnostima u razdoblju 2010.-2014. godine.....	134
Sl. 56. Indeks kretanja broja dobitaša i gubitaša na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2014. godine.....	135
Sl. 57. Indeks kretanja dobiti prema veličini poduzeća na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2014. godine.....	136
Sl. 58. Kretanje dobiti u pet najvećih djelatnosti dobitaša 2014. godine u razdoblju 2010.-2014. godine.....	138

Sl. 59. Kretanje gubitaka u pet najvećih djelatnosti gubitaka 2014. godine u razdoblju 2010.-2014. godine.....	139
Sl. 60. Najveći dobitaši i gubitaki po djelatnostima na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije prema zastupljenosti u ukupnim dobicima/gubicima 2014. godine.....	140
Sl. 61. Investicije poduzeća po veličini na području Grada Omiša 2014. godine.....	141
Sl. 62. Struktura udjela investicija poduzeća na području Grada Omiša prema djelatnostima 2014. godine.....	142
Sl. 63. Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom po kategorijama poduzeća u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine.....	143
Sl. 64. Odnos broja poduzeća i površine Grada Omiša i ostalih JLS-a Urbane aglomeracije Split 2014. godine.....	146
Sl. 65. Odnos broja poduzeća i površine Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske u razdoblju 2010.-2014. godine.....	147
Sl. 66. Odnos broja poduzeća i stanovnika Grada Omiša i komparabilnih statističkih jedinica 2014. godine.....	148
Sl. 67. Odnos broja poduzeća i stanovnika Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske u razdoblju 2010.-2014. godine.....	149
Sl. 68. Struktura stranih izravnih ulaganja prema djelatnostima u Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju 2012.-2014. godine.....	152
Sl. 69. Udjeli najzastupljenijih djelatnosti po stranim izravnim ulaganjima u Splitsko-dalmatinskoj županiji i komparabilnim jedinicama u razdoblju 1993.-2013. godine..	154
Sl. 70. Broj turističkih dolazaka po odabranim JLS Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2016. godine	162
Sl. 71. Broj turističkih noćenja po odabranim JLS Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2016. godine	162
Sl. 72. Turistički dolasci po naseljima Grada Omiša 2014. i 2015. godine bez grada Omiša....	163
Sl. 73. Udio dolazaka priobalnih i zaobalnih naselja Grada Omiša 2014. i 2015. godine.....	164
Sl. 74. Ostvarena noćenja po naseljima Grada Omiša 2014. i 2015. godine bez grada Omiša	164
Sl. 75. Udio noćenja priobalnih i zaobalnih naselja Grada Omiša 2014. i 2015. godine.....	165
Sl. 76. Dolasci i noćenja po mjesecima u Gradu Omišu 2014. godine.....	166
Sl. 77. Prosječni udjeli dolazaka stranih turista prema zemlji podrijetla u razdoblju 2011.-2014. godine u Gradu Omišu.....	167
Sl. 78. Prostorna distribucija kategorija obradivog tla u Gradu Omišu	176
Sl. 79. Usporedba najzastupljenijih vrsta stoke u stočarskom sektoru Grada Omiša	178
Sl. 80. Kretanje broja poljoprivrednih gospodarstava, broja poljoprivrednih parcela i površine zemljišta u Gradu Omiša u razdoblju 2011.-2014. g.	180
Sl. 81. Broj PG-a s obzirom na demografsku veličinu naselja Grada Omiša.....	181
Sl. 82. Starost vlasnika poljoprivrednih gospodarstava na prostoru Grada Omiša 2015. g.	183
Sl. 83. Broj plovila po županijama Jadranske Hrvatske 2011. godine	184
Sl. 84. Lokacije mjernih postaja za praćenje kakvoće zraka Grada Omiša i susjedne općine Dugi Rat.....	188
Sl. 85. Položaj Grada Omiša u odnosu na izloženost riziku od potresa.....	194
Sl. 86. Lokacije povećanih opasnosti od nastajanja i širenja požara prema indeksu opasnosti	198
Sl. 87. Postaje DVD-a na području Grada Omiša u odnosu na postojeću prometnu infrastrukturu	201
Sl. 88. Područja u sklopu ekološke mreže Natura 2000 na omiškom području	205
Sl. 89. Prostorna pokrivenost vodoopskrbnom infrastrukturom po naseljima Grada Omiša	212
Sl. 90. Opskrbljenost zahodom, kupaonicom, kuhinjom i vodovodom u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	213

Sl. 91. Potrošnja vode po naseljima Grada Omiša 2014. godine	214
Sl. 92. Potrošnja vode po stanovniku po naseljima Grada Omiša 2014. godine.....	215
Sl. 93. Frekvencija odvoza smeća u Gradu Omišu.....	220
Sl. 94. Promjena ukupne potrošnje električne energije po naseljima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine	226
Sl. 95. Karta brzine vjetra za područje Splitsko-dalmatinske županije.....	229
Sl. 96. Karta prosječne godišnje solarne iskoristivosti u Republici Hrvatskoj.....	230
Sl. 97. Prometni sustav šireg okružja Grada Omiša.....	232
Sl. 98. Idejno rješenje rekonstrukcije i gradnje nove gradske luke Omiš	240
Sl. 99. Generalizirana karta prigradskih linija javnog prijevoza na prostoru Grada Omiša	243
Sl. 100. Dostupnost širokopojasnog interneta s obzirom na broj operatera u Gradu Omišu 2015. godine.....	248
Sl. 101. Dostupnost NGA mreža u Gradu Omišu 2015. godine (brzina > 30 Mbit/s).....	249
Sl. 102. Udio poduzeća Grada Omiša prema veličini subjekta.....	255
Sl. 103. Broj poduzeća i obrta prema djelatnostima na području Grada Omiša 2014. godine.....	256
Sl. 104. Udruge Grada Omiša prema područjima djelatnosti u studenom 2016.....	259

Popis tablica

Tab. 1. Prosječne stope nataliteta i mortaliteta u Gradu Omišu i komparabilnim statističkim jedinicama u razdoblju 2010.-2014. godine.....	18
Tab. 2. Pokazatelji sastava stanovništva prema spolu i dobi Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	26
Tab. 3. Ustanove zdravstvene zaštite na području Grada Omiša po djelatnosti i statusu 2016. godine.....	35
Tab. 4. Sportski događaji i manifestacije u Gradu Omišu 2016. godine.....	39
Tab. 5. Kretanje broja kućanstava i stanova Grada Omiša u razdoblju 2001.-2011. godine	40
Tab. 6. Nastanjeni stanovi Grada Omiša prema broju soba i vlasništvu 2011. godine.....	41
Tab. 7. Privatna kućanstva Grada Omiša prema broju stanova i osnovi korištenja stambene jedinice 2011. godine	42
Tab. 8. Broj korisnika zajamčene minimalne naknade u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine.....	45
Tab. 9. Ukupan i prosječan broj nezaposlenih mladih u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinskoj županiji 2011.-2016. godine.....	46
Tab. 10. Udjeli nezaposlenosti prema dugotrajnosti u Gradu Omišu u razdoblju 2011.-2014. godine.....	47
Tab. 11. Kretanje broja pruženih pomoći socijalne skrbi od strane države na području djelovanja Centra za socijalnu skrb Omiš u razdoblju 2010.-2014. godine.....	50
Tab. 12. Korisnici socijalnih usluga koje su u nadležnosti Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine.....	51
Tab. 13. Udruge u Gradu Omišu koje pružaju socijalnu i humanitarnu pomoć.....	52
Tab. 14. Broj kaznenih djela i stopa kriminaliteta u Policijskoj postaji Omiš 2010.-2014. godine	53
Tab. 15. Broj maloljetničkih kaznenih djela u odabranim policijskim postajama 2011.-2014. godine.....	53
Tab. 16. Broj djece prema dobi u dječjim vrtićima i drugim pravnim osobama u razdoblju 2012. – 2015. godine	56

Tab. 17. Popunjenost i kapaciteti odjela DV Omiš po naseljima u 2016. g.....	57
Tab. 18. Popunjenost i kapaciteti osnovnih škola na području Omiša	61
Tab. 19. Kretanje i promjena broja učenika koji pohađaju Srednju školu Jure Kaštelana u razdoblju 2011.-2016. g.....	63
Tab. 20. Programi srednjoškolskog obrazovanja u Srednjoj školi „Jure Kaštelan“ u Omišu u šk. god. 2016./2017.....	64
Tab. 21. Kretanje broja učenika srednje škole Omiš u razdoblju 2012.-2016.g	65
Tab. 22. Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema s prebivalištem u Gradu Omišu prema skupinama visokih učilišta u razdoblju 2012.-2015. godine	67
Tab. 23. Obrazovna struktura stanovništva starog 15 i više godina prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	68
Tab. 24. Obrazovna struktura stanovništva starijeg od 15 godina prema spolu, 2011.....	69
Tab. 25. Obrazovni programi za koje treba korigirati upisne kvote.....	70
Tab. 26. Broj odraslih polaznika i razrednih odjela u Srednjoj školi Jure Kaštelana krajem školskih godina u razdoblju 2010.-2015. godine	72
Tab. 27. Broj ustanova i udruge u kulturi	73
Tab. 28. Statistički pregled elemenata materijalne kulturno-povijesne baštine po naseljima Grada Omiša 2016. godine.....	77
Tab. 29. Kulturna dobra u funkciji turizma Grada Omiša.....	79
Tab. 30. Radni kontingent Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske 2001. i 2011. godine	95
Tab. 31. Radno aktivno stanovništvo Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske 2001. i 2011. godine	97
Tab. 32. Stopa aktivnosti Grada Omiša, Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske 2001. i 2011. godine.....	98
Tab. 33. Zaposlenost i stopa zaposlenosti Grada Omiša u razdoblju 2008.-2014. godine.....	99
Tab. 34. Broj i udio poduzeća prema veličini na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine	125
Tab. 35. Opći pokazatelji trendova poslovanja poduzeća na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine	129
Tab. 36. Prosječne mjesečne neto plaće po sektorima djelatnosti na području Grada Omiša i Splitsko-dalmatinske županije 2014. godine	144
Tab. 37. Podaci o poslovanju poduzeća Studenac d.o.o. za razdoblje 2010.-2014. godine.....	150
Tab. 38. Dolasci i noćenja po grupama naplatitelja u Gradu Omišu 2014. i 2015. godine	170
Tab. 39. Vrsta smještajnih objekata u Gradu Omišu 2015. godine.....	171
Tab. 40. Broj i prihodi poduzeća djelatnosti pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010. – 2014. godine.....	172
Tab. 41. Dolasci i noćenja u obrtima i tvrtkama za ugostiteljstvo na području Grada Omiša 2014. i 2015. godine	172
Tab. 42. Kategorije poljoprivrednog tla i ostalih poljoprivrednih površina u Gradu Omišu.....	175
Tab. 43. Pregled broja poljoprivrednih gospodarstava u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinskoj županiji 2015. g.....	176
Tab. 44. Površine poljoprivrednih zemljišta Grada Omiša prema načinu korištenja	177
Tab. 45. Pregled stočarske proizvodnje u Gradu Omišu 2010./2011. godine.....	179
Tab. 46. Kretanje broja poljoprivrednih gospodarstava, broja poljoprivrednih parcela i površine zemljišta u Gradu Omiša u razdoblju 2011.-2014. g.	179
Tab. 47. Usporedba površinskih udjela parcela upisanih u ARKOD.....	182
Tab. 48. Kakvoća zraka po mjernim postajama lokalne mreže Omiša u razdoblju 2008.-2011. godine.....	187
Tab. 49. Broj i količina ispusta u zrak na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine	189

Tab. 50. Broj i količina ispusta u vodu na području Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine.....	190
Tab. 51. Kakvoća mora na plažama Grada Omiša u razdoblju 2011.-2016. godine.....	191
Tab. 52. Pregled pravnih osoba s povećanom opasnosti od nastajanja i širenja požara.....	197
Tab. 53. Postojeći planovi, dokumenti i zakoni sa svrhom prevencije rizika i djelovanja u slučaju katastrofa.....	199
Tab. 54. Zaštićeni dijelovi prirode i predloženi dijelovi prirode za zaštitu na području Grada Omiša.....	204
Tab. 55. Broj javnih zelenih površina u Gradu Omišu.....	206
Tab. 56. Popis brownfield područja Grada Omiša.....	209
Tab. 57. Pokrivenost područja vodovodom i potrošnja vode po kućanstvima i privredi 2014. godine.....	211
Tab. 58. Promjena ukupne potrošnje vode po naseljima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. g.....	216
Tab. 59. Bilanca otpada i udio primarne selekcije otpada u Gradu Omišu.....	221
Tab. 60. Prosječna prodajna cijena prirodnog plina u RH od 2008. do 2014. godine.....	223
Tab. 61. Godišnja proizvodnja električne energije na HE Zakučac u razdoblju 2010.-2014. godine.....	224
Tab. 62. Promjena ukupne potrošnje električne energije po naseljima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine.....	225
Tab. 63. Korištenje alternativnih izvora energije i postojeća infrastruktura Grada Omiša.....	227
Tab. 64. Projekti gradnje alternativnih izvora energije u Gradu Omišu.....	228
Tab. 65. Duljina kategoriziranih cesta u Gradu Omišu.....	233
Tab. 66. Usporedba pokazatelja gustoće prometnica na razini Grada Omiša i Republike Hrvatske.....	234
Tab. 67. Vrijeme putovanja od Grada Omiša do većih gradova.....	235
Tab. 68. Prosječni godišnji i ljetni dnevni promet u Gradu Omišu 2014. i 2015. godine.....	236
Tab. 69. Broj prometnih nesreća i broj poginulih u prometnim nesrećama na prostoru obuhvata PP Omiš u razdoblju 2010.-2015. g.....	237
Tab. 70. Linije prigradskog prometa Grada Splita na prostoru Grada Omiša.....	242
Tab. 71. Postotak kućanstava s ugovorenom brzinom pristupa internetu Grada Omiša po Mbit/s 2015. godine.....	250
Tab. 72. Sistematizacija radnih mjesta upravnih tijela Grada Omiša.....	252
Tab. 73. Broj aktivnih udruga po naseljima Grada Omiša početkom studenog 2016. godine..	258

Popis tablica u prilogu

Tabl. 1. Prosječne stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene po naseljima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. g.....	285
Tabl. 2. Kretanje broja stanovnika u naseljima Grada Omiša u razdoblju 1948.-2011. godine.....	286
Tabl. 3. Ustanove društvene infrastrukture po naseljima Grada Omiša 2016. godine.....	287
Tabl. 4. Udruge u Gradu Omišu u području zaštite zdravlja 2016. godine.....	288
Tabl. 5. Popis pravnih osoba registriranih za obavljanje sportske djelatnosti u Gradu Omišu 2016. godine.....	289
Tabl. 6. Primarno i sekundarno stanovanje po naseljima Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	290

Tabl. 7. Broj stanovnika po kućanstvu i broj stanova po kućanstvu u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine	291
Tabl. 8. Nastanjeni stanovi prema pomoćnim prostorijama i instalacijama u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	292
Tabl. 9. Stanovi prema načinu korištenja u Gradu Omišu i komparabilnim statističkim jedinicama 2011. godine.....	293
Tabl. 10. Stambene jedinice prema broju kućanstava i članova kućanstava.....	294
Tabl. 11. Popis zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara po naseljima.....	294
Tabl. 12. Kretanje BDP-a po županijama u razdoblju 2008.-2012. godine	296
Tabl. 13. Kretanje BDP-a po stanovniku županija u razdoblju 2008.-2012. godine	297
Tabl. 14. Kretanje BDP-a Splitsko-dalmatinske županije i odabranih komparabilnih statističkih jedinica u razdoblju 2008.-2013.....	298
Tabl. 15. Kretanje BDP-a po stanovniku Splitsko-dalmatinske županije i odabranih komparabilnih statističkih jedinica.....	298
Tabl. 16. Broj i udio stanovnika radnog kontingenta po naseljima Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011. godine	299
Tabl. 17. Struktura zaposlenih po djelatnostima i sektorima u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine	300
Tabl. 18. Struktura zaposlenih po djelatnostima i sektorima u Splitsko-dalmatinskoj županiji prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	301
Tabl. 19. Struktura zaposlenih po djelatnostima i sektorima u Republici Hrvatskoj prema Popisu stanovništva 2011. godine	302
Tabl. 20. Osiguranici prema subjektu rada u Gradu Omišu u razdoblju 2008.-2012. godine...	303
Tabl. 21. Udio zaposlenih dnevnih migranata prema mjestu rada po spolu u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	304
Tabl. 22. Zaposleni dnevni migranti po naseljima Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	305
Tabl. 23. Nezaposlenost prema dobi u Gradu Omišu u razdoblju 2011.-2016. godine.....	306
Tabl. 24. Poduzetnici Grada Omiša prema veličini i prihodu u razdoblju 2010.-2014. godine	307
Tabl. 25. Poduzeća Grada Omiša prema djelatnostima 2014. godine.....	308
Tabl. 26. Ukupni prihodi poduzeća Grada Omiša prema sektoru djelatnosti 2014. godine	309
Tabl. 27. Broj poduzeća po veličini u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine	310
Tabl. 28. Prihodi (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine.....	311
Tabl. 29. Rashodi (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine	312
Tabl. 30. Dobit (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine.....	313
Tabl. 31. Gubitak (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine.....	314
Tabl. 32. Investicije (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine.....	315
Tabl. 33. Prosječne mjesečne neto plaće (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine.....	316
Tabl. 34. Broj poduzeća po sektorima djelatnosti u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine.....	317
Tabl. 35. Prihodi poduzeća po djelatnostima u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine (u kn).....	318

Tabl. 36. Najveći dobitaši i gubitaši po djelatnostima u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinskoj županiji 2014. godine.....	319
Tabl. 37. Dobit/gubitak poduzeća po djelatnostima u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine (u kn).....	320
Tabl. 38. Količina investicija po djelatnostima u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine (u kn).....	321
Tabl. 39. Pokazatelji prostorne distribucije poduzeća Grada Omiša i ostalih JLS-a Urbane aglomeracije Split 2014. godine.....	322
Tabl. 40. Pokrivenost vodoopskrbnim sustavom i stanovništvo s priključkom za vodu u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine.....	323
Tabl. 41. Pokrivenost kućanstava i privrednih subjekata vodoopskrbnim sustavom u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine.....	324
Tabl. 42. Potrošnja vode prema kućanstvima i privrednim subjektima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine	325

Prilozi

Tabl. 1. Prosječne stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene po naseljima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. g.

Naselje	Stopa nataliteta (%)	Stopa mortaliteta (%)	Stopa prirodne promjene (‰)
Blato na Cetini	8,6	23,7	-15,1
Borak	6,3	6,3	0,0
Čelina	13,5	9,0	4,5
Čišla	6,6	16,6	-9,9
Donji Dolac	5,4	18,8	-13,4
Dubrava	20,0	6,7	13,3
Gata	12,4	10,6	1,8
Gornji Dolac	0,0	8,4	-8,4
Kostanje	6,6	6,6	0,0
Kučice	16,5	11,5	4,9
Lokva Rogoznica	7,6	7,6	0,0
Marušići	0,0	13,3	-13,3
Mimice	4,6	13,9	-9,3
Naklice	12,7	17,0	-4,2
Nova Sela	8,9	22,3	-13,4
Omiš	10,1	12,7	-2,6
Ostrvica	5,1	20,4	-15,3
Pisak	5,0	29,7	-24,8
Podašpilje	0,0	0,0	0,0
Podgrađe	28,6	14,3	14,3
Putišići	21,7	21,7	0,0
Seoca	0,0	14,3	-14,3
Slime	14,8	14,8	0,0
Smolonje	38,0	0,0	38,0
Srijane	7,4	3,7	3,7
Stanići	11,2	5,6	5,6
Svinišće	10,2	61,2	-51,0
Trnbusi	6,2	37,0	-30,9
Tugare	11,3	7,9	3,4
Zakučac	33,8	0,0	33,8
Zvečanje	9,9	14,9	-5,0
Grad Omiš	10,7	11,4	-0,7

Izvor podataka: Prirodno kretanje, 2010.-2014.

URBANEX d.o.o.

Adresa: Boktuljin put 26, 21 000 Split,
Vlaška 95, 10 000 Zagreb

Tabl. 2. Kretanje broja stanovnika u naseljima Grada Omiša u razdoblju 1948.-2011. godine

Naselje	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Blato na Cetini	1062	1084	1104	1116	848	760	573	465
Borak	175	153	193	138	178	135	145	158
Čelina	145	160	159	109	96	116	182	222
Čisla	362	291	276	261	255	268	290	302
Donji Dolac	690	786	773	685	536	492	408	373
Dubrava	425	405	421	383	322	317	301	300
Gata	580	586	1141	600	644	628	596	567
Gornji Dolac	507	530	476	379	234	196	156	119
Kostanje	1033	1049	1044	1028	867	775	658	605
Kučiče	982	957	928	884	878	944	697	607
Lokva Rogoznica	472	448	432	378	318	283	392	397
Marušići	109	109	107	80	66	107	203	151
Mimice	319	306	267	255	198	236	250	216
Naklice	202	214	247	210	189	187	224	236
Nova Sela	723	752	705	728	655	471	286	224
Omiš	1506	1651	2408	3731	4800	6079	6565	6462
Ostrvica	191	283	278	245	232	215	210	196
Pisak	214	212	183	147	118	116	208	202
Podašpilje	220	225	219	85	25	13	6	20
Podgrađe	504	519	507	479	409	332	312	280
Putišići	153	167	155	132	120	69	56	46
Seoca	272	257	276	258	195	173	158	140
Slime	483	471	478	480	365	361	304	270
Smolonje	178	168	162	150	147	105	68	79
Srijane	790	763	1438	630	464	325	263	270
Stanići	117	114	100	88	154	307	502	534
Svinišće	608	612	629	495	266	180	126	98
Trnbusi	487	461	406	406	330	277	189	162
Tugare	993	747	743	757	713	771	781	885
Zakučac	218	206	1045	259	181	159	153	148
Zvečanje	402	408	337	304	253	233	210	202
Grad Omiš	15122	15094	17637	15880	15056	15630	15472	14936

Izvor podataka: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001.; Popis stanovništva 2011.

URBANEX d.o.o.

Adresa: Boktuljin put 26, 21 000 Split,
Vlaška 95, 10 000 Zagreb

Tabl. 3. Ustanove društvene infrastrukture po naseljima Grada Omiša 2016. godine

Naselje	Kulturno-umjetničke ustanove*	Odgajno-obrazovne ustanove	Zdravstvene ustanove	Ustanove socijalne skrbi	Sigurnosne ustanove	Pravosudne ustanove	Financijske ustanove	Poštanske ustanove	Vatrogasne ustanove	Religijske ustanove**	Ukupno
Blato na Cetini	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2
Borak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Čelina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Čišla	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Donji Dolac	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	3
Dubrava	0	1	0	0	0	0	0		0	1	2
Gata	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	5
Gornji Dolac	0	0	0	0	0	0	0		0	1	1
Kostanje	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	3
Kučiče	0	1	0	0	0	0	0	1	1	1	4
Lokva Rogoznica	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2
Marušići	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Mimice	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2
Naklice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Nova Sela	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Omiš	5	3	30	1	1	2	1	1	1	2	47
Ostrvica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Pisak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Podašpilje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Podgrađe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Putišići	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Seoca	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Slime	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Smolonje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Srijane	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2
Stanići	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Svinišće	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Trnbusi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Tugare	1	1	0	0	0	0	0	1	0	1	4
Zakućac	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Zvečanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Grad Omiš	7	10	32	1	1	2	1	8	3	27	91

Izvor podataka: Grad Omiš, 2016

* uključuje i privatne zbirke

** crkve u kojima se služi misa prema podacima Splitsko-makarske nadbiskupije

Tabl. 4. Udruge u Gradu Omišu u području zaštite zdravlja 2016. godine

Udruga	Opis djelovanja
Klub žena liječenih na dojci „Omiš“	Edukacija i promoviranje prevencije s ciljem ranog otkrivanja raka dojke, poticanje liječenja, psihosocijalna pomoć i podrška
Matica umirovljenika Omiš	Preventivno djelovanje, unapređenje i zaštita zdravlja, organizacija rekreativnih djelatnosti, unapređenje kvalitete života osoba starije životne dobi i oboljelih od kroničnih bolesti
Udruga „Iskon“	Preventivno djelovanje, unapređenje i zaštita zdravlja – kronične bolesti, maligne bolesti, bolesti reproduktivnog sustava
Udruga roditelja djece i odraslih s posebnim potrebama „Prijatelj“	Psihosocijalna i stručna pomoć i podrška, rehabilitacija, osobna asistencija, preventivno djelovanje
Centar za hagioterapiju – Omiš	Primjena i razvoj hagioterapije
Udruga osoba s invaliditetom „Agape“	Preventivno djelovanje, unapređenje i zaštita zdravlja, poboljšanje kvalitete života invalida, psihosocijalna pomoć i podrška, osobna asistencija, pomoć u kući
Dijabetičko društvo Omiš	Psihosocijalna i stručna pomoć, unapređenje kvalitete života oboljelih od dijabetesa

Izvor podataka: Grad Omiš, 2016

Tabl. 5. Popis pravnih osoba registriranih za obavljanje sportske djelatnosti u Gradu Omišu 2016. godine

Naziv	Naselje
Atletski športski klub „Omiš“	Omiš
Auto klub „Oneum“	Omiš
Boćarski klub „Gorčina“	Omiš
Boćarski klub „Naklice“	Naklice
Jedriličarski klub „Omiš“	Omiš
Judo klub „Omiš“	Omiš
Judo klub „Tempo“	Omiš
Kickboxing klub „Sv. Jure – Gata“	Gata
Klub rukometa na pijesku Omiš	Omiš
Košarkaški klub „Studenac - Omiš“	Omiš
Košarkaški klub Omiš - Čagalj Tours	Omiš
Malonogometni klub „ Prašina - Ravnice“	Omiš
Nogometni klub „Omiš“	Omiš
Planinarsko - ekološka udruga „Gata“	Gata
Planinarsko Društvo „Imber“	Omiš
Ronilački klub Calypso	Omiš
Športska udruga „Plivački maraton Omiš“	Omiš
Streljački klub „Omiš“	Omiš
Šahovski klub „Omiš“	Omiš
Športska udruga malog nogometa Omiš	Omiš
Športsko nautičko ribolovno društvo Omiš	Omiš
Športsko ribolovno društvo Gubavica	Omiš
Taekwondo klub Gusar	Omiš
Vaterpolo klub „Omiš“	Omiš

Izvor: Registar športskih djelatnosti, 2016.

Tabl. 6. Primarno i sekundarno stanovanje po naseljima Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011. godine

Naziv naselja	Stambene jedinice		Primarno stanovanje		Sekundarno stanovanje	
	ukupno	stanovi za stalno stanovanje	Ukupno	Udio (%)	Ukupno	Udio (%)
Blato na Cetini	294	233	233	79,25	61	20,75
Borak	70	56	56	80,00	14	20,00
Čelina	347	177	177	51,01	170	48,99
Čišla	136	97	97	71,32	39	28,68
Donji Dolac	246	246	246	100,00	0	0,00
Dubrava	118	100	100	84,75	18	15,25
Gata	243	209	209	86,01	34	13,99
Gornji Dolac	95	95	95	100,00	0	0,00
Kostanje	300	257	257	85,67	43	14,33
Kučiče	288	197	197	68,40	91	31,60
Lokva Rogoznica	716	462	462	64,53	254	35,47
Marušići	388	156	156	40,21	232	59,79
Mimice	566	173	173	30,57	393	69,43
Naklice	96	78	78	81,25	18	18,75
Nova Sela	191	115	115	60,21	76	39,79
Omiš	3509	3181	3181	90,65	328	9,35
Ostrvica	98	85	85	86,73	13	13,27
Pisak	682	160	160	23,46	522	76,54
Podašpilje	48	35	35	72,92	13	27,08
Podgrađe	164	91	91	55,49	73	44,51
Putišići	32	32	32	100,00	0	0,00
Seoca	71	71	71	100,00	0	0,00
Slime	195	122	122	62,56	73	37,44
Smolonje	54	49	49	90,74	5	9,26
Srijane	236	235	235	99,58	1	0,42
Stanići	531	227	227	42,75	304	57,25
Svinišće	111	100	100	90,09	11	9,91
Trnbusi	147	145	145	98,64	2	1,36
Ťugare	406	384	384	94,58	22	5,42
Zakućac	87	67	67	77,01	20	22,99
Zvećanje	120	120	120	100,00	0	0,00
GRAD OMIŠ	10640	7807	7807	73,37	2833	26,63

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Tabl. 7. Broj stanovnika po kućanstvu i broj stanova po kućanstvu u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine

Naziv naselja	Broj stanovnika	Broj kućanstava	Prosječan broj stanovnika po kućanstvu	Stambene jedinice	Primarno stanovanje		Sekundarno stanovanje	
				ukupno	UK	stanova po kućanstvu	UK	stanova po kućanstvu
Blato na Cetini	465	164	3	294	233	1,4	61	0,4
Borak	158	40	4	70	56	1,4	14	0,4
Čelina	222	56	4	347	177	3,2	170	3,0
Čišla	302	73	4	136	97	1,3	39	0,5
Donji Dolac	373	123	3	246	246	2,0	0	0,0
Dubrava	300	74	4	118	100	1,4	18	0,2
Gata	567	158	4	243	209	1,3	34	0,2
Gornji Dolac	119	44	3	95	95	2,2	0	0,0
Kostanje	605	210	3	300	257	1,2	43	0,2
Kučiče	607	180	3	288	197	1,1	91	0,5
Lokva Rogoznica	397	118	3	716	462	3,9	254	2,2
Marušići	151	65	2	388	156	2,4	232	3,6
Mimice	216	99	2	566	173	1,7	393	4,0
Naklice	236	49	5	96	78	1,6	18	0,4
Nova Sela	224	115	2	191	115	1,0	76	0,7
Omiš	6462	2032	3	3509	3181	1,6	328	0,2
Ostrvica	196	60	3	98	85	1,4	13	0,2
Pisak	202	82	2	682	160	2,0	522	6,4
Podšpilje	20	3	7	48	35	11,7	13	4,3
Podgrađe	280	83	3	164	91	1,1	73	0,9
Putišići	46	16	3	32	32	2,0	0	0,0
Seoca	140	43	3	71	71	1,7	0	0,0
Slime	270	87	3	195	122	1,4	73	0,8
Smolonje	79	23	3	54	49	2,1	5	0,2
Srijane	270	93	3	236	235	2,5	1	0,0
Stanići	534	145	4	531	227	1,6	304	2,1
Svinišće	98	41	2	111	100	2,4	11	0,3
Trnbusi	162	61	3	147	145	2,4	2	0,0
Tugare	885	199	4	406	384	1,9	22	0,1
Zakučac	148	43	3	87	67	1,6	20	0,5
Zvečanje	202	65	3	120	120	1,8	0	0,0
GRAD OMIŠ	14936	4644	3	10640	7807	1,7	2833	0,6

Izvor podataka: Popis stanovništva, 2011.

Tabl. 8. Nastanjeni stanovi prema pomoćnim prostorijama i instalacijama u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine

Ukupan broj nastanjenih stanova i broj osoba		Stanovi koji imaju			Stanovi s instalacijama				Stanovi sa sljedećim kombinacijama pomoćnih prostorija					Stanovi sa klimatizacijom
		zahod	kupaonicu	kuhinju	vodovoda	kanalizacije	električne energije	plina	kuhinja, zahod i kupaonica	kuhinja i zahod	samo kuhinja	ostale kombinacije pomoćnih prostorija	bez kuhinje, kupaonice i zahoda	
Broj objekata	4.819	4.746	4.636	4.816	4.760	4.751	4.818	38	4.632	103	61	22	1	2.453
Broj osoba	14.882	14.738	14.518	14.878	14.778	14.763	14.880	118	14.514	194	111	62	2	7.798

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Tabl. 9. Stanovi prema načinu korištenja u Gradu Omišu i komparabilnim statističkim jedinicama 2011. godine

Ukupno		Stanovi za stalno stanovanje				Stanovi koji se koriste povremeno		Stanovi u kojima se samo obavljala djelatnost	
		ukupno	nastanjeni	privremeno nenastanjeni	napušteni	za odmor i rekreaciju	u vrijeme sezonskih radova u poljoprivredi	iznajmljivanje turistima	ostale djelatnosti
Splitsko-dalmatinska županija	254.629	206.186	152.125	48.550	5.511	30.187	765	16.524	967
m ²	18.272.012	15.286.473	11.606.626	3.360.137	319.710	2.018.269	36.244	864.270	66.756
Split	76.568	74.608	61.662	12.557	389	716	15	594	635
m ²	5.155.527	5.029.394	4.205.117	801.884	22.393	48.502	608	31.225	45.798
Grad Omiš	10.626	7.412	4.819	2.219	374	1.817	101	1.274	22
m²	727.404	540.577	371.915	144.372	24.290	115.638	6.034	64.423	732

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.

Tabl. 10. Stambene jedinice prema broju kućanstava i članova kućanstava

	Ukupno stambene jedinice			Nastanjeni stanovi			Ostale stambene jedinice			Kolektivni stanovi ²⁾ (institucionalna kućanstva – samostani, domovi i sl)		
	broj stambenih jedinica	broj kućanstava	broj članova kućanstava	ukupan broj	broj kućanstava	broj članova kućanstava	ukupan broj	broj kućanstava	broj članova kućanstava	ukupan broj	broj institucionalnih i privatnih kućanstava	broj članova kućanstava
Grad Omiš	4.829	4.911	14.935	4.819	4.903	14.882	8	8	31	2	2	22

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Tabl. 11. Popis zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara po naseljima

Naselje	Naziv
Donji Dolac	Crkva sv. Roka* Kuća Bilić
Dubrava	Crkva sv. Arnira Crkva sv. Luke i srednjovjekovno groblje
Gata	Crkva i groblje sv. Ciprijana Crkva sv. Jure Crkva Uznesenja Marijina (Gospa od Smova)
Kostanje	Kuća Mile Gojsalić Kula Jerončić Mlinice i stupe
Lokva Rogoznica	"Kuća na cesti" Crkva sv. Kuzme i Damjana Crkva sv. Vida Ruralna cjelina Sklop kuća "Kapinovi dvori" Ruralna cjelina zaseoka Gorica (povijesna cjelina)

Naklice	Crkva sv. Antuna Opata
Omiš	Arheološka zona Baučići (antički Oneum) Arheološko nalazište Brzet Crkva Gospe Snježne i sv. Luke sa starim grobljem na arheološkom nalazištu Crkva sv. Duha Crkva sv. Mihovila Crkva sv. Petra Franjevački samostan i crkva na Skalicama Ilirsko sjemenište Kuća Caralipeo, Josipa Pupačića 4 i 5 Kuća i zbirka Petra Radmana Kuća Pavišić, Fošal 19 Kuća s natpisom s nekadašnje mletačke kancelarije, Jurja Šubića 1 Kuća, Knezova Kačića 12 Kuća, Poljički trg 1 Kula Peovica (Mirabella) i srednjovjekovna jezgra Tvrđava Starigrad (Fortica) Urbanistička cjelina Omiša (povijesna cjelina) Zgrada Općine, Trg kralja Tomislava 5 Zgrada, Fošal 12 Zgrada, Ivana Katušića 1 Zgrada, Knezova Kačića 4 Zgrada, Knezova Kačića 5 Zgrada, Knezova Kačića 8 Zgrada, Poljički trg 2 Zgrada, Preradovićeva 7 Zgrada, Trg Stjepana Radića 5 Zgrada, Trg sv. Mihovila 1
Ostrvica	Arheološko nalazište Miri*
Seoca	Crkva sv. Ante Opata*
GRAD OMIŠ	45

Izvor: Registar kulturnih dobara, 2016, Ministarstvo kulture.

Napomena: Zvezdicom (*) su označena kulturna dobra pod preventivnom zaštitom.

URBANEX d.o.o.

Adresa: Boktuljin put 26, 21 000 Split,
Vlaška 95, 10 000 Zagreb

Tabl. 12. Kretanje BDP-a po županijama u razdoblju 2008.-2012. godine

BDP tis. EUR										Indeks 2012./2008.
Numerirane JRS prema iznosu 2012.	2008.	Indeks	2009.	Indeks	2010.	Indeks	2011.	Indeks	2012.	
Republika Hrvatska	48.134.630	100	45.093.442	100	45.021.983	100	44.737.403	100	43.959.161	100
Kontinentalna Hrvatska	32.741.256	68,02	30.794.998	68,29	30.752.482	68,31	30.667.643	68,55	30.030.123	68,31
Jadranska Hrvatska	15.393.374	31,98	14.298.444	31,71	14.269.501	31,69	14.069.759	31,45	13.929.038	31,69
1. Grad Zagreb	15.372.979	31,94	14.437.588	32,02	15.148.868	33,65	14.953.205	33,42	14.675.387	33,38
2. Primorsko-goranska županija	4.007.260	8,33	3.699.954	8,21	3.715.936	8,25	3.734.623	8,35	3.873.438	8,81
3. Splitsko-dalmatinska županija	4.121.571	8,56	3.804.059	8,44	3.796.039	8,43	3.698.731	8,27	3.582.512	8,15
4. Istarska županija	2.848.782	5,92	2.769.798	6,14	2.772.959	6,16	2.742.579	6,13	2.633.482	5,99
5. Zagrebačka županija	2.693.847	5,60	2.608.334	5,78	2.458.343	5,46	2.511.151	5,61	2.481.164	5,64
6. Osječko-baranjska županija	2.865.455	5,95	2.660.790	5,90	2.526.729	5,61	2.535.418	5,67	2.451.524	5,58
7. Varaždinska županija	1.649.710	3,43	1.559.076	3,46	1.470.465	3,27	1.465.497	3,28	1.454.365	3,31
8. Zadarska županija	1.631.657	3,39	1.487.150	3,30	1.435.493	3,19	1.412.100	3,16	1.397.584	3,18
9. Sisačko-moslavačka županija	1.430.306	2,97	1.397.923	3,10	1.409.334	3,13	1.421.299	3,18	1.380.354	3,14
10. Dubrovačko-neretvanska županija	1.349.723	2,80	1.273.633	2,82	1.259.416	2,80	1.208.593	2,70	1.207.775	2,75
11. Vukovarsko-srijemska županija	1.279.716	2,66	1.182.925	2,62	1.108.983	2,46	1.113.841	2,49	1.064.948	2,42
12. Koprivničko-križevačka županija	1.114.389	2,32	1.139.809	2,53	1.057.638	2,35	1.078.772	2,41	1.051.727	2,39
13. Karlovačka županija	1.113.089	2,31	999.903	2,22	979.461	2,18	995.217	2,22	967.865	2,20
14. Međimurska županija	1.043.817	2,17	983.698	2,18	951.073	2,11	961.244	2,15	958.478	2,18
15. Brodsko-posavska županija	1.043.988	2,17	958.576	2,13	933.596	2,07	934.153	2,09	920.470	2,09
16. Šibensko-kninska županija	938.532	1,95	816.225	1,81	865.724	1,92	864.165	1,93	846.696	1,93
17. Krapinsko-zagorska županija	978.806	2,03	872.138	1,93	823.787	1,83	832.508	1,86	823.452	1,87
18. Bjelovarsko-bilogorska županija	972.967	2,02	931.981	2,07	852.216	1,89	840.960	1,88	812.532	1,85
19. Virovitičko-podravska županija	626.155	1,30	555.005	1,23	527.948	1,17	535.769	1,20	519.811	1,18
20. Požeško-slavonska županija	556.031	1,16	507.253	1,12	504.042	1,12	488.610	1,09	468.049	1,06
21. Ličko-senjska županija	495.849	1,03	447.624	0,99	423.932	0,94	408.967	0,91	387.552	0,88

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora

Tabl. 13. Kretanje BDP-a po stanovniku županija u razdoblju 2008.-2012. godine

BDP po stanovniku, EUR										Indeks 2012./2008.
Numerirane JRS prema iznosu 2012.	2008.	Indeks	2009.	Indeks	2010.	Indeks	2011.	Indeks	2012.	
<i>Republika Hrvatska</i>	11.166	100	10.471	100	10.479	100	10.446	100	10.297	100
<i>Kontinentalna Hrvatska</i>	11.300	101,20	10.653	101,73	10.672	101,84	10.682	102,26	10.500	101,97
<i>Jadranska Hrvatska</i>	10.890	97,53	10.101	96,47	10.087	96,25	9.964	95,39	9.885	95,99
1. Grad Zagreb	19.625	175,76	18.369	175,42	19.211	183,33	18.910	181,03	18.506	179,72
2. Primorsko-goranska županija	13.463	120,57	12.443	118,83	12.515	119,43	12.608	120,70	13.110	127,32
3. Istarska županija	13.722	122,90	13.292	126,94	13.298	126,90	13.179	126,16	12.677	123,11
4. Dubrovačko-neretvanska županija	11.103	99,44	10.408	99,40	10.265	97,95	9.860	94,39	9.861	95,77
5. Koprivničko-križevačka županija	9.496	85,05	9.761	93,21	9.108	86,92	9.342	89,44	9.156	88,92
6. Međimurska županija	9.173	82,15	8.643	82,54	8.353	79,71	8.449	80,88	8.436	81,92
7. Varaždinska županija	9.303	83,31	8.816	84,19	8.338	79,57	8.334	79,79	8.300	80,61
8. Zadarska županija	9.723	87,08	8.806	84,10	8.460	80,74	8.286	79,33	8.169	79,34
9. Sisačko-moslavačka županija	7.989	71,55	7.905	75,49	8.079	77,10	8.268	79,15	8.148	79,13
10. Osječko-baranjska županija	9.262	82,95	8.638	82,49	8.246	78,69	8.321	79,66	8.093	78,59
11. Splitsko-dalmatinska županija	9.074	81,26	8.361	79,84	8.340	79,59	8.129	77,83	7.875	76,48
12. Šibensko-kninska županija	8.405	75,27	7.333	70,03	7.848	74,90	7.929	75,91	7.869	76,42
13. Zagrebačka županija	8.573	76,78	8.259	78,87	7.755	74,00	7.900	75,63	7.791	75,66
14. Ličko-senjska županija	9.359	83,82	8.569	81,83	8.243	78,66	8.067	77,23	7.764	75,40
15. Karlovačka županija	8.389	75,13	7.612	72,70	7.539	71,94	7.745	74,15	7.621	74,01
16. Bjelovarsko-bilogorska županija	7.921	70,94	7.649	73,04	7.059	67,36	7.041	67,41	6.879	66,81
17. Krapinsko-zagorska županija	7.283	65,23	6.511	62,18	6.174	58,92	6.275	60,08	6.246	60,66
18. Virovitičko-podravska županija	7.178	64,28	6.426	61,36	6.179	58,97	6.329	60,59	6.199	60,20
19. Požeško-slavonska županija	6.925	62,02	6.375	60,88	6.404	61,11	6.283	60,15	6.101	59,25
20. Vukovarsko-srijemska županija	6.959	62,32	6.469	61,77	6.123	58,43	6.216	59,50	5.996	58,23
21. Brodsko-posavska županija	6.460	57,86	5.963	56,95	5.852	55,85	5.899	56,47	5.853	56,84

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora

Tabl. 14. Kretanje BDP-a Splitsko-dalmatinske županije i odabranih komparabilnih statističkih jedinica u razdoblju 2008.-2013.

Županija	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Indeks 2008.-2013.
Primorsko-goranska	28.945.151	27.156.013	27.075.161	27.763.946	29.117.950	28.856.000	99,69
Ličko-senjska	3.581.605	3.285.361	3.088.869	3.040.347	2.913.357	2.924.000	81,64
Zadarska	11.785.750	10.915.021	10.459.335	10.497.842	10.506.114	10.616.000	90,07
Šibensko-kninska	6.779.187	5.990.728	6.307.868	6.424.382	6.364.900	6.485.000	95,66
Splitsko-dalmatinska	29.770.842	27.920.093	27.658.816	27.497.122	26.930.960	27.044.000	90,84
Istarska	20.577.258	20.329.083	20.204.420	20.388.894	19.796.781	20.000.000	97,19
Dubrovačko-neretvanska	9.749.291	9.347.899	9.176.396	8.984.927	9.079.252	9.238.000	94,76

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2015

Tabl. 15. Kretanje BDP-a po stanovniku Splitsko-dalmatinske županije i odabranih komparabilnih statističkih jedinica

Županija	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Indeks 2008.-2013
Republika Hrvatska	80.653	76.856	76.353	77.654	77.407	77.465	96,05
Kontinentalna Hrvatska	81.624	78.186	77.757	79.413	78.935	78.805	96,55
Jadranska Hrvatska	78.662	74.140	73.493	74.078	74.305	74.751	95,03
Primorsko-goranska	97.245	91.328	91.186	93.732	98.556	97.924	100,70
Ličko-senjska	67.601	62.892	60.057	59.972	58.362	59.384	87,84
Zadarska	70.233	64.632	61.644	61.602	61.411	61.899	88,13
Šibensko-kninska	60.711	53.824	57.185	58.944	59.152	60.975	100,43
Splitsko-dalmatinska	65.540	61.365	60.769	60.434	59.200	59.444	90,70
Istarska	99.119	97.561	96.895	97.972	95.298	96.268	97,12
Dubrovačko-neretvanska	80.200	76.391	74.790	73.298	74.129	75.501	94,14

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2016

Tabl. 16. Broj i udio stanovnika radnog kontingenta po naseljima Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011. godine

Naselje	Broj	Udio (%)
Blato na Cetini	277	59,57
Borak	116	73,42
Čelina	155	69,82
Čisla	198	65,56
Donji Dolac	233	62,47
Dubrava	198	66,00
Gata	381	67,20
Gornji Dolac	78	65,55
Kostanje	373	61,65
Kučiče	425	70,02
Lokva Rogoznica	264	66,50
Marušići	98	64,90
Mimice	127	58,80
Naklice	152	64,41
Nova Sela	130	58,04
Omiš	4.405	68,17
Ostrvica	135	68,88
Pisak	119	58,91
Podšpilje	15	75,00
Podgrađe	177	63,21
Putišići	31	67,39
Seoca	88	62,86
Slime	157	58,15
Smolonje	48	60,76
Srijane	172	63,70
Stanići	359	67,23
Svinišće	63	64,29
Trnbusi	87	53,70
Tugare	599	67,68
Zakučac	113	76,35
Zvečanje	121	59,90
Ukupno Grad Omiš	9.894	66,24

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Tabl. 17. Struktura zaposlenih po djelatnostima i sektorima u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine

Sektor djelatnosti	Djelatnost	Zaposleni	Udio u ukupnom broju zaposlenih (%)	Udio po sektorima (%)
Primarni sektor	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	60	1,32	3,71
	Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša	109	2,39	
Sekundarni sektor	Rudarstvo i vađenje	9	0,20	30,22
	Prerađivačka industrija	780	17,11	
	Građevinarstvo	452	9,91	
	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	137	3,00	
Tercijarni sektor	Trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala	787	17,26	35,75
	Prijevoz i skladištenje	277	6,07	
	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	399	8,75	
	Poslovanje nekretninama	11	0,24	
	Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca	38	0,83	
	Ostale uslužne djelatnosti	118	2,59	
Kvartarni sektor	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	91	2,00	29,07
	Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	340	7,46	
	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	142	3,11	
	Obrazovanje	298	6,54	
	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	213	4,67	
	Umjetnost, zabava i rekreacija	88	1,93	
	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	153	3,36	
Kvintalni sektor	Informacije i komunikacije	48	1,05	0,02
Ostalo	Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	0	0,00	0,00
	Nepoznata djelatnost	0	0,00	

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Tabl. 18. Struktura zaposlenih po djelatnostima i sektorima u Splitsko-dalmatinskoj županiji prema Popisu stanovništva 2011. godine

Sektor djelatnosti	Djelatnost	Zaposleni	Udio u ukupnom broju zaposlenih (%)	Udio po sektorima (%)
Primarni sektor	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	3.359	2,25	3,69
	Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša	2.152	1,44	
Sekundarni sektor	Rudarstvo i vađenje	521	0,35	22,70
	Prerađivačka industrija	19.963	13,36	
	Građevinarstvo	11.549	7,73	
	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	1.878	1,26	
Tercijarni sektor	Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala	27.648	18,50	37,02
	Prijevoz i skladištenje	11.199	7,50	
	Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	12.073	8,08	
	Poslovanje nekretninama	610	0,41	
	Ostale uslužne djelatnosti	3.166	2,12	
	Djelatnosti kućanstava kao poslodavca, djelatnosti kućanstva koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	614	0,41	
Kvartarni sektor	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	4.038	2,70	34,31
	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	6.044	4,05	
	Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	12.157	8,14	
	Obrazovanje	11.814	7,91	
	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	9.201	6,16	
	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	4.678	3,13	
	Umjetnost, zabava i rekreacija	3.324	2,22	
Kvintalni sektor	Informacije i komunikacije	3.054	2,04	2,04
Ostalo	Djelatnost izvanteritorijalnih organizacija i tijela	12	0,01	0,25
	Nepoznato	358	0,24	

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Tabl. 19. Struktura zaposlenih po djelatnostima i sektorima u Republici Hrvatskoj prema Popisu stanovništva 2011. godine

Sektor djelatnosti	Djelatnost	Zaposleni	Udio u ukupnom broju zaposlenih (%)	Udio po sektorima (%)
Primarni sektor	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	79.830	5,31	6,82
	Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša	22.671	1,51	
Sekundarni sektor	Rudarstvo i vađenje	7.772	0,52	26,15
	Prerađivačka industrija	254.113	16,90	
	Građevinarstvo	114.881	7,64	
	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	16.505	1,10	
Tercijarni sektor	Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala	236.262	15,71	30,25
	Prijevoz i skladištenje	90.382	6,01	
	Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	91.712	6,10	
	Poslovanje nekretninama	5.222	0,35	
	Ostale uslužne djelatnosti	29.679	1,97	
	Djelatnosti kućanstava kao poslodavca, djelatnosti kućanstva koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	1.680	0,11	
Kvartarni sektor	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	45.602	3,03	33,67
	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	64.041	4,26	
	Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	123.037	8,18	
	Obrazovanje	105.927	7,04	
	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	101.561	6,75	
	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	39.256	2,61	
	Umjetnost, zabava i rekreacija	26.853	1,79	
Kvintalni sektor	Informacije i komunikacije	42.128	2,80	2,80
Ostalo	Djelatnost izvanteritorijalnih organizacija i tijela	626	0,04	0,32
	Nepoznato	4.127	0,27	

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Tabl. 20. Osiguranici prema subjektu rada u Gradu Omišu u razdoblju 2008.-2012. godine

GRAD OMIŠ	RADNICI KOD PRAVNIH OSOBA			OBRTNICI			POLJOPRIVREDNICI			SAMOSTALNE PROFESIONALNE DJELATNOSTI			RADNICI KOD FIZIČKIH OSOBA			OSIG. ZAPOSLENI KOD MEĐUNAR. ORG. I U INOZEMSTVU			OSIGURANICI - PRODUŽENO OSIGURANJE		
	MUŠKARCI	ŽENE	UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE	UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE	UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE	UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE	UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE	UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE	UKUPNO
2008.	1.347	2.301	3.648	300	95	395	19	14	33	39	26	65	425	501	926	0	1	1	7	7	14
2009.	1.307	2.124	3.431	275	91	366	15	13	28	44	28	72	398	479	877	0	1	1	11	10	21
2010.	1.254	1.992	3.246	256	94	340	15	9	24	45	28	73	360	430	790	0	1	1	8	6	14
2011.	1.214	1.895	3.109	249	82	331	15	8	23	48	24	72	330	423	753	0	0	0	8	12	20
2012.	1.246	1.946	3.192	237	77	314	14	7	21	49	24	73	276	398	674	0	0	0	5	8	13

Izvor: HZMO, 2013

Tabl. 21. Udio zaposlenih dnevnih migranata prema mjestu rada po spolu u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj prema Popisu stanovništva 2011. godine

Komparabilna statistička jedinica	Drugo naselje iste općine (%)	Drugi grad iste županije (%)	Druga županija (%)
Omiš			
Ukupno	37,34	60,56	2,06
Muškarci	33,14	63,89	2,90
Žene	43,42	55,74	0,84
Splitsko-dalmatinska			
Ukupno	28,25	48,94	16,04
Muškarci	26,36	49,37	17,60
Žene	30,69	48,40	14,17
Hrvatska			
Ukupno	21,92	74,19	3,61
Muškarci	19,76	75,17	4,78
Žene	24,71	72,94	2,11

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Tabl. 22. Zaposleni dnevni migranti po naseljima Grada Omiša prema Popisu stanovništva 2011. godine

Naselje	Zaposleni dnevni migranti s naseljem rada različitim od naselja stanovanja (rade unutar Splitsko-dalmatinske županije)		Zaposleni dnevni migranti koji rade u gradu Splitu	
	broj	udio u ukupno zaposlenima (%)	broj	udio od ukupnog broja zaposlenih migranata (%)
Blato na Cetini	71	64,55	23	32,39
Borak	62	95,38	13	20,97
Čelina	57	91,94	14	24,56
Čisla	72	81,82	24	33,33
Donji Dolac	42	62,69	26	61,90
Dubrava	94	91,26	69	73,40
Gata	154	89,02	36	23,38
Gornji Dolac	25	86,21	13	52,00
Kostanje	116	74,84	40	34,48
Kučiče	154	87,01	17	11,04
Lokva Rogoznica	70	73,68	19	27,14
Marušići	20	62,50	7	35,00
Mimice	25	54,35	5	20,00
Naklice	58	80,56	23	39,66
Nova Sela	26	60,47	16	61,54
Omiš	765	34,35	423	55,29
Ostrvica	54	80,60	21	38,89
Pisak	24	58,54	12	50,00
Podšpilje	7	100,00	0	0,00
Podgrađe	61	61,62	19	31,15
Putišići	8	88,89	7	87,50
Seoca	27	90,00	6	22,22
Slime	63	86,30	8	12,70
Smolonje	22	88,00	8	36,36
Srijane	38	57,58	21	55,26
Stanići	104	70,27	18	17,31
Svinišće	24	72,73	4	16,67
Trnbusi	31	72,09	19	61,29
Tugare	213	76,62	138	64,79
Zakučac	36	76,60	11	30,56
Zvečanje	44	88,00	18	40,91
Ukupno Grad Omiš	2.567	56,29	1.078	41,99

Izvor: Popis stanovništva 2011.

URBANEX d.o.o.

Adresa: Boktuljin put 26, 21 000 Split,
Vlaška 95, 10 000 Zagreb

Tabl. 23. Nezaposlenost prema dobi u Gradu Omišu u razdoblju 2011.-2016. godine

Razdoblje	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	Ukupno
31. 12. 2011.	72	171	184	187	155	164	160	182	141	47	1462
31. 12. 2012.	74	180	189	163	162	152	168	175	149	52	1464
31. 12. 2013.	75	191	199	166	159	148	161	186	152	65	1501
31. 12. 2014.	57	172	174	159	139	132	136	172	156	65	1362
31. 12. 2015.	57	136	143	126	125	115	115	150	153	65	1185
31. 12. 2016.	45	100	131	96	101	101	109	126	141	62	1011

Izvor: HZZ, Ispostava Omiš, 2017

Tabl. 24. Poduzetnici Grada Omiša prema veličini i prihodu u razdoblju 2010.-2014. godine

2010.				
Opis	Mikro	Mali	Srednji	Veliki
Ukupan broj	162	21	4	1
Ukupni prihodi	122.854.940	192.495.270	249.796.981	1.024.157.169
Prosječan prihod po poduzetniku	758.363,83	9.166.441,43	62.449.245,25	1.024.157.169,00
2011.				
Opis	Mikro	Mali	Srednji	Veliki
Ukupan broj	169	20	4	1
Ukupni prihodi	116.110.009	184.293.081	277.415.623	1.064.143.894
Prosječan prihod po poduzetniku	687.041,47	9.214.654,05	69.353.905,75	1.064.143.894,00
2012.				
Opis	Mikro	Mali	Srednji	Veliki
Ukupan broj	185	23	3	1
Ukupni prihodi	120.694.561	239.199.983	236.752.810	1.120.847.061
Prosječan prihod po poduzetniku	652.403,03	10.399.999,26	78.917.603,33	1.120.847.061,00
2013.				
Opis	Mikro	Mali	Srednji	Veliki
Ukupan broj	182	21	3	1
Ukupni prihodi	128.297.964	205.117.572	213.802.404	1.216.669.260
Prosječan prihod po poduzetniku	704.933,87	9.767.503,43	71.267.468,00	1.216.669.260,00
2014.				
Opis	Mikro	Mali	Srednji	Veliki
Ukupan broj	203	19	3	1
Ukupni prihodi	152.249.367	213.349.987	299.740.328	1.255.698.890
Prosječan prihod po poduzetniku	749.996,88	11.228.946,68	99.913.442,67	1.255.698.890,00

Izvor: FINA, 2016

Tabl. 25. Poduzeća Grada Omiša prema djelatnostima 2014. godine

Sektor djelatnosti	Broj
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	5
Rudarstvo i vađenje	2
Prerađivačka industrija	26
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	3
Građevinarstvo	31
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	48
Prijevoz i skladištenje	16
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	37
Informacije i komunikacije	3
Poslovanje nekretninama	7
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	17
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	19
Obrazovanje	4
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	1
Umjetnost, zabava i rekreacija	1
Ostale uslužne djelatnosti	5
Ukupno u Gradu Omišu	226

Izvor: FINA, 2016

Tabl. 26. Ukupni prihodi poduzeća Grada Omiša prema sektoru djelatnosti 2014. godine

Sektor djelatnosti	Prihod u HRK
Prerađivačka industrija	346.147.672
Opskrba vodom (uklanjanje otpadnih voda, gosp.otpadom)	34.826.684
Građevinarstvo	32.015.381
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	1.348.439.927
Prijevoz i skladištenje	37.591.639
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	84.188.892
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	10.352.987
Ostalo	27.475.390
<i>Ukupno u Gradu Omišu</i>	<i>1.921.038.572</i>

Izvor: FINA, 2016

Tabl. 27. Broj poduzeća po veličini u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine

Grad Omiš						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	162	169	185	182	203	125,31
Mala	21	20	23	21	19	90,48
Srednja	4	4	3	3	3	75,00
Velika	1	1	1	1	1	100,00
Ukupno	188	194	212	207	226	120,21
Splitsko-dalmatinska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	9.850	10.218	9.979	10.383	10.670	108,32
Mala	965	965	910	935	969	100,41
Srednja	111	111	105	96	104	93,69
Velika	26	24	23	22	23	88,46
Ukupno	10.952	11.318	11.017	11.436	11.766	107,43
Republika hrvatska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	85.082	86.924	86.102	89.964	93.053	109,37
Mala	9.894	9.804	9.425	9.569	9.768	98,73
Srednja	1.458	1.478	1.412	1.339	1.338	91,77
Velika	324	324	315	319	311	95,99
Ukupno	96.758	98.530	97.254	101.191	104.470	107,97

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 28. Prihodi (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine

Grad Omiš						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	122.854.940	116.110.009	120.694.561	128.297.964	152.249.367	123,93
Mala	192.495.270	184.293.081	239.199.983	205.117.572	213.349.987	110,83
Srednja	249.796.981	277.415.623	236.752.810	213.802.404	299.740.328	119,99
Velika	1.024.157.169	1.064.143.894	1.120.847.061	1.216.669.260	1.255.698.890	122,61
Ukupno	1.589.304.360	1.641.962.607	1.717.494.415	1.763.887.200	1.921.038.572	120,87
Splitsko-dalmatinska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	Indeks 2010.-2014.
Mikro-	6.407.532.579	6.469.029.916	6.370.606.679	6.803.026.972	7.173.495.701	111,95
Mala	11.717.233.653	11.828.042.160	11.360.041.021	12.242.905.711	12.101.391.935	103,28
Srednja	7.624.680.878	7.707.476.813	8.467.044.598	8.099.700.907	9.173.811.372	120,32
Velika	12.901.092.804	14.511.524.299	15.116.233.731	11.011.338.678	10.459.942.152	81,08
Ukupno	38.650.539.914	40.516.073.188	41.313.926.029	38.156.972.268	38.908.641.160	100,67
Republika Hrvatska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	Indeks 2010.-2014.
Mikro-	61.875.677.794	62.853.273.606	61.643.816.204	63.935.884.429	67.219.668.546	108,64
Mala	130.642.769.751	133.429.746.341	127.447.788.342	132.932.735.101	137.328.290.089	105,12
Srednja	123.212.862.478	130.066.364.659	127.529.831.301	123.050.860.241	129.251.013.708	104,90
Velika	282.456.109.043	298.457.380.929	293.754.074.307	292.521.484.880	284.991.745.723	100,90
Ukupno	598.187.419.066	624.806.765.535	610.375.510.154	612.440.964.651	618.790.718.066	103,44

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 29. Rashodi (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine

Grad Omiš						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	118.529.184	114.429.153	119.006.706	123.202.838	152.264.182	128,46
Mala	182.432.551	180.480.314	225.101.755	189.382.321	203.644.075	111,63
Srednja	271.914.050	288.514.228	245.666.935	224.725.564	292.912.668	107,72
Velika	973.285.343	1.009.498.818	1.059.088.762	1.157.934.071	1.196.488.091	122,93
Ukupno	1.546.161.128	1.592.922.513	1.648.864.158	1.695.244.794	1.845.309.016	119,35
Splitsko-dalmatinska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	6.690.948.729	6.834.402.600	6.706.882.596	7.022.360.711	7.240.503.883	108,21
Mala	11.508.691.245	11.600.507.968	11.248.629.938	12.026.639.469	11.609.042.888	100,87
Srednja	7.771.589.609	8.583.665.753	8.569.390.279	8.433.211.133	8.799.892.791	113,23
Velika	13.657.257.243	12.818.597.884	11.208.929.757	10.007.589.940	10.260.626.488	75,13
Ukupno	39.628.486.826	39.837.174.205	37.733.832.570	37.489.801.253	37.910.066.050	95,66
Republika Hrvatska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	65.234.116.020	65.874.700.260	64.754.471.169	66.066.969.741	68.719.944.565	105,34
Mala	128.725.012.508	131.436.050.274	125.299.128.624	130.140.320.752	137.318.830.039	106,68
Srednja	125.113.412.001	130.045.873.653	126.522.802.684	122.184.499.399	125.901.514.366	100,63
Velika	274.737.713.896	285.036.652.777	284.606.394.869	286.605.732.426	272.943.368.428	99,35
Ukupno	593.810.254.425	612.393.276.964	601.182.797.346	604.997.522.318	604.883.657.398	101,86

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 30. Dobit (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine

Grad Omiš						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	8.272.210	7.502.371	5.447.662	7.856.797	7.374.862	89,15
Mala	14.031.439	5.521.838	13.351.348	14.493.736	12.578.278	89,64
Srednja	172.324	246.227	51.291	140.372	7.043.555	4087,39
Velika	40.297.461	43.715.978	49.406.639	46.988.151	48.168.639	119,53
Ukupno	62.773.434	56.986.414	68.256.940	69.479.056	75.165.334	119,74
Splitsko-dalmatinska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	389.607.088	409.993.759	391.778.164	494.640.408	523.329.106	134,32
Mala	542.463.466	538.220.769	538.885.502	726.263.551	754.470.551	139,08
Srednja	274.058.902	291.263.202	270.494.326	232.394.668	666.810.085	243,31
Velika	311.297.490	2.006.845.461	4.865.596.992	1.078.081.136	368.519.779	118,38
Ukupno	1.517.426.946	3.246.323.191	6.066.754.984	2.531.379.763	2.313.129.521	152,44
Republika Hrvatska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	3.575.749.584	3.846.589.328	3.889.284.119	4.640.033.735	4.668.059.302	130,55
Mala	6.263.316.821	6.337.612.334	6.629.568.277	7.180.621.037	8.280.147.707	132,20
Srednja	4.570.915.375	5.324.266.508	5.079.353.144	5.447.535.203	6.612.609.669	144,67
Velika	13.792.909.206	17.402.528.446	18.454.950.363	13.123.328.066	15.343.166.822	111,24
Ukupno	28.202.890.986	32.910.996.616	34.053.155.903	30.391.518.041	34.903.983.500	123,76

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 31. Gubitak (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine

Grad Omiš						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	5.875.419	7.677.964	5.114.284	4.486.694	8.907.921	151,61
Mala	7.572.683	3.373.568	2.006.347	1.813.356	5.827.528	76,95
Srednja	22.342.889	11.424.488	9.092.120	11.195.311	299.015	1,34
Velika	0	0	0	0	0	-
Ukupno	35.790.991	22.476.020	16.212.751	17.495.361	15.034.464	42,01
Splitsko-dalmatinska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	763.444.704	866.798.364	806.410.192	807.243.449	691.744.320	90,61
Mala	456.255.182	439.783.968	524.883.458	625.867.029	378.255.616	82,90
Srednja	488.511.477	1.205.187.297	399.563.292	600.300.859	336.028.213	68,79
Velika	1.130.668.342	367.581.872	993.881.336	107.031.678	203.813.219	18,03
Ukupno	2.838.879.705	2.879.351.501	2.724.738.278	2.140.443.015	1.609.841.368	56,71
Republika Hrvatska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	7.753.436.065	7.708.963.863	7.749.637.632	7.617.607.730	7.080.905.828	91,33
Mala	5.740.128.000	5.762.967.640	5.540.198.803	5.617.824.658	9.519.019.259	165,83
Srednja	7.321.495.480	6.119.333.691	4.748.877.486	5.242.182.238	4.011.608.609	54,79
Velika	9.050.901.179	6.139.798.310	11.073.526.145	8.384.411.397	4.538.378.406	50,14
Ukupno	29.865.960.724	25.731.063.504	29.112.240.066	26.862.026.023	25.149.912.102	84,21

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 32. Investicije (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine

Grad Omiš						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	2.796.539	27.679.718	27.635.094	7.408.519	12.452.303	445,28
Mala	4.463.186	2.848.434	8.620.613	9.779.777	5.055.153	113,26
Srednja	57.274.288	10.544.723	11.337.826	7.353.675	43.027.055	75,12
Velika	8.182.591	11.157.793	11.738.830	3.592.189	15.044.410	183,86
Ukupno	72.716.604	52.230.668	59.332.363	28.134.160	75.578.921	103,94
Splitsko-dalmatinska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	372.929.081	512.945.961	453.207.183	362.076.572	312.727.779	83,86
Mala	624.687.652	570.188.321	586.715.819	864.725.806	515.754.265	82,56
Srednja	529.088.322	328.266.287	268.419.401	178.031.159	275.366.526	52,05
Velika	423.068.992	307.790.943	576.712.896	537.021.747	462.215.245	109,25
Ukupno	1.949.774.047	1.719.191.512	1.885.055.299	1.941.855.284	1.566.063.815	80,32
Republika Hrvatska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	4.769.042.248	4.457.861.633	4.719.087.577	4.733.927.116	4.307.576.318	90,32
Mala	6.421.924.355	5.455.920.184	5.234.893.526	6.808.132.115	6.556.992.566	102,10
Srednja	5.463.158.491	6.020.912.528	5.096.038.952	5.952.442.977	5.364.947.564	98,20
Velika	21.130.552.971	17.055.148.406	18.303.078.746	19.994.989.830	18.955.236.387	89,71
Ukupno	37.784.678.065	32.989.842.751	33.353.098.801	37.489.492.038	35.184.752.835	93,12

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 33. Prosječne mjesečne neto plaće (kn) po veličini poduzeća u Gradu Omišu, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010.-2014. godine

Grad Omiš						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	2.921	3.043	2.931	3.021	3.172	108,60
Mala	3.691	3.793	3.671	3.679	3.920	106,22
Srednja	3.660	3.733	3.865	3.975	4.084	111,57
Velika	2.929	2.991	3.036	3.020	3.062	104,54
Prosječno	3.168	3.249	3.266	3.242	3.339	105,39
Splitsko-dalmatinska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	3.238	3.273	3.243	3.306	3.460	106,85
Mala	3.967	4.130	4.165	4.097	4.336	109,30
Srednja	4.498	4.704	4.751	4.991	5.224	116,15
Velika	4.873	4.918	5.254	4.411	4.933	101,23
Prosječno	4.077	4.169	4.214	4.060	4.319	105,93
Republika Hrvatska						
Kategorija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Mikro-	3.293	3.301	3.322	3.359	3.431	104,21
Mala	4.270	4.330	4.398	4.485	4.603	107,80
Srednja	4.761	4.903	4.971	4.970	5.207	109,36
Velika	5.844	5.905	5.930	5.921	6.026	103,11
Prosječno	4.664	4.729	4.769	4.778	4.878	104,58

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 34. Broj poduzeća po sektorima djelatnosti u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine

Sektor djelatnosti	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Fizičke osobe bez djelatnosti	0	0	1	1	1
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	3	1	2	4	5
Rudarstvo i vađenje	2	2	3	2	2
Prerađivačka industrija	23	27	23	27	26
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	2	3	3	3	3
Građevinarstvo	29	27	31	29	31
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	50	52	51	45	48
Prijevoz i skladištenje	10	11	15	15	16
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	24	24	29	30	37
Informacije i komunikacije	1	1	2	2	3
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	1	2	0	0
Poslovanje nekretninama	5	6	9	8	7
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	14	14	13	13	17
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	17	17	19	17	19
Obrazovanje	2	2	2	4	4
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	2	2	2	1	1
Umjetnost, zabava i rekreacija	0	0	1	1	1
Ostale uslužne djelatnosti	4	4	4	5	5
Ukupno Grad Omiš	188	194	212	207	226

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 35. Prihodi poduzeća po djelatnostima u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine (u kn)

Sektor djelatnosti	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Fizičke osobe bez djelatnosti	0	0	210.243	1	16.602	-
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	3.688.793	2.808.782	2.706.119	2.340.929	3.480.960	94,37
Rudarstvo i vađenje	152.338	89.588	4.062.337	5.036.339	5.386.505	3535,89
Prerađivačka industrija	251.052.327	266.526.093	277.015.926	258.651.064	346.147.672	137,88
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	16.783.449	29.950.752	32.987.009	34.655.945	34.826.684	207,51
Građevinarstvo	30.440.725	16.439.529	20.991.931	30.323.559	32.015.381	105,17
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	1.162.735.341	1.202.971.242	1.257.195.562	1.306.180.073	1.348.439.927	115,97
Prijevoz i skladištenje	57.623.545	47.889.734	40.938.575	29.106.906	37.591.639	65,24
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	35.056.137	32.879.130	43.292.211	72.269.580	84.188.892	240,15
Informacije i komunikacije	17.896	18.844	31.124	25.468	40.702	227,44
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	114.624	127.262	0	0	-
Poslovanje nekretninama	357.805	105.350	814.582	1.193.418	87.202	24,37
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	5.210.025	11.248.719	5.047.867	5.534.888	10.352.987	198,71
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	16.248.423	20.269.488	21.297.360	8.366.780	6.603.475	40,64
Obrazovanje	4.668.525	5.264.358	6.368.839	6.106.850	8.151.521	174,61
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	2.740.840	2.743.281	1.883.335	1.013.749	489.222	17,85
Umjetnost, zabava i rekreacija	0	0	10	508.908	733.339	-
Ostale uslužne djelatnosti	2.528.191	2.643.093	2.524.123	2.572.743	2.485.862	98,33
Ukupno Grad Omiš	1.589.304.360	1.641.962.607	1.717.494.415	1.763.887.200	1.921.038.572	120,87

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 36. Najveći dobitaši i gubitaši po djelatnostima u Gradu Omišu i Splitsko-dalmatinskoj županiji 2014. godine

Splitsko-dalmatinska županija		
Dobitaši	dobit/gubitak (kn)	udio u dobiti/gubitku (%)
Trgovina na veliko i malo	315.898.854	36,04
Pružanje smještaja; priprema i usluživanje hrane	152.734.289	17,43
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	101.938.944	11,63
Informacije i komunikacije	69.486.059	7,93
Prijevoz i skladištenje	55.482.199	6,33
Gubitaši		
Ostale uslužne djelatnosti	-1.842.119	1,06
Opskrba vodom; gospodarenje otpadom	-2.218.996	1,28
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	-11.791.000	6,81
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	-37.477.179	21,64
Poslovanje nekretninama	-119.863.234	69,21
Grad Omiš		
Dobitaši		
Trgovina na veliko i malo	52.655.365	78,33
Prerađivačka industrija	7.845.326	11,67
Pružanje smještaja; priprema i usluživanje hrane	2.744.652	4,08
Građevinarstvo	1.839.798	2,74
Obazovanje	1.266.378	1,88
Gubitaši		
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	-122.627	1,73
Poslovanje nekretninama	-224.429	3,17
Opskrba vodom; gospodarenje otpadom	-341.646	4,82
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	-2.343.116	33,06
Prijevoz i skladištenje	-3.857.163	54,42

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 37. Dobit/gubitak poduzeća po djelatnostima u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine (u kn)

Sektor djelatnosti	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Fizičke osobe bez djelatnosti	0	0	164.063	-6.014	4
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	265.622	34.771	26.922	-9.265	-2.343.116
Rudarstvo i vađenje	2.225	-36.885	-11.585	16.400	81.362
Prerađivačka industrija	-12.510.822	-14.244.737	-5.766.130	-9.699.337	7.845.326
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	30.189	354.564	404.176	61.731	-341.646
Građevinarstvo	-2.519.306	479.023	196.399	4.821.030	1.839.798
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	42.874.036	47.493.083	54.939.210	51.868.611	52.655.365
Prijevoz i skladištenje	679.015	95.166	696.538	471.031	-3.857.163
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	-3.951.249	-3.507.263	-1.757.780	2.629.418	2.744.652
Informacije i komunikacije	-118.516	-111.223	-244.427	-16.238	-22.452
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	20.779	22.518	0	0
Poslovanje nekretninama	190.387	-57.789	-3.902	129.645	-224.429
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	785.977	811.400	897.309	952.104	786.074
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	685.898	2.033.075	1.730.331	105.322	-90.065
Obrazovanje	574.868	729.742	838.729	572.512	1.266.378
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	184.406	290.077	-59.564	535	-122.627
Umjetnost, zabava i rekreacija	0	0	-8.838	15.406	-20.044
Ostale uslužne djelatnosti	-190.287	126.611	-19.780	70.804	-66.547
Ukupno Grad Omiš	26.982.443	34.510.394	52.044.189	51.983.695	60.130.870

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 38. Količina investicija po djelatnostima u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine (u kn)

Sektor djelatnosti	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	indeks 2010.-2014.
Fizičke osobe bez djelatnosti	0	0	0	0	0	-
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	0	0	0	6.830	693.830	-
Rudarstvo i vađenje	0	0	5.772	3.909	44.274	-
Prerađivačka industrija	11.054.032	8.650.258	9.459.696	6.238.028	22.214.306	200,96
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	46.853.688	2.223.015	4.658.907	1.386.829	20.873.051	44,55
Građevinarstvo	733.513	187.028	397.061	352.060	1.038.725	141,61
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	8.730.978	11.859.008	12.487.621	4.876.592	15.633.494	179,06
Prijevoz i skladištenje	7.939	0	882.050	831.078	9.812.167	123594,50
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	3.797.317	29.157.533	29.754.423	14.219.876	5.175.562	136,30
Informacije i komunikacije	0	0	0	0	0	-
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	0	0	0	0	-
Poslovanje nekretninama	950.000	0	774.049	0	0	0,00
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	80.315	3.250	3.268	0	26.519	33,02
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	227.177	126.821	706.387	2.754	0	0,00
Obrazovanje	280.304	0	0	0	0	0,00
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	0	0	3.750	0	0	-
Umjetnost, zabava i rekreacija	0	0	0	107.941	58.858	-
Ostale uslužne djelatnosti	1.341	23.755	199.379	108.263	8.135	606,64
Ukupno Grad Omiš	72.716.604	52.230.668	59.332.363	28.134.160	75.578.921	103,94

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 39. Pokazatelji prostorne distribucije poduzeća Grada Omiša i ostalih JLS-a Urbane aglomeracije Split 2014. godine

JLS	Broj poduzeća na 1.000 stanovnika	Broj poduzeća po km ²
Dicmo	11,42	0,46
Dugi Rat	20,73	13,50
Dugopolje	36,03	1,97
Kaštela	15,80	10,56
Klis	12,29	0,40
Lečevica	15,44	0,10
Muč	5,67	0,10
Omiš	15,13	0,85
Podstrana	22,46	17,64
Sinj	10,03	1,27
Solin	22,03	15,35
Split	36,09	80,66
Trogir	28,81	9,69
Urbana aglomeracija Split	27,72	7,00
Splitsko-dalmatinska	25,87	2,59
Republika Hrvatska	24,38	1,85

Izvor: FINA, 2015

Tabl. 40. Pokrivenost vodoopskrbnim sustavom i stanovništvo s priključkom za vodu u Gradu Omišu prema Popisu stanovništva 2011. godine

Naselja	2011.			Pokrivenost područja	
	Ukupan broj stanovnika	Kućanstva	Omjer stanovnika po kućanstvu	Kućanstva	Udio (%)
Blato na Cetini	465	138	3,4	0	97
Borak	158	45	3,5	45	100
Čelina	222	77	2,9	77	100
Čisla	302	84	3,6	84	100
Donji Dolac	373	123	3	0	0
Dubrava	300	91	3,3	91	100
Gata	567	174	3,3	174	100
Gornji Dolac	119	37	3,2	0	0
Kostanje	605	177	3,4	177	100
Kučiče	607	179	3,4	179	100
Lokva Rogoznica	397	143	2,8	136	95
Marušići	151	69	2,2	69	100
Mimice	216	100	2,2	100	100
Naklice	236	70	3,4	70	100
Nova Sela	224	92	2,4	18	20
Omiš	6.462	2177	3	2177	100
Ostrvica	196	54	3,6	54	100
Pisak	202	112	1,8	112	100
Podaspilje	20	11	1,8	11	100
Podgrađe	280	82	3,4	82	100
Putišići	46	16	2,9	0	0
Seoca	140	37	3,8	37	100
Slime	270	88	3,1	86	98
Smolonje	79	28	2,8	28	100
Srijane	270	105	2,6	0	0
Stanići	534	188	2,8	188	100
Svinišće	98	39	2,5	39	100
Trnbusi	162	60	2,7	0	0
Tugare	885	250	3,5	250	100
Zakučac	148	47	3,1	47	100
Zvečanje	202	66	3,1	66	100
GRAD OMIŠ	14.936	4959		4397	88,68

Izvor podataka: Popis stanovništva, 2011.

Tabl. 41. Pokrivenost kućanstava i privrednih subjekata vodoopskrbnim sustavom u Gradu Omišu u razdoblju 2010.-2014. godine

Naselja	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	K	P	K	P	K	P	K	P	K	P
Blato na Cetini	149	1	156	3	164	4	171	5	171	5
Borak	82	0	82	0	83	0	84	0	84	0
Čelina	133	0	139	0	141	0	141	0	141	0
Čisla	105	1	106	1	107	1	107	1	107	1
Donji Dolac	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dubrava										
Gata	258	9	260	9	260	9	261	9	261	9
Gornji Dolac	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kostanje	340	3	341	3	341	3	342	4	340	4
Kučiče	239	7	240	7	241	7	245	7	245	7
Lokva Rogoznica	235	8	238	8	238	8	242	8	252	8
Marušići	209	8	213	8	214	8	219	8	223	8
Mimice	343	13	355	14	358	14	361	14	365	14
Naklice	90	3	90	3	91	3	91	3	91	3
Nova Sela	0	0	0	0	16	1	18	2	32	2
Omiš	1205	374	1222	376	1238	380	1255	382	1278	381
Ostrvica	85	3	85	3	86	3	86	3	86	3
Pisak	314	4	319	5	330	5	333	7	333	7
Podašpilje	0	0	71	0	71	0	72		72	
Podgrađe	167	5	170	5	170	5	171	5	171	5
Putišići	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Seoca	70	0	70	0	70	0	71	0	71	0
Slime	152	3	152	3	152	3	152	3	152	3
Smolonje	5	0	6	0	7	0	7	0	7	0
Srijane										
Stanići	297	6	301	6	303	6	304	6	304	6
Svinišće	101	3	105	4	108	4	109	4	109	4
Trnbusi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tugare	335	9	336	9	337	9	337	9	337	9
Zakučac	32	12	37	12	38	12	38	13	38	13
Zvečanje	132	2	132	2	132	2	132	2	132	2
GRAD OMIŠ	5078	474	5226	481	5296	487	5349	495	5402	494

Izvor: Vodovod d.o.o. Omiš, 2016

Napomena: K – kućanstva, P - privreda

URBANEX d.o.o.

Adresa: Boktuljin put 26, 21 000 Split,
Vlaška 95, 10 000 Zagreb

Tabl. 42. Potrošnja vode prema kućanstvima i privrednim subjektima Grada Omiša u razdoblju 2010.-2014. godine

Naselja	2010.			2011.			2012.			2013.			2014.		
	Petrošnja vode (m ³ /god.)			Petrošnja vode (m ³ /god.)			Petrošnja vode (m ³ /god.)			Petrošnja vode (m ³ /god.)			Petrošnja vode (m ³ /god.)		
	K	P	UK	K	P	UK	K	P	UK	K	P	UK	K	P	UK
Blato na Cetini	8571	15	8586	12301	19	12320	14233	123	14356	12594	71	12665	12565	3370	15935
Borak	12558	0	12558	13834	0	13834	13538	0	13538	13029	0	13029	11018	0	11018
Čelina	16811	0	16811	17719	0	17719	17399	0	17399	16808	0	16808	17062	0	17062
Čisla	17160	282	17442	17486	126	17612	17827	154	17981	16008	116	16124	13388	101	13489
Donji Dolac	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dubrava			0			0			0			0			0
Gata	43516	1006	44522	43140	1088	44228	43456	1572	45028	37756	1389	39145	32093	1108	33201
Gornji Dolac	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kostanje	34664	338	35002	37529	412	37941	39233	355	39588	36750	345	37095	31669	315	31984
Kučiče	28906	738	29644	30972	765	31737	31070	631	31701	29737	520	30257	25443	578	26021
Lokva Rogoznica	42920	15554	58474	45775	15095	60870	46289	14147	60436	45282	14025	59307	45405	16063	61468
Marušići	21337	2842	24179	22444	2626	25070	22936	2532	25468	22428	2420	24848	21092	2213	23305
Mimice	39660	1725	41385	42866	2709	45575	42983	3477	46460	42661	3373	46034	40192	2560	42752
Naklice	15129	213	15342	15340	139	15479	17622	110	17732	15559	107	15666	12860	234	13094
Nova Sela	0	0	0	0	0	0	330	16	346	652	33	685	793	16	809
Omiš	378926	178262	557188	380945	180026	560971	378190	189254	567444	376620	171536	548156	358668	177176	535844
Ostrvica	13459	657	14116	13904	664	14568	14654	621	15275	14046	293	14339	7910	183	8093
Pisak	33089	505	33594	35169	1284	36453	36214	2053	38267	35333	1515	36848	31786	1108	32894
Podaspilje	0	0	0	2425	0	2425	3382	0	3382	3093	0	3093	2300	0	2300
Podgrađe	18856	702	19558	18329	717	19046	21770	785	22555	19287	710	19997	15152	509	15661
Putišići	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Seoca	8330	0	8330	8688	0	8688	8881	0	8881	8407	0	8407	6520	0	6520
Slime	19524	458	19982	19562	492	20054	19743	648	20391	18790	508	19298	16061	216	16277
Smolonje	828	0	828	839	0	839	852	0	852	994	0	994	880	0	880
Srijane			0			0			0			0			0
Stanići	47347	2949	50296	49954	3001	52955	49418	3326	52744	47613	2406	50019	45012	2733	47745
Svinišće	5374	194	5568	6086	239	6325	6132	175	6307	5901	175	6076	4810	161	4971
Trnbusi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tugare	49884	1502	51386	50999	1386	52385	51681	1670	53351	47294	899	48193	42107	928	43035
Zakučac	8102	52441	60543	8033	52317	60350	8223	42772	50995	7415	37765	45180	7328	48398	55726
Zvečanje	17311	12	17323	16944	10	16954	17045	20	17065	15254	0	15254	12784	0	12784
GRAD OMIŠ	882262	260395	1142657	911283	263115	1174398	923101	264441	1187542	889311	238206	1127517	814898	257970	1072868

Izvor: Vodovod d.o.o. Omiš, 2016

Napomena: K – kućanstva, P - privreda

URBANEX d.o.o.

Adresa: Boktuljin put 26, 21 000 Split,
Vlaška 95, 10 000 Zagreb